زوردۇن سابىر

ئۇنتۇمايمەن، گۇلىسارە

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com

زوردۇن سابىر

ئۇنتۇلمايمەن، گۈلسارە

(پوۋېست ـ ھېكايىلار)

جۇڭخۇا خەلق جۇمھۇرىيىتى قۇرۇلـ
ـغانلىقىنىڭ 40 يىللىقى. شىنجاڭ
ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى قۇرۇلغانـ
لىقىنىڭ 35 يىللىقىغا سۇغات

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى

مەسئۇل مۇھەررىدىرى: ئابدۇلھەمىت داجى

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

مۇندەرىجە

پوۋېست

سەھەردە كۆرگەن چۈش

ھېكايىلار

بۇ يەر شۇنداق خىسلەتلىك 112
قۇمغا سىڭگەن، ھاۋاغا كەتكەن 125
ئۇنتۇمايمەن، گۈلسارە 138
چايخورلار 180
بوش كەلمە تۇرپانلىق 211
خىيال ۋە سايە 259
تارىم سۈيى كەينىگە ئاقمايدۇ 305
قومۇشلۇقتىكى چۈشى 340
قۇم بارخانلىرى 348
بوران 359
چوغدەكى ياپراقلار 377

سەھەردە كۆرگەن چۈش

1

ئۇ ئايالىنى ئاستا ئويغاتتى.

— ھەي ئازادەم، ئازادەم، ماياققا قارىڭە، مەن قىزىق چۈش كۆرۈپتىمەن، خۇددى ئوڭۇمدىكىدەكلا، توۋا، ماۋۇ ئىشنى.

— نېمە بولدى سىزگە، — دېدى ئايالى لامپۇچكا يورۇقىدا كۆزلىرىنى چىمىلدىتىپ، — يېرىم كېچىگىچە ھاياجانلىنىپ سۆزلەپ چىققاننى ئاز دەپ، ئەمدى ئۇيقۇمنى بۇزۇپ، سىززە... قارىڭە سائەت ئالتە بوپتۇ، كۈندىكىدىن بىرسائەت بۇرۇن ئويغىنىۋاپسىز، چۈش كۆردۈم دېدىڭىزما؟ ئانداقتا تۈنۈگۈن ئەمەس، بۈگۈن كۆرگەن چۈشكەن — دە بۇ، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەتىگەندە كۆرگەن چۈش بولغاندىكىن، بۇ چۈش ئەمەس، ئەمەلىيەت، كۈلىسىزغۇ، خۇراپات

دېمەكچىمۇ؟ خۇراپاتنىڭ ھەممىسىلا يالغان بولۇۋەرمەيدۇ
مەن ماركسىزمغىمۇ ئىشىنىمەن، چۈشكىمۇ، قاپاق تارتىشقىمۇ
ئىشىنىمەن. چۈشنىڭ خۇراپىي بولۇشى ناتايىن، ئاڭلىسام
ئالىملار چۈشنىڭ نۇرلار بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى
تەتقىق قىلىۋېتىپتۇ. كىم بىلىدۇ، پار ماشىنىسى، ئاتوم
ئىلمى، ئېلېكترونلۇق ھېسابلاش ماشىنىسىدىن كېيىنكى
تۆتىنچى چوڭ كەشپىيات ئىنسانلارنىڭ ئالاھىدە نېرۋا
پائالىيىتى — چۈش ئىلمى بولۇپ قالامدۇ تېخى!

خورازلارنىڭ قى - چۈلىرى ئازايدى، ناز بىلەن
يۈزىنى ئاچقان ئىپپەتلىك قىزدەك ھاياتنىڭ يېڭى بىر
كۈنىمۇ ئاستا چىراي ئاچتى — يەرگە يورۇق چۈشتى.

ئازادەم كوپتىسىنى كىيىپ بولۇپ، ياستۇقلارنى
مەيدىسىگە تېڭىپ، ئېڭىكىنى تۇتۇپ خىيال سۈرۈۋاتقان
يولدىشىنىڭ پېشانىسىگە ئاستا نوقۇدى:

— قېنى ئۆمەرجان ھاكىم، چۈشىڭىزنى، ياق،
چۈش ئەمەس بولغۇسى ئەمەلىيەتنى سۆزلەڭ!

ئۆمەرجان قويۇق بۇدۇرە چاچلىق، قاش - كىر-
پىكلىك، يىرىك ساقاللىرى مەيدە تۈكلىرى بىلەن تۇتىـ
شىپ كەتكەن، بۇلجۇڭ گۆشلىرى تاشتەك چىڭ، ئوتتۇ-
را بوي، قاۋۇل يىگىت. ئۇ ئاز، لېكىن مەنىلىك سۆز
قىلىدۇ، خاپا بولمايدۇ، لېكىن خاپا بولسا قەپەزدىن
بوشانغان يولۋاستەك قەھرلىك بولۇپ كېتىدۇ. شۇنىڭ
ئۈچۈن ئازادەم ئۇنىڭغا يۇمشاق ۋە ئېھتىيات بىلەن
سۆز قىلىدۇ. «ھاكىم» دېگەن ئاتالمىنى ئۇلار ئەر - ئا-
يال ئىككىسى ئاخشام چىراغ ئۆچكەندىن كېيىن دېيىشـ

كەن. بۇ سۆزنىڭ چىقىشىغا ئۆمەرجان ئۆزى سەۋەبچى بولغانلىقى ئۈچۈن. ئازادەم چاقچاق ئارىسىغا قورقماس-تىن قىستۇرالدى.

— تۈنۈگۈنكى گەپنى بۇگۈن تەكرارلىماق-هە، — ئۆمەرجان ئايالىغا سوغلا كۆلۈمسىرەپ قاراپ قويدى.

— قانداقچىسىغا تۈنۈگۈن بولىدۇ؟ كېچە سائەت لەق نۆلدە ئۆيگە قايتىپ كەلدىڭىز، سىز ھايا جانلىنىپ: «پارتكوم شۇجىسى بىلەن دائىمىي كومىتېت مۇدىرى مېنىڭدىن ناھىيىنىڭ يېڭى رەھبەرلىرىنى سايلاپ چىقىش توغرىلىق پىكىر سورىدى» دەپ سۆز باشلىغاندا سائەت بىر بولۇپ قالغان، دېمەك، بۇگۈنكى گەپ. قېنى چۈشەڭىزنى سۆزلەڭ.

— سۆزلىمەيمەن.

— نېمىشقا؟

— ئۇيقۇ يوروپ قالدى.

— ھىم، ئەمدى بىلدىم، چۈشىڭىز تۈنۈگۈنكى سۆھبەتنىڭ داۋامى ئىكەن — دە، ئۇنداق بولسا مەن ئەدى يالالارنى تارتىپ ئۆيىنى قاراڭغۇ قىلاي، ئاندىن سىزگە دۇمبەمنى قىلىپ ئولتۇراي، سىز تۆت تامغا سۆزلىگەن بولۇڭ، قېنى ئەمسە چۈشىڭىزنى سۆزلەڭ.

ئۆمەرجان كۆرگەن چۈشىنى سۆزلەپ بەردى. لې-كىن شۇ كۈنلا پۈتۈن ناھىيىدىكى تۆۋەن ۋە ئوتتۇرا ئاتلام كادىرلار ئارىسىدا مۇنداق بىر ھېكايە تارقالدى:

ناھىيىلىك ماشىنا — تراكتور رېمونت زاۋۇتى

لايىمىلەش بۇلۇمنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى ئۆمەرجان يۇقۇ
لۇقنى ناھىيىلىك پارتكومنىڭ بىرىنچى شۇجىسى بىلەن
دائىمىي كومىتېتنىڭ مۇدىرى مەخسۇس قوبۇل قىلىتۇ.
ئۆمەرجان يۇقۇلۇق ئالىي مەكتەپنى 1979 - يىلى
پۈتتۈرگەن، 34 ياش، ھەر يىلى خىزمەتتە نەمۇنىچى
بولۇپ باھالىنىدىغان قابىلىيەتلىك يىگىت بولغانلىقى
ئۈچۈن ناھىيە رەھبەرلىرى ئۇنىڭ ناھىيىنىڭ بولغۇسى
رەھبەرلىكى توغرىسىدىكى پىكىرىنى ئەستايىدىللىق بە-
لەن ئاڭلاپتۇ. ئۆمەرجان يۇقۇلۇق توغرىدىن توغرىلا
ئۆزىنى ھاكىملىققا كۆرسىتىپتۇ. ئۇ ناھىيىنى ئۆزگەرتىش
نىڭ پىلانىنى شۇنداق ئېنىق، ئىلمىي، ئەتراپلىق قىلىپ
ئوتتۇرىغا قويۇپتۇكى، شۇجى بىلەن مۇدىرنىڭ ئاغزى
ئېچىلىپ قاپتۇ. ئۇنىڭ پىلانى بويىچە 1990 - يىلغا
بارغاندا ناھىيىنىڭ كىشى بېشىغا توغرا كېلىدىغان مىل-
لىي دارامتى — ھازىرقى 600 يۈەن ئۈچ قاتلى-
نىپ 1800 يۈەن بولۇپ، سىنگاپورغا يەتە
كۆدەك، ئومۇمىي دېھقانچىلىق، چارۋىچىلىق ۋە سانائەت
مەھسۇلاتى ھازىرقىدىن بەش باراۋەر ئاشقۇدەك، شە-
ھەردە 5 — 6 قەۋەتلىك بىنالار، ماگىزىنلار، كۇلۇب-
لار سېلىنىپ، تېخنىكوم ۋە شۆيۈەنلەر قۇرۇلۇپ،
ئۇرۇمچىگە بىۋاستە قاتنايدىغان ئايروپىلانلاردىن ئۈچ -
تۆتى قونالايدىغان چوڭ ئايرودروم ياسىلارمش. رەھ-
بەرلەر ئۆمەرجاننىڭ ئوچۇق - يورۇقلۇق بىلەن ئېيتقان
پىكىرلىرىنى ئاڭلاپ يېقىندا بولىدىغان سايلامدا ئۇنى
ھاكىملىققا نامزات قىلىپ كۆرسىتىشكە ماقۇل بولۇپتىمىش...

ئۆمەرجان ھەر كۈندىكىدەك ئىشتىن كەچ چۈشتى. ئۇ غەپىلاپ تۇرىدىغان ۋېلىسىپىتنى مىنىپ ئىدارىسىنىڭ تۆمۈر دەرۋازىسىدىن چىقىشىغىلا ئۇنى ئاللىقاچان ئۆز توپىدىن چىقىرىپ تاشلاشقان ۋە مۇھىم ئىشلىرىدىمۇ باغاق سۈنمايدىغان دېمەتلىكلىرى قورشۇۋېلىشتى. ئۇ-لارنىڭ تولىسى ئالىي ۋە ئوتتۇرا دەرىجىلىك تېخنىكوم-لارنى تۈگەتكەن، ھازىر ھەرقايسى ئىدارىلەردە بۆلۈم باشلىقى، مۇئاۋىن باشقارماباشلىقى قاتارلىق خىزمەتلەرنى ئۆتەۋاتقان، ناھىيىنىڭ كەلگۈسى رەھبەرلىكىنى كۆكۈللە-رىگە پۈكۈپ قويۇشقان كىشىلەر.

ئۇلار ئۆمەرجاننى قورشۇۋېلىپ ئۆز رەنجىشلىرىنى بىر - بىرىگە گەپ بەرمەي، بىر - بىرىنى ئىتتىرىشىپ تۇرۇپ بايان قىلىشتى. ئۇلار ئاخىر ئۆمەرجاننى ئارە-غا ئېلىشىپ ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ ئىشخانا مۇدىرلىقىغا يېكىندىن ئۆستۈرۈلگەن ئىمام ئىسمىلىك يىگىتنىڭ ئۆيىگە قاراپ مېڭىشتى.

ئىمام بويى پاكار، ھەرىكىتى چاققان، سۆزمەن يىگىت. ئۇ باشقىلار بىلەن چىقىشىشتا ھازىرقى ھاكىم-دىن، مېھمان چاقىرىشتا بۇ ناھىيىنىڭ داڭلىق بېيى ئىسلام ئاشپەزدىن قېلىشمايدۇ. ئۇنىڭ دادىسىمۇ يېزا-لاردا مەسئۇلىيەت تۇرۇمى يولغا قويۇلغاندىن كېيىن تېزلا بېيىغان دېھقان بولغاچقا، ئۇ ئادەم ئوتتۇرا مەك-تەپ ئوقۇتقۇچىلىقىدىن ناھايىتى تېزلا ئۆسۈپ ھازىرقى ئورۇنغا كۆتۈرۈلگەن يالغۇز ئوغلى ئۈچۈن ھەر ئايدا 1000 يۈەن خەجلەشكىمۇ تەييار.

www.uyghurkitap.com

ئۇزاقتىن بېرى ئۆمەرجان بىلەن بېرىش - كېلىش قىلىپ باقمىغان، ھەتتا ئۆمەرجاننىڭ ئۆيىنىڭ نەدىلىكىنى بىلمەيدىغان بۇ يىگىت مېھمانلىرىنى، يەنى ئوتتۇرا مەكتەپتە بىللە ئوقۇغان، ھازىر بۇ ناھىيىنىڭ كۆزگە كۆرۈنگەن پائالىيەتچانلىرى ھېسابلانغان دوستلىرىنى تولىمۇ قىزغىن كۈتۈۋالدى.

ئۆينىڭ تۆرىدىن — گىلەم ئۈستىگە سېلىنغان دۇخاۋا تاشلىق يېكەنداز ئۈستىدىن ئورۇن ئالغان ئۆمەرجان ئۆزىگە ئۇشتۇمتۇت بولۇۋاتقان ھۈرمەت، ئىلتىپاتلارغا ھەيران قېلىپ ئۆز - ئۆزىگە: «ناھىيىدىن ئايروپىلانغا چۈشۈپ بېيجىڭغا بارغىنىمغۇ چۈشۈم، مۇنۇ زىياپەت، مۇنۇ ماختاشلارچۇ، بۇلارمۇ چۈشۈممۇ، ياكى راستىنلا مېنى ئۆستۈرۈش توغرىلىق قارار چىقىرىلىپ تېخى ماڭا ئۇقتۇرۇلمىغانمۇ؟ مۇنۇ ئۇزۇن قۇلاق ئىمام ئەلۋەتتە بۇ خىل قارارنى مەندىن بۇرۇن بىلىپ ئالالايدۇ، نېمىلا بولمىسۇن، ئاز ئىچەي، ئاز سۆزلەي، كۆپرەك ئىچلاي، كۆپرەك ئاڭلاي» دېدى.

ھەممىنىڭ كۆزى ئۆمەرجاندا، ھەممە گەپ ئۆمەرجان توغرىسىدا، ھەممە ھۈرمەت ئۆمەرجانغا قارىتىلغان... مانا ئۆمەرجان ئۆزى ئاڭلىمىغان يېڭىلىقلار:

— ئۆمەرجان ئەسلى ئاپتونوم رايون بويىچە «مۇنەۋۋەر كەسپىي تېخنىكا خادىمى» بولماقچى ئىكەن، مۇشۇ بىزنىڭ ھاكىمنىڭ كاشىلىسى بىلەن ئۇ ۋىلايەتلىك ئىلغار بولۇپ قاپتۇ، — دېدى قاسىم سە-

تەك دەپ لەقمى بار قاقىر بويۇن. شالاك چاچ، ئاغزى يوغان يىگىت ئالدىراپ سۆزلەپ، — بىزنىڭ ھاكىم زادى قورسىقى تار ئادەم جۇمۇ!

— قايسىبىرىنىڭ كەڭكەن! — دېدى يېڭىدىن بىر يېزىلىق ھۆكۈمەتكە باشلىق بولغان يىگىت ئۇنىڭغا ئۇلاشتۇرۇپلا، — مېنى يېزىلىق ھۆكۈمەتنىڭ باشلىقى قىلىپ ئۆستۈرۈۋېدى، پېشقەدەملەردىن نەچچىسىنىڭ قان بېسىمى ئۆرلەپ، يۈرەك كېسىلى قوغلىپ قالدى.

— ئەمما لېكىن، نېمىلا قىلمىسۇن پېشقەدەملەر بىزگە ئورۇن بېرىدۇ. بۇ بىر قانۇنىيەت. سىنىپىي كۈرەش ئاخىرلاشتى، 20 يىلغىچە سىياسىي ھەرىكەت بولمايدۇ دېيىلگەندىكىن، ئۇلارنىڭ ۋەزىپىسى ئاخىرلاشتى دېگەن سۆز. ئەمما لېكىن، ئۇلارغا رەھىمەت دېمەسەك بولمايدۇ. نېمىشقا دېگەندە، نېمىلا بولمىسۇن بىز شۇلار ياسىغان ئۆيگە خوجايىن بولمىز - دە!

ناھىيىلىك مەدەنىي - ماارىپ ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى بۇ گەپنى بىلەن قاقىر بويۇنىنىڭ چىشىغا تېگىپ قويدى.

— نېمە دېدىڭ ھەسەن جۇيجاڭ؟ — دېدى ئۇ ئۆزۈن بويىنىنىڭ تومۇرلىرى كۆپكىچە چىڭقىلىپ ۋارقىراپ، — ئۇلار ياسىغان ئۆيگىمىش تېخى؟ سەنزە «تۆت لمشش» نى چۈشەنمەپسەن. بىز بۇزىمىز، ئۇنداق ئۆيلىنى بۇزۇپ تاشلاپ قايتىدىن قۇرىمىز. ھەممىنى باشقىدىن باشلايمىز. جۇڭگوچە ئالاھىدىلىككە ئىگە سوتسىيالىزم دېگەن سۆز پۈتۈنلەي يېپىيېڭى بىر فورماتە

سىيە. بىز پارتىيە مەكتىپىدە نەزەرىيە جەھەتتە بۇنى ئاللىقاچان مەل قىلىپ بولغان، ئەمدىكى گەپ ئەملىيەتتە قۇرۇشتا. شۇنداق ئەمەسمۇ ئۆمەرجان ئاداش؟

ئۆمەرجان سالماقلىق بىلەن ئاستا بېشىنى لىڭشىتىپ قويدى. ئۇنىڭ بۇ ئىپادىسى قاسىم سەتەڭنىڭ غەيرىتىنى ئاشۇردى - دە، ئۇ ئالدىدىكى رومكىنى ئېگىز كۆتۈرۈپ ۋارقىرىدى:

— مەن زىيالىيلارنىڭ شان - شەرىپى ئۈچۈن لېنىنچە شوئار توۋلايمەن: ھوقۇق بىز زىيالىيلارغا، ھۆررا! — ئۇ ھاراقنى بىراقلا ئىچىۋەتتى.

ماتارىپ ئىدارىسىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى قاسىم سەتەڭنىڭ ئۆزىنى نەزەرىيىچى قىلىپ كۆرسىتىپ ھەسەن جۈيجاڭنى ھېچنېمە بىلمەيدىغان قىلىپ يوققا چىقىرىشنا تاقەت قىلىپ تۇرالمىدى:

— قاسىم سەت... سەتەڭ! — دەپ دۈدۈقلىدى ئۇ كۆرسەتكۈچ بارمىقىنى بىگىز قىلىپ تۇرۇپ، — سېنىڭ فور - فورماتسەڭ!...

— توختا ھەسەنجان! — دېدى ئىمام تاپسىدا ئۆرە تۇرۇپ قولىدىكى رومكىسىنى كۆتۈرۈپ، — تالاش مايلى، ۋارقىراشمايلى، بىزگە زۆرۈرى ئىتتىپاقلىق، قولىلاش، ھىمايە قىلىش! بىزنىڭ ئارىمىزدىن تۇنجى قېتىم ھاكىملىققا نامزات بولغان ساۋاقدىشىمىز ئۆمەرجاننىڭ سالامەتلىكى ئۈچۈن ھەممىمىز بىر رومكىدىن كۆتۈرەيلى!

ئىمامنىڭ تەكلىپى ئالقىشقا، قوللاشقا ئىگە بولدى. ئۇلار نەچچە پىيالە ھاۋاغا كۆتۈرۈلدى، ئېغىزلارغا ئۆگ-

تۇرۇلدى ۋە بوشىتىلدى. بۇ پىيالىلار مېھمانلار ئارىسىدىكى سۈننىيلىك، ياسالما ھۇرمەت ۋە يالغان ماختاشلارنى تالاغا توشۇپ ئەچىقىۋەتتىمۇ، ياكى ناھىيە رەھبەرلىرى بىلەن ئۇلپەتچىلىك قىلىدىغان ۋە كىشىلەر نەزىرىدە يېقىن ئاردا ئۆسۈپ ناھىيىنىڭ پارتكوم شۇجىسى ياكى ھاكىمى بولۇشى ئېنىق بولۇپ قالغان ئىمام مۇھەممەتـ نىڭ سۆزلىرى رول ئويناتمۇ، بىردىنلا ئۇيغۇر ئىچىدىكى ئون نەچچە يىگىت بۇندىن 20 يىل ئىلگىرىكى بالـ لىقلىرىغا قايتىشىپ، مەنسەپ توغرىسىدا ئەمەس، كەلگۈـ سى، ئىلىم ۋە تۇرمۇش توغرىسىدا قىزغىن مۇلاھىزىگـە بېرىلىپ كېتىشتى.

ئۆمەرجاننى تەبرىكلەش بىلەن باشلىنىپ ئۇنىڭغا سالامەتلىك تىلەش بىلەن ئاخىرلاشقان بۇ ئولتۇرۇش باشقىلارنى ھاريقى بىلەن مەست قىلغان بولسا، ئۆمەرـ جاننى لەززەتلىك گەپلىرى، ئۆزى ئۇستىدىن قىلىنغان تەنتەنىسى بىلەن مەست قىلىپ قويدى. ئۇ بۇ دوستـ لىرى بىلەن ئوتتۇرا مەكتەپتە بىللە ئوقۇغىنىدىن بېرى ھېچقاچان ئولتۇرۇشلاردا بىللە بولۇپ باقمىغان. ئۇ ئادەتتە ئۆيىدە كەمدىن كەم ئولتۇرۇش قىلاتتى. ئۆزىمۇ بىرسىنىككىگە ئولتۇرۇشقا بارمايتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ كۆپ ۋاقتىنى ئۆز بۆلۈمىدە كىتاب ئوقۇش، چەرتيوژ سىزىش، ماشىنا - تراكتور رېمونت قىلىش بىلەن ئۆتـ كۈزسە، قالغان ۋاقتىنى ئۆيىدە ئوچ قوي بىلەن 12 توخۇسىنى بېقىش، تۇغماس ئايالىنىڭ ھەر كۈنى ئېلىپ كېلىدىغان «يېڭىلىق» لىرىنى ئاڭلاش بىلەن ئۆتـ

ئۇيغۇر كتاب تور بىكىتى www.uyghurkitap.com

كۈزەتتى. ئاز سۆزلەپ كۆپ ئىشلىگىنى ئۈچۈن ئۇلىڭدىن رەنجىگۈچىلەر ئاز، ھەر قېتىملىق مائاش ئۆستۈرۈش، ئىلغارلارنى باھالاشتا ئۇنى قوللاپ قول كۆتۈرىدىغانلار كۆپ ئىدى. لېكىن ئۆمەرجان ئۆز تۆھپىسى بىلەن قابىلىيىتىنى ھەممە كىشىگە قارىغاندا ئۆزى ياخشى بىلىدۇ: ئۇ ئۆز نەزەرىدە بىرەر چوڭ يېڭىلىق ياراتقان، تۆھپە دېگۈدەك ئىش قىلغان ئەمەس. ئۇ كىچىگىدىنلا كەم سۆز، تېنىمسىز بولغاچقا، كەم سۆزلۈكى كىشىلەرگە سىر، تېنىمسىزلىقى تۆھپە بولۇپ تۇيۇلۇپ قالغان ئوخشايدۇ. زىيالىيلارغا بولغان مۇئامىلە ياخشىلانغاندىن كېيىن بەزىلەر ئۆمەرجاننىڭ مىجەزىنى «گۈلد باخ قىياسى» دېگەن ئوچېرىكتىكى چىن جېنرۈيگە ئوخشىتىپ، ئۆمەرجان توغرىسىدا قىزىق ھېكايىلارنى توقۇپ چىقىشقان. ئۇلاردىن ئىككىسىنى كۆرسىتىپ ئۆتەيلى: ئۆمەرجان ئازادەم بىلەن توي قىلغان كۈنى قىزنى كۆچۈرۈش ئۈچۈن ماشىنا ئاپىرىمەن دەپ توپا ئىتتىرىش ماشىنىسىنى ھەيدەپ بېرىپتىمىش، چۈنكى ئۇ شۇ چاغدا توپا ئىتتىرىش ماشىنىسىنى رېمونت قىلىۋاتقان ئىكەن. ئۆمەرجان نەسىللىك توخۇ يېتىلدۈرۈش ئۈچۈن بىر مېكىياننى كۆزىتىپ يۈرگەندە، مېكىيان ئاغرىپ قاپتىكەن، ئۆمەرجان دوختۇرلار بىلەن توخۇنى بالنىستقا ئالمىدىڭلار دەپ ئۇرۇشۇپتۇ... بۇ گەپلەر توقۇلما، لېكىن بۇ گەپلەردىن ئۆمەرجاننىڭ غەلىتە مىجەزلىك ئىكەنلىكىنى بىلگىلى بولىدۇ، شۇنداق ئىكەن ئۇنىڭ ھاكىملىققا ئۆزىنى نامزات قىلىپ كۆرسەتكىنىگە ئەلۋەتتە باشقىلار

ئىشىنىدۇ. ئىشەنگەن ئىكەن، ئۇ ھالدا ھۇرمەت، خۇشامەت، يېقىنچىلىق ھەممىسى بولىدۇ - دە!

ئۆمەرجان يېرىم كېچىدە ھەم خۇشال، ھەم ھەيران بولۇپ ئۆيىگە قايتىپ كەلدى. ئۇ توخۇلىرى بىلەن قويلىرىدىن ئەنسىرەپ كاتەك-قوتانلارغا قارىدى. توخۇلارغا دان، سۇ، قويلىرىغا ھەلەپ بېرىلگەن. دېمەك، ئەمدى بۇ ئىشلارنىمۇ قىلىدىغانلار تېپىلىپتۇ - دە!

ئايالى تېخىچە ئۇخلىماپتۇ.

— توۋا! — دېدى ئۆمەرجان ئايىغىنى يېشىۋېتىپ بېشىنى ئېغىتىپ.

— نېمە توۋا!؟ — دېدى ئازادەم كۈلۈپ تۇرۇپ، — ئىمام سىزنى مېھمان قىلماي، قانچىلىق ئادەم ئىدى؟ ئۇ نېمە قىلغىنىغا ئىشخانا مۇدىرى بولالىدى؟ ئۆزىڭىز-گە سېلىشتۇرۇپ كۆردىڭىزمۇ؟ بىلىمىدە سىزدىن تۆۋەن، قابىلىيەتتە ئۇ نەدە، سىز نەدە؟ ھەممىدە سىزدىن تۆۋەن. نېمىگە ھەيران قالىسىز؟ ئەيسا ھاكىمچۇ تېخى؟ ئارانلا ئوچىنچى سىنىپقىچە ئوقۇغان. شياۋدۇيگە بوغالتىر، گۈڭشېنغا فۇداۋيۈەن، ناھىيىگە مالىيە بولغان. قانچىلىك بىلىم، سەۋىيە، تۆھپىسى بار ئىدى؟ شۇنداق تۇرۇپ ناھىيىگە يەتتە يىل ھاكىم بولدى. ئۇلار نېمىشقا توۋا دەپ ياقمىسىنى تۇتماپتىكەن؟

ئازادەمنىڭ گېپى يوللۇق، ئۆمەرجان ئىش بىلەنلا بولۇپ بۇ نەرسىلەرنى ئويلاپمۇ قويماپتىكەن. راستتىنلا ئۆمەرجان ئۇلاردىن كەم ئەمەس، لېكىن ئۆمەرجان ئۆزىنى ھېچكىمگە سېلىشتۇرۇپ كۆرمىگەنكەن - دە! بۇرۇنقى

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

راق سېلىشتۇرغان بولسا بولماسمىدى؟

— نېمىلەرنى قىلدىڭىز ئازادەم؟ — دېدى ئۆمەرجان ئوڭدا يېتىپ ئايالىنىڭ بېشىنى سىلاپ، — كاتەك قوتانلارغا پۇت تىقتىڭىزمۇ؟

— نەدىكىنى، — دېدى ئازادەم ئېرىگە يېقىنلىشىپ، — مالىيە بۆلۈمىنىڭ ھېلىقى ئالتۇن چىش كادىرى كىرىپتىكەن، ھەممىنى شۇكىشى قىلدى. بىزنى تۆت ئېغىزلىق ئۆيگە كۆچۈرمەكچى بولدى، مېنىممۇ پىلانلىق تۇغۇت ئىشخانىسىدىن سىياسىي كېڭەش ياكى دائىمىي كومىتېتقا يۆتكەيدىغان ئوخشايدۇ. ئەمدى ئۆي ئىشىنى قىلىشقا ھەدەمنىڭ قىزىنى ئەكەلمىسەك بولمىدى ئۆمەرجان. بۇ گۈن كەچ كىرگىچىلا ئادەم كۈتۈپتىمەن. سوۋغا — سالام، ئەرز — شىكايەتلەرمۇ كەلگىلى تۇردى!

— نېمە دەيسىز؟ نېمە ئىشلار بولۇۋاتىدۇ — ھە؟

— نېمە بولۇشنى ئەتە كۆرىسىز تېخى!

ئۇلارنىڭ ئۇيقۇسى قاچتى.

2

ئۇلاردىن بەتتەر ئۇيقۇسى قاچقان ئادەم ساھىبخان ئىمام مۇھەممەت بولدى.

ئۇ مېھمانلارنى ئۇزىتىۋېتىپ ھويلا بىلەن باغ ئارىسىدا ئۇزاق ماڭدى. ئۇنىڭ ئىچىگە بىر ئوت كىرىۋالغان، بۇ ئوت ھەسەت ۋە ئازابلىنىش ئوتى. ئۇ ئۆزىنى بۇ قېتىمقى سايلامدا كۆرسىتىلىدىغان بىرىنچى

هاكىم نامزاتى هېسابلايتتى، ئۇ ئۆزىنى هازىرقى باشـ
قارما، بۆلۈم، يېزا باشلىقلىرى، يېزىلىق پارتكوم
شۇجىلىرى بىلەن بىرمۇ بىر، بىر نەچچە قېتىملاپ
سېلىشتۇرۇپ كۆرگەن، ئۇ ھەتتا ناھىيە رەھبەرلىرىنىمۇ
چېكىپ كۆرگەن، بولغۇسى سايلىغۇچىلارنى پەرەز ۋە
مەلۇم يوللار بىلەن بىلىۋېلىپ بىرلىرىگە ئۆزى، بىر-
لىرىگە يېقىنلىرى ئارقىلىق خىزمەت ئىشلەپمۇ بولغان.
ئۇ بارلىق ئېھتىماللارغا تەييارلىق كۆرۈپ قويغان،
لېكىن مۇنۇ ئۆمەرجان يۇڭلۇقنىڭ مەۋجۇت ئىكەنلىكىنى
ئۇنتۇغان، ئۇنىڭ ھاكىملىققا نامزات بولۇشىنى خىيا-
لىغا كەلتۈرۈپمۇ باقمىغان. شۇڭا ئۇنىڭدا بۇ رەقىبىگە
تاقابىل تۇرغۇدەك نە ئىدىيە تەييارلىقى، نە باشقا ئا-
مال - چارە يوق ئىدى.

تارقالغان خەۋەرنى يالغانمىكىن، دەي دېسە، ئېيـ
تىلغان گەپلەر ئەقىلگە مۇۋاپىق، ئۆمەرجاننىڭ 1979 -
يىلى «1 - ئاۋغۇسىت» يېزا ئىگىلىك شۆيۈەنىنى
پۈتتۈرگەن، 34 ياش ئىكەنلىكى، خىزمەتتە
ھەر يىلى نەمۇنىچى بولۇپ كەلگەنلىكى راست. مانا
بۇلار ئەلۋەتتە ناھىيە رەھبەرلىرى ئۈچۈن زۆرۈر شەرتـ
لەر. بىراق، كادىرلارنى ئۆستۈرۈش ئادىتى بويىچە ئېيتـ
قاندا، سىياسىي لاياقەت، خەلق ئىچىدىكى تەسىر - ئىنا-
ۋەت، دەرىجە - ئورۇن قاتارلىقلار ئۆمەرجاندا تېپىلـ
مايتتى؛ ئۇ تېخى كوممۇنىستىك پارتىيىگە ئەزا ئەمەس،
كىچىككىنە زاۋۇتنىڭ بىر بۆلۈمىدە مۇئاۋىن. بۇ قانچىـ
لىك ئورۇن؟ ئۇ زاۋۇتنىڭ باشلىقى بىلەن پارتىيە كو-

مىتبت شۇجىسىمۇ ئىمام مۇھەممەتتىن تۆۋەن تۇرغان يەردە ئۆمەر يۈكلۈۋقنى قانداقمۇ ئۇنىڭ بىلەن سېلىشتۇرغىلى بولسۇن؟ دېمەك، ئورۇن - دەرىجە جەھەتتىن ئالغاندا ئۆمەرجان ناھىيىنىڭ ھاكىملىقىغا ئەمەس، بەر باشقارمىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا نامزات بولۇشقىمۇ تېخى ئەتىگەن. ئالىي مەكتەپنى تۈگەتكەن، ياش دېگەن ئىككىلا ئۆلچەمگە توشسا باشقا شەرتلەر بولمىسىمۇ ئۆسۈپبردىخان گەپمۇ؟ مۇشۇنداق ئۆسىدىخان بولسا ئىمام مۇھەممەت ئالىلىبۇرۇن ئۆسۈپ بولغان بولماسمىدى؟ لېكىن ئىمام مۇھەممەت ھازىرقى ئورنىغا ئاساسلىق بىلەن ئېرىشمىدى. ئۇ پارتكوم شۇجىسى بەلەن ھاكىملارنىڭ بۇرغۇن سىناقلىرىدىن ئۆتتى. ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇتقۇچىسى بولۇپ يۈرگىنىدىلا كەلگۈسىدە ناھىيىنىڭ رەھبەرلىرى قاتارىدىن ئورۇن ئېلىشقا قەتئىي بەل باغلىدى. ناھايىتى تېزلا نەمۇنىچى ئوقۇتقۇچى بولۇپ پارتىيەگە ئەزا بولدى. ئارقىدىنلا ئۆستەڭ قۇرۇلۇشىدا ماۋارىپ ساھەسى بويىچە ئەمگەك نەمۇنىچىسى بولدى. ئەمگەك نەمۇنىچىسى بولۇش ئۈچۈن باشقىلار ئۇخلاۋاتقاندا لايغا مىلىنىپ توپا قازدى. باشقىلار تاماق يەۋاتقاندا ئاشخانىغا سۇ توشۇدى. رادىئو ۋە گېزىتلەردە ئۆزى بىلەن ئۇلپەتچىلىك قىلىدىغان «كەمتەر ھاكىم» نىڭ نەمۇنىلىك ئىش - ھەرىكەتلىرىنى ماختىدى. قىمسىسى، لايغا مىلەندى، تەر تۆكتى. بىرلىرىنى چاقتى، بىرلىرىنى ماختىدى. بىرلىرىنى قايتا - قايتىلاپ مېھمان قىلدى، بىرلىرىنى بولسا چاپۇتلايمە

يىقىتتى. ئىش قىلىپ باشقىلارنىڭ ياردىمى، ئۆزىنىڭ باشقىلارغا قىلغان ياردەملىرى ھېسابىغا قەدەممۇ قەدەم، پۇختا ـ سالماقلىق بىلەن ئۆستى. ھازىرمۇ مۇناسىپ ئورۇنغا ئىگە بولۇش ئۈچۈن تىرىشىپ ـ تىرمىشىپ كېتىۋاتقىنىدا ئۇنىڭ قىلغان ئەمگەك ـ ئەجرىسىنىڭ ئوندىن بىرىنىمۇ قىلماي تۇرۇپلا باشقا بىرسى ئاسانلا ئۇنىڭ ئورنىنى ئىگىلەپ ئالسا ئىمام مۇھەممەتكە ئەلەم قىلمامدۇ؟

ـــ ھە، نېمىگە ئۇيقۇلىرى كەلمەي تىپىرلاپ يۈرىلا؟ ـــ ئۇنىڭ ۋاقىتسىز سەمرىپ كەتكەن ئايالى ئىچ كۆڭلەك سىرتىدىن نېپىز پوپايكا يېپىنچاقلاپ ئۇنىڭ يېنىغا چىقتى، ـــ يەنە قايسى سەتەڭنىڭ كويىغا چۈشتىلە؟

ئىمام مۇھەممەت ئايالىغا چۆچۈپ قارىدى:

ـــ نېمىلەرنى دەپ يۈرىسەن، سەن نېمە كويدا، مەن نېمە كويدا؟

ـــ سىلىنىڭ نېمە كويدا ئىكەنلىكلىرىنى بىلمەمدىمەن؟ بەشىنچى يېزىغا ئاياغلىرىنىڭ چەمى چۈشۈپ قالغىنىغا قارىماي قاترايدىغان بولۇپ قالغانلىرىنى بىلمەمدىمەن؟

ـــ ئەستاغپۇرۇللا! ـــ دېدى ئىمام مۇھەممەت خاپا بولۇپ، ـــ بۈگۈن بولسىمۇ باشقا گەپ قىلغىنا خوتۇن؟

ـــ باشلاپ ئەكىلىپ بېرەيمۇ يا، ئەجەب تىپىرلاپ كەتتىلە؟ ـــ ئايالىنىڭ ئاۋازى تېخىمۇ چىڭراق چىق

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

تى. ئىمام يالىنىڭ بىلدىكىدىن تۇتتى:

— مايەرگە كەلگىنە، ساڭا ئېيتىدىغان گەپ بار.

— قارا ئۆغۇغا تارتىدىغان مەن سىلىنىڭ ئاشنا-لىرى ئەمەس، گەپ بولسا ئۆيگە كىرىپ دېسىلە!

ئايال ئېرىنىڭ قولىنى سىلكىۋەتتى - دە، ئاۋازى-نى تېخىمۇ قويۇپ بەردى:

— يۈرسىلە، گەپلىرى بولسا ئۆيگە كىرىپ بىر چىنە ئىسسىق چاي ئىچىپ ئۆپكىلىرىنى بېسىۋېلىپ دې-سىلە، تۇن خېلى ئۇزاق.

ئىمام مۇھەممەت ئايالىنىڭ دېگىنىنى قىلدى. ئۇ ئاخىر ئۇلۇغ كىچىك تىنىۋېلىپ ئۆمەرجاننىڭ ھاكىم بولىدىغانلىقى توغرىسىدىكى خەۋەرنى ئايالىغا خۇددى گۇناھىنى ئىقرار قىلغان جىنايەتچىدەك ناھايىتى تەس-لىكتە دېدى. ئايالى بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ زادىلا ھەيران قالمىدى. ئۇ قاقاقلاپ كۈلۈۋېتىپ ئېرىنىڭ دولىسىغا ئۇرۇپ مازاق قىلدى:

— ئۆمەرجان ناھىيىلىك پارتكومنىڭ بېرىنچى شۇجىسى بولسىچۇ؟ ئۇ چاغدا ياش تۇرۇپ تۇل قالاتە-تىمكىن - دە! ھا-ھا-ھا! ... ئۆمەرجان ھاكىم بولسا بولمىغۇدەكمۇ؟ ئۇنىڭ سىزدىن لەرى كەم؟ سىز چىرايە-لىق گەپ، قۇۋۇلۇق - شۇملۇقتا ئۇنىڭدىن ئۈستۈن. ئۇچۇ؟ ئەخلاق ۋە پەزىلەت، بىلىم - قابىلىيەت ھەتتا ئۆزىنى تۇتۇش، يۈرۈش - تۇرۇشتىمۇ سىزدىن ئون ھەسسە ئۈستۈن. بىز باشلانغۇچ مەكتەپنىڭ ئوقۇتقۇ-

چىسى بولساقمۇ ئىلىم ئەھلى. ئادەم تونۇيمىز. ئەرلەر-
نىڭ قايسىسى قانداقلىقىنى بىز ئايالـلار تازا بىلىمىز.
ھۆكۈمەتنىڭ تازا كۆزى بارىكەن. ئۆمەرجانـنى ھاكـىم
قىلسا ھەممە ئادەم چاۋاك چالىدۇ. ئىشقا تۇز يول
بىلەن بېرىپ، تۇز يۇل بىلەن قايتمىدىغان، بولۇپمۇ
قىز - چوكانلارغا قىيا كۆزىنى سالمايدىغان ئادەمنى
تاللىغان ھۆكۈمەتكە مىڭ رەھمەت. سىزنى ياكى قاسىم
سەتەكنى ھاكىم قىلىپ قويـغان بولسا، ناھىيىدىكى
ھەممە خوتـۇنـلار قوش ئەرلىك بولۇپ كېتەتتى.
ھا - ھا - ھا!...

ئايال پۇتۇن بەدىنىنى قۇيرۇق مايدەك لىغىرلا-
تىپ، غىجىم ياغلىقىنى چىگىلەپ تېڭىۋېتىپ، تېخىمۇ
قاتتىق كۈلدى.

ئىمام مۇھەممەت غەزەپتىن يېرىلغۇدەك بولدى.
لېكىن ئايالىغا ھېچنېمە دېيەلمىدى. چۈنكى ئۇنىڭ
ئايالى ئالدىدا تىلى تۇتۇق، يولى بوغۇق ئىدى. ئۇ بو-
سۇغىسىدىن چىقسىلا گىدىيىپ مېڭىپ كېچىككىنە گەۋدىسى-
نى يولۇاس قىلىپ كۆرسىتەلىگىنى بىلەن بوسۇغا ئاتـ
لاپ ئۆيىگە كىرسە مولـلام مۇشۇك بولۇپ قالاتتى،
ئۇ ئايالىنى قويۇپ بېرىشنى دائىم ئويـلايـتتى،
لېكىن جۇرئەت قىلالمايتتى. ئۇ باشقىلار ئالدىدا چوڭ
ئىشلاردا يۇرىكى بىلەن چىرايىنى ئىككى خىل قىلـىپ
كۆرسىتەلىگىنىگە ئوخشاش، ئائىلىسىدە ئايالىغىمۇ قەلبىدە
يوق مۇھەببىتىنى كوزا - كوزاك قىلىش بىلەن ئۆزىـ
نى ۋە ئايالىنى ئالداپ كۈن ئۆتكۈزەتتى. ئەمەلىيەتتىچۇ؟

ئۇ ئايالىغا ھەر كۈنى تۈيۈقسىز ئۆلۈم تىلەيتتى.

ئۇ زۇۋان سۈرمەستىن موخۇركىسىنى ئوراپ ئايالىنىڭ يېنىدا ئوكدا ياتتى، ئۇنىڭ خىيالى ناھىيە كوچىلىرىدا، بۇلۇڭ - پۇشقاقلىرىدا خوددى ئاچ قالغان لالما ئىتتەك چاپماقتا، نېرۋىلىرى شۇنچىلىك جىددىيلىشىپ كەتكەنكى، يۈرىكىنىڭ دۈك - دۈك قىلىپ تېپچەكلىشى ھەتتا ئۆزىگە ئاڭلانماقتا ئىدى.

ئاخىر ئايالى ئۇخلاپ قالدى. ئىمام مۇھەممەت ئورنىدىن تۇرۇپ چالا - بۇلا كىيىندى - دە، كوچىغا چىقتى.

نەگە بېرىش كېرەك؟ ئۇ ئۆزاق ئويلاندى - دە، ئاخىر ھازىرقى ھاكىمنىڭ ئۆيىگە قاراپ ماڭدى.

ناھىيىنىڭ ھازىرقى ھاكىمى ئەيسا مۇسا بۇيىل 60 قا كىرگەن، كەم سۆز، كىتاب خۇمارى ئادەم. ئەيسا ھاكىم ياشلىقىنى ئويۇن - تاماشىغىمۇ سەرپ قىلغان، لېكىن ھەممىنىلا ئەمەس، ئۇ باشلانغۇچ مەكتەپتىلا ئوقۇغان بولسىمۇ ئۆز ۋاقتىدا يېزىنىڭ بىردىنبىر ساۋاتلىق يىگىتى ئىدى. كېيىن يېزىلىق ھۆكۈمەت كاتىپى، دۇي بوغالتىرى، گۇڭشىغا فۇداۋيۈەن، ناھىيىلىك مالىيە بۆلۈمىگە باشلىق بولۇپ ئۆزىنىڭ ھېساب - كىتاب ئىشلىرىدىكى قابىلىيىتى، ئىش - خىزمەتتىكى خالىسلىقى بىلەن ھۆرمەت - ئىناۋەت تاپقان ئادەم. ئۇ «تۆتنى ئېنىقلاش» دىن كېيىن مۇئاۋىن ھاكىم، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دىن كېيىن مۇئاۋىن مۇدىر، پارتىيە 3 - ئومۇمىي

يېغىنىدىن كېيىن باش ھاكىم بولغان بواسمۇ، يېقىنقى يىللاردىن بېرى ئۆزىنىڭ دەۋرگە يېتىشىلمەي كېلىۋاتقىنىنى ھېس قىلىپ، قايتا - قايتا ئىلتىماس يېزىپ پېنسىيىگە چىقىشنى تەلەپ قىلىپ كېلىۋاتاتتى. ئۇ كۆپچىلىك ئىچىدە ئۆزىنىڭ كەمتەرلىكى، ئاددىي - سادىدىلىقى بىلەنمۇ ئىشەنچكە ئىگە ئىدى. ئۇنىڭ نۇرغۇن دوستلىرى خىزمەت - مەنسەپ ئۈچۈن تېخى «50 كە كىرمەي» تۇرماقتا. لېكىن ئەيسا ھاكىم ئۇلارغا نۇرغۇن نەسىھەت قىلىپ ئۆز ئورۇنلىرىنى ياشلارغا بوشتىپ بېرىشكە دەۋەت قىلىپ كەلمەكتە ئىدى. ئۇ يېقىندا بولىدىغان سايلامدا پۈتۈنلەي خىزمەتتىن بوشىماقچى. قالغان ئۆمرىنى كىتاب ئوقۇش، ئۆزى قىزىقىدىغان تارىخ بىلىمى ئۈستىدە ئىزلىنىپ بېقىش، ئۆز يېزىسىدىكى تېخىچە ساقلىنىپ تۇرۇۋاتقان قورۇ - جايلىغا كۆچۈپ بېرىپ ئاخىرقى كۈنلىرىنى شۇ يەردە ئۆتكۈزۈشكە نىيەت باغلىغان. لېكىن مۇنداق بولۇشىغا قارىماي ئۆزىنىڭ ئورنىغا ھاكىم بولىدىغان ئادەم توغرىسىدىمۇ باش قاتۇرۇپ، ياشلارغا ئىنچىكە زەڭ قويۇپ، نىشان تاللاپ يۈرمەكتە ئىدى. ئەۋەتتە ئۇنىڭمۇ قورسىقىغا پۈككىنى بار ئىدى.

ئەيسا ھاكىم قېرىلارغا خاس سەگەكلىك بىلەن ھويلىسىدىكى ئۆزۈم باركىغا ئاستىغا جايلاشتۇرۇلغان كارىۋىتىدا ئوگدا ياتاتتى. ئۆزۈم باركىنىڭ شالاڭ يەرلىرىدىن چۈشكەن ئالا كۆلەگىگە ئۇنىڭ بۇغداي ئۆڭ يۈزىنى، قاڭشارلىق بۇرنىنى يورۇتۇپ تۇراتتى. ئۇ سەپ

www.uyghurkitap.com

تىن چىقمىش ئالدىدىكى كۆڭۈلسىزلىك بىلەن ئۈيقۇسىز
لىقتىن چارچىغان بولسىمۇ، لېكىن ھاياتتىن ئۈمىدسىز
ئەمەس ئىدى. ئۇ ئۆز تەجرىبىسىنى، پىلانلىرىنى بولغۇ-
سى ھاكىمغا تاپشۇرۇشقا، ئۆزى قىلالمىغان ئىشلارنى
كەلگۈسى ھاكىمنىڭ قىلىشى ئۈچۈن ياردەم بېرىشكە
ئالدىرايتتى ...

ئىشىك قېقىلدى. ئەيسا ھاكىم يوغان گەۋدىسىنى
يەڭگىل ھەرىكەتلەندۈرۈپ كارىۋىتىدىن چۈشتى.

ھاكىمنىڭ ئۆزۈن ئاق تامبال، ئاق كۆڭلەك ئىچىدىكى
كۆركەم گەۋدىسى قوش قاناتلىق ئىشىك ئالدىدا پەيـ-
دا بولغاندا، ئىمام مۇھەممەت قوللىرىنى قوشتۇرۇپ
ھاكىمغا سالام قىلدى.

— ۋەئەلەيكۈم، ئىمام مۇھەممەت! — دېدى ئۇ
گەۋدىسىگە ماسلاشمىغان ئىنچىكە ئاۋاز بىلەن بېشى
ئارانلا كىندىكىگە تەڭ كەلگەن ئىشخانا مۇدىرىغا ئېگىلىپ
قول سۇنۇپ. — قېنى ئۆيگە!

ئىمام مۇھەممەت ھاكىمنىڭ كۈرجەكتەك يوغان
يېرىك قوللىرىنى دېقماق، يۇمشاق قوللىرى بىلەن
چىڭ سىقتى:

— سىلىنى ئاۋارە قىلدىم. خاپا بولمىسىلا، بە-
شىمىزنى سىلايدىغان سىلىدىن باشقا ھېچكىممىز بول-
مىغاندىكىن سىلىگە كېچىلەپ ھال ئېيتقىلى كەلدىم.

— ياخشى، ياخشى، رەھمەت!

كەم سۆز، ئەقىللىك ئادەملەر بىلىمسىز گەپدان-
لارغا ھامان كالۋا بىلىنىدۇ. بىلىمسىز گەپدانلار

كىشىلەرگە يىلىكنىمۇ چايناپ يېگۈزمەكچى، قېتىقنىمۇ پۈۋلەپ ئىچۈرمەكچى بولىدۇ. سەۋرلىك دانالارنىڭ بۇ خىل لاۋزىلىقىقا ئۆزىنىڭ قىممەتلىك ۋاقتىنى قۇربان قىلغىنىنى كۆرگەن گەپدانلار ئۆزلىرىنى ئۆگەتكۈچى دەپ مۇقىملاشتۇرۇپ، كىشىلەر چايناپ تاشلىۋەتكەن تەمسىز گەپلەر بىلەن ئۇلارنىڭ ۋاقتىنى، ئەقلىنى، زېھنىنى بۇلغايدۇ.

ئىمام مۇھەممەت باشقىلارنىڭ گېپىنى ئەستايىدىل، سەۋرچانلىق بىلەن ئاڭلاشقا ئادەتلەنگەن ھاكىمنىڭ ئىسسىق چېيىنى ئىچىپ ئولتۇرۇپ ئاۋۋال ناھىيىلىك پارتكوم شۇجىسى بىلەن دائىمىي كومىتېت مۇدىرىنىڭ دېموكراتىيىنى بوغىدىغان مەزھەبچى ئىكەنلىكى، ئۆزلىرى بىلەن ئىشلىگۈچىلەرنىڭ دۆت، بېقىنغۇچىلاردىن بولۇشنى تەلەپ قىلىدىغانلىقىنى، شۇنىڭ ئۈچۈن ناھىيىنىڭ بولغۇسى ھاكىملىقىغا قۇرۇق «زىيالىي»، «ياش» دېگەن نامىلا بار، نە كۆز قاراش، نە ھېسسىيات، نە ئەقىل - ئىدرىكى يوق ئۆمەرجان يۇڭلۇقنى تاللاپ ئالغىنىنى شىكايەت بىلەن ئېيتىپ بەردى. ئۇ ھاكىمنىڭ قانچە قېتىملاپ ئۇيقۇسىراپ ئەسنىگىنىگە پەرۋا قىلماي بىر سائەت گەپ - شىكايەت قىلغىنىنى ئاز دەپ، سۆزنىڭ ئاخىرىغا ناھىيىنىڭ كەلگۈسى پاجىئەسى توغرىسىدىكى مۇنۇ گەپلەرنىمۇ قوشۇپ قويدى:

— ناۋادا ناھىيىگە ئۆمەر يۇڭلۇق ھاكىم بولۇپ، ھازىرقى شۇجى بىلەن مۇدىر ئۆز ئورنىدا قالىدىغان

بولسا، ياخشىلار باش كۆتۈرەلمەيدۇ. خىيانەت، پارا خورلۇق، قانۇنسىزلىق يامرايدۇ، ھەتتا ناھىيە رەھبەرلىرى كونا جەمئىيەتتىكى ئەزگۈچى ھۆكۈمران گۇرۇھلارغا ئايلىنىپ، بۇ ناھىيىدە سوتسىيالىزمنىڭ پۈرىقى قالمايدۇ! ...

ئاخىر ھاكىم يوغان ئالقىنىنى كۆتۈردى:

— مەن بۇ ئىشتىن بىخەۋەركەنمەن، — دېدى ئۇ ئاخىر، — مەن خېلى كۆنىلەر بولدى ئۇلار بىلەن كۆرۈشمىدىم. بۇ ئىش راستمۇ - يالغانمۇ، راست بولسا ئۇلار نېمىلەرنى ئويلىدى؟ مەن بىر سۆزلىشىم كۆرەي. ئۇكام ئىمام مۇھەممەت، ناھىيىمىزنىڭ ئىشلىرىدىغا، كەلگۈسىگە كۆيۈنگىنىڭىز ياخشى. سىزنىڭمۇ ئوزىنىڭىز تۆۋەن ئەمەس. سىزمۇ بىر رەھبەر، ماڭا بۇ گەپلەرنى قىلغىنىڭىز ياخشى، لېكىن مەن بىر نەرسىگە كۆز يۇمالمايمەن. بىزنىڭ پارتكوم شۇجىسى بىلەن دائىمىي كومىتېت مۇددىرى مېنىڭچە ئوبدان. ئۇلارنىڭ سىزگىمۇ كۆز قاردىشى ياخشى. ئۇلار كەينىڭىزدىن سىزنىڭ نۇرغۇن ياخشى گەپلىرىڭىزنى قىلدى. سىزنى ئۆستۈرۈشتىمۇ بىز بار مەسلىھەت ئىش قىلغان!

— مېنىڭ دېگەنلىرىم بىر تەرەپلىمە بولۇشىمۇ مۇمكىن، — دېدى ئىمام بىردىنلا بوشاپ، — بۇ ئۆزئارا گەپ.

— ئەنسىرىمەڭ، مەن گەپ توشۇمايمەن. ئۆمەرجاننىڭ ئىشى بولسا سايىلام بىلەن بولىدىغان گەپ. شۇجى بىلەن مۇددىر نامزات كۆرسىتىدۇ، مەنمۇ، سىز

مۇ كۆرسىتەلەيمىز، لېكىن سايلام مەسىلىنى ھەل قىلمىدۇ. خەلقنىڭ رايى، خەلق ۋەكىللىرىنىڭ رايى مۇھىم. ئۆمەرجان ئەمدى يادىمغا كەلدى. ئۇچىنچى يېزىدىكى قاۋۇل ئاخۇنىنىڭ ئوغلىغۇ - ھە، قىزىق، مېنىڭكىگە شۇ بالا بىرەر قېتىم دەسسەپمۇ قويمىدى!

— ئۇ ئۆزىنىڭ ئۆيىدىن باشقا ھېچكىمنىڭكىگە دەسسىمەيدۇ. سارائىغا ئوخشاش بىر نېمە ئۇ.

— ئۇنداقمۇ ئەمەستۇ، ھەر ئادەمدە ھەر خىل مەجەر بولىدۇ. لېكىن ئاغىنە - ئۆگىگىسىز ئادەم بولمايدۇ. ئۇ بالىنىڭ مەجەزى غەلىتە. 1974 - يىلى بىز ئۇلارنىڭ يېزىسىدا لۇشىيەن تەربىيىسىدە بولغان. ئۇ چاغدا ئۆمەرجان تولۇق ئوتتۇرىدا ئوقۇيتتى. ئۇنىڭ ناھايىتى يامان بىر ئېتى بار ئىدى. ئېتى دۇيىنىڭ قونىقىنى يېگىنى ئۈچۈن مەن بۇيرۇق بېرىپ ئېتىنى ئاتقۇزۇۋەتكەن. شۇ ئاخشىمى مېنىڭ ئىنگلىزچە ئېگەر - جابدۇقۇمنى بىرسى چاناپ قىيما - چىيما قىلىۋېتىپتۇ. باشقىلار ئۆمەرجاندىن كۆردى. خەلق ئەسكەرلىرىگە باغلىتىپ ئەكەلمەكچى بولدى. مەن ئۇنىمىدىم. ئۆمەرجاننى شۇ چاغدا كۆرگەنچە، شۇ خىجالەتچىلىكتىن قېچىپ يۈرەمدىكىنا!

ئىمام مۇھەممەت باش توخۇ بىلەن قايتىپ كەلدى. ئۇ ھويلا ئىشىكىگە كېلىپ چۆچۈپ كەتتى، بىرسى ئىشىككە يۆلىنىپ ئۇلتۇراتتى:

— كىم؟ — دېدى ئىمام چۆچۈپ - داجىپ.

— بۇ مەن، ئاخۇنبەي! — ئولتۇرغۇچى

مىدىرلىدى.

— ئاخۇن پىتنىمۇ؟ ... — ئىمام لەقمىنى قوشۇپ ئېيتتى، — هە، نېمە قىلىپ يۈرىسەن؟

— نېمە قىلىپ؟ سېنى ساقلاپ، سەن مېنىڭ ئاغىنەم، قاراڭغۇدا ئاغىنە. كۈندۈزى باشلىقسەن. كىچىلەپ بىرىنچىدىن ئېچكىلى، ئىككىنچىدىن پىتنە قىلىشلى كەلدىم.

— يۈر باغقا. تازا ۋاقتىدا كەپسەن!

ئۇلار هويلىغا، ئاندىن كېيىن باغقا چىقىپ كېتىشتى.

3

— بىزنىڭ ئۆمەرجاننى يازماقچىمۇ سىز؟ ناھايىتى ياخشى. ئۇنداق بولسا شۇجىنى ئىزلەپ نېمە قىلىسىز؟ مەنلا سۆزلەپ بېرەي ... — ئالىي مەكتەپ مەلۇماتىغا ئىگە ياش ئەدەبىيات هەۋەسكارىغا زاۋۇت بوغالتېرى گېپىنى مانا شۇنداق باشلىدى، — بىرلا ئۆمەرجان بار. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ دېهقانچىلىق ماشىنىلىرىنى قۇراشتۇرۇشتا، رېمونت قىلىشتا ياكى ئاسراشنى ئىشلىتىش جەهەتلەردە بولسۇن خەنزۇچە، ئىنگلىزچە چۈشەندۈرۈش، چېرتيوژ، جەدۋەللەرگە قاراپ ئولتۇرۇپ هەممىلا ئېهتىياجىدىن چىقالايدۇ. ئۇ ئامېرىكا، فرانسىيە، غەربىي گېرمانىيە، ياپونىيە قاتارلىق دۆلەتلەردىن كىرگەن كومبايىن، تراكتور، توپا ئىتتىرىش ماشىنىسى،

يول چىكىداش ماشىنىسى، كرانىغا ئوخشاش چوڭ ماشىنىلاردىن نۇرغۇنلىرىنى قۇراشتۇرۇشقا يېتەكچىلىك قىلدى. بۇ ناھىيىنىڭ ئەملىيىتىگە باب كېلىدىغان ھەم كېڭەز ئۇرۇقى سالالايدىغان ھەم ئوت ئۆتىيالايدىغان ھەم بىرلا زاپچاس يەڭگۈشلىسە تېرىقچىلىق قىلالايدىغان كىچىك دىزىلىق ماشىنا لايىھىسىنى سىزىپ چىقتى. ئۇنى ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن ھازىر زاۋۇت جىددىي تەييارلىق قىلماقتا. ئۇ تېخنىكا جەھەتتىكى قابىلىيىتى بىلەن كۆپچىلىك ئىچىدە ئابرويىغا ئىگە بولغاندىن سىرت، ئۆزى ئىنژېنېر ئۇنۋانىنى بار تېخنىك تۈرۈپ ئىشچىلارنىڭ قىلىدىغان ئىشلىرىنى ھار ئالماي قىلىۋېرىدۇ. زاۋۇت ئائىلە ئايالىرى دېھقانچىلىق قىلىش ئۈچۈن بوز يەر ئاچماقچى بولغاندا، ئۆمەرجان بىر ئاي توپىغا ملىنىپ توپا ئىتتىرىش ماشىنىسىنى ھەيدىدى. شەھەرگە سېمونت ياتقۇزۇش ئۈچۈن زاۋۇتقا شېغىل توشۇش سېلىقى چۈشكەندە، ئۆمەرجان «شەرق قىزاردى — 28» ماركىلىق قوپال تراكتور بىلەن ئۈن - تىنسىز 46 كۈن شېغىل توشۇدى. قىشتا كۆمۈر توشۇش، قۇرۇلۇشقا خىش توشۇش ياكى زاۋۇتقا پاياتلاش ئارقىلىق تۆمۈر دەرۋازا ياساش ... قاتارلىق ئىشلارنىڭ ھېچقايسىسىدىن ئۇ «مەن ئىنژېنېر، بۇ مېنىڭ ئىشىم ئەمەس» دەپ ئۆزىنى چەتكە تارتمايدۇ. مەسىلە شۇنداق. ئۇنىڭ ئىشخانىسى بىر چوڭ زال. ماشىنا رېمونت قىلىدىغان ئورەكمۇ، خىلمۇ خىل زاپچاسلارمۇ شۇ يەردە. قۇ-

www.uyghurkitap.com

رۇق گەپ ساتىدىغان، ئۇچ - تۆتى بىر بولۇپ
بوتۇلكا بىلەن ئىچ پۇشقىنى چىقىرىدىغان، قارتا ئويۇ
نايدىغانلارمۇ بۇ زالدىن ئورۇن تېپىشىدۇ. نېمىشقا
دېگەندە ئۆمەرجان بىرنېچىدىن ئۇلارغا ئارىلاشمايدۇ.
ئىككىنچىدىن ئۇلارنى خاپا بولۇپ ئىشخانىسىدىن
قوغلىمايدۇ. خۇددى ئەتراپىدا ھېچ ئادەم يوقتەك
مايغا مىلىنىپ ماشىنا قۇراشتۇرىدۇ ياكى پۇتۇن زېھنى
بىلەن كىتاب ياكى چىرتيوژغا قادىلىۋالىدۇ. بۇنداق
چاغلاردا ئۇ ھاياتىدا يۇز بەرگەن خۇشاللىق ۋە خاپە
لىقلىرىنى بىراقلا ئۇنتۇپ كېتىدۇ - دە، قىلىۋاتقان
ئىشىدىن يېڭى خۇشاللىق ياكى خاپىلىق تېپىش ئۈچۈن
خۇددى قۇرۇق توپىدىن دان ئىزلىگەن توخۇدەك ئەجىر
قىلىدۇ. ئۇنىڭ كۈنلىرى مانا مۇشۇنداق بىر - بىرىنگ
ئۇلىشىپ ئۆتۈۋاتقىلى بۇ يىل مېنىڭ ھېسابىمدا بەش
يىل، ئىككى ئاي بولدى. ئۇنىڭ زاۋۇتقا كەلگەندىن
بېرىقى كەلتۈرگەن پايدىسىنى پۇل بىلەن ھېسابلى
ساق ھەر ئايدا زاۋۇتقا 7000 يۈەندىن پۇل
كىرىم قىلغانلىقىنى تەخمىنەن ھېسابلىدىم. بۇ قانداق
ھېساب دەمسىز؟ مىسالى بىر چوڭ ماشىنىنى بىر
قۇراشتۇرالمىدۇق دەيلى، ئۇنى قۇراشتۇرۇش ئۈچۈن
ئۇرۇمچىدىن ياكى ئىچكىرىدىن تېخنىك تەكلىپ قىلى
مىز. تېخنىكنىڭ يول خىراجىتى، ياتاق، تاماق، ئىش
ھەققى، ئېلىپ ماڭىدىغان سوۋغا - سالامى بولۇپ
گەپ يوق 4000 — 5000 يۈەن كېتىدىكەن. ئۇنىڭ
كەم - كۈتە، كاردىن چىققان زاپچاسلىرى ئۈچۈنچۇ

تېخى؟ ... مەسىلە شۇنداق ... ئۆمەرجانىنىڭ ئىقتىسادىي جەھەتتىكى پايدا - زىيىنى ئاللىقاچان ھېسابلانغان. ئايدا ئالىدىغىنى 70 يۈەن بولسا، كىرگۈزىدىغىنى 7000 يۈەن. دېمەك، ئون باراۋەر چىق پايدا يەتكۈزىدۇ. مەن ھەممىلا ئادەمنى ھېسابلاپ ئولتۇرمايمەن، ئەمما مەسىلە شۇنداق، مەيدىسىگە ئۇرغانلا ئادەمنى ھېسابلايمەن، ھەر قانداق گۈركىرىگەن پالۋانلىرىمىزمۇ ئالغان ئايلىقىدىن 4 — 5 ھەسسە ئارتۇق كىرىم قىلالمايدۇ. ئېغىز باتۇرلىرىچۇ؟ ھەر ئايدا ئالىدىغان ئايلىقىدىن بىرنەچچە ھەسسە كۆپ زىيان سالىدىغانلىرىمۇ بار تېخى! ئۇلار يوقىلاڭ ئىشلار ئۈچۈن كامانىدىروپكىغا كەتسە بىرنەچچە ئايلاپ كۈنلۈكى 5 — 6 يۈەندىن يۇقىرى مېھمانخانىلادا يېتىۋالىدۇ، مەسىلە، شۇنداق، ياتقىنىغا تېخى كامانىدىروپكا پۇلى ئالىدۇ. قايتىپ كەلگەندە پۈتتۈرگەن ئىشنى سۈرۈشتۈرسىڭىز تۆت موچەنلىك پايدىسى چىقمايدىغان ئىش. بىزنىڭ زاۋۇت مانا مۇشۇنداقلارنىڭ كاساپىتىدىن بەش يىل ئۇدا زىيان تارتقان ئىدى. ئىككى يىل بولدى، ئۆمەرجاندەكلەر قەدىرلىنىپ ھېلىقىدەكلەر چەكلىنىۋېدى، زىيان پايدىغا ئۆزگەردى. بۇنداق دېسەم بەلكىم يازغۇچى ئەپەندىم، بىر ئادەمنىڭ قەدىر - قىممىتى پۇل بىلەنلا ئۆلچەنمەيدۇ، دېيىشىڭىز مۇمكىن، دۇرۇس، مەسىلە شۇنداق، مەنمۇ بىر بوغالتىر، پايدام چاغلىق، لېكىن پايدا - زىيانىنى ھېسابلىمىسا زاۋۇت تۇغىشىدىكەن. زاۋۇتلا ئەمەس، پۈ-

تۈن ناھىيە، پۈتۈن دۆلەتمۇ شۇنداق، ناۋادا پۈتۈن
ناھىيىدىكى كادىرلار، ئىشچىلار ئۆمەرجاندەك پايدا
كەلتۈرگەن بولسا ئىدى، بىزنىڭ ناھىيە 3 — 4
يىلدا مەملىكىتىمىزدىكى ئىلغار ناھىيىلەرگە يېتىشىـ
ۋالغان بولاتتى. «ئۆمەرجاننىڭ دوستى يوق، ھەتتا
ئايالىنىمۇ قاپاق ئاچمايدۇ» دېگۈچىلەر ئاخۇنباي پىتـ
نىچىنىڭ ئاغىنىلىرى، ھېچ بولمىسا پىتنە ـ پاساتقـ
ئامراق نان قېپىلار. مانا مەن ئۆمەرجاننىڭ ئاغىنىـ
سى. ئىككىمىز ئارىلاپ ـ ئارىلاپ بىللە ئۈلپەتچىلىك
قىلىمىز. 3 — 4 رومكا ئىچىپ مۇھەببەتلىشىش
قانداق راھەت؟ ئۇمۇ خۇددى مۇزىكا، ناخشا تىڭشىغا
دەك، تاغ سەيلىسى قىلغاندەك، راھەت ئىش. مە
ھەر قېتىم ئۆمەرجان بىلەن بىللە ئىچسەم ئاشۇنداق
راھەتلىنىمەن. ئۇ غەيۋەت، پىتنە ـ پاساتقا ئۆچ
ئۇ ئاڭلىغان، ئۇققان يېڭىلىقلىرىنى شۇنداق قىزىقار
لىق قىلىپ سۆزلەپ بېرىدۇكى، «ئۈرۈمچى كەچلىك
گېزىتى»، «شىنجاڭ ياشلىرى» ژۇرنىلى ياكى «بىلىم
كۈچ»، «شىنجاڭ ئۆسمۈرلىرى» گە بېسىلىدىغان قىز
قارلىق ئىلىم ـ پەن يېڭىلىقلىرى ئۇنىڭچىلىك لەززەت
بېرەلمەيدۇ. مەسىلە شۇنداق. ئۆمەرجان سازمۇ چالـ
دۇ، ناخشىمۇ ئېيتىدۇ. شۇنداق قاقاقلاپ كۈلىدۇكى
مەن ھېچقاچان ئۇنچىلىك لەززەتلىنىپ كۈلەلمەيمەن
بىز ھەر يىلى سەييارە رېمونتخانا قۇرۇپ ئورۇ
ۋاقتىدا يېزا ئارىلايمىز. مەن ئۆمەرجان بىلەن بىللە
بۇلۇۋالىمەن. سەييارە رېمونتخانا دېگەن نېمە دەم

سىزاڭ دېھقانچىلىققا لازىملىق ماشىنا - ئۇسكۇنىلەرنى ئايلىنىپ يۈرۈپ رېمونت قىلىش دېگەن سۆز - دە. بۇ چاغدا بولىدىغان كىرىم، سوۋغا - سالام، كۆتۈلۈش، باشقا ھېچۋاقىتتا بولمايدۇ. ئەگەر ئۆمەرجان-نىڭ ئورنىدا باشقا بىرسى بولغىنىدا، پارا، سوۋغا - سالام قوبۇل قىلىپ ئەمەس، قىلغان ئىشىغا بېرىلگەن ھەق ئۈچۈن بايلىققا تەقسىلىپ كەتكەن بولاتتى. ئالايلۇق، بىر تراكتورنىڭ لىخېچىسىنى ئالماشتۇرۇپ بېرىش بىر سائەتلىك ئىش، لېكىن بۇنىڭ ئۈچۈن دېھقان 50 — 60 تەڭگە پۇلىنى تۆتەۋزۇپ قويىدۇ ئەمەسمۇ؟ بىزنىڭ ئۆمەرجان ئالدىغا كەلگەنلىكى ئىشنى ياق دېمەي قىلىۋېرىدۇ. لېكىن نۇرغۇنلىرىغا ھەق ئالمايدۇ، ھەق ئالسىمۇ زاۋۇتقا تاپشۇرىدۇ. ئىللا - بىللا ماڭاشىدىن باشقا بىر سىنت كىرىم قىلمايدۇ. مانا مۇشۇ ئۇنىڭ ئەخمەقلىقى. ئۆزى تاپقان پۇلنى بىكىرىغا بېرىدۇەتكەن ئادەمنى ئەخمەق دېمەي نېمە دېگۈلۈك؟ لېكىن ئۆمەرجان ئەخمەق بولغىنى بىلەن خەلق ئىچىدە ھۆرمەتكە ئىگە. مەن ئۇنىڭ ئەخمەقلىقىنىمۇ ياخشى كۆرىمەن، سىزدىن نېمىسىنى يوشۇراي، ئۇ قوبۇل قىلمىغان سوۋغىلارنى مەن يەڭ ئىچىدە قوبۇل قىلىۋېرىمەن. ئۆمەرجاننىڭ ئايالى بۇندىق ئىشتا ئەپچىل. مەن ئېلىپ بارغان پۇل، گۆش، ياغ، ئۇن، كۆكتاتلارنى ئۆمەرجانغا تۇيدۇرماي جايلاشتۇرالايدۇ. مەنچۇ؟ مالىيە - ئىقتىساد كادىرى بولغىنىم ئۈچۈن ئەلۋەتتە ئۆمەرجاننىڭ ھەر قېتىمقى كىرىمىنى رەھبەرلىك

كه دوكلات قىلىپ تېگىشلىك مۇكاپاتنى ئېلىپ
شىغا قوشۇپ قولىغا تۇتقۇزۇپ قويىمەن. ئۆزىڭىز
دەمسىز؟ ھەر قېتىم سەييارە رېمونتتىن قايتىپ كېلە
مەنمۇ ھەم تەشكىلدىن، ھەم دېھقانلاردىن مۇكاپا
ئالىمەن. مەن شۇنىڭ ئۈچۈن ئۆمەرجان بىلەن بىل
چىقىشنى ياخشى كۆرىمەن. مەسىلە شۇنداق. بۇندا
دىسەم بۇ بىر قىزىلكۆز ئۇغرى ئوخشايدۇ دەپ قا
ماڭ يەنە! راست گەپ قىلغۇم كېلىپ قالدى، يېڭ
لىپ مۇشۇكتەك كۆزىنى يۇمۇۋالغانلاردىن قورقما بو
دۇ. بىزچۇ؟ ئون تەڭگە يېسەك 100 تەڭگىلىك ماختا
نىمىز، مانا شۇنىڭ بىلەن ئېغىز بالاسىدىن نېرى
بولالمايمىز. لېكىن مەسىلە شۇنداق. بىز ھالالل
يەيمىز. دوستۇڭنىڭ ئالدىدىن ئاشقان تاماق سا
ھالالغۇ ـ ھە؟ ئۆمەرجاننىڭ نېسۋىسى ئۈچۈن باشق
لار كۆز ئالايتسا ئەلۋەتتە، بۇ نېسىۋە ئۇلارغا ھارا
بولاتتى، ئەمما مەن زاۋۇتتا ئۇنىڭ ھمايىچىسى
دائىم ئۇنىڭ پايدىسىغا چوت سوقمەن. لېكىن مەسىل
شۇنداق، مېنىڭ ئۆمەرجانغا ئاچچىقىمىز بار، نېمىشق
دېگەندە ئۇ ھازىر ئىنژېنېر دەڭا! ئۆزىنى ئىنژېنېر
دەك تۇتۇشى، پاكىز كىيىنىپ كوچىلاردا ئىنژېنېردەك
مېڭىشى، مايغا مىلىنىدىغان يەردە ياتىدىغان قارا ئىش
لارغا باشقىلارنى بۇيرۇشى لازىم ئىدى، ئىنژېنېر دې
گەن كىچىك نامەمۇ؟ مەن 50 ياشقا كىرگىچە ئىن
ژېنېر دېگەننى ئاڭلىغان، كىتابلاردىن ئوقۇغان، لېكىن
كۆرۈپ باقمىغان. بىزنىڭ ئۆمەرجانغا يۇقىرىدىن

ئىنژېنېر دېگەن نام بېرىلىپتۇ، كىنىشكا ئەۋەتىپتۇ دېگەنلىكى ئاڭلاپ كېچىچە توختىيالمىدىم. ئەتىسى مەزمن بىلەن تەڭ ئويغىنىپ ئۆمەرجانىمك ئۆيىگە كەلدىم. ئۆيىگە كەلسەم تېخى توخۇلىرى قوندىقىتىن چۈشمەپتۇ. باشقا چاغلار بولسا ئىشىك - دېرىزىسىنى جالاقلىتىپ ئويغىتاتتىم. لېكىن ھازىر بولمايدۇ - دە، مەسىلە شۇنداقكى، ئۇ ھازىر ئىنژېنېر. بىر سائەت ئۆمەرجانىمك ئىشىك دېرىزىسىنى ئايلاندىم. ئاخىر ئۇ چىقتى. قولۇمنى كۆكسىمگە قويۇپ سالام بېرىۋېدىم. ئۇ قاقاقلاپ كۈلۈپ يۇرىدۇ تېخى. ئۇنىڭ قوللىرىنى تۇتتۇم، سىلىدىم، كۆزلىرىمدىن ياش ئاقتى، بۇ خۇشاللىق، ھاياجان يېشى، نېمىشقا دەمسىزا؟ مەسىلە شۇنداق، ئۇ بىزنىڭ ناھىيىنىڭ بىرىنچى ئىنژېنېرى، مېنىڭ بىرىنچى قېتىم ئىنژېنېرنىڭ قولىنى تۇتۇپ بېقىشىم. ئۆمەرجان ئۇچۇن ماختاندىم، غادايدىم، كىشىلەر ئارىسىدا: «ئىنژېنېر ئاغىنەم ئۇنداق دېدى، بىزنىڭ ئىنژېنېر بۇنداق قىلدى» دەپ سۆزلەپمۇ يۇردۇم. مەسىلە شۇنداق. لېكىن ئۆمەرجان غادايمىدى، كېرىلمىدى، مانا شۇنىڭ ئۇچۇن مەن ئۆمەرجاندىن ئاغرىنىپ يۇردۇم. لېكىن بۇ ئىشلار نېمىلا بولمىسۇن ئۆتۈمۇش بولۇپ قالدى. ئىنژېنېرلارمۇ كۆپىيىپ قالدى. لېكىن ئۆمەرجاندەك ئىشچى بىلەن پەرقلەنمەيدىغان ئىنژېنېر نەدە بولسۇن؟ مەن ئۇكام، كىشىلەرنىڭ مەنسىپىگە قىزىقمايمەن، خورازدەمۇ، مېكىياندەمۇ تاج بولۇۋېرىدۇ. خۇددى شۇنىڭغا ئوخشاش باشقارما، بۆلۈم باشلىقى دېگەندەك مەنسەپلەر كالىلا دېسە پاقالچاق

www.uyghurkitap.com

دەيدىغان بىلىمسىزلەرگىمۇ. كالتەكچى، پاچاقچى
كۆڭۈللەرگىمۇ، ئىش خۇش ياقماس يارامسىز نان قېپىلا
غىمۇ تېگىپ قالىدىكەن. خۇددى دانالارغا نادانىنى
پىكىر قىلىپ قويغانغا ئوخشاش، بىزنىڭ زاۋۇتقا
ئادەم تەپىلمىغاندەك ئاخۇنباي پىتىنچى بىر مەھ
باشلىق بولۇۋالغان، ئۇنىڭ قىلىدىغانلا ئىشى ئۆمە
جاندەك ئىشچانلارنى قىيناش - جازالاش ئىدى.
مەرجاننى بىر كۈنلۈكى كېچىلەپ تراكتور رېمونت
لىشقا ئېلىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن قايتىپ كەلگەندە ئۇ
ھۆكۈمەتسىز دەپ تەنقىد قىلدى. ئۇنىڭ خەلقىگە
تۇرگەن پايدىسى بەشىغا كالتەك بولدى. ئىشخانا
ھۆكۈمەتنىڭ توكىنى ئايلاپ بەزى زاپچاسلارنى ئۆيى
ئەكىتىپ تۇزەشتۇرسە ئاق - قارىنى سۈرۈشتۇرمە
ئۆمەرجاننى ئوغرى دەپ گۇمان قىلىپ، خەلق ئەسكەر
لىرىگە بۈيرۇق بېرىپ ئۆيىنى ئاختۇرۇپ، شەخسىي پۇ
لىغا ئالغان سۈۋارىكا ماشىنىسى، قىمىقچ، گىرە چىقما
رىدىغان ئەسۋاب قاتارلىقلارنى بۇلاپ ئەكەلدى..
ۋاي - ۋۇي تارتقان زىيانلىرى ناھايىتى كۆپ بول
دى. ئاخىر ئاخۇنباي پىتىنچى غولدى. باشقىلار ئۇنى
پاش قىلدى. مەن چېغىمدا ياقىسىدىن بوغۇپ تۇرۇپ
ھېساب ئالدىم. لېكىن بىزنىڭ ئۆمەرجان خۇددى ھېچ
ئىش بولمىغاندەك كۈلۈپلا قويدى. ئاخۇنباي پىتىنچى
ئىشتىن ھەيدەلگەندە ھەممىدىن بەك ئېچ ئاغرىتقان
يەنە شۇ ئۆمەرجان بولدى. ئۆمەرجان باشقىلارغا تولا
دەپ يۈرۈپ ئاخىر يەنە ئاخۇنباي پىتىنچىنى دەرۋا-

زېۋەن قىلىپ قويىدى. مانا بۇ ئىشلىرى ماڭا ياقمايدۇ. يىلانىنى قوينىغا سالغان ئادەمگە كىمنىڭ ئاچچىقى كەلمەسۇن؟ ئۆمەرجاننىڭ مانا مۇشۇ ئىشى ئەپلەشمەيدى. لېكىن مەسىلە شۇنداق، مەن ئۆمەرجاننىڭ ئۆزىنى تۆۋەن تۇتۇشى بىلەن دۇشمىنىگە رەھىم قىلىشىغا ھەر قانچە ئۆچلۈك قىلسامۇ، بۇ بالىنى چىن كۆڭلۈمدىن ياخشى كۆرىمەن. بەلكىم ئايالى ئازادەمۇ ئۆمەرجاننى مەنچىلىك ئايال كەتمەس. مەن ئۆمەرجاننىڭ ئۆسۈشىنى، زاۋۇتقىلا ئەمەس، ناھىيىگە، ھەتتا ۋىلايەتكە، ئۇنىڭدىنمۇ چوڭ ئورۇنغا باشلىق بولۇشىنى تىلەيمەن. لېكىن مەسىلە شۇ يەردە، ئۇ نەگە باشلىق بولسىمۇ بىرمۇنچىدىن ماشىنا دەۋاسى قىلمايدۇ. ئىككىنچىدىن ھەرگىز باشقىلارغا قولىغا سۇ قويغۇزمايدۇ. مېنىڭچە ئۇ نەگىلا بارسا، نەگىلا قويۇلسا بەربىر مايغا، توپىغا مىلەنگەنەر بىلەن بىر سەپتە بولىدۇ. بۇ خىل ئادەملەرنىڭ ۋاقتى ئۆتتىمۇ ياكى زامانىسى كەلدىمۇ؟ بۇنى يازغۇچى ئۆكام ئۆزىڭىز بىلىڭ! ...

ئەيسا ھاكىمنىڭ چوڭ ئوغلى ئېگىز بوي، چىرايلىق يىگىت. ئۇ ئەدەبىياتقا ھەۋەس قىلىپ يۇرۇپ 27 ياشقىچە ئۆيلەنمىدى. ئۇ زامانىمىزدىكى ئەڭ داڭلىق يېڭىلىق تەشەببۇسچىلىرىدىن بولغان ھېمىكۆاي. ئايىتماتوۋ قاتارلىقلارنىڭ ئەسەرلىرىنى ئۈيغۇر ۋە خەنزۇ تىللىرىدا بېرىلىپ ئوقۇغان. شۇڭا ئۇ يېڭىلىق يارىتىش ئۈچۈن غەلىتە خاراكتېرلىك ئادەملەرنى ئىزلەپلا يۈرىدۇ. ئەتىگەن دادىسىدىن ئۆمەرجان

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى
www.uyghurkitap.com

توغرىسىدىكى يېڭى خەۋەرنى ئاڭلاپ ئاۋۋال كۆڭ
ياش چىققىنە كۆلدى، كېيىن بولسا قوشۇمىسىنى تۇر
ئويلىنىۋالدى - دە، دادىسىغا:

— مەن زاۋۇتقا بېرىپ ئۆمەرجانىنىڭ ئەھۋا
نى ئۆگىنىپ باقاي، — دېدى.

— ياخشى، بارغىن بالام، ئەدەبىياتچىنىڭ كۆ
بىلەنلا قاراپ تۇرۇۋالماي، ئۇنىڭغا سىياسەتچى
كۆزى بىلەنمۇ قاراپ باققىن. قايتىپ كەلگەندە ئە
ۋالنى ماڭا ئوبدانراق سۆزلەپ بەرگىن.

شۇ ئاخشىمى ئوغلى دادىسىغا ئۇنىڭلىغۇ قويۇ
بەردى. ئۇنىڭلىغۇدىن ماشىنا - تراكتور رېمونت زاۋۇ
بوغالتىرىنىڭ ئاۋازى ئاڭلانىدى. بوغالتىر ئۆمەرجا
ھەققىدە زوق ۋە ھەۋەس بىلەن يۇقىرىقىلارنى سۆز
لەپ بەرگەن ئىدى.

4

ئازادەم ئۆز خىزمىتىدىن تولىمۇ رازى ئىدى
چۈنكى بۇ ئىشخانىدىكى ئۇچ ئايالنىڭ ھېچقايسىسى ئۇ
نىڭ بىلەن بەسلەشمەيدۇ، ئۆچلەشمەيدۇ، قاتتىق -
يۇمۇق گەپ - سۆز قىلىشمايدۇ.

ئازادەم بىرەر مۇقىم كەسىپنى ئىگىلىمىگەن
بولسىمۇ، ئالىي مەلۇماتلىق ھېسابلىنىدۇ. ئۇ ئوتتۇرا
مەكتەپنى 1970 - يىلى پۈتتۈرگەن، كېيىن ئىشچى -
دېھقان، ئەسكەر ئوقۇغۇچىلار ھېسابىدا ئىچكىرىگە بېرىپ

ئوقۇپ كەلگەن بولسىمۇ، تېخىچە كەسپى مۇقىملاشمىدى. تەرجىمانلىق، كاتىپلىق، تەشۋىقات دۇيى ئەزاسىمۇ، ئارتىس، ماشىنىست، بوغالتىرمۇ بولۇپ كۆردى. لېكىن ھېچ ئىشقا ئۆزلىشەلمىدى. سەۋەبى بۇ ئىشلار ئازادەمنىڭ دىتىغا ياقمىدى. ئازادەم تەتقىقاتچى ياكى مارکسىزم - لېنىنىزم نەزەرىيىچىسى بولۇشنى ئارزۇ قىلاتتى. لېكىن ناھىيىدە بۇ خىل مەخسۇس كەسىپ يوق ئىكەن. ئاخىر تەقدىر ئۇنى مۇشۇ پىلانلىق تۇغۇت ئىشخانىسىغا ئەكىلىپ قويدى. ئۇ يىلدا بىر قېتىم خەنزۇلار ئولتۇراقلاشقان مەيدان، يېزىلارغا بېرىپ جەدۋەل تارقىتىدۇ - دە، قالغان ۋاقىتلارنى ئىدارىدە كىتاب ئوقۇش، خىيال سۈرۈش بىلەن ئۆتكۈرىدۇ. بۇ خىل خىزمەتتىن ئۇ رازى بولماي نېمە قىلسۇن؟ لېكىن خىزمەتتىدىن رازى بولغىنى بىلەن ئۇ تۇرمۇشتىن رازى ئەمەس. ئۇ نېمىلەرنى تەمە قىلمىدى. نېمىلەرنى ئارزۇ قىلمىدى، لېكىن ئارزۇ - تەمەلىرىنىڭ زادى قانچىلىكى رېئاللىققا ئايلاندى؟ يۇزدىن، ھەتتا مىڭدىن بىرى دېگىلمۇ بولمايدۇ - دە. مانا شۇ كىچىككىنە بەختكە ئېرىشكىچە ئۆز ۋۇجۇدىدىن ناھايىتى جىق نەرسىنى قۇربان قىلدى. مەسىلەن، ئۇنىڭ ياشلىق گۈزەللىكىنى ئالساق، ئۇ بەختىمىك بولۇشقا ھەقلىق ئىدى، چۈنكى ئۇنىڭدىكى چىراي پۈتۈن مەھەللىدە تېپىلمايتتى. ئەقىل - ئىدراكتا ئۇ دادۇيى مەكتىپىنىڭ ئالدى ئىدى. ئۇنىنچى سىنىپنى تۈگەتكەن يىلى گۈڭشېنىڭ تەشۋىقات دۇيىدە ئارتىسلىق قىلىۋېدى، بىرلا

www.uyghurkitap.com

يالغۇز كىشىلىك ئۇسسۇل بىلەن پۈتۈن گۈڭشى
لىرىنىڭ كۆزىنى چاقنىتىۋەتتى. ناخشىلىرىچۇ؟ ئۇنا
غۇلارغا ئېلىنىپ قانچە ئولتۇرۇشلاردا مەست يىگىتلەرنى
يۈرەكلىرىنى ئويناتتى ... مانا مۇشۇ ئالاھىدىدىلىـ
لىرى بىلەن ئۇنىڭغا ناھىيىنىڭ ھەتتا ۋىلايەتنا
ئەڭ ياخشى يىگىتلىرى ئاشىق بولۇشى، كەينىگە كىر
شى لازىم ئىدى، ئازادەم خۇددى قوغۇنلۇقتا قوغۇ
تاللىغاندەك ئونلىغان، يۈزلىگەن يىگىتلەر ئىچىدى
راسا كۆڭلىگە ياققىنىنى تاللىشى لازىم ئىدىغۇ. لېكىـ
ھايات ئۇنداق بولمىدى. ئازادەم ئىچكىرىدىن قايتـ
كەلگەندە بىرمۇ داڭلىق يىگىت (كەپسىز يىگىتلەر كۆ
ئۇچرىدى، ئەلۋەتتە) ئازادەمنىڭ پېيىگە چۈشمـ
دى. ئۇنى ئاز دەپ ئۇنى ئاددىي بىر خىزمەتكە، يەنى
مائارىپ بۆلۈمىنىڭ تەرجىمانلىقىغا تەقسىم قىلىـ
قويدى. ئازادەم ئەمدى ئۆز باشلىقلىرىغا ياخشى كۆ
رۈنۈش ئۈچۈن ھەر كۈنى ياخشى كىيىنىپ، ئۆزىنى
پەردازلاپ باشقىلارغا خۇشامەت قىلىدىغان، يېلىنىدىـ
غان بولدى. ئۇ كېچىلىرى ئوڭدا يېتىپ: «دۇنياغا نېـ
مىگە تۆرەلدىم؟ باشقىلارغا ئۆز ئەقلىمنى تەقدىم قىلـ
غىلى، ئۆزۈمدىن بىلىمسىز، قابىلىيەتسىز ئادەملەر ئالـ
دىدا كۈچۈكلەنگىلى ياكى ئۇلارنىڭ كۆزىگە ياخشى
كۆرۈنۈشنى ئۆزۈمنىڭ مۇقەددەس بۇرچى قىلغىلىمۇ؟»
دەپ ئۆز ئۆزىدىن سورايتتى. بۇ سوئاللارغا بۇقۇلـ
داپ يىغلاپ تۇرۇپ كۆز يېشى بىلەن «ياق» دەپ
جاۋاب بېرەتتى. ئۇ تىرىشىپ - تىرمىشىپ قەد كۆتۈـ

رۇش، باشقىلار بىلەن تۇرۇن - مەرتىۋە تالىشىش ئۈ-
چۈن بەل باغلىدى. لېكىن ھەش - پەش دېگۈچە
26 ياشقا كىردى، ئۇ نە كۆڭۈلدىكىدەك لايىق
قا، نە كۆڭۈلدىكىدەك مەرتىۋە - ئورۇنغا ئىگە بولال-
مىدى. ئۇ مۇشۇنداق سائەت مايا تىنىكىدەك بىر خىل
ھەربكەت بىلەن چېچى ئاقارغىچە ئىشلەشنى خالىمايت-
تى. ئۇ ئۆز ئورنىنىڭ ئۆزگىرىشىنى، ئۆز بىلىم - قا-
بىلىيىتىگە يارىشا مەرتىۋە - ئورۇنغا، ئۆز قىممىتىگە
لايىق بەخت - راھەتكە ئىگە بولۇشنى تەقەززالىق، ۋەس-
ۋەسە، ئىچ - پۇشقى بىلەن كۈتتى. لېكىن ھايات ئۇ-
نىڭغا ئادالەتسىزلىك قىلىۋەردى، ئۇنىڭ كۈتكىنىنى
زادىلا بەرمىدى.

ئۇ يىغلاپ، تېلىقىپ توختىغان بالىدەك بەشىنچى
يىلى كۈتۈشتىنمۇ چارچىدى. ماھىر چەۋەندەز شاش
ئاتنى ياۋاشلاتقاندەك ھايات ئۇنى سەۋر - تاقەتلىك،
خىيالچان قەبرى قىز قىلىپ قويدى. ئۇنىڭ دوستلىرى
ئەرلىرى بىلەن بالىلىرىنى يېتىلەپ كوچىلاردا ماڭغان-
دا، ئۇ ئىچ - ئىچىدىن خۇرسىندى. ئۇنىڭ ساۋاقداشلا-
رى ئوڭايلا ئۆسۈپ كۆتۈرۈلۈپ ئورۇن - مەرتىۋىگىمۇ
ئېرىشكەندە ئۇ شۇنچىلىك ئۆرتەندى؛ «باشقىلار مەن-
دىن ھەر جەھەتتە تۆۋەن تۇرسىمۇ، كۈتكىنىگە ئاسان-
لا ئېرىشەلەيدۇ، نېمىشقا بۇ بەخت قۇشى مېنىڭلا بې-
شىمنى ئەگىپ ئۆتۈپ كېتىدۇ - ھە؟» دەپ زارلاندى. ئۇ
ئاخىر ھايا تىنىڭ بەزى سىرلىرىنىمۇ چۈشىنىپ قال-
دى. ھەممە ئىش ئادەملەر بىلەن پۈتىنغانلىقىنى،

بىر لەرنىڭ يۆلىشى، بىر لەرنىڭ تارتىشى بىلەن
دەملەر بەخت - تەلەيلىك بولىدىغانلىقىنى بىلىپ
دى. ئۇ دەسلەپ مۇئاۋىن ھاكىمنى يېقىنلاشتى.
كۈندىلا يېقىنلىق ئۇنۇم بەردى. ئازادەم ئۇنۇمسىز
دەك ھوسۇلى يوق ئىش — تەرجىمانلىقتىن قۇتۇ
كاتىبات ئىشخانىسىغا يۆتكەلدى. تەقدىر ئۇنى مۇئا
ھاكىم بىلەن تېخىمۇ يېقىنلاشتۇردى. ئۇلار بىر كۈ
شىدا خىزمەت گۇرۇپپىسى بولۇپ بىللە ئىشلىدى.
ران - چاپقۇنلۇق بىر كېچىسى گۈڭشېنىڭ ئىلىك
چىراغلىرى ئۆچۈپ، ئەل قاتتىق ئۇيقۇغا ياتقىندا
زادەمنىڭ يەدىنىگە تۇنجى قېتىم ئەركىشىنىڭ دەسـ
ئۇرۇلدى... يېقىنچىلىق شۇنىڭ بىلەن ئاخىرلاشتى.
زادەم ئازابلاندى، كىشىلەرگە كۆرۈنمەسكە، كىشىـ
بىلەن ئارىلاشماسقا تىرىشتى. ھاكىم نەگىدۇر ئۆسۈ
كەتتى. لېكىن ئازادەمنىڭ ئورنىدا ئۆزگىرىش
بولمىدى...

- ھايا تىنىڭ سىرى ئادەملەردە ئىكەن. ھايا تىنىڭ
لەززىتىمۇ، بالايى - ئاپىتىمۇ ئادەملەردىن كېلىدىكەن.
ئازادەمنى يەنىلا ئادەملەر خۇشاللىققا ئىرىشتۇردى.
دوستلىرى ئۇنى ئۆمەرجان بىلەن تونۇشتۇردى.
ئۆمەرجان ئادەمگە خۇشاللىق، بەخت ھەدىيە قىلدى.
ئۇلار ئىناق، كۆڭۈللۈك بىر ئائىلە قۇرۇۋالدى. ئازا
دەمنىڭ بىردىنبىر ئوغلىدى ئۆمەرجاننىڭ مۇڭەپپەقىيەتـ
لىرى ھېسابىغا كىشىلەر ئالدىدا ماختىنىش، ھۆزۈرلىـ
نىش بولۇپ قالدى. ئۇ ئۆزى ھازىرقى ئورنىدىن شۇـ

نىڭ تۇچۇن رازى، ئائىلىسى ۋە تۇمەرجاندىن تېخىمو رازى.

تۇمەرجان ياۋاش، بىلىملىك، ئازادەمنىڭ ھەر-قانداق تەلىپىگە كۇلۇپ تۇرۇپ، خاتىرجەم جاۋاب بېرىدۇ. ئۇنىڭ ئايالىغا تۇتقان مۇئامىلىسىدە زادىلا ساختا - يالغانچىلىق يوق، لېكىن ئۇ ئايالىنى بىر قېتىممۇ چىرايلىق سۆزلەر بىلەن ئەركىلەتكەن ئەمەس. ئۇلار خۇددى بىر مېھمانخانا ھوجرىسىدا ئۇزاق ۋاقىت بىللە تۇرۇپ بىر - بىرىگە ئىچەكسىپ قالغان دوستلاردەك بىر - بىرىنى ھۇرمەت قىلىشىدۇ، تۇمەر-جان مۇشۇ دوستلۇقنى مەڭگۇ ساقلاپ قالماقچى بول-غاندەك ئازادەمنىڭ ئەيىب - نۇقسانلىرىنى كۆرسە-كۆرمەسكە، ئاڭلىسا-ئاڭلاق يوپۇرۇشقا تىرىشىپ كەلمەك-تە. لېكىن ئازادەم بۇ توختام سۆزدەك ھايات بىلەن قانائەتلەنمەيدۇ، ئۇ ئېرى بىلەن بولغان مۇناسىۋەت-تىمۇ دوستلۇقتىن ھالقىپ كېتىشىنى، ئۇلارنىڭ مېھمان-لاردەك ئەمەس، ئاشىق - مەشۇقلاردەك بولۇپ كېتىش-نى خالايدۇ. تۇمەرجان ياۋاش، ئۇنى رەنجىتمەيدۇ. لېكىن ئارتۇقچە خۇشالمۇ قىلالمايدۇ. ئازادەمنىڭ ناخ-شا ئېيتقۇسى، ئۇسسۇل ئويناشقۇسى، دوستلار بىلەن قاقاقلىشىپ كۇلۇشۇپ سايادەت قىلغۇسى، تانسا - ۋىچىر ئويناشقۇسى كېلىدۇ. لېكىن ئۇ تۇمەرجان ئۇچۇنلا بۇ نەرسىلەرنى يېغىشتۇرۇپ قويۇشقا مەجبۇر بول-دى. ئۇنىڭ ئۇمىدى ئارزۇلىرى بىلەن مەڭگۇلىك خوش-لىشىش ئەمەسمۇ؟ بۇ ئارزۇلاردىن ئەبەدىي ۋاز كېچىش

ئۇيغۇر كتاب توپ بېكىتى www.uyghurkitap.com

نى ئۇ ئازابلىق ھېسابلايدۇ. ئۇنىڭ ئۆمىدى ئۆمەرـ جاننى ئۆزگەرتىش. ئۆزى خۇش بولىدىغان مەنىۋى دۇنياغا ئۆمەرجاننىمۇ بىللە ئېلىپ كىرىش. چىدام ۋە سەۋر ـ تاقەت بىلەن ئۆزىنى ئۆمەرجانىڭ چۈشـ تىشىگە تاپشۇرۇش، ئۆزى ھاياتتىن يەكـكە ـ يېگانە قالىدىغان لەززەتكە ئۆمەرجاننى شېرىك قىلىش، مۇشۇ يول بىلەن ئۆزىنى كـۈتكىنىـدىنمۇ چـوڭراق بەختكە ئىگە قىلىش...

لېكىن يېقىندىن بېرى ئۇ دوستلىرى ۋە خىزمەتـ داشلىرى بىلەن قىلغان نۇرغۇن سۆھبەتلىرىنى، گېزىت ـ ژۇرنال ۋە كىنو ـ تېلېۋىزورىدا كۆرگەنلىرىنى ھەزىم قىلىش جەريانىدا بىر يېڭى تۈيغۇ ھاسىل قىلالىدى؛ ئۆمەرجاننى ھازىرقى دەمدىكى ھالەتتىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئورنىنى ئۆزگەرتىش، ئۇنى ئۆستۇرۇش لازىم. ئۆمەرجان ئوبدانراق ئەمەلگە ئېرىشسە ئۇنىڭ دوستلىرى كۆپىيىدۇ. ھازىرقى تۆمۈر ـ تەسەك بىلەن كىتابلىرىدىن قول ئۈزىدۇ. ئۇنى كىشىلەر ھاياتنىڭ كۆڭۈللۈك قاتلىمىغا ئىتتىرىپ سۆرەپ ئېلىپ كىرىدۇ. شۇ چاغدا ئۇنىڭ مىجەزى، ھەۋىسى ئۆزگىرىدۇ. ئۆـ مەرجانىڭ ۋۇجۇدىدا ئازادەم ئۈچۈن لازىم بولغان نەرسىلەر كۆپىيىپ، ئۇنى زېرىكتۈرىدىغان نەرسىلەر ئازلايدۇ. يەنە ئون نەچچە يىلنى مۇشۇنداق ئۆتكۈزۈـ ۋالسا ئازادەم ياشىلىقىدا يوقاتقان نەرسىلىرىنىڭ ئور ـ نىنى تولدۇرۇپ ئالىدۇ ـ دە، ھاياتتا قىلىدىغان پۈـ شايمىنى ئازىيىدۇ...

ئازادەمنىڭ كۆڭلى خۇش، ئۆزى ئالدىراش. شۇ-نىڭ ئۈچۈن بۇگۈن ئىشىغا بىر سائەت كېچىكىپ كەلدى.

— ئىشنىڭ تايىنى يوق، كەلمىسىڭىزمۇ بولاتتى، — دېدى بۆلۈم باشلىقى، ئاق چاچلىق خەنزۇ ئايال كۈندىكىدىنمۇ مۇلايىم ئاۋازدا، — بەلكىم مېھ-مانلار كۆپتۇر، بىزنىڭ بوۋاي ئۆسىدىغان چاغدىمۇ بىر ھەپتىگىچە ئادەم كۈتكەن ئىدىم. ھارىمسز، لېكىن يەنە ھارغىنىز كېلىدۇ. ھى... ھى... ھى...

— بۈنى بىر دېمەك لى جۇرېن، — دېدى ئا-زادەم ئەمدى مۇقىملاشقان ئاھەتنى تەبرىكلىگۈچىدىن رازى بولۇپ، — ھازىرمۇ ئۆيدە لىق مېھمان. ھاكە-غا ئايال بولماق تەسكە چۈشىدىغان ئوخشايدۇ.

ھەسەلنىڭ ھەرىسى، گۈلنىڭ تىكىنى بولىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن جان تاتلىق، ھايات لەززەتلىك!

— ئۆزىمىز قۇرتىتەك ياشايمىز، لېكىن بۇيا-قورايغا ئەمەس، چىنار - تېرەكىكە يامىشىپ يۇرۇپ دۇنيادىن ئۆتىسەك كۆڭۈلدە ئارمان قالمايدۇ، لى جۇ-رېن راست ئېيتىسىز.

— ھى... ھى... ھى!...

— ھا... ھا... ھا!...

— ھە راست، سىزنى ئى جۇرېن نەچچە قېتىم ئىزلەپ كىردى، تېز چىقىڭ. سىزنى ساقلىماقچى.

— ئىمام مۇھەممەت جۇرېنمۇ؟

— تېز بولۇڭ، بۆلۈمدە ساقلايمەن دېگەن.

ئازادەم نەمشقىدۇر قىزاردى، ھولۇقىتى ۋە ئالدىرىدى.

ئىمام مەھەممەت ئۆز بۆلۈمىدە ئازادەمنى تېخى مۇ بەتتەررەك قىزىرىش، ھولۇقۇش ۋە قىزغىنلىق بىلەن كۈتۈۋالدى:

— كېلىڭ ئازادەم، ئولتۇرۇڭ، چاي ئىچىڭ، قېنى مەرھەمەت!

— پاھ، قالتىس بۆلۈمىڭىز بارىكەنغۇ؟ — دېدى ئازادەم دىۋانغا ئولتۇرۇپ، دېرىزە، ئىشىك پەردىلىرى بىلەن تەشتەكتىكى گۈللەرگە زوقمەنلىك بىلەن قاراپ، — سىزنىڭ مەخسۇس بۆلۈمىڭىزمۇ؟

— سىز كەلمىگەنمىدىڭىز؟ — ئىمام ئازادەمنىڭ كۆزىگە قارىدى.

— سىزنىڭ كابىنېتىڭىز بىزلەرگە ئىشىك ئاچاتتىمۇ؟ — ئازادەم تەنە بىلەن كۈلۈپ قويدى.

— بىزدىن چوڭلىرىنىڭمۇ ئىشىكى ئوچۇق ئىدىغۇ؟ — ئىمام مۇھەممەت زەھەرلىك كۈلدى. بۇرۇنقى مۇئاۋىن ھاكىم بىلەن بولغان كۆڭۈلسىز ئىشنى كۆتۈرۈپ چىققانمۇ، ئۇنى جەمئىيەتكە يايغانمۇ مۇشۇ ئىمام ئىدى. بۇنى ئازادەم ئۇنتۇمىدى. چۈنكى شۇ كۈنى مۇئاۋىن ھاكىم بىلەن ئىمام مۇھەممەت بىر ياتاقتا ئىدى. بىر نەچچە يىل بۇرۇنقى ئىشنى بۇگۈن قايتا تىلغا ئېلىشىدا ئەلۋەتتە ئىمام مۇھەممەتنىڭ بىر مۇددىئاسى بار. ئازادەم ئاۋۋال قىزاردى، كېيىن تاتاردى.

— سىزغۇ، خەقنىڭ نەگە كىرگەن، نەدىن چىققانلىقىنى تىزىملاشقا ئۇستا، لېكىن سىز 100 قېتىم قىلغان ئىشنى باشقىلار بىر قېتىم قىلىپ قويسا ئاغزىڭىزنى يۇمالماي قالمايدىكەنسىز، ئېيتىڭە قېنى، مېنى نېمگە چاقىرتتىڭىز، خىزمىتىڭىزگە تەييار تۇرۇپتىمەن!

ئازادەم قىمىرلاپ قويدى. ئۇنىڭ لەۋلىرى ئازابتىن تىترىدى، كۆزلىرىدىن ياش ئەگمىدى. دېمەك، ئۇ ھام مۇھەممەت ئازادەمنىڭ ئاجىز يېرىنى ئېسىگە سېلىپ: «سېنىڭ ئېرىڭ ھاكىم بولۇشقا مۇناسىپ ئەمەس، چۈنكى ئۇ ناپاك ئايالنىڭ ئېرى!» دېمەكچى. ياق ئازادەم ئېرىنمەك بۇ كۈشەندىسىگە ئەمدى كۆز يېشى، يېلىنىش بىلەن ئەمەس، قەھر - غەزىپى بىلەن تاقابىل تۇرىدۇ. ئىمام مۇھەممەتنىڭ قىلمىش - ئەتمىشلىرىدىن بىلگىنىنى، ئاڭلىغىنىنى قالدۇرماستىن دەپ، ئۇنى ناھايىتى يۇرگۈسىز قىلىۋېتىدۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ شەنىگە داغ تەگكۈزمەسلىك ئۈچۈن ھەرقانداق ئازارزۇللۇققا — بىشەملىككە تەييار.

— نىمانداق خۇدۇكچان بولۇپ كەتتىڭىز؟ — دېدى ئىمام مۇھەممەت كۈلۈپ بېشىنى چايقاپ، — سىزنى ھېچكىم قارىلىغىنى يوق. ئۆتكەنكى گەپمۇ ئاساسسىز. سىز پاك پېتىڭىز بىلەن ئۆمەرجانغا تۇرمۇشلۇق بولىدىكەنسىز. راستىنى ئېيتسام ئۇ قېتىمقى ئىغۋانى شۇ مۇئاۋىن ھاكىمنىڭ ئۆزى توقۇغان.

ئازادەم بىردىنلا ئوتنى كۆرگەن قۇيرۇق مايدەك ئېرىدى:

— ئۆزىنى ئۆزى نېمىشقا قارىلىدى ئەمىسە؟

— بىلىپ تۇرۇپ سورايسىز، — دېدى ئىمام مۇھەممەت، ئازادەمنىڭ مۈرىسىگە قولىنى قويۇپ، — سىز ئۈچۈن ھېلىغۇ ھاكىملىقكەن، ۋالىيلىقنى قۇربان قىلسىمۇ ئەرزىيدۇ!

— نېمىشقا؟ — ئازادەم قاپاقلىرىنى سۈزۈپ ئىمام مۇھەممەتكە قايرىلدى. ئۇ ھازىر ماختاشقا، چىرايلىق سۆزلەرگە موھتاج ئىدى. چۈنكى ئۇ ھازىر ئۆزىنى بەختلىك ۋە تەلەيلىك ھېسابلايتتى. بۇنداق ئايالنىڭ ھاياتتا ھېچنېمىسى كەم بولماسلىقى لازىم. ئۆمەرجاندىن ئېرىشەلمىگەن نېمىنى باشقىلاردىن تەلەپ قىلسا بۇنىڭ ھايات قانۇنىغا خىلاپ كېلىدىغان نەرى باركەن؟

— نېمىشقا دېگىنىنى، — دېدى ئىمام، — بۇ ناھىيىدە سىزدىن ئىشىپ چۈشىدىغان گۈزەل بارمىدى يە؟ سىز بىلەن يېقىنلىشىشنى كىممۇ ئارزۇ قىلمايدۇ؟

ئازادەم ئىمامنىڭ قولىنى ناز بىلەن ئىتتىردى:

— يالغانچى، يالغاندىن ماختىغىلى چاقىرغانمىدىڭىز؟ قويۇڭ بۇ گېپىڭىزنى، ئەمدى قېرىدۇق، قالتىس چاغلىرىمىز بىكار ئۆتۈپ كەتتى! — ئۇ ئۇلۇغ كىچىك تىنىپ قويدى، — ئۆز ۋاقتىدا سىز دېگەندەك ئىدىم، بەش يىل بۇرۇن بۇنداق گەپ قىلغان بولسىڭىز راست دەيتتىم، لېكىن ھازىر ئىشەنمەيمەن. ئاھ، ياشلىق!

— نېمىشقا ئۆكۈنەتتىڭىز؟ سىزدەك گۈزەل بەختـ

لىك ئايال ئۇچۇن ئۆكۈنۈش بىر خىل ئەيىب. مانا ئېرىڭىز بىزگە ھاكىم بولىدىغان بولدى. بىزدەكلەر ئالدىڭىزدا قول قوشتۇرۇپ تۇرۇپتىمىز، قانچىلىك دەرد - ئەلەم بولسىمۇ سىز ئۇچۇن، ئۆمەرجاندەك ئاغىنەم ئۇچۇن كۆتۈرۈشكە تەييارمەن، بىلەمسىز، يەقىندا ئۆمەرجان بالا يۇزى كۆرمىگەنلىكىنى ئېيتىپ زارلاندى. مەن ئۇنىڭغا بىر بالامنى بېرىۋېتىشكە ۋەدە بەردىم. سىلەردىن ئايايدىغان ھېچنېمەم يوق، بىلەمسىز ئازادەم، مەن بىرسىنىڭ مەنسىپى، پۇلى، قابىلىيىتىگە قىزىقمايمەن. ئادەمگەرچىلىكى، ئىنسانىي پەزىلىتىگە قىزىقىمەن. سودا ئىدارىسىگە ياخشى گىلەم كەلگەن ئىكەن. سىلەرگە بېرىنى ئالدىم. لازىم بولسا ئىككىلىسىنى ئېلىڭ. ئۆي تۇزەيدىغان چېخىڭىز كەلدى خېنىم!

تېلېفون جىرىڭلىدى، ئىمام تېلېفونىنى ئالدى.

— نېمە، ئەيسا ھاكىمۇ سىز؟ مانا ھازىر، مانا ئۇچتۇم ئەمسە!

ئىمام تېلېفونىنى قويۇپ ئازادەمگە قاراپ كۈلدى:

— ئايرىم سۆزلىشىمىز، ھازىرچە خوش!

ئازادەم ئۆزىنىڭ نېمە ئۈچۇن چاقىرتىلغىنىنى بىلەلمىدى. لېكىن بىرلا نېمە ئۇنىڭغا ئايان بولدى. ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتى ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرى ئىمام مۇھەممەت ئۆمەرجاننىڭ ئائىلىسى بىلەن يېقىنلىشىنى خالايدىكەن. ئازادەم ھەم خۇشال، ھەم ئەندىشىدە. چۈنكى بۇ ئۇلارنىڭ ناھىيە يۇقىرى قاتلام جا-

www.uyghurkitap.com

ئاغزىدىكى ئىچىملىكى ئىچىدىكە كىرگەنلىكىنىڭ يەلگىسى، مانا بۇ ئىناۋەت، ئابروي. لېكىن ئۆمەرجان بۇ قاتىلامنىڭ ھۆرمىتىنى قوبۇل قىلارمۇ؟ ئۇ يەنىلا ئۆزىنى قاتىلامدىن چىقماي تۇرۇۋالارمۇ؟ ئازادەمنىڭ ئەندىشىسى ئۆمەرجاندا!

5

ئىككى سوتكا ۋاقىتتىمۇ نۇرغۇن ئىش پۈتىدىكەن: ئازادەمنىڭ تارقاتقان گېپى بۇ ۋاقىت ئىچىدە ئايالالار ۋە قۇرۇق پاراڭچى ئەرلەرنىڭ ئاغزىدىن تۆشمۇ تۆشتا تارقالدى. چۈش بىلەن رېئاللىقنىڭ ئارىلاشمىسىدىن پەيدا بولغان بۇ خەۋەر ھەر خىل سورۇنلاردا سەھرىدى، يوغانلىدى ۋە بىر سوتكىدىن كېيىن «يىمىرىلمەس ھەقىقەت» كە ئايلاندى. كىشىلەرنى ئەجەبلەندۈرىدىغان «بۇ يېڭى خەۋەر» نىڭ كۆچى بىلەن ئۆمەرجاننىڭ يېڭى تۇغقانلىرى، ئاشكارا ھىمايىچىلىرى، يۇشۇرۇن دۇشمەنلىرى پەيدا بولدى. ئۆمەرجانلارنىڭ كىشىلەر كەمدىن كەم كىرىدىغان ھويلىسى، ئېسىل گىلەمەلەر بىلەن بېزەلگەن ئىككى ئېغىز ئۆيى مېھمانلاردىن خالى بولمىدى. ئازادەم ئۆزى توقۇغان گەپلەرگە خۇددى يۇقىرىنىڭ ھۆججىتىگە ئىشەنگەندەك ئىشەنىدى-دە، كىرگۈچىلەرگە ئۆمەرجاننىڭ نارازىلىقى، ئۇ ئادەمنىڭ ئەمەلنى ياقتۇرمايدىغانلىقى، ئۆزىنىڭمۇ ئەمەلدار بىلەن خوشى يوق ئايال ئىكەنلىكىگە ئوخشاش

«يېڭى تەسىرات» لىرىنىمۇ قوشۇپ سۆزلەپ مېھمانلار بىلەن تولۇق بىر كۈننى ئۆتكۈزدى. كۈندۈزى يادىغىمۇ كەلمىگەن ئېرى مانا قاراڭغۇ چۈشۈپ ئەل ئايىغى ئۈزۈلگەندىن كېيىنلا يادىغا كەلدى - دە، ئۇنى ئەنسىزچىلىك بېسىشقا باشلىدى: «نەگە كەتكەندۇ، — دەپ ئويلىدى ئۇ، بۈگۈن بۆلەكچىلا سېلىنغان يۇمشاق چۈشەكلەر ئۈستىدە سۇنايلىنىپ يېتىپ، — راستتىنلا ئۆمەرجان بالا غېمىدە ھەسرەتلىنىپ يۈرەمدىغاندۇ؟ ئۇ ئەمدى ھاكىم بولۇپ قالسا ئۇنىڭغا يېقىنلىشىدىغان قىز - چوكانلار كۆپىيىدۇ. ئۆمەرجان مەندەك مېۋىسىز قۇرۇق ياغاچنى پىرقىراۋېرىدىغان باغلاقلىق موزاي ئەمەسقۇ. ئەۋلاد ئۈچۈن بولسىمۇ ئۇ بىرەر قىز بىلەن مېنى ئالماشتۇرۇۋېتىشى مۇمكىنغۇ؟...» ئۇنىڭ خىيالى شۇ يەرگە كەلگەندە بەدىنى تىكەنلەشتى: گەپ تارقاتقىنىغا پۇشايمان قىلدى: «ئۆمەرجان ھاكىملىققا راستىنلا نامزات بولىدىغان ئوخشايدۇ، — دەپ ئۆز پەرىزىنى يەنە بىر قېتىم مۇقىملاشتۇردى ئۇ، — بىرمۇ ئادەم دەرگۇمان بولمىدى، ئۆمەرجاننىڭ ھاكىم بولۇشى ئەقىلگە مۇۋاپىق، كۆپچىلىكنىڭ تەلەپ، ئارزۇسىغا ئۇيغۇن ئىش بولغاچقا مانا بىرمۇ باشلىق بۇ گەپنى ‹سىياسىي› ئىغۋا دەپ سۈرۈشتە قىلىپ كۈرمىدى. بۇ چاغقىچە بۇ خەۋەر ھاكىمدىن ھالقىپ دائىمىي كومىتېت مۇدىرى بىلەن بىرىنچى شۇجىنىڭ قۇلىقىغا يەتتى. ناھىيىلىك سوت مەھكىمىسىنىڭ باشلىقىمۇ خۇشال بولۇپ تەبرىكلەشكە كەلدىغۇ، يېمەكلىكلەر شىركىتىنىڭ

جەڭلىسى بىر بىشارەت بەرمىگەن بولسا كۆش ماگنىت زىنىدىكى ھېلىقى شاللاق گۆشنىڭ شۇنچە ياخشى يېرىنى بېرەتتىمۇ؟ ئايالىلار بىرلەشمىسىنىڭ باشلىقى ماڭا قىيا كۆزىنى سالمايتتى، ئۇگۈن مەندىن بۇرۇن تازىم قىلغىنى نېمىسى؟... لېكىنزە، تۇغماس بولۇپ قالغىنىم، كىم بىلىدۇ، ئۆمەرجان تۇغماسمۇ تېخى؟ نېمىشقا بۇرۇنراق ئىنىقلاپ كۆرمىدىم؟...»

ئۇنىڭ ھەم خۇشاللىق ھەم ۋەسۋەسە ئىچىدىكى نازۇك گەۋدىسى ھارغانلىقتىن بوشاشماقتا، بەختتىن چاقنىغان ۋە ئەندىشىدىن ياشاڭغىرىغان خۇمار كۆزلىرى ئۆچۈش ئالدىدىكى شامدەك خىرەلىشىپ ئۇيقۇسىرىماقتا ئىدى. بىردىنلا ھويلا ئىشكى ئېچىلدى ۋە قايتىدىن ئىچىدىن قۇلۇپلاندى. «مانا بۇ ئۆمەرجان» سائەت 11 دىن ئاشتى، ئۇ ئەمدى كەلدى. كۈندە سائەت يەتتىدىن بۇرۇن كېلەتتىغۇ؟»

— قورساق قانداق؟

— ئاچ، — ئۆمەرجان يېڭى گىلەملەرگە قارىپ كۇلۇپ قويدى.

— بارغان يەردە نېمىشقا تويغۇزمىدىلا؟

— تۆمۈر - تەسەك يەپسا؟

— تۆمۈر - تەسەك، تۆمۈر - تەسەك! قاچانمۇ بىنىزىن پۈرىقى پۇرىمايدىغان بولىسىز؟ — ئازادەم يىرىم ئۆرە بولۇۋېلىپ ئاچچىق لېكىن ناز ئارىلاش سۆزلەشكە باشلىدى، — پاكىز كىيىنىپ، ئەتىر چېچىپ تۇرىدىغان ۋاقتىڭىز كەلدى ئۆمەرجان!

ئۆمەرجان ئىش بىلەن بولۇپ—چۈش، ئىغۋا، باشـ
لىقلار بىلەن ئۇچراشقانلىقى قاتارلىق ئۆتمۈشكە مەنـ
سۇپ بولغان ئىشلارنى ئۇنتۇپ بولغان ئىدى. ئۇ ھەيـ
ران بولۇپ مايلاشقان قولى بىلەن چېچىنى سىلاپ
قويۇپ كۈلۈمسىرىدى:

— بۇ نېمە يېڭىلىق، بىرسى چايغاچاقىردىمۇ-يا؟

— چايغا؟ كابىنتقا، مەنسەپكە چاقىرغىلى
نەۋاخ؟

ئۆمەرجان بىر كۆڭۈلسىز ئىشنى ئېسىگە ئالغاندەك
بىردىنلا قوشۇمىسىنى تۈردى - دە، كۆڭلىكىنىڭ
تۈگمىلىرىنى يېشىۋېتىپ، دېرىزىسىنى ئاچتى ۋە:

— ئۆي نېمانچە دىمىق، يەتتىنچى ئاي، تالادا
ياتىدىغان چاغ، نېمىشقا ئورۇننى ھويلىغا سالماي ئۆيـ
گە سېلىۋالغانسىز؟ — دېدى كۆڭۈلسىزلا، ئېرىنىڭ
ئۆزىگە بولغان مۇناسىۋىتىدە ئۆزگىرىش بولۇشنى ئىمام
مۇھەممەت بىلەن سۆھبەتلەشكەندىن كېيىن جەزملەشـ
تۈرۈپ ئالغان ئازادەمگە ئۆمەرجاننىڭ بۇ ئادەتتىكى
گېپى بۆلەكچىلا سوغ ۋە قوپال ئاڭلاندى.

— ھە، ئۆي غەلىتە بىلىنگىلى تۇردىمۇ ئەمدى؟

— بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟

— باشقا ۋاقىتتا قاراڭغۇ چۈشمەستە ئۆيگە كېـ
لىۋالىدىغان ئادەم، بۈگۈن ئەجەب سائەت 11 گىچە...

— سائەت 11 گىچە ئامېرىكىدىن كەلگەن يېـ
ڭى كومبايىننى...

— كومبايىننى؟ ئەجەب بالدۇر ئەمەس، كېيىن

ئەمەس، سىز ھاكىم بولۇشىڭ ئالدىدا كېلىدىكىنا كومبايىن؟

— نېمە دەۋاتسىز، كىم ھاكىم بولغۇدەك؟

— خۇپسەنلىكىنى؟ — ناز بىلەن قاپاقلىرىنى سۈزدى ئازادەم ئورنىدىن تۇرۇۋېتىپ، - كىم بولاتتى، ئۆمەرجان!

— ئىخۋا توقۇماق ئازادەم، بۇ ئىخۋانى سىز توقۇدىڭىزمۇ؟

— قانداق ئىخۋاكەن بۇ؟ كۆرىسىز، يەنە ئۇچ كۈندىن كېيىن سايلام بولغاندا كۆرىسىز، سىز ھاكىم، پۈتۈن ناھىيىدىكى 70 نەچچە مىڭ جاننىڭ ئاتىسى!

— مەن بۇنداق ئىشقا قىزىقمايمەن، مەن ئۆز كەسپىمنى ھاكىملىققا تېگىشمەيمەن. كەسپىنى سۆيمەيدىغانلار، كەسپىي يوقلار ئەمەلگە قىزىقىدۇ. ئۇنداقلار بىزدە ئازمۇ؟ مەن ئۇنداقلارنى ياقتۇرمايمەن. ئۆزۈم ياقتۇرمايدىغانلارنىڭ ھەۋەسلىرىنىمۇ يامان كۆرىمەن. نېمىشقا دەمسىزا!؟ ئۇلار مۇھەببىتى بولمىسىمۇ بىرلىرى بىلەن ئۆي تۇتۇۋېرىدىغان ئايالارغا، ھەرقانداق ئايالنى كۆرسە كۆڭلى چۈشۈپ قالىدىغان ھاياسىز ئەرلەرگە ئوخشايدۇ. ئۇلار كەسپ دېگەننى يامان كۆرىدۇ. ئۇلارغا قانداق ئەمەل بولسىمۇ مەيلى، ئەمەل بولسىلا بولۇۋېرىدۇ. ئۇلار باشقىلارنى ئىشقا سېلىشنى، باشقىلاردىن ياخشىراق ھۆزۈر - ھالاۋەت كۆرۈشنى، كۆپەرەك پايدا ئېلىشنى، باشقىلاردىن ئۈستۈن تۇرۇشنى

ھایاتنىڭ مەنىسى، تۇرمۇشنىڭ قىزىقى دەپ تونۇيدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن مەن ئۇنداقلارنى ياقتۇرمايمەن!

— مەنمۇ شۇنداقلاردىنغۇ! — دېدى ئازادەم ئۆمەرجانغا تىكىلىپ قاراپ، — شۇڭا مەندىنمۇ زېرىكىۋاتىسىز - دە؟ سىز ياقتۇرمايدىغان ئادەملەرنى مەن ياقتۇرىمەن، سىز ياخشى كۆرگەن كەسىپ - پەسىپ دېگەنلەرنى مەن ئۆيۈمنىڭ ئەخلىتىدەك يامان كۆرىمەن. ماڭا سىزنىڭ كەسپىڭىز نېمىگە لازىم ئىكەن؟ ئۆيگە سېسىق بېنزىن پۇرىقى، چاڭ - توزان، ماي - قاسماقلارنى ئېلىپ كېلىسىز، مەن سىزنىڭ سېسىق تەرىڭىز بىلەن دەسمالدەك پەلىيىڭىزگە خۇشتار بولۇپ سىزگە تەگكەنمىدىم؟ بىلىمى بارىكەن، غەيرەتلىك، ئىشچانكەن، بىرنەچچە يىل جاپاسىنى تارتسام راھىتىنى كۆرىمەن دەپ تەگمىسەم، سىزنىڭ نېمىڭىز ماڭا دورا بولۇپ قاپتىكەن؟ بۇگۈنزە ھاكىم بولۇپ تەر بىلەن قاسماقتىن قۇتۇلىدىغان پۇرسەت كەلگەندە دەۋاتقان گېپىنى قارىمامدىغان؟ مەن بىلەن ئۆي تۇتىمەن دېسىڭىز مەن ھەۋەس قىلغانغا ھەۋەس قىلىڭ، مەن كۆيگەنگە كۆيۈپ، سوۋۇغانغا سوۋۇڭ. مەن سىز ئۈچۈن باغرىمنى يېقىپ كىملەرگە يېلىندىم، كىملەرگە سارغايدىم، بىلەمسىز؟ بۇگۈنكى سىزگە كەلگەن ئامەت مېنىڭ ئەجرىم، مېنىڭ ئەمگىكىم بەدىلىگە كەلگەن!

— نېمە؟! — ئۆمەرجان خۇددى ئازادەمنى ھازىرلا كۆرۈۋاتقاندەك تىكىلىپ قاراپ تۇرۇپلا قالدى. ئۇنىڭ لەۋلىرى تىترىدى، ئاۋازى چىقمىدى. ۋۇجۇدى

سىلكىندى، قوللىرى كۆتۈرۈلمىدى. ئۇ ئايالىدىن ۋاقىت
لا بۇ خىل گەپلەرنى ئاڭلاپ باقمىغان، ئايالىنىڭ
ۋۇجۇدىدا بۇنچىلىك يات نەرسىلەرنىڭ بارلىقىنى ئويۇ
لاپمۇ باقمىغان ئىدى. ئۇنىڭ نەزەردە ئايالى ئۆمەر-
جاننى چىن دىلىدىن ياخشى كۆرمىدىغان، ئۆمەرجاننىڭ
بار-يوقىغا قانائەتلىك، ئاق كۆڭۈل، ساددا دىل ئىدى.
لېكىن شۇنچە يىل بىللە ياشاپ تۇرۇپ ئازادەمنىڭ
ئاۋزۇ ھەۋەسلىرى بىلەن روھىي دۇنياسىنى بىلىپ بو-
لالمىغانلىقى ئۈچۈن ئۆمەرجان ئۆزىنى پاراسەتسىز ۋە
بىخۇد دەپ ئەيىبلىدى: «دۇرۇس، ھەركىم ياخشى يا-
شاشنى، ئىناۋەت تېپىشنى خالايدۇ. بولۇپمۇ ئازادەمە-
دەك ياش، چىرايلىق چوكانلار تېخىمۇ شۇنداق. —
دەپ ئويلىدى ۋە ھويلىسىدىكى ياڭاق ئاستىغا جايلاشـ
تۇرۇلغان كارىۋات ئۈستىدە ئاچچىق تاماكا ئىسىنى شو-
راپ ئولتۇرۇپ.— نېمىگە خاپا بولىمەن. ئۇ راست گەپ
مىنى قىلدىغۇ، راست، ئۇ ھېنىڭ نېمەمنى سۆيىدۇ، مەن
ئۇنىڭغا ياشاۋاتقان شارائىتىنى ئۆزگەرتىش ئۈچۈن
قانچىلىك ياردەم قىلالىدىم؟ ئۇنىڭ ساۋاقداشلىرى مۇ-
ھىم ئورۇنلاردا ئىشلەيدۇ، ھەتتا خېلى چوڭ - چوڭ
مەنسەپلەرگىمۇ ئېرىشتى. ئازادامچۇ؟ تېخىچە مۇقىم
كەسپى، مۇقىم ئىش ئورنى بولمىغان ئەتىۋارسىز ئايال.
ئۇنىڭ بۇگۈنگە قېلىشى ھېنىڭ كاساپىتىمدىن ئەمەسمـ
دۇ - ھە؟ توي قىلغاندىن تارتىپ ھازىرغىچە ئۇ قانـ
چە قېتىملاپ پالانچى ھاكىمنى چاپىغا چاقىرايلى، پا-
لانچى بۇجاق بىلەن. يېقىنلىشايلى، پالانچىغا مۇنداق

گەپنى قىلىپ بېقىڭ... دېگەندەك ئىلتىماس، تەكلىپلەر-
دىن قانچىسىنى قىلدى؟ مەن قايسى بىرىگە خۇشال
بولدۇم، قايسى بىرىنى قوللىدىم؟ راست مەن ئۆزۈم-
نىڭ كەسپىنىلا ئويلىدىم، لېكىن ئازادەمنى ئويلىمىدىم.
ئۇنىڭ ھازىرقى ئورنىدىن مەن رازى بولدۇم. ئۇنىڭ
جىم بولۇپ قالغىنىغا، ماڭا ھېچقانداق تەكلىپ - تە-
لەپ قويمىغىنىغا قاراپ ئۇنى تۇرمۇشتىن رازى، خا-
تىرجەم دەپ ئويلىدىم. دېمەك، مەن شەخسىيەتچى،
ئۇنىڭ مېنى كۆتۈش، ئۆيىنى ياخشى تۇتۇشىنىلا خالاپ،
ئىستىقبالى بىلەن ھېسابلاشمىغان، ئادەمگەرچىلىكى يوق
يارامسىزمەن، شۇنداق بولغان ئىكەنمەن. باشقىلارنىڭ
مېنىڭدىن نەپرەتلىنىشكە، مېنى ئەيىبلەشكە ھەققى بار-
ھۆ، مەن نېمىشقا...

— تامىقىڭىزنى يەڭ! — ئازادەمنىڭ ئاۋازى
ئۇنىڭ خىيالىنى ئۈزۈۋەتتى. ئازادەم خوددى ئۆمەر-
جاننىڭ خىيالىدىن ئۆتكەن يۈزلىرىگە مۇلاھىزىلەرنى
ئاڭلاپ قالغاندەك، ئۆز ئېرىنى كەچۈرۈم قىلىپ، تە-
سەللى بەرمەكچى بولۇاتقاندەك تەخسىدە لەغمەن تۇتۇپ
ئۆمەرجاننىڭ ئالدىدا كۇلۇمسىرەپ تۇراتتى. چىڭقى چۈش
بولغان ئاي ئازادەمگە كۆيۈنۈپ پۈتۈن نۇرىنى بۇ
ھويلىغا تۆككەنمۇ، ياكى يازنىڭ سېخى ھاۋاسى بىلەن
ياز كەچلىكىنىڭ راھەت شامىلى ئازادەمنىڭ قەلبىدە-
كى قارا بۇلۇتلارنى يىراقلارغا ئېلىپ كەتتىمۇ. ئازادەم
ھويلىنىڭ ياڭاق يوپۇرماقلىرى ئالا كۆلەڭگە تاشلاپ
تۇرغان تاقىر يېرىدە ئۆمەرجانغا بىرىنىلا ئايدەك

نۇرلۇق، گۈلدەك مەھەرلىك، ياز ھاۋاسىدەك يېقىملىق كۆرۈندى.

— خاپا بولماڭ، راست، مەن سىزگە ياخشى يارىدىم قىلالمىدىم؟ — دېدى ئۆمەرجان. مۇلايىم ئىپادىلىك ئاۋازىدىكى تىترەك، سۆزىدىكى ھارارەت، كۆزىدىكى ساداقەت ئازادەمنى ئىرغىتتى:

— خاپا بولماڭ، بايىقى گەپلىرىم يالغان. سىز ھاكىم بولمىسىڭىزمۇ مەيلى، مېنىڭ قەلبىمگە ھاكىم سىز!

... پۈتۈن جانلىقلار، پۈتۈن ناھىيە ئۇيقۇدا. كۆكۈش ئاسمانىنى كېسىپ ئۆتۈپ غەربكە قىيسايغان ئايمۇ يەر شارىنىڭ بىز ياشاۋاتقان پېتى بىلەن خوشلاشماقتا. باغلارنى يەلپۈپ ئۆتۈۋاتقان ئىسسىق چۆل شامىلى ساخاۋىتىنى ئاخىرلاشتۇرۇپ نەلەرگىدۇر غايىب بولغان... خۇددى يەر شارىدا ئۆمەرجانلاردىن باشقا جانلىقلار قالمىغاندەك كىچە جىمجىت ۋە تىنچىق.

ئازادەم بوشىغان قاچىنى ئۆمەرجاننىڭ قولىدىن ئالدى.

— مېنى تۇغماس دەپ يامان كۆرۈپ قالارسىز-مۇ؟

— بۇ مۇمكىن ئەمەس!

— سىز بالىغا ئەجەب ئامراققۇ ئەمىسە؟

— ئامراق، لېكىن تەلىپىم يوق.

— بۇ بىر - بىرىگە زىت گەپقۇ؟

— راست گەپلەرنىڭ ھەممىسىدە زىتلىق بولىدۇ؟

— بالىسىز كۆڭۈللۈك ياشىغىلى بولماس؟
— ياشىغىلى بولىدۇ.
— مەسىلەن، قانداق؟
— مەسىلەن، لېنىندەك!
— ھى - ھى - ھى ... تاپقان گېپىنى، سىزنى ھا-
كىملىققا سايلىسا...
— بۇ گەپنى دېمەڭ دېدىمغۇ؟
— راستلا خاپا بولامسىز؟
— خاپا بولىمەن، يامان كۆرىمەن!
— ئەتىگەنلىككە ئادەملەر يەنە تەبرىكلەپ كېلىـ
دىغۇ؟
— باش توخۇ بىلەن سىرتقا چىقىپ كېتىمەن.
— نەگە؟
— كومبايىننى سىناق قىلغىلى.
— ئۇھ، سىزنىڭ مېھمانلىرىڭىزنى مەن كۈتىدىكەنـ
مەن - دە؟
— سىزمۇ بىللە كېتىڭ، ئېتىزلارنى كۆرۈڭ، قۇـ
رۇق گەپ بىلەن خىيالدىن ئېتىز ياخشى.
— ياق، ياق، ئـۆتۈنۈپ قالاي، ئەتە بىر كۈن
مېھمان كۈتۈۋالاي، مەن خۇشال بولـغان ئىـشنى بىر
قېتىم بولسىمۇ قوللاڭ.
— ماقۇل.
— مەن ئادەملەرنىڭ مېنى تەبرىكلىشىنى ياخشى
كۆرىمەن، قوللامسىز ئەمىسە؟
— قوللايمەن، لېكىن بىزارمەن.

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

— نېمىدىن؟
— تەبرىكلىشىدىن.
— بۇ قانداق قوللاش؟
— كىشىلەرنىڭ تەبرىكلىرىنى توسىمەن.
— قانداق قىلىپ؟
— ئەتىلىككە پۈتۈن باشلىقلارغا ئېيتىمەن. مەن هاكىم بولۇشنى زادى خالىمايمەن. زورلىسا بۇ ناهىيىدىن كۆچۈپ كېتىمەن!
— ئۇنداق قىلماڭ ئۆمەرجان، مېنى ئاياڭ دەيمەن؟
— ئايايمەن، شۇنىڭ ئۈچۈن توسىمەن.
— باشلىقلارنىڭ قېشىغا بارماڭ ئۆمەرجان.
— بارىمەن.
— ئۇنداق قىلماڭ، مېنى، مېنى...
— بارىمەن، توختاڭ، ئەنە توخۇ چىللىدى، مەن كەتتىم.
— ئۆمەرجان ئولتۇرۇڭە، گېپىم بار سىزگە!
ئىشىك تاراقلىدى، بۇ ناهىيىدە ئېچىلغان تۇنجى ئىشىك، يېنىك يۆتەل، مانا بۇ ناهىيىنىڭ يېڭى كۈنىنى بىرىنچى بولۇپ كۈتۈۋالغان ئادەم — ئۆمەرجان.

6

ئەيسا هاكىم ئوغلىنىڭ ماقالىسىنى ئوقۇپ چىقىپ هاياجانلاندى. ماقالىدە بىر ساددا، ئاق كۆڭۈل ئادەم

ىنىڭ ئوبرازى گەۋدىلەنگەن. قۇرلار ئارىسىدىن قويۇق ساقاللىق بۇدۇر چاچ، قاڭشارلىق بىر يىگىت باش كۆتۈرۈپ ئەيسا ھاكىمغا قاراپ كۈلۈپ تۇرماقتا. ئۇ جانلىق ئادەمنى كۆرگىنى ئۈچۈن ئوغلىغا ئاپىرىدىن ئوقۇدى. يېڭى بىر ئادەم بىلەن ئوبدان تونۇشقانلىقى ئۈچۈن خۇشال بولدى. لېكىن ئۆز قول ئاستىدىكى بىر ئادەمنى ئۆزى بەۋاستە چۈشەنمەستىن گېزىتكە مېرىلىدىغان «دوكلات ئەدەبىياتى» (بۇ ئاتالغۇنى ئەيسا ھاكىم بىلمەيتتى.) ئارقىلىق چۈشەنگىنى ئۈچۈن ھەيۋىلەندى. نېمىلا بولمىسۇن ئۆز ناھىيىسىدە بىر يىراملىق يىگىت بار ئىكەن. ئۇ ئەخلەت ئارىسىغا تاشلانغان بىر پارچە ئالتۇن ئىكەن. ئۇنىڭ ھېلىھەم بولسىمۇ ئۆزىنى كۆرسەتمەسلىك ئۈچۈن ھەرىكەت قىلىپ يۈرگىنىنى بىلىپ ھاكىم كۈلۈمسىرىدى: «باشقىلار ئۆزىنى كۆرسىتىشكە، تىرناقتەك تۆھپىسىنى ئالقاندەك قىلىشقا ئامراق، سەنزە تۆھپەڭنى كىچىكلىتىشكە، ئۆزۈڭنى يوشۇرۇشقا ئۇستا. قارا سېنىڭ ھۇنىرىڭنى. يەتتە قات يەرنىڭ تېگىگە يوشۇرۇنساڭمۇ مەن سېنى تاپتىپ چىقىمەن. ساڭا ئوخشاش بىرسىنى تاپالمايمۇ بېشىم قېتىپ يۈرەتتى، بۇگۈن تاپتىم. مېنىڭمۇ ساڭا ئوخشاش ئوق يىلتىزى چوڭقۇر لوبۇنى يۇلدىغان ھۇنىرىم...»

سەھەردە باغلاردىن مېۋە پۇرىقى كېلىدۇ، يول چۆرىلىرىدىكى چىملار ئۇيقۇسىدىن ئويغىنىپ كىشىلەرگە پايانداز بولۇشقا تەييارلانغان. تاڭ سۇبھىسىدىن ياپراقلار يالتىراپ، سۇلار كۈمۈش تۈسىگە كىرگەن. يورۇقلۇققا يېـ

كۆز ئاچقان بالىنىڭ كۆزىدەك سۈزۈك ئاسمان، قۇياشنىڭ تۇنجى شەپەقلىرى يۈگۈرمەكتە... ھاكىمغا تەبىئەت، ھايات بۆلەكچىلا گۈزەل، يېقىملىق بىلىندى. ئۇ ئېخىر توپىلمق يولنىڭ چېتى بىلەن كەڭ ئېتىزغا قاراپ كېتەۋېتىپ ئاخشامقى خىيالىدىنىڭچالىسىنى ئەنە شۇنداق ئاخىرلاشتۇردى. شۇ چاغدا بىردىنلا ئاياغ ئاستىدىكى يەرنى تىتىرىتىپ، قاتتىق گۈركىرەپ كەينى تەرىپىدىن بىر تراكتور چىقىپ كەلدى. ئۇ كەينىگە بۇرۇلدى. تراكتور ئەمەس، بىر ئاجايىپ كومبايىننى كۆردى. كومبايىن شۇنچىلىك كەڭ ئىدىكى، ناھىيىدىن ئىلايەتكە تۇتىشىدىغان بۇ كەڭ تاشيول ئۇنىڭغا تارلىق قىلغان، بولۇپمۇ ئۇنىڭ ئالدى تەرىپىدىكى توغرا بالدىقى بەك ئۇزۇن، مۇنارىسى ئېگىز ئىدى. مۇنارىنىڭ سەھنىسىدە بايا ھاكىم چىرايىنى ئەسلىگەن يىگىت — ئۆمەرجان بىلەن زاۋۇتنىڭ بوغالتىرى، يەنە بىر نەچچە ئىشچى كىيىمىدىكى ئادەملەر بىللە تۇراتتى. ھاكىم كۇلۇمسىرەپ قولىنى كۆتۈردى. زەنجىر تاپانلىق تراكتور توختىدى. كومبايىن ئۇستىدىن بوغالتىر قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ ۋارقىرىدى:

— ئەيسا ھاكىم، چىقسلا مۇنۇ ئامېرىكا كومبايىنىنىڭ ھۇنىرىنى كۆرىسىز!

— ئۆزۈڭلەر قۇراشتۇردۇڭلار مۇ؟

— بىزنىڭ ئۆمەرجان تۇرغان يەردە، بىز يەنە سىرتتىن ئادەم تەلەپ قىلاتتۇقمۇ؟ ئاجايىپ ئىنژېنېر، ئالامەت يىگىت!

هاکىم ئۆمەرجانغا قارىدى. ئۆمەرجان — ئېگەك لەرى كۆكۈچ، چاچلىرى بۇدۇر، ئورا كۆز يىگىت هاكىمغا قارىماي قويماستىن قوشۇمسىنى تۇرۇپ يىراق قا قاراپ تۇراتتى.

— ئۆمەرجان ئۆزى سىناق قىلاي دەپتۇ ـ دە؟ — دېدى هاكىم كومىتېتنىڭ شوتىسىغا پۇتىنى قويۇپ، — ئۆمەرجان، بۇ كومىتېتىن سوتكىسىغا نەچچە مودىن تېپىپ لەيدىكەن؟

— ئىككى يۈز! — ئۆمەرجان سوغۇقلا جاۋاب بەردى.

— يالغان ئېيتىدۇ، — دېدى بوغالتىر كۆلۈپ تۇرۇپ، — ئۆمەرجان يوشۇرۇۋاتىدۇ، 300 مودىن ئاشار-مىش.

— نېمە؟ بۇ راستمۇ ئۆمەرجان!

— بىلمەيدىكەنمەن! — ئۇ يەنە سوغۇقلا جاۋاب بېرىپ سائىتىگە قارىدى، — بۈگۈن كەچتە بىلىمىز.

هاكىم بېشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ، كومىتېتىغا پول بەردى. كومىتېتىن هەيۋەت بىلەن گۈركىرەپ، يەرنى تىتىرىتىپ يۈرۈپ كەتتى.

هاكىم خېلىغىچە ئۇنىڭغا ئەگىشىپ ماڭدى. ئۇنىڭ كۆزى ئۆمەرجاندا، ئەمما ئۆمەرجان پەرۋاسىز هالدا ئالدىغا قاراپ تۇراتتى.

«بۇ ئۇنىڭ مىجەزىدىكى غەلىتىلىكمۇ ياكى هاكا-ۋۇرلۇقمۇ؟ يە بولمىسا مېنىڭدىن رەنجىگەن يېرى بار-مۇ؟ ئەلۋەتتە كەسىپ ئىگىلىرى بىزدەك بىلىمى چولتا.

www.uyghurkitap.com

مۇقىم كەسپى يوق ئەمەلدارلارنى كۆزگە ئىلمايدۇ. ئۇلار بىزدەكلەرنى تەييارتاپ، ئەزگۈچى دەپ قارىشى مۇمكىنغۇ؟ مەسىلەن، بوغالتىرنىڭ ئوغلۇم بىلەن قىلغان سۆزىدە بۇ خىل گەپلەر بار.»

ئەيسا ھاكىم ئۆمەرجاننىڭ ئۆزىگە سوغۇق مۇئامىلە قىلغىنىدىن خاپا بولدى. ئۆمەرجانمۇ باشقىلاردەك ھەرقانچە ئالدىراش بولسىمۇ قولىنى كۆكسىگە قويۇپ سالام بېرىشكە، يالغاندىن بولسىمۇ كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ بىرنەچچە ئېغىز ياخشى گەپ قىلىشقا ۋاقىت ئاجرىتىشى لازىم ئىدى. ئەيسا ھاكىم ئۇزاق يىل ئەمەل تۇتۇش جەريانىدا نۇرغۇنلارنى خۇش قىلغان، بەزىلەرنى خاپا قىلغان. لېكىن ئۇ ھېچقاچان خەلق ئالدىدا يەرگە قارايدىغان ئىشلارنى قىلغان ئەمەس، ئۇ ھەممىلا ئىشتا ھامان خەلقنىڭ مەنپەئىتىنى كۆزلىدى. ھەقسىزەت ئۇچۇن جان كۆيدۈردى. شۇنىڭ ئۇچۇن ئۇ ناھىيىدىلا ئەمەس، يۇقىرىدا، سىرت ناھىيىلەردىمۇ چوڭ ھۆرمەتكە ئىگە. ئۇ بۈگۈن پېنسىيىگە چىقىش ئالدىدا خەلق ئالدىدىكى ئاخىرقى بۇرچىنى سەمىمىيلىك، ئەستايىدىللىق بىلەن ئىجرا قىلماقچى: ئۇ بولسىمۇ ئۆزىنىڭ ئورنىغا كۆكۈلگە ياقىدىغان، خەلق قوللايدىغان نامزات تاللاش، ئۇنىڭغا بۇ ھەقتە نۇرغۇن مەسلىھەتلەر كەلدى، ئۆزىمۇ باشقا رەھبەرلەرگە نۇرغۇن مەسلىھەتلەرنى بەردى. لېكىن باشقىلار قانداقكىن، ئۇ ھاكىمغا بەلگىسز، ئەيسا ھاكىم ئۆزى ھازىرغىچە كۆرسىتىلگەن نامزاتلارنىڭ ھېچقايسىسىدىن رازى ئەمەس. بۇ

هەقتە بىر قېتىم ناھىيىلىك پارتكومىنىڭ ياش شۇجىسى بىلەن دائىمىي كومىتېتنىڭ مۇدىرى، ئەيسا ھاكىم — ئۈچى سۆھبەتلەشكەن. مانا ھازىر ئەيسا ھاكىمنىڭ يادىغا شۇ قېتىمقى سۆھبەت كېلىپ قالدى.

— ئىمام مۇھەممەت ياخشى نامزات! — دېدى پارتكوم شۇجىسى، — ئۇ ھەم شەرتكە توشىدۇ، ھەم تەشكىللەش ئىقتىدارى بار، پەزىلەت جەھەتتە باشقىلاردىن ئۈستۈن، سىزچە قانداق مۇدىر؟

— ئىماممۇ بولىدىغان يىگىت، — دېدى دائىمىي كومىتېت مۇدىرى كۈلۈپ قويۇپ، — بىز يەنىمۇ ئويلىشىپ كۆرەيلى. بىزگە بىلىم، پەزىلەتمۇ كېرەك، لېكىن مۇھىمى رەھبەر كېرەك. پەزىلەتتە ئەيسا ھاكىمدەك، بىلىمدە بىزنىڭ شۇجىمدەك (پارتكوم شۇجىسى ئالىي مەلۇماتلىق ئاگرانوم)، رەھبەرلىك قابىلىيىتى جەھەتتە، ھىم... ئوچوقىنى ئېيتاي، بۇ جەھەتتە ھېچ بولمىسا مەندەك... قىسقىسى ئولتۇرعان ئۈچىمىزنىڭ ياخشى تەرەپلىرىنى بىرلەشتۈرگەن بىرسى تېپىلسىدى...

— ھا - ھا ... — شۇجى قاقاقلاپ كۈلدى، — مېنىڭچە، ھەممىلا يېرى ئاق ياكى ھەممىلا يېرى قارا بولغان مەخلۇقلار ھايۋانلار ئىچىدىنلا تېپىلىدۇ. ئادەم ئۇنداق بىرلا رەڭدىن تۆرەلمىگەن. ھەممىسىلا ئالا رەڭلىك بولىدۇ. پەرقلىرى شۇ يەردىكى: بىرلىرىنىڭ ئېقى كۆپرەك، بىرلىرىنىڭ قارىسى كۆپرەك بولىدۇ!

— بۇ سىياسىي ئۆلچەم! — دېدى ئەيسا ھاكىمۇ كۈلۈپ بېشىنى لىڭشىتىپ، — شۇنداق، ئەيىبسىز

ئادەم يوق. پۇتاقلىق دەستە پۇختا بولىدۇ دېگەندەك، بىزنىڭ نۇرغۇن ياراملىق ياشلىرىمىزنىڭ ئەيىبلىرى بار. لېكىن ئۇلارنىڭ نۇرغۇنلىرى ئەيىبلىرى بىلەن سۆيۈملۈك!

— مەسىلەن، ئىمام مۇھەممەتنى چۈشەندۈرۈپ بېقىڭە، ئۇ قايسى ئەيىبى بىلەن شۇنداق.

— ئىمام مۇھەممەت، — دېدى ھاكىم كۈلۈپ قويۇپ، — سىز ناھىيىلىك پارتكوم شۇجىسى. ئۇنى ياخشى بىلىسىز، سىز دوستلۇق ھېسسىياتىڭىزغا ئىشىنىسىز. لېكىن ھېسسىياتنى ئەمەلىيەتنىڭ سىنىقىدىن ئۆتكۈزگەن بولۇشىڭىز ناتايىن. شۇڭا دەيمەن. مېنىڭچە ئىمام دەستىلىككە ياراملىقمۇ - يوق؟ بۇ تەرىپىنى ئويلاشساق بولىدۇ.

— راست، ئىمام سەل ئەگرىرەك، — دېدى مۇدىر تەستىقلاپ.

— سەل ئەگرى بولسا تۈزىۋالغىلى بولىدۇ، — دېدى شۇجى ياشلارغا خاس ئۆزۈمچىلىك بىلەن كۈلۈپ قويۇپ، — مېنىڭچە ئەيسا ھاكىم ئىمام مۇھەممەتتىن گۇمانلانمىسىڭىزمۇ بولىدۇ. ئۇ دەستە، سىز دېگەندەك ئەيىبى — پۇتىقى بار دەستە.

«ئۆمەرجاندىن نېمىشقا خاپا بولىمەن، نېمىشقا مەن ياخشى تەرەپلەردىن ئۇنىڭ بۈگۈنكى سوغۇقلۇقىنىڭ سەۋەبىنى ئىزلەپ كۆرمىدىم. كېچىچە ئۇخلىماي تراكتور قۇراشتۇرۇپ چارچىغان، ياكى پۈتۈن ئەس-خىيالى كومبايىننى سىناق قىلىشتا بولۇپ ماڭا ھۈر-

مەت بىلدۇرۇشكە ھېسسىيات جەھەتتە بۇرۇلۇش قىلا-
مغان بولسىچۇ؟ مەسىلەن، مەنمۇ كۆپ ھاللاردا كىتاب-
قا بېرىلىپ كەتكەندە، ئەگ ياخشى كۆرىدىغان نەۋرەم
يېنىمغا كەلسىمۇ قوپاللىق قىلىپ قويمەنغۇ؟»

ئۇنىڭ مېڭىسىدىن بىردىنلا تۇمان كۆتۈرۈلۈپ، كۆڭ-
لى يورۇپ كەتتى. ئۇ تېرەك ئۈچىدا قاقىلداۋاتقان
قاغىنا قاراپ ئۆزىچە سۆزلىدى: «قاپقارا بولساڭمۇ
كىشىگە پايدىغان تەرىپىڭ بار. مەسىلەن، ئۇزاق ياشايسەن،
ئېگىز ئۇچىسەن، ھەي ئۆمەرجان، مانا ئەمدى سېنىڭ تۇ-
رۇلغان قوشۇماڭمۇ ماڭا يېقىملىق كۆرۈنگىلى تۇردى.
مەن شۇجى بىلەن مۇدىرنى تېپىپ ئەمدى سەن توغ-
رىلىق سۆزلىشىمەن...!»

ئەيسا ھاكىم ئادەتتى بويىچە ئۆستەڭدە يۇز -
كۆزىنى يۇدى. ئۇ خۇددى قېينىم مەسىلىنى يەشكەن
ئوقۇغۇچىدەك خۇشال بولۇپ، شەرقتىن كۆتۈرۈلۈۋاتا-
قان قۇياش تەرەپكە قاراپ يۇرۇپ كەتتى.

ئۇ ھويلا ئىشىكىدىن ئېڭىشىپ كىرىپ، ئېگىز
گەۋدىسى بىلەن ھويلىدىكى چوڭ كات ئۇستىدە ئۇخ-
لاۋاتقان نەۋرىسىگە ئېگىلىپ. نەۋرىسى خۇددى ئۇنىڭ
كېلىپ ئەركىلىتىشىنى كۈتۈپ تۇرغاندەك، ئەيسا ھاكىم-
نىڭ بوينىغا گەرە سېلىپ چىرماشتى.

— ۋۇي ھەشقىپچەك، ۋۇي بۇدۇشقاق، — دەپ
ئەركىلەتتى ئۇ نەۋرىسىنى، — ئېيتقىنا چوڭ بولغاندا
نېمە بولىسەن؟

— تراكتور ھەيدەيمەن!

www.uyghurkitap.com

— ها- ها- ها... قارا سېنىڭ تاللىغان كەسپىڭنى، ياشلار ھازىر ئۇنىڭدىن بىزار، كىم بىلىدۇ، سەن رول تۇتقۇدەك بولغۇچە دۇنيادىكى ئەڭ سەت نەرسە شۇ بولۇپ قالامدۇ تېخى، ياخشى، ياخشى، سەتكە خېرىدارلىق قىلغۇچى ئاز تېپىلىدۇ، لېكىن ئۇلۇغلار شۇ ئازلارنىڭ ئىچىدىن چىقىدۇ.

— بۈگۈن سىزگە نېمە بولدى؟ — دېدى بىر ئايدىن بېرى بامدات ئوقۇشقا كىرىشىۋالغان ئايالى ئاق رومىلىنى پېشانىسىگە سۈرۈپ قويۇپ، — سۆزلەپلا قاپسىزغۇ؟

— توغرا ئېيتىسەن، سۆزلەپ قالدىم. نېمىشقا دەمسىنا؟ تەس كېلىۋاتىدۇ؟

— ھاكىملىقنى بەرمەكمۇ؟

— ھەئە خوتۇن، ئادىمىنى تېپىپ بەرمەك تەس كېلىۋاتىدۇ!

— ئادىمىنى؟ قىز تالالىق قىلاتتىمىكى، گېپىنى قاراڭ!

— قىزىڭنى بىرسىگە بەرمەك ئاسان، لېكىن ئەمەلنى، بولۇپمۇ ناھىيىنىڭ باش ھاكىملىقىنى ئادىمىنى تېپىپ بەرمىسەڭ بولمايدۇ - دە.

— ئۆمەرجان بەلەن يىگىتقۇ، ھەممىلا ئادەم ماختايدىكەن، ئۇ ھاكىم بولسا ماشىنىسىغا شوپۇر كەتمەيدىكەن، ئۆزى ھەيدەيدىكەن. ئايالى توي - تۆكۈندە تۆر تالاشمايدىكەن. ئۆمەرجان ھاكىم بولسا ناھىيىدە ئۆزىدەك تېخنىك، ھۈنەرۋەنلەرنىڭ بازىرى بولىـ

دىكەن. بەزىنىڭ يۈسۈپجانمۇ ئوننىچى سىنىپنى تۈگىتىپ مايغا مىلىنىپ رېھونتىچىغا شاگىرت بولۇپ كىردىغۇ، كىم بىلىدۇ، سىز قەدىرلىمىگەن بالىنى ئۆمەرجان ئۆزىنىڭ ئورنىغا ئىنزىبنهر قىلىۋېتەمدۇ تېخى!

ــ ئۆمەرجان توغرىسىدىكى ئىغۋانى سىلەرمۇ ئاڭلىدىڭلارمۇ تېخى؟

ــ ئاڭلىمايچۇ؟ تۈنۈگۈن ئىسمايىل قارىنىڭ توي چېيىدا ئايالار ئۆمەرجان توغرىسىدا پاراڭ قىلىشتى.

ــ يامان گېپىنى قىلغانلارمۇ باردۇ؟

ــ ئاڭلىمىدىم. مانا سىزدىن يامان گېپىنى ئاڭلىدىم! ــ ئايال دومسايدى.

ــ نېمە دەۋاتسەن خوتۇن؟

ــ ئىغۋا دەۋاتمىزغۇ؟

ــ ھۆكۈمەت سىلەرگە رەسمىي ئۇقتۇرمىغاندىكىن شۇنداق دەيمەن ــ دە! بول، چېيىڭنى تەييارلا، ئەتىگەنرەك ئىشقا باراي.

ئەيسا ھاكىم بۇگۈن نېمىلا بولمىسۇن ناھىيىنىڭ باشقا رەھبەرلىرى بىلەن رەسمىي پاراڭلىشىشنى نىيەت قىلىپ ناھىيىلىك ھۆكۈمەت بىناسىغا قاراپ ماڭدى. ھۆكۈمەت، دائىمىي كومىتېت، پارتكوم ئىشخانىلىرى باشقا ــ باشقا ھويلىلاردا بولسىمۇ باغلاردىن ئۆتىدىغان ئۇششاق يوللار بۇ ھويلىلارنىڭ ئارقا ئىشكىلىرىنى بىر ــ بىرىگە تۇتاشتۇراتتى. كاتىپلار بىلەن ئالاقىچىلار دائىم بۇ يوللار بىلەن مېھمىپ تۇرغاچقا ئارقا ئىشكىلەرمۇ دائىم ئوچۇق تۇراتتى. ئەيسا ھاكىم ئىشخا-

www.uyghurkitap.com

لىسىغا كىرمەيلا باغ ئىشىك ئارقىلىق پارتكومغا قاراپ ماڭدى. ئۇ ئەمدىلا باغ ئىشىككە كېلىشىگە ئۇنى ئاۋاز دەم توسۇۋالدى.

— ئەسسالام، ئەيسا ھاكىم سىلىگە بىر گەپىم بار ئىدى. ئون مىنۇت ۋاقتىلىرىنى بېرسىلىكەن؟

ئەيسا ھاكىم سائىتىگە قارىدى.

— مۇشۇ يەردە ئېيتسامۇ بولۇۋېرىدۇ، ئون مىنۇتلا!

ئەيسا ھاكىم كەينىگە بۇرۇلدى. ئۇ ئادەملەر بىلەن كوچىلاردا سۆزلىشىشنى يامان كۆرەتتى. ھەرقانچە ئالدىراش ئادەم بولسىمۇ «ئىشخانىغا بېرىڭ» دەيتتى دائىم. ئۇ سۆھبەتداشنىڭ گېپىنى ئۆز كابىنېتىدىكى ھاكىمغا خاس دۇگلەك ئورۇندۇققا رەسمىي ئولتۇرۇپ قوبۇلغا قېرىنداش ئېلىپ، ئۇزۇن مۇشتىكىگە تاماكىسىنى پۈختىلەپ ئېلىپ قوشۇمىسىنى تۈرۈپ پۈتۈن دىققىتى بىلەن ئاڭلايتتى. باشقىلار سۆزلىگەندە ئۇ كەم گەپ قىلاتتى. ئارىلاپ - ئارىلاپ سوئال سوراپ قويىاتتى.

ئۇ بۈگۈنمۇ بىرىنچى بولۇپ ئۇزۇن زالغا كىرىدى ۋە كابىنېت ئىشىكىنى ئۆزى ئاچتى. يۇقىرىقى رەسمىيەتلەرنى تولۇق بېجىرىپ بولۇپ ئۇدۇلىدا ئولتۇرغان ئازادەمگە قارىدى.

— قېنى ئەمدى، قۇلىقىم سىزدە.

— مەن، مەن داۋا قىلماقچى ئەمەس، — دېدى ئازادەم ھاكىمنىڭ يوغان قولىدىكى قېرىنداشقا قاراپ قويۇپ، — ھېلىقى ئىنۇۋا، ياق ھېلىقى گەپ!...

— سىز هودۇقماڭ، كېپىكىمزنى تەكەللۇپ قىلماي، گەسكەرتمش بەرمەي توغرىدىن توغرىلا سۆزلەۋېرىڭ.
— شۇنداق قىلاي ئەمسە، شۇنداق قىلىپ ئۆمەرجان قاتتىق ئاچچىقلاندى.
— ھە، ھاكىم قىلماقچى دېگەن گەپكىمۇ؟ — ھاكىمنىڭ قاشلىرى كۆتۈرۈلدى، مىيىقىدا كۈلكە پەيدا بولدى.
— مېنى مەجبۇرلاپ ھاكىم سايلىسا بۇ ناھىيە-دىن كېتىمەن دەيدۇ تېخى. ئىمانىم كاملىكى، ئۇ دېگەنىنى قىلىدۇ. مەن بۇ ناھىيىدىن كېتىشنى زادى خالىمايمەن. ئۆمەرجاندىن ئايرىلىشنى تېخىمۇ خالىمايمەن. ئۇ ھاكىملىققا لايىق، كەم سۆز، ئىشچان، ئادىل، بىر-لىملىك، ئەخلاقلىق، ئاددىي - ساددا، چىقىشقاق، سەۋىيىلىك، پارتىيە ئەزاسى بولىمىسىمۇ ماركسىزم - لېنىنىزم سەۋىيىسى ناھىيىدىكى ھەممىمىزدىن ئۈستۈن. ماركس، لېنىن، ماۋزېدۇڭ تاللانما ئەسەرلىرىدىن ئۇ-نىڭ كۆرۈپ بەتلىرىگە خەت يازمىغىنى، سىزمىغىنى يوق. ئىشەنمىسەڭىز خاتىرىلىرىنى ئەكىلىپ كۆرسىتەي، چوڭ خاتىرىدىن 7 — 8 نى تولدۇردى. سۆز-لىمىگىنى بىلەن خەلقئارادىكى، دۆلەت ئىچىدىكى چوڭ ئىشلارنىڭ ھەممىسىنى نەزەرىيە جەھەتتىن شەرھلەپ بېرەلەيدۇ. خەنزۇچە سەۋىيىسىچۇ تېخى؟ خەنزۇلارنى كۆرسە ئۇيغۇرچە سۆزلەپ تۇرۇۋۇالغىنى بىلەن خەنزۇ-چىنى سۇدەك بىلىدۇ. خەنزۇچە كونا كىتابلارنىمۇ دا-ئىم ئوقۇپ خاتىرە يازىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن مەن ئۆمەر-

جاننى ھاكىملىققا تازا لايىق دەپ ئويلاپ ئىغۋا توقۇ-
دۇم. ئەمدى بۇ ئىغۋا راستقا چىقىپ پۈتۈن ناھىيە
ئىدارىلىرىدە سۆزلىنىپ يۈرۈپتۇ. لىللا گەپنى قىلسام،
ئۆمەرجان ياخشى يىگىت، سىلىنىڭ ئورۇنلىرىغا تازا
لايىق. مەن ئىغۋاگەرنى جازالىساڭلارمۇ مەيلى. لېكىن
ياخشى نىيەت بىلەن ئىغۋاتارقاتتىم. ئۆمەرجاننى كىشىـ
لەر چۈشەنمىدى، ھۆكۈمەت بىلمىدى، نەزەر سالمىدى،
مەن بۇ تەڭسىزلىككە چىدىمىدىم. ئۇنى خەلققە، ھۆ-
كۈمىتىمىزگە تونۇتقۇم، ئۇنىڭ كەتمىنىنى چاپقۇم كەلـ
دى. مەن بىر ياخشى ئادەمنى پارتىيە، ھۆكۈمىتىمىزگە
تونۇشتۇرۇش ئۈچۈن ئىغۋا توقۇدۇم.

ئازادەم تاراملاپ ئېقىۋاتقان كۆز ياشلىرىنى
ياغلىقى بىلەن سۈرتتى. ھاكىم ئېيىق تاپىنىدەك گۆشـ
لۈك ئالقانلىرىنى ئۈستەلگە قويدى:

— گېپىڭىز تۈگىدىمۇ ئازادەم؟ ئۇنداق بولسا
خاتىرجەم بولۇڭ، بىرىنچىدىن سىز جازالانمايسىز،
ئىككىنچىدىن ئۆمەرجان ھېچنەگە كەتمەيدۇ. قالغان
ئىشلارنى ماڭا قويۇپ بېرىڭ.

ئەيسا ھاكىم باغ ئىشىكىگە قاراپ ماڭدى، بۇ
قېتىم بايىقىدىن ئىتتىكرەك ماڭدى. ئۇ كۈندىكىدىن
خۇشال، جۇشقۇن ئىدى.

7

لېكىن ئۇنىڭ خۇشاللىقى ئۇزاققا بارمىدى. ئۇ-

لىك ئازادەمنى باشلاپ ئىشخانىسىغا ماڭغىنىنى باغقا قارىغان دېرىزىسىدىن كۆرگەن پارتكوم شۇجىسى تەنە بىلەن قارشى ئالدى:

— ئالا سېغىزخان يەنە نېمىلەرنى شاراقلىدى؟— دېدى ئۇ ھاكىم بىلەن كۆرۈشۈپ بولۇپ ئازادەم كەتكەن تەرەپنى ئېگىكى بىلەن شەرەت قىلىپ، — يە- نە بىر يېڭى ئىغۋا توقۇدىمۇ نېمە ئۇ؟ ھا... ھا... ھا...

ئەيسا ھاكىم ياش شۇجىغا «يالت» قىلىپ قا- راپ قويدى - دە، بىردىنلا قاپىقىنى تۈردى ۋە:

— ئۇكام سىز ئۇ ئايالىنى بىكارلا ئەيىبلەۋاتى- سىز، — دېدى. ئۇزاق يىل ئۆزىنىڭ باشلىقى بولۇپ كەلگەن ھاكىمنىڭ مىجەزىنى ياخشى بىلىدىغان شۇجى بىردىنلا كۈلكىسىنى توختاتتى - دە، ھاكىمنىڭ يوغان قوللىرىنى تۈتۈپ ئۇنى دېۋانىدا ئولتۇرۇشقا دەۋەت قىلدى:

— ئولتۇرسىلا، ئەستايىدىل سۆزلىشەيلى. بۇ بىر ئىغۋا، مەسخىرە، ناھىيە رەھبەرلىرىگە قىلىنغان ھاقا- رەت!

— ئۆزىڭىزنىڭ پىكرىمۇ بۇ؟ — ھاكىم شۇبە- نىڭ كۆزىگە قارىدى، — ئېغىر بولۇڭ ئۇكام، بۇرۇن بىز قىزغىنلىققا تايىنىپ ئىشلىگەن، قىزغىنلىقنى، كەس- كىنلىكنى كۆپ تەكتلىگەن. ئىلمىيلىق، تەمكىنلىكنى ئاز تەكتلىگەن. بىز ناھىيىلىك پارتكوم شۇجىلىقىغا سىزنى تەينىلەشتە يۇقىرىغا ئارقا - ئارقىدىن تەكلىپ

بىرىپ سىزنىڭ قىزغىنلىقىڭىز، ئىشچانلىقىڭىز، بىلىم ئەھلى ئىكەنلىكىڭىزنى كۆپ تەكتىلىدۇق. مەن ناھىيە لىك پارتكومنىڭ مۇئاۋىن شۇجىسى چېغىمدا سىز پارتكوم كاتىپى ئىدىڭىز، مەن شۇ چاغدىن باشلاپ سىزنىڭ ئارتۇقچىلىقىڭىزغا دىققەت قىلىپ كەلگەنمەن. مانا ئەمدى سىز بىزنىڭ ئۇستىمىزدىكى ئادەمگە ئايلانغاندىن كېيىنلا، مەن سىزنىڭ كەمچىلىكلىرىڭىزنى كۆرۈپ هەيران قېلىۋاتىمەن. ئېيتىڭە ئۇكام، ئازادەمنىڭ تارقاتقان گېپىنىڭ قانچىلىك زىيىنى بارکەن؟

— ئۇ بىر ئىغۋا!

— ئولتۇرۇڭ، جىددىيلەشمەڭ. — دېدى ئەيسا هاكىم شۇجىنىڭ قولىدىن تارتىپ يېنىغا ئولتۇرغۇزۇپ، — ئىغۋامۇ دەيلى. مىنىڭچە، بۇ ئىغۋانىڭ راستقا ئايلىنىش ئاساسى بار. سىز بۇ تەرىپىنى ئويلىدىڭىزمۇ؟

— نېمە؟ سىلى ئۆزەرجان هاكىم بولسا بولىدۇ دېمەكچىمۇ؟ — شۇجىنىڭ كۆزلىرى چەكچەيدى. ئۇ خودىدى ئەيسا هاكىمنى هازىرلا تونۇپ قالغان بىر يات ئادەمدەك سىنچىلاپ قاراشتۇردى.

— هەيران قېلىۋاتامسىز ئۇكام، بۇ ئىغۋا بىزنىڭ بېيۇروكراتلىقىمىزغا زەربە بولدى. بۇ ئىغۋا بىزگە بىر ياخشى يولداشنى تونۇشتۇردى. شۇنداقلا بىزگە ئادەم تاللاشتا كونا يول بىلەن مېڭىشنىڭ بۇگۈنكى يېڭى دەۋرگە ئۇيغۇن كەلمەيدىغانلىقىنى بىلدۇردى. بىزهازىرغىچە هاكىملىققا نامزات تاللاشتا ئالدى بىلەن ناھىيىمىزدىكى شەرتى توشىدىغان ياشلارنىڭ مەنسىپى، پارتىيەۋىلىكى،

ئۆزىمىز بىلەن ئەپ ۋە ئەپ ئەمەسلىكى، تارىخى پاك ۋە پاك ئەمەسلىكى قاتارلىق تەرەپلىرىنىلا ھېسابقا ئالدۇق. نامزاتنى يېزىلىق ھۆكۈمەت باشلىقلىرى، يېزىلىق پارتكوم شۇجىلىرى، بۇجاڭ، باشقارما باشلىقلىرى ئارىسىدىنلا ئىزلىدۇق. ئاددىي كادىرلار، زىيالىيلار ئارىسىغا قايسىمىز ھاكىملىقىغا نامزات ئىزلەپ نەزەر سالدۇق؟ دۇنياغا داڭلىق قوماندانلار، ئالىملار، داھىيلارنىڭ ھەممىسلا ئۆز ماھارىتىنى ئاددىي خىزمەت، جەڭ مەيدانلىرىدا كۆرسىتىپ ئۆزلىرىنىڭ يارامسلىق ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاشقان. مېنىڭ نېمە دېمەكچى ئىكەنلىكىمنى چۈشەنگەنسىز، چۈشەنگەن بولسىڭىز بايىقى «ئىغۋا»، «ھاقارەت» دېگەن سۆزلىرىڭىزنى قايتۇرۇۋېلىڭ، ئىككىنچى بىر ئورۇندا تەكرارلىمايلى، چۈنكى سىز ھازىر ناھىيىلىك پارتكومنىڭ شۇجىسى، سىزنىڭ سۆزىڭىز قارارغا ئايلىنالمىغان تەقدىردىمۇ، ھەيۋە، بېسىم، تەسىرگە ئايلىنالايدۇ.

ناۋادا ئەيسا ھاكىمدىن باشقا بىرسى پارتكوم شۇجىسىغا بۇنداق تەنقىد، پەند - نەسىھەت قىلغان بولسا ئىدى، ياش شۇجى ئۇنى سىلكىۋەتكەن، ھەتتا ئۇنىڭغا قايتۇرما زەربە بەرگەن بولاتتى. لېكىن ئۇ ئەيسا ھاكىم ئاددىدا ئۆزىنىڭ تەكەببۇرلۇقى بىلەن قىزىققانلىقىنى يوشۇرۇشقا مەجبۇر. چۈنكى ئەيسا ھاكىم ئۇنىڭ قەلبىدە ھېلىھەم رەھىبەرلىك سەنئىتى، ئادەمىي خىسلەت جەھەتتە ئۇلۇغ ئورندا تۇرۇپتۇ. شۇنداق ئىكەن ئۇ ھاكىمنىڭ پىكرىنى جىم ئولتۇرۇپ

ئەستايىدىل ئويلاشقا مەجبۇر. دېمەك، ئۆمەرجانىنىڭ ھاكىملىققا نامزات بولۇشى كۆلكىلىك ئىشمۇ، «سىيلەسىي ئىغۋا»مۇ ئەمەس ئىكەن - دە. ئەيسا ھاكىمنىڭ ئاغزىدىن چىقىۋاتقان مۇنۇ يېڭى مەنىلىك گەپلەر ياش پارتكوم شۇجىسىنىڭ ئاغزىدىن چىقىشى، يېڭىلىق، يېڭىچە قاراش دېگەنلەرگە ياشلار ۋەكىللىك قىلىشى لازىم ئىدىغۇ، قانداق قىلىپ مۇنۇ ۋەزىپىسىنى ئادا قىلىپ بولۇپ دۆلەت، خەلق توغرىسىدا ئويلاشتىن ئۆزىنى تارتىش ئالدىدا تۇرغان ئەيسا ھاكىم بۇ يېڭى نەرسىلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇۋاتىدۇ - ھە؟

— راست، مەندە بۈيرۇكراتلىق باش كۆتۈرۈپ قاپتۇ. مەن تەشكىلات بۆلۈمىدىكى يولداشلارغا ئۆمەرجان توغرىسىدا تاپشۇرما بېرەي. ئۇنىڭ پارتىيىگە كىرىش مەسىلىسىنى ھەم سۈرۈشتۈرەي، — دېدى ئۇ ئاخىر يەرگە قاراپ، — ئەيسا ھاكىم ماڭا كۆپرەك تەنقىد بېرىڭ، ياردەم قىلىڭ. سىلەرنىڭ ياردىمىڭلارسىز بىز ھېچ ئىشنى ئەپلەشتۈرەلمەيمىز.

— يۇقىرىقىلار مېنىڭ ئۆز كۆز قارىشىم، — دېدى ئەيسا ھاكىم كۈلۈمسىرەپ ئورنىدىن تۇرۇپ، — بىز بىر ۋاقىت چىقىرىپ ھاكىم نامزاتلىرى ئۈستىدە ئەستايىدىل سۆزلىشەيلى.

ھاكىم چىقىپ كەتكەندىن كېيىن شۇجى خېلىغىچە ئورنىدا ئولتۇردى.

شۇ كۈنى چۈشكە يېقىن پارتكوم شۇجىسى ئەيسا ھاكىمغا تېلېفوندا مۇنداق دېدى:

— ئۆمەرجان توغرىسىدا بىر يېڭى ماتېرىيال كەلدى. بىللە كۆرۈپ باقساق قانداق؟

— ناھايىتى ياخشى، — دېدى ھاكىم خۇشال بولۇپ، — مەن ھازىرلا بارىمەن!

ئەيسا ھاكىم گەۋدىسىنى بىردە ئېگىپ، بىردە تىك قىلىپ قويۇق دەرەخلەر ئارىسى بىلەن ناھىيە لىك پارتكوم شۇجىسىنىڭ ئىشخانىسىغا قاراپ ماڭدى.

بۇگۈن ھاۋا بۆلەكچىلا ئىسسىق، دىمىق. دەرەخ لەر ئارىسىدىن خۇددى تونۇردىن كەلگەندەك ھۆلۈل داپ يالقۇن كېلەتتى. ھاكىم چىلىقلاپ تەرلىدى. لې كىن شۇنداق بولسىمۇ ئۇ ئۇچ قەدەمنى بىر چاماداشقا تەييار ئىدى. ھاكىم ئىسسىقتا تەرلەپ پىشىپ ئىشخانا غا كىرىپ كەلگەندە شۇجى شامالدۇرغۇچ يېنىدا ھۆ زۇرلىنىپ، چاي ئىچىپ ئولتۇراتتى.

— كېلىشىمەسلىك، — دېدى شۇجى قولىدىكى ئۇچ ۋاراق قەغەزنى سىلكىپ تۇرۇپ، — ئەجرىڭىز بىكارغا كەتتى. مانا ئۆمەرجان توغرىسىدا «ئەڭ يېڭى خەۋەر!»

شۇجى قەغەزلەرنى ھاكىمغا ئۇزاتتى ـ دە، ھا كىمنىڭ ئالدىغا چاي قويدى. ئەيسا ھاكىم ئۇچ بەت لىك يازما ماتېرىيالنى ناھايىتى تېزلا ئوقۇپ بولدى. ئۇ قوشۇمىسىنى تۇرۇپ ئىككىنچى قېتىملاپ ئوقۇۋاتقا نىدا ئۇنىڭ چىرايىغا دىققەت قىلىپ ئولتۇرغان شۇجى خۇددى قىزىق بىر ئويۇن كۆرۈۋاتقاندەك قاقاقىلاپ كۈلدى:

— ئەمدى بىزگە نامزات توغرىسىدا سۆزلىشىش ھاجىتى قالمىدى، — دېدى ئۇ بىپەرۋا قىياپەتتە، — ئىسىم مۇھىممەت ئەگە ياخشى نامزات، سىلى خاتىرجەم بولسىلا بولۇۋېرىدۇ.

— ئەمدى ئەستايىدىل سۆزلىشىدىغان پەيت كەلگەندەك تۇرىدۇ، — دېدى ئەيسا ھاكىم ئۇزۇن مۇشتىكىگە تاماكىسىنى پۈختىلاۋېتىپ، — بۇ ماتېرىيالنى ياخشى تەكشۈرۈش كېرەك. بىز بۇ ئىشنى مۇناسىۋەتلىك يولداشلارغا ئېيتايلى.

— ھاجىتى قالمىدى، مەن ئېنىقلىدىم. زاۋۇت باشلىقى بىلەن تېلېفوندا سۆزلەشتىم. بۇ پاكىتلار ئاساسەن ئەمەلىلەشتى.

— ئەمما، — دېدى ھاكىم قەغەزنىڭ بىر يېرىنى كۆرسەتكۈچ بارمىقى بىلەن كۆرسىتىپ، — مۇنۇ پاش قىلغۇچى پۈتۈن ناھىيىگە داڭلىق ئىشۋاگەر. بىر رومكا ھاراق ئۈچۈن بىر ئادەمنى سېتىۋېتىشتىن يانمايدۇ. مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى يېڭى باشلانغاندا ئۇ قاراپ تۇرۇپلا ماڭا بۆھتان چاپلاپ «قولىدا چەت ئەل پاسپورتى بار. مەن ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرگەن» دەپ تۇرۇۋالدى. ھازىرغىچە كىشىلەرگە قارا چاپلاپ، ئىشۋا تارقىتىش بىلەن شۇغۇللىنىپ كېلىۋاتىدۇ. ناھىيىگە تارالغان بىرنەچچە قېتىملىق «ئەگە يېڭى ئىشۋالارنىڭ ئىگىسى شۇ بولۇپ چىققان. ھازىر كىشىلەر ئۇنىڭ ئېغىزىدىن چىققان راست گەپكىمۇ ئىشەنمەيدىغان بولۇپ قالغان. دېمەك، بىرىنچىدىن، پاش قىلغۇچى

ئىشەنچىلىك ئەمەس، ئىككىنچىدىن، ۋاقتى كۆمانلىق، نېمىشقا ئىلگىرىمۇ - كېيىنمۇ ئەمەس، نەق «ئۆمەرجان ھاكىم بولغۇدەك» دېگەن سۆز تارقىلىشى بىلەنلا بۇ «پاش قىلىش» ئوتتۇرىغا چىقىپ قالدى؟ ئۇچىنچىدىن، نېمىشقا بۇ ماتېرىيال شۇنچە تېزلىك بىلەن ناھىيىلىك پارتكوم شۇجىسىنىڭ قولىغا چۈشۈپ قالدى؟

— راستلىقىغا كۆمانلىرى بارمۇ؟

— شۇنداق.

— سىلىچە قانداق قىلساق بولار؟

— بىرىنچىدىن ئىپادە بىلدۈرمەيلى. ئىككىنچىدىن ئەستايىدىل تەكشۈرەيلى.

— شۇنداق بولسۇن ئەمىسە.

ھاكىم ماتېرىيالنىڭ مەزمۇنىنى ئۆزلەشتۈرۈۋېلىش ئۈچۈن ماتېرىيالنى قايتىدىن ئوقۇدى. ماتېرىيال پۈختا، جۈملىلىرى جايىدا، ئەمما سەت ئىملادا يېزىلغان. ئەيسا ھاكىم بىر ماتېرىيالنى ئوقۇسا ئۇنىڭ مەزمۇنىغا دىققەت قىلىپلا قالماي، جۈملىلەر، مەسىلىنىڭ قويۇلۇش ئۇسۇللىرىغا دىققەت قىلىشقا ئادەتلەنگەن. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ نۇتۇق سۆزلىسىمۇ، ماقالە يازسىمۇ ناچار، خام جۈملىلەرنى، مەنتىقىسىز پىكىرلەرنى ئاسانلىقچە ئىشلىتىپ قويمايدۇ. مانا ھازىرمۇ ماتېرىيالنى يادلۇۋېلىش ئۈچۈن ئەستايىدىل ئوقۇماقتا، ماتېرىيال مۇنداق يېزىلغان.

«مەن زاۋۇتنىڭ كۆزەتچىسى بولۇش سۈپىتىم بىلەن ئۆز خاتالىقىنى ئەمراپ قىلغاچ، ئۆمەرجان ئوغلۇقنىڭ رەزىل قىلمىشىنى پاش قىلىمەن. مېنىڭ

ئۇيغۇر كتاب تۇرۇلىقى
www.uyghurkitap.com

خاتالىقىم — پىيەنچۇكلۇك ۋە شۇنىڭدىن پەيدا بولغان بىپەرۋالىق. ئۆمەرجان يۇڭلۇقنىڭ قىلمىشى بولسا ئوغرىلىق، يەنى جىنايەت. 1985 - يىل 7- ئاينىڭ 3- كۈنى كېچە سائەت ئىككى يېرىم مەھەلدە دەرۋازا قۇلۇپىنىڭ شاراقلىشىدىن چۆچۈپ ئويغاندىم (ئۇخلاپ قالغىنىم مەستلىكتىن. بۇ مېنىڭ ئېغىر خاتالىقىم). قارىسام ئۆمەرجان يۇڭلۇق زاۋۇتنىڭ رېزىنكە چاقلىق قول هارۋىسىنى دەرۋازا ئالدىدا توختىتىپ تويۇپ ئاچقۇچ بىلەن دەرۋازا قۇلۇپىنى ئېچىۋېتىپتۇ (ئۇ دائىم كېچىلىرى زاۋۇتتا تىسىمقىلاپ يۈرگەچكە رەھبەرلىكنىڭ قوشۇلۇشى بىلەن ئۇنىڭغا بىر ئاچقۇچ بېرىلىكەن ئىدى). هارۋىغا كېلىپ زەك سالام هارۋىدا «شەرق قىزاردى — 28» تراكتورنىڭ ئالدى چاقىدىن ئۇچ دانە، پاياتنىڭ ماشىنىسىدىن ئىككىسى تۇرۇپتۇ. مەن تۇزۇم بويىچە بۇ نەرسىلەرنى ئېلىپ چىقىپ كېتىشكە يول قويمىدىم. لېكىن يۇڭلۇق هىيلە قىلدى. پىشىق تۇخۇمدىن ئون دانە، بىر بوتۇلكا گۈچۈك ئاق هارىقىنى چىقىرىپ ئالدىمغا قويدى. مەن هاراقنى كۆرسەم دادامنىڭ مۇردىسىنىمۇ تاشلاپ قويىدىغان بەتقىلىق پىيەنچۇك. مەن هاراققا دۇم چۈشۈپ غەرق مەست بولۇپتىمەن. ئەتىسى هوشۇمغا كېلىپ قارىسام هارۋا يوق. دېمەك ئۆمەرجان ئوغرىلىق قىلغان. مەن بۇ ئىشنى رەھبەرلىككە دېيىشتىن بۇرۇن ئىككى كۈن ئۆتكۈزۈپ ئۆمەرجان بىلەن سۆزلەشتىم. ئۇ هەيۋە قىلىپ: «مەن دائىم زاپچاسلارنى ئۆيگە ئاپىرىپمۇ تۇزەيمەن. ئۆزۈك ئوغرىلىغانەن» دەيدۇ تېخى. قورقۇپ يۇرۇپ خېلى ۋاقىتقىچە پاش قىلمىدىم. ئاخىر مانا پاش قىلىپ رەھبەرلىككە بۇ ماتېرىيالنى يازدىم. ئۆمەرجاننىڭ ئوغرىلىقى بىرلا قېتىم ئەمەس، ئۇ زاۋۇتنىڭ بوغالتىرى بىلەن بېرلىشۋېلىپ ئۇزاقتىن بېرى ئوغرىلىق قىلىپ كېلىۋاتىدۇ. بۇ قېتىمقىسى ئۇنىڭ پاش بولۇشى. قانچىلىك نەرسىنى سىڭدۇرۇپ كەتكەنلىكىنى ئىسكىلاتنى ئېنىقلاش ئارقىلىق بىلگىلى بولىدۇ. تەشكىل ئېنىقلاشقا بەل باغلىسىلا مەن پۈتۈن كۈچۈم بىلەن ياردەم قىلىمەن. مەن تەشكىلدىن ئوغرى ئۆمەرجان يۇڭلۇقنى قانۇنىي جازاغا تارتىشنى، ماڭا ئوخشاش بىپەرۋا پىيەنچۇككىمۇ تېگىشلىك چارە كۆرۈشنى تەلەپ قىلىمەن. دەپ: تراكتور رېمونت زاۋۇتىنىڭ كۆزەتچىسى (سابىق ئىنقىلابىي كومىتېتنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى) ئاخۇنباي ئەزىم قارى هاجى ئوغلى 1985 - يىل 7- ئاينىڭ 8- كۈنى يېرىم كېچىدە يېزىلدى دەپ بىلۇرسىزلەر.»

هاكىم ماتېرىيالنى ئوقۇپ بولۇپ شۇجىغا قارىـ

دى. ئۇنىڭ قوشۇمسى تۇرۇلگەن، ئۇ خىيالچانلىق بىلەن تاماكىسىنى ئاچچىق شورىماقتا ئىدى. شۇجى بولسا ھاكىم بىلەن بولۇۋاتقان يوشۇرۇن كۈرەشتە غالىب چىققىنى ئۈچۈن خۇشال، شۇڭا ئۇ مەغرۇر ئىدى:

— مەن بۇ ئىشنى ئاڭلاپلا زاۋۇتقا ئادەم ئەۋەتتىم. ئۆزۈم زاۋۇت پارتكومىدىكى مەسئۇل يولداشلار بىلەن تېلېفوندا سۆزلەشتىم. ئۇلارنىڭ دوكلات قىلىشىچە زاۋۇت پارتكومى دەرھال ئىسكىلاتنى تەكشۈرگەن. راستلا ماتېرىيالدا يېزىلغان ماددىي نەرسىلەر يوقالغان. ئۇلار ئۆمەرجاننىڭ تۇرمۇشىدىكى ئۆزگىرىشلەرگىمۇ دىققەت قىلغان. ئۆمەرجاننىڭ ئۆيىدە تۇيۇقسىزلا يېپىيېڭى ئىككى پارچە گىلەم پەيدا بولۇپ قالغان. بىرنەچچە كۈن بۇرۇنلا ئۆمەرجان بانكىدىكى 3700 يۈەن پۇلى ئۈستىگە بىر قېتىمدىلا 1200 يۈەن ئامانەت قويۇپ بانكىدىكى نەق پۇلىنى 5000 يۈەنگە يەتكۈزگەن. زاۋۇت رەھبەرلىكى بۇ ئىشنى ئاساسەن بېكىتىلگەن ھېسابلاپ ئۆمەرجان بىلەن سۆزلىشىپ ئۇنىڭ پوزىتسىيىسىگە قارىماپ بىر ياقلىق قىلماقچى ئىكەن.

— ئۆمەرجان بىلەن سۆزلىشىپتىمۇ؟

— ياق تېخى.

— ئۇنداق بولسا ھېنىكىچە زاۋۇت رەھبەرلىكىگە دەرھال ئادەم ئەۋەتەيلى ياكى تېلېفون بېرەيلى. ئۆمەرجان بىلەن سۆزلەشمەي تۇرسۇن. بۇ ئىشنى ھا-

ئۇيغۇر كىتاب سودىسى www.uyghurkitap.com

زىرچە مەخپىي تۇتسۇن. بولۇپمۇ ھېلىقى پاش قىلغۇ چىنىڭ ئېغىزىنى ئوبدان ئېتىپ تۇرسۇن!

— ھېنىڭچە بۇ ئىش... — دېدى شۇجى كۈلۈمسىرەپ.

— ئەمەلىيەتتى دېمەكچىمۇ سىز؟ — دېدى ھاكىم شۇجىنىڭ گېپىنى بۆلۈپ، — بايىقى قارارىمىز قارار. بىرىنچىدىن ئىپادە بېلدۇرمەسلىك، ئىككىنچىدىن ئەستايىدىل تەكشۈرۈش.

شۇجى بېشىنى لىڭشىتىپ ماقۇللىدى.

— مەن سىزگە بىر ماتېرىيال ئەۋەتىمەن، — دېدى ھاكىم ئۆزىنى يەلپۈپ تالاغا چىقىپ كېتىپ ۋېتىپ، — ئۇمۇ ئۆمەرجان توغرىسىدا يېزىلغان. ئۇ قۇپ كۆرۈپ ئويلىنىڭ، ئۆمەرجاندەك مېجەز، خاراكتېرى بار ئادەم ئوغرىلىق قىلارمۇ؟

— ناھايىتى ياخشى، سىلىنىڭ دېگەنلىرىدەك قىلاي.

ئەيسا ھاكىم تۆت كوچا ئېغىزىدا ئويلىنىپ خېلى تۇردى - دە، ئاندىن كېيىن ئۆيىگە ئەمەس، تراكتور رېمونت زاۋۇتى تەرەپكە قاراپ پىيادە يۈرۈپ كەتتى.

8

زاۋۇت بوغالتىرى ھېسمەت چاققانلىك ئۆيىمۇ لەقمىدەك چاققان ئىكەن. ئارقىسى كۆل، ئۇچ تەرىپى يول، ئە باغ، ئەچوڭراق ھويلىسى بولسا كاشكى.

هاكىم بۇ يەرگە كەلگىچە بىردە تاپىتاقسىز توپلىق كوچىلار بىلەن، بىردە بىرلا ئېشەك ھارۇسى ئارانلا پاتىدىغان، تار، بۇك دەرەخلىك تېگى نەم كوچىلار بىلەن بىرلىرىگە ئېگىلىپ سالام قىلىپ، بىر-لىرىنىڭ سالام - ئىلتىپاتلىرىغا يېقىملىق جاۋاب قاي-تۇرۇپ خېلى ئۇزاق ماڭدى. ئۇ چارچىدى، چاڭقىدى، چاڭغا مىلىندى. ئۇنىڭ كۆزىگە مەجنۇن تاللار جالا تاشلاپ تۇرغان كۆلىنىڭ سۈزۈك سۈيى بىلەن نەم قىرغىقى تولىمۇ كۆڭۈللۈك، ئارامبەخش بىلىندى. ئەل-ۋەتتە 60 ياشلىق ئادەم ئۇچۇن جانىنىڭ ئارامى تولىمۇ زۆرۈر. لېكىن ھاكىم ئۆزى ئارامىلىنىش ئۇچۇن باشقىلارنىڭ بىئارامىلىقىنى تۇغدۇرۇشنى ئۆز ئادىتىگە ئايلاندۇرۇپ كەلگەن. بىرلىرى ئۇچۇن گېلىدىن غىزا ئۆتمىگەن، بىرلىرى ئۇچۇن ئۇيقۇسى قاچقان، يەنە بىرلىرى ئۇچۇن قۇيقا چاچلىرى تىنىڭ بولغان بولسا، يەنە بىرلىرى ئۇچۇن ئىچ - ئىچىدىن خۇشال بولغان ياكى ئازابلانغان. بۇ ئىشلار باشقىلارغا ئاندا - ساندا يولۇققىنى بىلەن ھاكىمغا ھەر كۇنى دېگۇدەك ئۇچ-راپ تۇرىدۇ. سەۋەبى ئۇنىڭ باشقىلار توغرىسىدا ئويـ لىمايدىغان ۋاقتى يوق. يەنە سەۋەبى باشقىلارنىڭ ئەرز - شىكايەت، دەرد - ھالىنى ئەڭ كۆپ ئاڭلايدىغان ئادەمۇ شۇ. شۇنداقلا مەسىلىلەرگە ئەڭ تېز، ئەڭ كەسكىن جاۋاب بېرىدىغان ئادەمۇ شۇ. مانا شۇنىڭ ئۇچۇن ئۇ ئۆز قۇراشلىرىدىن بۇرۇن قېرىدى. قېرى-لىققىمۇ بۇرۇن تەن بەردى. مانا ئەمدى سەپتىمۇ بۇ-

ئۇيۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

رۇن چىقماقچى.

ئۇ كۆل سۈيىگە قاراپ قويدى - دە، چىمەن دوپپىسىنى قولىغا ئېلىپ باش - بويۇنلىرىنى ھۆل ياغلىقى بىلەن سۈرتتى. كۆلنىڭ نېرىسىدىن ئادەملەرنىڭ ۋاڭ - چۇڭى ئاڭلانماقتا. بىرلىرى ئاغزىنى بۇزۇپ بىرسىنى تىللىماقتا. بىر ئايال ئۈن سېلىپ يىغلىماقتا. يەنە بىر ھاكىمغا تونۇش ئاۋاز ۋارقىراپ - چىرقىراپ سۆزلىمەكتە ... ئادەملەر بىرلىرىنى ۋارقىراپ - جارقىراپ ئەيىبلىمەكتە، بىرلىرىگە تەسەللى بەرمەكتە. يەنە بىرلىرى قاقاقلىشىپ كۈلۈشمەكتە ئىدى. ھاكىم شۇ ياققا قاراپ كۆلنى بويلاپ يۈرۈپ كەتتى.

ئۇ بېرىپ ماجرانى چۈشەندى. ھېمىت چاققان يالىڭاچلىنىۋالغان، ئۇنى ئادەملەر مەھكەم تۇتۇۋالغان. ئۇ ۋارقىراپ بىرسىنى تىللاپ يۇلقۇنماقتا. قارشى تەرەپتە ئوخشاشلا بىرسى يالىڭاچلىنىۋالغان. بۇ ئاخۇنباي پىتنىچى. ئۇنىڭ ئېغىز - بۇرنى قان. ئېغىزىدىن بېشەم تىللار پىلىموتنىڭ ئوقىدەك چىقماقتا. ئۇنىڭ ئايالى چاچلىرى چۇۋۇلغان. كۆڭلىكىنىڭ كەنجىرى يىرتىلغان ھالدا ئىككى يانپېشىغا ئۇرۇپ يىغا ئارىلاش ئادەم تىللىماقتا ئىدى. ھاكىم ئىككى قولىنى كەينىگە قىلىپ سۈرلۈك قىياپەتتە ماجرا بولۇۋاتقان مەيدانغا كەلدى. ئۇنى كۆرۈپ ئادەملەر پىچىرلاشتى. ماجراچىلارمۇ خۇددى تېشىۋاتقان چۆگۈنگە سوغ سۇ قۇيۇلغاندەك جىمىشتى:

— نومۇس قىلمامسىلەر، نېمانچە بىھايا ئادەملەر-

سىلەر؟ ــ ئۇ ئاخۇنباي تەرەپكە قارىدى. ئاخۇنباي تۇرغان يەردە زوڭزىيىپ ئولتۇردى ــ دە، ئىككى قولى بىلەن تاقىر بېشىنى شاپىلاقلاپ يىغا ئارىلاش دەرد ئېيتتى:

ــ ھۆكۈمەتكە يان باسقانىنىڭ سازايىسى!

ھېممەت چاققان پوڭزەكتەك قاڭقىدى:

ــ پىتنەچىنى ھۆكۈمەت جازالىمىسا، مەن جازالايمەن!

ئەيسا ھاكىم ئوك قولىنى كۆتۈردى، ھېممەت چاققان جىم بولۇپ قالدى.

ئادەملەر خۇددى بۇ جايدا ماجىرا بولمىغاندەك تۇشمۇ تۇشتىن ھاكىمنى ئۆيلىرىگە تەكلىپ قىلىشتى:

ــ چۈش بولۇپ قالدى ھاكىم، بىر چىنە غىزا يىمىزغا داخىل بولسىلا ئەمدى.

ــ ئەي شەنجاڭ، ئۇسسۇلۇق ئىچىپ...

ــ ئەجەب بەلەن كېلىپ قاپسا، ئىككى ئېغىز گەپ چىم بارتى ...

ھاكىم بىرلىرى بىلەن كۆرۈشتى، بىرلىرىگە ئۆزرە خاھلىق ئېيتتى، بىرلىرىدىن كەچۈرۈم سورىدى، بىرلىرىگە ۋەدە بەردى. ئاخىر ئاخۇنبايلارنى ئۆيلىرىگە كىرگۈزۈۋەتتى ــ دە، ھېممەت چاققانىنىڭ تەكلىپىنى قوبۇل قىلىپ ئۇنىڭ ئۆيىگە قاراپ ماڭدى.

ھېممەت چاققان پاكار، پۇت ــ قولى دىققاق، يىرىك چېچىنى دائىم قىسقا ياستىپ يالاڭباشتاق يۈرىدىغان، پالكۆز، ئىككى تال چىشى چىشاڭراق، بۇرۇتىنى

ئۇمارچە ياسىتىپ، پاكىز كىيىنىپ يۈرىدىغان 50 كە
كىرىپ قالغان خۇش خۇي ئادەم. ئۇنىڭغا «چاققان»
دېگەن لەقەم نەدە، قانداق قويۇلغانلىقى بەلگىسىز.
لېكىن شۇنىسى ئېنىقكى ئۇ ھەممىلا ئىشتا چاققان: ۋېلىـ
سىپىت ئۈستىگە چىقسا قۇيۇندەك ماڭىدۇ. سول قولىدا
چوت سوقۇپ ئوڭ قولىدا خەت يازىدۇ، چۇغۇنتەك بول
غىنىغا قارىماي، كوچا لۈكچەكلىرىگە نوچىلىق قىلىپمۇ
قويىدۇ، ئوقەتتىچۇ؟ ئۇ 20 نەچچە يىلدىن بېرى
50 — 60 يۈەن مائاشى بىلەن يىلدىن - يىل
غا كۆپىيىپ ھازىر ئونغا يەتكەن بالىلىرىنى ۋە قېرى
ئاتا - ئانىسىنى بېقىپ كەلدى. تېخى بۇنى ئاز دەپ
ئاغىنە - بۇرادەرلىرى بىلەن بەزەن ئۆيىدە، بەزەن
ئاشخانا، باغ - ۋارانلاردا ئۈلپەتچىلىك قىلىپمۇ قويـ
دۇ. كىشىلەر ئۇنىڭ ھېساب - كىتابتا خىيانىتى بولسا
كېرەك دەپ گۇمانمۇ قىلىشتى. لېكىن 20 نەچچە يىلدىن
بېرى بىر پۇڭلۇق خىيانىتى تېپىلغىنى يوق. ئۇنىڭ
سىرىنى بىلىدىغانلار ئەلۋەتتە، تېپىلىدۇ. ئۇلار ھېمىت
چاققاننىڭ قانداق قىلىپ جان بېقىپ كەلگەنلىكى توغـ
رىسىدا كىشىلەرگە پەقەتلا: «چاققان - دە! ۋېلىسىپىتى
ماشىنىدەك، كاللىسى ئېلېكتر ھېسابلاش ماشىنىسىدەك
ئىشلىگەندىكىن، 13 جان تۇرماق 30 جانىنىمۇ
باقالايدۇ» دەپ قويۇشىدۇ. شۇنىسى ھەممىگە مەلۇمكى،
ئۇ ھەرقاچان تىنىمسىز ھەرىكەت قىلىدۇ.
ھېمىت چاققاننىڭ ئوقەتتىكى چاققانلىقى يېقىنقى
يىللاردىن بېرى ئەمەلىيەتتە تېخىمۇ ئىسپاتلاندى. ئۇ

ھەش - بەش دېگۈچە تۆت بالىسىنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇ-
رۇپ، ئايالىغا دۇكان ئېچىپمۇ بەردى. ئۇنىڭ ھازىر
ئايلىقىمۇ ئۈچ ھەسسە ئاشتى. پۈتۈن ئائىلىنىڭ ئا-
لىق ئومۇمىي كىرىمى ھازىر 1000 يۈەنگە يېتىدۇ. ھېمىت
چاققان توي - تۆكۈنلەردە چاققانلىق بىلەن مېھمان
كۈتۈش، ئاجايىپ ھەييارلىق بىلەن ئۇسسۇل ئويناش،
خۇش خۇي، ئادىل، ھالالىقى بىلەن كىشىلەر ئىچى-
دە ئىناۋەت، ئۆز ئىدارىسىدە ھۆرمەت - ئېتىبار قاپقان
ئادەم تۇرۇقلۇق، بۈگۈن نېمىشقا ئاخۇنبايىنىڭ بۇرنىنى
قانات تتىكىنە؟

ھېمىت چاققان ئەيسا ھاكىمنى ھۆرمەت، ئىلتىپات
ۋە چاققانلىق بىلەن مېھمان قىلدى. ئەيسا ھاكىم ئۇنىڭ
كىچىككىنە ھويلىسىدىكى ئاجايىپ ماھارەت بىلەن يا-
سالغان كاتەك، قوتانلاردىكى توخۇ، قويلىرىغا قاراپ
ھېمىتنىڭ چاققانلىقىغا تېخىمۇ قايىل بولدى: ئۇنىڭ
توخۇلىرى ماگىزىنغا تىزىلغان ماللاردەك تەرتىپلىك
جايلاشقان بولسا، قويلىرى گۈلەڭگۈچ ئۈچۈۋاتقان بالە-
لارەك بەردىن كۆتۈرۈلۈپ تۇراتتى. ئەيسا ھاكىم ھېچ
ېدە كۆرمىگەن بۇ مۆجىزە ئۈچۈن ھۈزۈرلىنىپ كۈلدى:
— بۇ جانۋارلار مىدىر - سىدىر قىلالمايدە-
ېن - دە؟

— شۇنداق، — دېدى ھېمىت كۈلۈپ، — باشقە
قويىنىڭ بىر يىل بوردىسا، مەن بىر ئايلا
دايمەن. تارازىدا يەنە مېنىڭ قويۇم بىلەن چوشە
مېنىڭ توخۇلىرىمنى كۈنىگە ئىككىدىن تۇغىدۇ، بىز-

نىڭ ئۆيده تاماقمۇ بەش مىنۇتتا پىشىدۇ. قىسقىسى
مەن نېمىلا قىلماي «چاققانلىق»نى كۆرسىتىپ باقى
مەن!

— خوش، ئاخۇنباينىڭ بۇرنىنى چاققانلا قانات
تىم دەڭا؟

— مەسىلە شۇنداق. ئۆمەرجاننا قىلىنغان سۇيى
قەستىنمۇ شۇنداق چاققان ئېنىقلاپ ھەق - دادىغا
يەتكۈزدۇم. ئەمدى باش جىنايەتچىنى جازالاش
تا سىلىگە تايىنىدىغان بولدۇم.

— مەنمۇ مۇشۇ ئىش بىلەن كەلگەن، بەللى،
راستلا چاققان ئىكەنسىز - دە؟

— مەنمۇ سىلىنىڭ مېنى ئىزلەپ كېلىشلىرىنى بە
لەتتىم.

— قېنى ئەمسە چاققان سۆزلىسىلە؟

— ئاخۇنباينىڭ پاش قىلىنىشى ئىقتىسادىي مەسىلە
بولغىنى ئۈچۈن بۇ ئىشنى زاۋۇت رەھبەرلىكى قوغداش
بۆلۈمى بىلەن مالىيە بۆلۈمىگە سۈرۈشتۈرۈپ كۆرۈشكە
تاپشۇردى. مەسىلە شۇنداق. پاش قىلىنغان نەرسىلەر
نىڭ راستلا ئىسكىلاتتىن ئېلىنغانلىقى تېزلا ئېنىقلاندى.
ئەمدىكى گەپ ئۆمەرجاننىڭ ئوغرىلىغانلىقى ياكى باش
قا بىرسىنىڭ تۆھمىتى ئىكەنلىكىنى ئېنىقلاشتا قالغان
ئىدى. مەسىلە شۇنداق، 2000 يۇەن ئۆپچۆرسە
دىكى نەرسىنىڭ يوقلىشى زاۋۇت تارىخىدا كۆرۈلۈپ
باقمىغان ئىشمۇ ئەمەس، قوغداش بۆلۈمىنىڭ ئەنزىلەر
تىزىملىكىدە تېخىچە يېپ ئۈچىمۇ تېپىلمىغان بولسا

«2000» كويلار خېلى كۆپ تۇرۇپتۇ. مەسىلە شۇ يەردىكى، بۇ ئەنزىگە ناھىيىلىك پارتكوم ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلۈپ بەرمىچى شۇجىنىڭ ئۆزى زاۋۇت رەھبەرلىكىگە تېلېفون بەرگەنىدى ئاز دەپ، ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتىدىن ئىشخانا مۇددىرى ئىمام مۇھەممەت ئۆزى زاۋۇتقا كېلىپ «ئەنزە ئېنىقلاش»قا ياردەم قىلىدى. بۇنداق ئېتىبارنىڭ سەۋەبى كۆپچىلىككە بەلگىلىك. ئۇ بولسىمۇ ئۆمەرجان ھاكىملىققا نامزات بولماقچى. مەسىلە شۇنداق، ناھىيىگە ھاكىم بولغۇچىغا چېتىشلىقى بار ئىش بولغانلىقى ئۈچۈن جەددىي سۈرۈشتۈرۈلۈشى تېۋرغان گەپ.

ھېمىت چاققان بۇ ئىشقا ھەممىدىن بەكرەك كۆڭۈل بۆلدى. ئاڭلىغان كۈنى كەچ كىرگىچە ئۇياققا - بۇياققا چېپىپ شۇ كېچىسى ئۆمەرجاننىڭ نەدە بولغانلىقىنى، ئۇغرىلانغان نەرسىلەرنىڭ نەلەرگە يوشۇرۇنغانلىقىنى ياكى كىملەرگە سېتىلغانلىقىنى ئېنىقلاپ چىقتى. ناھىيە تەۋەسىدىكى تراكتورلار، ھەتتا ماشىنا، تراكتور چاقىدىن قىلىنغان ھارۋىلارنىڭ ئىگىلىرى بىلەن قويماي دېگۈدەك كۆرۈشۈپ چىقتى. يېقىندىن بېرى پەقەت ئالتە كىشىلا يېڭى چاق سېتىۋالغان. ئۇلارنىڭ سېتىۋالغان ئورۇنلىرىمۇ ئېنىقلاندى... ئۇ يېرىم كېچىدە ئۆيىگە چارچىغان، خاپا ۋە مەست ھالدا قايتىپ كەلدى.

ئۇ ئەتىگەنلىكى تۈيۈقسىزلا ئىسكىلاتقا كىردى - دە، ئىسكىلاتچىنىڭ دەپتىرىدىن يوقالغان ماللارنىڭ كىرىم قىلىنغان ۋاقتىنى سۈرۈشتۈردى. ئۇ ناھايىتى چاققانلىق

بىلەن چاقلارنىڭ تېخى ئۇچ كۈن بۇرۇنلا، يەنى ئاخۇنباي 7 - ئاينىڭ 3 - كۈنى يېرىم كېچىدە ئوغرىلانغان دەپ پاش قىلغان چاقلارنىڭ 7 - ئاينىڭ 8 - كۈنى ئىسكىلاتقا كىرىپ تەزىمىنى ئېلىنغانلىقىنى ئېنىقلاپ چىقتى. دېمەك بۇ يەردە ئاخۇنباي چاندۇرغان. ھېمىت چاققان بۇ مەسىلىنى تۈتۈۋېلىپ ئىسكىلاتچىدىن:

— كۆرۈۋاتسەنغۇ، بۇ چاقلار تېخى زاۋۇتقا كەلمەي تۇرۇپ ئوغرىلانغان. سەن كەلمىگەن مالنى نېمىشقا تەزىملىدىڭ؟ — دېدى.

ئىسكىلاتچى — نوگاي بۇرۇن، كالاچ ئېغىز، ئۇزۇن تۇرا ئادەم دۇدۇقلىدى:

— مال ئۆمەرجاننىڭ ئىشخانىسىدا بىرلەپچە كۈن تۇرغان گەپ. مالنى كۆرمەي تالۇنغا قارىپلا تەزىملاپ ساپتىمەن!

— ئوغرىنىڭ بىرىنچى شېرىكى سەلكەنسەن - دەپ كۈن كۆرمەن دېسەڭ بۇرۇن پاش قىل. بولمىسا باشقىلار سېنى سېتىۋېتىدۇ.

— ئىللا - بىللا ئۇكام ھېمىت!... — ئۇ يالقىسىنى تۈتتى.

ھېمىت چاققان شۇ كۈنلا ئىسكىلاتچىنى ئىقرار قىلغۇزدى. مال ئالمىبۇرۇن ئىسكىلاتچى، كۆزەتچى ۋە يەنە بىر شېرىك تەرىپىدىن ئوغرىلانغان. نېمە ئۈچۈن بۇ مال ئۆمەرجانغا دۆڭگەلدى؟ بۇنىڭ سەۋەبى ئىسكىلاتچىغا قارىغۇ ئىكەن. ھېمىت چاققان يېپ ئۇچىغا

كىگە بولغاندىن كېيىن ئىككىنچى قەدەمدە ئاخۇنبايىنى ئاشخانىغا ئېلىپ كىرگەن. ئۇلار خېلى قىزىغاندىن كېيىن بىللە ئاخۇنبايىنىڭ بېغىغا كېلىپ يەنە ئىچىشكەن. ئاخۇنباي قىزىغاندىن كېيىنلا ئۆمەرجاننى تىللاشقا باشلىغان. ھېمىت چاققان ئەسلى ئۇستىلىق بىلەن بىلە مەكچى بولغان ئىشنى ئەمدى قوپاللىق بىلەن ھەل قىلىشقا ئۆتكەن. ئۇ ئاخۇنبايىنىڭ ياقىسىدىن ئېلىپ:

— ئېيتە، ئۆمەرجانغا تۆھمەت قىلغىنىڭ ئۈچۈن ساڭا قانچە پۇل بەردى؟ — دېگەن.

ئاخۇنباي ئاۋۋال ئۆكتەملىك قىلغان. ئەمما ھېمىت چاققان ئۇنى ئاستىغا بېسىپ كانىيىدىن راسا بوغقاندىن كېيىنلا ئۇ راستىنى ئىقرار قىلغان. مالنى ئىسكىلاتچى، كۆزەتچى، يەنە بىر يېزىلىق ھۆكۈمەتنىڭ خادىمى بىرلىشىپ ئوغرىلىغان.

ھېمىت چاققان بۇ گەپلەرنى دەپ بولۇپ ھاكىمنىڭ چېينىنى يېڭىلاپ قويدى.

— بۇگۈنكى ماجراچۇ؟ — دېدى ھاكىم كۈلۈپ قويۇپ، — قىستاپ ئىقرار قىلدۇرغىنىڭىز بولماپتۇ — دە؟

— بۇگۈنكىسى، — دەپ قىزاردى ھېمىت چاققان يەرگە قاراپ، — ئاخۇنبايىنىڭ مۇتىھەملىكى. مەن نېمىشقا بۇ ئوغرىلىقنى ئۆمەرجانغا دۆڭگەپ قويدىكىن، دەپ بەزى گۇمانلىرىمنى ئېنىقلىغىلى بارغانىدىم. ئۇ پىيەنچۇك ھاراق خۇماری تۈتۈپ تېرىكىپ - چېچىلىپ ئايالى بىلەن ۋارقىرىشىپ تۇرغانىكەن، مېنى كۆرۈپلا

غالجىر ئىتتەك تالاپلا كەتتى. ئۆزۈمنى ھمايە قىلىش
خامىرغا ... مەسىلە شۇنداق، مەنمۇ مۇنداق يەردە
ئۆزۈمنى تۇتۇۋالالمايمەن!

بىر مەھەل جىملىقتىن كېيىن ھاكىم سورىدى:

— سىزچە بۇلار نېمىشقا بۇ ئىشنى ئۆمەرجانغا
دۆڭگەپ ئاخۇنبايىنىڭ نامىدىن پاش قىلغۇزدى؟

— ئۇلارنىڭ ئۇستىسى بار، — دېدى ھېمىت
چاقىقان يەرگە قاراپ، — ئۇ ئۇچ ئوغرىنىڭ، كىم
ھاكىم، كىم شۇجى بولۇشى بىلەن نېمە كارى، ئۇلار
بىرسىنىڭ كەتمىنىنى چېپىۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ ئاشۇ ئۇس-
تىسى دەل ئۆمەرجانىنىڭ يوشۇرۇن دۇشمىنى.

ئەيسا ھاكىم بېشىنى ئېغىتىپ تەستىقلىدى. ئۇ كېيىن
تەرۋاقتىدا ھېمىت چاققانىنىڭ قولىنى چىڭ تۇتۇپ
تۇرۇپ:

— ئۇنداقتا سىزگە ئىككى ئىشنى تاپشۇرىمەن.
بىرىنچىدىن ئۆمەرجانغا بۇ ئىشلارنى ئېيتماڭ، ئۇ ھا-
زىر سەرتتىمۇ؟ ئۇنىڭغا ئېيتىڭ، كېچىلىرى سەرتقا
چىقمىسۇن. ئىككىنچى ۋەزىپە، بىلگەنلىرىڭىزنى ھېچىڭ
ئوغلۇمغا تولۇق، تەپسىلىي ئېيتىپ بېرىڭ. مەن ئۇنى
ئەۋەتىمەن. لېكىن يەنە تاپىلايمەن. ئادەم ئۇرۇشقىز-
غا، ئۆز ئالدىڭىزغا ئەڭ ئېنىقلىشىڭىزغا ئەمدى رۇخ-
سەت قىلىنمايدۇ!

ھاكىم ھېمىت چاققانىنىڭ ئۆيىدىن خېلىلا يېنىڭ
لەپ قايتتى. نېمىلا بولمىسۇن ئۆمەرجان ئوغرى ئەمەس،
ئەمدى دەرھال ئۆمەرجانىنىڭ ئۆزى بىلەن سۆزلىشىش،

ئۇنىڭ پارتىيىگە كىرىشى، دۆلەتنىڭ ئىشلىرىغا كۆڭۈل بۆلىدىغان ئاڭلىق جەڭچىگە ئايلىنىشىغا ياردەم بېرىش كېرەك. ئەلۋەتتە، بىر ئادەم ئۆزىنىڭ ھەرىكەت دائىرىسىدىن ھالقىپ ئۆتۈپ ئۆزىنى سىياسىيون قىلىپ كۆرسىتىش ئۈچۈن ھەممىگە قول تىقىپ يۈرسە، ئۇ ئادەم بىر ھاماقەت بولۇپ تۇيۇلىدۇ. لېكىن ئۆزىدە بار بولغان قابىلىيەت ۋە پەزىلەتنى خۇددى بېخىل ئۆز دۇنياسىنى تىقىشتۇرغاندەك يوشۇرۇپلا يۈرسىچۇ؟ بۇ خىل قىلمىش ھەم قەدىرلىك ھەم زىيانلىق. سەۋەبى ئالتۇن ئۆزىنىڭ ئالتۇن ئىكەنلىكىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن پارقىرىشى لازىمغۇ، ئۇ ئۆزىنىڭ سىرتىنى لاي - توپا بىلەن ئورىۋالسا ئۇنى ئەتىۋارلايدىغان ئادەملەرنىڭمۇ ئۇنىڭغا نەزەرى چۈشمەيدۇ - دە، ئۇ يەنىلا قەدىر - قىممەتتىن مەھرۇم قېلىۋېرىدۇ. ئۆمەرجاننىڭ ئايالى ئىغۋا توقۇمىغان بولسا، بەلكى بۇ ئادەم ئەيسا ھاكىمدەك ئادەمنىڭ قەدرىنى بىلىدىغان رەھبەرلىكنىڭ بۇنچىلىك دىققىتىنى قوزغىمىغان بولار ئىدى. ئەيسا ھاكىم ئۇنى ئوغلىنىڭ ماقالىسى ئارقىلىق بوغالتىرنىڭ تونۇشتۇرۇشىدىن بىلمىگەن بولسا، بەلكى ئۆمەرجان ئۆزىنىڭ خەلققە چوڭراق پايدا بېرىدىغان قىران چاغلىرىنى كەمتەرلىك ۋە ھەددىدىن زىيادە ساددىلىقنىڭ قورشاۋى ئىچىدە ئۆتكۈزۈۋېتىپ، بېرىشكە تېگىشلىك مېۋىسىدىن مەھرۇم قالغان بولار ئىدى. ئەيسا ھاكىم نۇرغۇن تالانتلىق، ئەخلاقلىق ئادەملەرنى كۆرگەن. ئۇلار يۆلىگۈچىلەرنىڭ نەزەرىدىن نېرى قالغىنى ئۈچۈنلا

www.uyghurkitap.com

هېچ گۇناهى يوق زەربە يېگەن، هاياتىدا چوڭ ئىشلار-
نى قىلالماي بىر خىل ئاددىي ئىشلار بىلەن قەرىز-
كەتكەن. ئاۋادا ئۇلار مۇھىمراق، چوڭراق ئورۇنلارغا
قويۇلغان بولسچۇ؟ بەلكى ئۇلار ئاددىي پۇقرا ئەمەس
زەھبەر، ئالىم، دوختۇر، ئىنژېنېر، يازغۇچى بولۇپ چىق-
قان بولار ئىدى. دېمەك، ئادەمنىڭ مېۋىلىك دەرەخلەر-
دەك راسا شېرىن مېۋە بېرىدىغان، راسا گۈللەيدىغان
مەزگىللىرى هاياتىدا بىرلا قېتىم بولىدۇ. بۇ چاغدا
ئۇ ئۆستا باغۋەنگە، ياخشى ئاسرىغۇچىغا تولىمۇ موھ-
تاج، تولىمۇ ئىنتىزار بولىدۇ. ئەيسا هاكىمنىڭ هازىر-
قى ۋەزىپىسى باغۋەن، ئاسرىغۇچى بولۇش ئىكەن، ئۇ
ئۆز ۋەزىپىسىنى سەمىمىيلىك، ئەستايىدىللىق بىلەن
ئادا قىلىش لازىم. ئۇ هەرگىز ئاخىرقى ئۆمرىدە ئەپ-
سۇس، پۇشايمان قىلمىسۇن.

ئەيسا هاكىم يۇقىرىقىلارنى ئويلاپ قەدىمىنى تېخى-
مۇ ئىنتىكلەتتى. ئۇ بۇگۈنلا ناهىيە رەهبەرلىرى بىلەن
باش قوشۇپ بولغۇسى هاكىم نامزاتلىرىنى ئەستايىدىل
بېكىتىشنى نىيەت قىلدى.

ئاپتور هاكىمغا خەيرلىك تىلەيدۇ. هايات ئۇنىڭغا
راۋان يول بەرسۇن، ئامەت-تالەي ئۇنىڭغا مەنسۇپ بولسۇن.

9

— ئەسسالام ئۆمەرجان، ئەكىلىك قولىڭىزنى، هەر-
ئازادەم قورۇنماڭ، سىز بىلەنمۇ كۆرۈشۈپ قويايلى. سىز

لەر تونۇمىغان، ئىزلىمىگەن بىلەن مەن سىلەرنى ھەر كۈنى ئەسلەپ، ھەر سائەتتە ئويلاپ يۈرىمەن، ھەيران قېلىۋاتامسىلەر، مانا قىزىق، ئۆمەرجان، مەن سىزنىڭ ئانىڭىز توختىخان ئاچامغا بىر لەۋزە ئىنىسى بولسەن، يۈسۈپجان كاسكا دەپ ئاچام رەھمىتى بەلكىم نۇرغۇن قېتىم تىلغا ئالغان بولغىيتتى، بولدى سىڭلىم كۆرپە سالىمەن دېمەك، رەھمەت ئەسسە، كۆپ رەھمەت، مۇنۇ خۇرجۇنددىكى ئاچىڭىزنىڭ ئەرزىمەس سوۋغا - سالاملىرى، پاقلان گۆشىنى دەرھال تۇزلاپ تاڭغا ئېسىپ قويىمسىڭىز بولماس، توخۇنى تېرىكلا ئەكەلدىم، قوناق بېرىپ بوردىغانىمەن، ئۆمەرجان بىلەن ئازادەمگە دەپ ئۆز قولۇم بىلەن باققانىمەن، قاراڭغۇلار ئاغزىدىن ماي تېمىپ تۇرىدۇ بۇنىڭ. ماۋۇ توقاچلارمۇ، مۇنۇ ئۆرۈك لەرمۇ ئۆز بېغىمىزنىڭ، سەككىز يىل بولدى، ھەر يىلى سىلەرگە ئاتاپ قوي، توخۇ باقمەن. مېۋە - چېۋە ساقلايمەن، يولۇڭلارغا قاراپ كۆزلىرىم تېشىلگۈدەك بولدى. لېكىن سىلەر بىر قېتىممۇ يوقلاپ چىقمىدىڭلار، بەلكى توختىخان ئاچام ھايات بولغان بولسا سىلەر بىلەن بىز بىر ئائىلىدە گۆگۈر - مۆگۈر ئۆتۈشكەن بولاتتۇق. لېكىن ھېلىھەم بولسىمۇ قولۇم قۇرۇق ئەمەس، ھۆكۈمەتنىڭ ئۆيىدە ئولتۇردى دېگەن قانداق گەپ، ئۆزۈم سىلەرگە راسا كېلىشتۇرۇپ جاي سېلىپ بېرىمەن. ياغاچ - تاش، ئادەم كۆچى دېگەن قولىڭ كىرى ئۆكىلىرىم. يۈسۈپجان كاسكا يالغانچىلىق قىلىپ ۋاتىدۇ دەپ قالماڭلار، مەن بۇ نىيەتكە كەلگىلى تولۇق

www.uyghurkitap.com

يەتتە يىل بولدى. لېكىن بۇگۈن ئېغىزلىنىۋاتىمەن. نېمىشقا دەمسىلەر؟ نېمىشقا دېگەندە نەچچە ۋاقىتتىن بېرى سىلەردىن رەنجىپ يۈرگەن ئىدىم. نېمىشقا دېگەندە بىزنىڭكىگە دەسسەپمۇ قويمىدىڭلار، يەنە نېمىشقا دېگەندە مەن سىلەرگە ئاتا يوللۇق، ئاتا!

— بۇرۇنراق بىلگەن بولساق باراتتۇق، بىلمىدۇق - دە!

— ھىم، ئازادەم، سىلى بىلمىگەن بىلەن مېنىڭ يېزىلىق ھۆكۈمەت تەمىنلەش ئىدارىسىنىڭ باشلىقى ئىكەنلىكىمنى ئۆمەرجان بىلىدۇ - دە، نېمىشقا دېگەندە يېزىلىق ھۆكۈمەت باشلىقىمۇ، پارتكوم شۇجىسىمۇ مېنى ھۆكۈمەتكە ھە دېسىلا يۈسۈپجان خىيانەتچى، يۈسۈپجان ھايانكەش، يۈسۈپجان پارىخور دەپ چېقىپ ئىگەكىم، مېنى ھەممىلا ئادەمگە بىلدۈرۈپ بولدى. ئەمما لېكىن مەن ھۆكۈمەتنىڭ تېرىقچىلىك نەرسىسىنى چىشىمنىڭ كامىرىغا باسقان ئەمەسمەن.

ئازادەم قىزىقسىنىپ كۈلدى. ئۆمەرجانمۇ بۇ ئاجايىپ «تۇغقىنى»غا ھەيران قالدى.

مولۇن كۆز، جانانە چىراي، دورداي كالپۇك، ئات يۈز، قۇش بۇرۇن يۈسۈپجان كاسكا ھورى ئازلاپ قالغان چايدىن بىر ئوتلاپ قويۇپ قاشلىرىنى ئوينىتىپ يەنە سۆز باشلىدى. ھويلا ئىشىكىنىڭ ئۇرۇلۇشى ئۇنىڭ گېپىنى بۆلۈپ قويدى. ھويلىغا ناھىيىلىك خەلق ھۆكۈمىتى مالىيە بۆلۈمىنىڭ ئالتۇن چىشلىق پېشقەدەم كادىرى چوڭ سالام بىلەن كىرىپ كەلدى. ئۇ ئۆمەرجان

بىلەن ئىككى قوللاپ سەل ئېگىلىپ، يۈسۈپجان كاسكا بىلەن بىر قولىنىڭ ئۇچىدىلا غادىيىپ تۇرۇپ كۆرۈشتى. ئازادەمگە بولسا ناخشىسى باركاللىغا ئېرىشكەن ئارتىستەك قايتا - قايتا ئېگىلىپ سالام قىلدى.

— رەھمەت، مېھمان بولغىلى تولا كىرىمىز تېخى، — دېدى ئۇ ئېگىلىپ تۇرۇپ، — بۈگۈن ئى جۈرېنىڭ تاپشۇرمىسى بويىچە ۋەزىپە ئۈچرا قىلغىلى كىردىم. ئى جۈرېنىڭ بۈيرۇقىغا بىنائەن كېچىچە ئۇخلىماي ئۆي تەكشىدۇق دېسىلە. بۈگۈندىن قالماي باشلىقلار قورۇسىدىكى، هويلىسىدا ياكى بار تۆت ئېغىزلىق ئۆيگە كۆچۈشىدىلا، مانا هازىرلا كۆچۈرۈشكە ئادەم ئەكىلىمەن.

— بۇ گەپلىرىنى چۈشەنمىدىم؟ — ئۆمەرجان ئۇنىڭغا هەيران بولۇپ قارىدى.

— نېمىشقا؟ — دېدى ئۇ كىشى ئالتۇن چىشلىرىنى پارقىرىتىپ ھىجىيىپ، — ئىمام مۇھەممەت جۈرېنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىدا چۈشەنمىگۈدەك ھېچ گەپ يوق. ئۇ كىشى پارتىيىمىزنىڭ زىيالىيلار سىياسىتىنى ئەملىيلەشتۈرمەكچى، شۇ.

— ياق، بىزگە ئىككى ئېغىز ئۆي يېتىدۇ!

— سىلەرگە يەتكەن بىلەن ئورۇنلىرىغا يەتمەيدۇ دەيمەن!

— بۇ نېمە دېگەنلىرى؟

— بىلىپ تۇرۇپ سورايدۇ؟ سىلى ئەمدى بۇرۇنقى ئۆمەرجان ئەمەس، ئازادەمۇ ئەمدى بىزدەك سوۋكاللىغا تەرجىمانلىق قىلىدىغان ئازادەم ئەمەس، ئورـ

ئۇيغۇرچە كتاپلار ئونلاين ساتىش

ئۇقىلار ئۆزگەردى. ئورۇنغا لايىق ئۆي بېرىدىغان گەپ

— بىر كېچىدىلا بېشىمغا سۈلايمان پەيغەمبەر دەل مۇشۇگۈز ئۆسۈپ چىققىنى يوق، مەن يەنە شۇ بۈرۈلگەن ئۆمەرجان، تولا يوقىلاق گەپلەرنى قىلمىسىلا دەيمەن!

— ھەھ، تە بولۇپ يۈرگىنىنى، نېمانداق قىلىلا، ئى جۈرىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى بۇ، سىلى تە بوا-ۇ؟ بۇ ئورۇنلاشتۇرۇشنى بۇزالمايلا دەيمەن!

— بېرىپ ئىمام مۇھەممەتكە ئېيتسىلا، مېنىڭ ئۆيۈم قېيىنچىلىقىم يوق، ماڭا غەمخورلۇق قىلمىسمۇ بولىدۇ،

— ئۆزلىرى ئېيتسىلا ئەمىسە، ئۆمەرجان سىلىنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشلىرىنى بۇزدى دېگەن سۆزنى قانداق مۇ ئېغىزدىن چىقارغىلى بولىدۇ؟

ئۆمەرجان بىردىنلا تاتىرىپ - ئۆڭۈپ ئۆيىگە سەھەردە كىرىپ كەلگەن ئىككى مېھمانغا قارىدى. ئۇ-نىڭ ئالدىدا قول قوشتۇرۇپ تۇرغان ئىككى موي-سېپىد ئۇنىڭغا يېرگىنىشلىك، بېچارە كۆرۈندى. ئۇلار چاچلىرى ئاقىرىپ، چىشلىرى چۈشكىچە بولغان ئۇزاق يىللار ئىچىدە قانچە قېتىم بايىقى ياغلىما سۆزلەرنى تەكرارلىغان، قانچە قېتىملاپ كىشىلەرگە پۇكۇلۇپ، يېلىنىپ تازىم قىلىشقان بۇ قىلمىشلىرى ئۆمەرجانغا سەت، ئۇيات بىلىنگىنى بىلەن ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىگە بەلكى گۇزەل، لاتايەت ۋە دانالىقىنىڭ بەلگىسى بولۇپ بىلىنىدىغاندۇ. بەلكى ئۇلار مۇشۇ «پەزىلەتلىرى» بىلەن پەخىرلىنەر، ماختىنار. بۇ نادانلىق، ئەخمەقلىقنىڭ كىشى بەدىنىدە قالدۇرغان جاراھىتىنى قانداق ساقايتا-

قىلى بولىدۇ؟

ئۆمەرجان قولىنى شىلتىدى - دە، ۋېلىسىپىتنى سۆرەپ سىرتقا ماڭدى. مېھمانلىرى ئۇنىڭ نارقىسىدىن ۋارقىرىشىپلا قېلىشتى. يۈسۈپجان كاسكا بايىقى كادىرغا ئالايدى:

— مەغقا ئوسىدىلىمۇ، ئەمدى كەتسىلە؟

— نەچچىنچى تۇغقانلىرى بۇ؟ ئېيتسىلا قايسى ھاكىم سىلىگە تۇغقان ئەمەس؟

— تېتىقسىز!

— لاۋزا!

ئۇلار ئالىيشتى، ئاخىرىدا كۈلۈشتى. ئۇلارنىڭ كۆزلىرى بىر - بىرىگە تونۇش، چۈنكى بۇ كۆزلەر نۇرغۇن دوقۇرۇشقان.

— ئۆيگە كىرىلى، قالغان گەپلەر بولسا مانا ماڭا دېيىشسىلە! — ئازادەم ئۇلارنى ئۆيگە باشلاپ كىرىپ كەتتى.

ئۆمەرجان غىچىرلاپ تۇرىدىغان ۋېلىسىپىتنى مىنىپ ئىدارىگە كىرمەيلا يىراق قاراپ ماڭدى. ئۇ يەردە ئۇنى سۆيۈملۈك ئىشى كۈتۈپ تۇرۇپتۇ. ئۇ قۇمسىغۇ يولغا چىقىپ ئوچۇق ھاۋادا راھەتلىنىپ نەپەس ئالدى.

«... ئىمام مۇھەممەت نېمىشقا ھەدىسلا گىلەم، ئۆي ھەل قىلىپ يۈرىدۇ؟ يۈسۈپجان قانداق تۇغقىنىم؟ مەن ئىككى جان، ماڭا ئوت ئېغىزلىق ئۆي نېمىگە لازىم؟ نەزىر - چىراق، توي - تۆكۈنلەرگە باغاقمۇ

كەلسىگىلى لەچچە يىل بولغان ئىدى. ئەمدى تالىدا قىلىپ تۇرۇنىڭ كالىلىسى، ئاخۇنۇمنىڭ يېنىغا مېنىپ ئورنۇم بولۇپ قالدى؟ ئەزەلدىن مېنى كۆرسە تۇكۇرۇپ ئۆتۈپ كېتىدىغان ئىسلام ئاشپەز بۇگۈن نېمىشقا ماڭا توساتتىن ئېگىلىپ سالام بېرىپ، دۇكىنىغا تەكلىپ قىلىپ قالدى؟ ئاۋۇ يېزىلىق ھۆكۈمەت باشلىقىنىڭ باغ سەيلىسىگە تەكلىپ قىلىپ ئىككى ئات قوشقان ئېسىل گىلەم سېلىنغان خادىڭ ئەۋەتكىنىنى قانداق چۈشەنسەم بولار؟ تېخى ئۈچ كۈن بۇرۇنلا مەن ئۇ يېزىدا بولغان، بەش كىلومېتر يەرگە زاپچاس ئاپىرىشقا ھارۋا تېپىلمايۋاتقان 15 كىلوگرام تۆمۈرنى كۆتۈرۈپ ئاپارغان ئىدىمغۇ؟ نېمىشقا ھەممىنىڭ كۆزى مەندە، ماڭا ئەزەلدىن ئېچىلمىغان چىرايلاردا ئىللىق تەبەسسۇم نەلەردىن پەيدا بولدى؟ ئۇلارنىڭ ھەممىسى ھوقۇق ئىگىلىرىگە بولغان ياخشىچاقلىق، خۇشامەت، يالغان ھۆرمەت. مەن يەنىلا شۇ ئۆمەرجان يۈگلۈقمەن. نە مېنىڭ ئەقلىمدە، نە مېنىڭ باشلىقلارغا بولغان شەپقىتىمدە ئۆزگىرىش بولغىنى يوق. ياكى بىر كىچىك مېنىڭ مۈنۈ قويۇق چاچلىق كەم ئەقىل بېشىمدا تاج پەيدا بولۇپ، مەن بۇ يۇرتقا نۇر ياغدۇرىدىغان مايا كالا ئايلىنىپ قالغىنىم يوق. مەن كىشلەرنىڭ ھوقۇق، مەنسەپ ئۈچۈن بۇنچىلىك ھېرىسمەن ئىكەنلىكىمنى بىلمىگەن ئىكەنمەن. بۇنىڭ ئورنىغا خەلقىمىز ئىلىم - مەرىپەتكە، يېڭىلىققا ھېرىسمەن بولغان بولسا دۇنيادا بىزنى بىلىدىغانلارنىڭ سانى كۆپىيىپ، ھۆر-

مىتىمىز، شان - شەۋكىتىمىز ئاشىماسمىدى؟

غىپىرلاپ تۇرىدىغان، چاقلىرى ئېغىر ئايلىنىدىغان ۋېلىسىپىت ئۈستىدىكى ماي كىيىم كىيگەن، ئورۇق يىگىت شۇ خىيالىلار بىلەن يىراق يېزىغا قاراپ كېتىپ بارىدۇ. يىراقتىكى يېزا شالاڭ ئورمانلىرى بىر - بىر رەڭگە تۇتىشىپ بۇك، ئاۋات، گۈزەل كۆرۈنەكتە. ئۇمەر جان ئۇ يېزىدا كۆپ تۇرغان، كىشىنى جەلپ قىلغۇدەك قۇم قىرغاقلىق، لاي سۇ ئاقىدىغان ئۆستىگى بىلەن ھەيۋەت ياسالغان مەسچىت دەرۋازىسىلا بار. ئۆيلىرى شالاڭ، كۆرۈمسىز، كوچىلىرى توپىلىق، باغلىرىمۇ باشقا يېزىلارنىكىدىن ئاز، كىچىك ... ئىش قىلىپ ئادەم زېرىكىدىغان بىر يېزا، لېكىن يىراقتىن قانداق گۈزەل كۆرۈنىدۇ - ھە؟ بۇمۇ ماي بويىقتا سىزىلغان رەسىمدەك بىر ئىش ئىكەن، يىراقتىن قارىساڭ گۈزەل، يېقىندىن قارىساڭ كۆرۈمسىز، ھوقۇق - ئەمەلچۇ؟ ئۇمۇ شۇنداق نەرسىكەنغۇ، يىراقتىن قارىساڭ كۆركەم، مەرۋايىتتەك كۆزنى چاقىدىكەن. ئالقىنىڭغا ئېلىپ قارىساڭچۇ؟ بىرسىنىڭ خۇشامىتى. بىرسىنىڭ پارا - سوۋغىسى، بىرسىنىڭ ھەسەتخورلۇقى، يەنە بىرسىنىڭ سەندىن قۇلچىلىق تەلەپ قىلىشى ... بۇلار يىرگىنىشلىك، جانغا تېگىدىغان نەرسىلەرغۇ؟ ئاۋادا سەندە ھوقۇق - ئەمەل بولمىسا سەن بۇ نەرسىلەر بىلەن كىم ئۇچرىشىسەن، ھەتتا بۇ نەرسىلەرنى بىلەستىن بىر ئۆمۈر ئۆتۈپ كېتىسەن. ئىنسان پاك، گۈناھسىز تۇغۇلىدىكەن. لېكىن ھايات، ئىنسانىنى ئۆزگەرتىدىكەن. ئۇنىڭغا ئەقىل،

ئىنساپ، جاسارەت، ئىرادە، ئارزۇ - ئارمان دېگەن
دەك لازىملىق نەرسىلەرنىمۇ، تەمە، نەپس، ھەسەت
خۇشامەت، سۈيىقەست، ھىيلە - نەيرەڭ دېگەندەك كې
رەكسىز نەرسىلەرنىمۇ ھەدىيە قىلىدىكەن. بىرلىرى
لازىملىققا يېپىشىدىكەن، يەنە بىرلىرى كېرەكسىز نەر-
سىلەرنى تاللىۋالىدىكەن. دانالارمۇ بەزىدە خورلانما-
لىق ئۈچۈن كېرەكسىز نەرسىلەرنى تاز - تولا ئىشلەتە-
سە، ياۋۇزلارمۇ ئادەملەرنى ئالداش ئۈچۈن لازىملىق
نەرسىلەرنى بوينىغا مارجان قىلىپ ئېسىۋالىدىكەن.

كۈن ئىسسىماقتا، ئۇنىڭ ۋېلىسىپىتى بارغانسېرى
ئېغىرلاشماقتا. مەنزىل يىراق، يول يامان. ئەتراپتىكى
چۈچۈك بۇيا، پاكار قومۇشلار ئارىسىدا تومۇزغا، چې-
كەتكىلەر چىرىلداشماقتا، لېكىن ئىسسىق، چاڭ - توزان
چىرىلداشلار ئۆمەرجاننىڭ خىيال ۋە مۇلاھىزىسىگە
دەخلى قىلالمايدۇ. تەبىئەت ئۇنىڭغا ئارام، خۇشاللىق
بېغىشلايدۇ، پەقەت ئۇنىڭ خىيالىغا ئىمام مۇھەممەت
كەلگەندىلا ئۇ ۋېلىسىپىت پېدالىنى غەزەپ بىلەن تېپىپ
دۇ ...

ئۆمەرجان ئۆز ئىشىغا خىيال بىلەن كېتىپ بارغان
ئاشۇ مۇنىتتا ئەيسا ھاكىم كابىنىتىدىن خاپا چىقىپ
كەتكەن ئىمام مۇھەممەتنىڭ كەينىدىن بېشىنى ئاستا
لىڭشىتىپ قويدى: «بىرسى پارتىيە ئەزاسى، ئىشخانىنا
مۇدىرى، تېخى مېنىڭ ئورنۇمغا نامزاتلىققا تاللانغان
ئىشەنچلىك كادىر. يەنە بىرسىچۇ؟ ھېچكىمنىڭ دەققەت-
ئېتىبارىغا سازاۋەر بولالمىغان ئاددىي بىر خادىم! بۇ-

لارنى بىز ھېچقاچان سېلىشتۇرۇپ كۆرمىگەن. قايسىسى
نىڭ قانچىلىك تۆھپە - پەزىلىتى بار ئىكەنلىكىنى
ھەقىقەت تارازىسىدا بىز باشلىقلار ئۇلچەپ كۆرمىگەن
بىلەن ئادەملەر ئۇلچەيدىكەن. ئۇلار بىزگە دېمىگىنى
بىلەن كىمنىڭ قانداق ئادەم ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرىدىكەن. خەلقنىڭ ئىچىدە يەنە قانداق كۆمۈلۈپ ياتقان ئۆمەرجانلار بار تېخى، بۇنى بىز بىلمەيمىز. دۇرۇس، بۇرۇن بىز ئىشنىڭ ئوڭىيىنى قىلاتتۇق: كىم بىزگە يېقىنراق بولسىلا ئۇنى ئۆستۈرەتتۇق. ئىمام مۇھەممەت مانا شۇنداق ئۆسمىدىمۇ؟ ھەي ئىمام مۇھەممەت، بىزگە مەلۇم بولمىغان يەنە قانداق قىلىقلىرىڭ بارکىن؟ قارا سېنىڭ ئۈستىلىقىڭنى. ھەم ئۆمەرجانغا ئۆي - كىلەم بېرىپ خۇشامەت قىلسەن، ھەم سامان ئاستىدىن سۇ ماگىزۇپ سۈيىقەست قىلسەن! بىر قولۇڭدا دوستلۇق شارابى، بىر قولۇڭدا زەھەر! بۇگۈنغۇ ئامالسىز، بۇگۈن نېمىلا بولمىسۇن بېشىڭ چۈشتى. بەلكى بۇ بىرىنچى قېتىم يەرگە قارىشىڭدۇر. ھەممىنى بوينۇڭغا ئالدىڭ، «ئۆمەرجاننىڭ ھاكىملىققا نامزات بولۇشىغا چىدىمىدىم، ماڭا تېگىل بولغان ئامەتكە ئۇنىڭ ئىگە بولۇۋېلىشىغا يول قويغۇم كەلمىدى، شۇنىڭ ئۈچۈن ئاخۇنبايىنى ئىشقا سالدىم. كېيىن ئاخۇنبايغا گۇناھ ئارتىپ ئۆمەرجاننى ئاقلاپ قويسام، بۇ ئىش چاتمايدۇ دەپ ئويلىدىم...» دېدىڭ! پاھ، ئىمام مۇھەممەت، ئۆسۈشكە ئەجەبمۇ ئۇستا ئىكەنسەن - ھە؟ سەن بۇ ئىقرارىڭ، يېلىنىشىڭ ۋە كۆز يېشىڭ بىلەن

قانۇندىن قېچىپ قۇتۇلالمايسەن. سەن بىلمىگەن بىلەن مەن بىلىمەن: بىراۋنىڭ ئۈستىدىن سۈيىقەست توقۇش قانۇنىي جىنايەت. قانۇن ئالدىدا سېنىڭ ئىشخانا مۇدىرى ئىكەنلىكىڭ ھېچنېمىگە دال بولالمايدۇ. سەن ئۆز خىيالىڭدا ئەيسا ھاكىم رەھىمدىل، كەڭ قورساق، مېنى كەچۈرۈۋېتىدۇ. ھاكىم بولالمىساممۇ ئىشخانا مۇدىرلىقىم ساقلىنىپ قېلىۋېرىدۇ، دەپ ئويلايدىغانسەن، بىلىپ قوي، مەن ئەيسا سۈيىقەستكە تولا ئۇچرىغاچقا سۈيىقەستچىلەرگە زادى رەھىم قىلمايمەن. ئوغلۇمغا رەھمەت، ئۇ ئىمام مۇھەممەتنى مۇدىر قىلغۇزمايدىغان پاكىتلارنى توپلاپ، ماڭا ئىمام مۇھەممەتنى باشقىدىن تونۇتۇپ قويدى. ھەي ئىمام، مەن سېنى نېمىشقا ئەمدى پېنسىيىگە چىقىش ئالدىدا چۈشىنىپ ئولتۇرىمەن. نەچچە ۋاقىتتىن بېرى مەن نېمىنى كۆزەتتىم. مەن نېمىشقا سېنىڭ ئۇششاق ھەرىكەت، سۆزلىرىڭدىكى يالغانچىلىق، ئىككى يۈزلىمىلىكلەرنى بىرنەچچە قېتىم سەزگەن تۇرۇپ پەرۋاسىزلىق قىلدىم؟...

ئەيسا ھاكىم قاپىقى چۈشكەن، قوۋۇز تېرىلىرى سالپايغان، يۈزىدىكى قورۇقلىرى چوڭقۇرلاشقان ھالدا ئىككى قولىنى ئۈستەلگە تاشلاپ ئەينەك ئىچىدىكى كولىلېكتىپ چۈشكەن رەڭلىك رەسىمگە قاراپ يۇقىرىقىلارنى ئويلاپ ئۇزاق ئولتۇردى. نەچچە قېتىم ئىشىك چېكىلدى، لېكىن ئۇ ئۈن چىقارمىدى، ئۇنىڭ چىسىلا بەتلىرىگە يېزىلغان نۇرغۇن ئىشلىرى تۇرۇپتۇ، لېكىن ئۇ باشقا ئىشلارنى ئويلىمىدى. ئۇ رەسىمدىكى قارا كۆك كاس-

تۇم - بۇرۇلكا كىيگەن، يالاڭباش، پاكار، كۈلۈپ
تۇرغان يىگىت — ئىمام مۇھەممەتكە تىكىلىپ قارىماقتا.
رەسىمدە ئىمام مۇھەممەت يۆتكىلىپ كەتكەن پارتكوم
شۇجىسىنىڭ بېقىنىغا كىرىۋالغان. پارتكوم شۇجىسى
خۇددى ئىمام مۇھەممەتنى گەۋدىلەندۈرۈش ئۈچۈنلا
رەسىمگە چۈشكەندەك ئىمام مۇھەممەتنىڭ يەلكىسىگە
بىلىكىنى سېلىپ ئوڭ قولىنى ئىمام مۇھەممەتنىڭ ئوڭ
مۈرىسىگە قويۇۋالغان. ئون نەچچە ئادەمنىڭ ئىچىدە
يالغۇز ئىمام مۇھەممەتلا كۈلۈپ چۈشۈپتۇ. ئۇ نېمىگە
كۈلگەندۇ - ھە؟ كۈلكىسى راستىمدۇ؟ ئوڭ مۈرىسىـ
دىكى قول ئۇنى شاپىلاقلاپ «ياخشى» دەۋاتامدۇ، ياكى
«ناھىيىنىڭ ئېغىر يۈكى ئەمدى سېنىڭ يەلكەڭگە چۈـ
شىدۇ» دەۋاتامدۇ؟ مۇشۇ رەسىمدىكى قىياپەت قانچىلىـ
غان ئادەملەرنىڭ قەلبىدە ئىمام مۇھەممەتكە ئىشەنچ،
ھۈرمەت پەيدا قىلغاندۇ؟ بىزدە نادانلار كۆپ، ئۇلار
كىشىلەر ئارىسىدىكى يېقىنچىلىق بىلەن يىراقلىقنى چوڭ
ئىشلارغا ئۆلچەم قىلىشقا ئادەتلەنگەن. بەلكىم، بۇ خىل
ئادەتنىڭ نۇرغۇن سادىق مۇرتلىرى «ئىمام مۇھەممەت
كەلگۈسىدىكى پارتكوم ياكى ھۆكۈمەتنىڭ رەھبىرى»دەپ
ھۆكۈم چىقىرىپمۇ ئېلىشقاندۇر. چۈنكى ئۇنىڭ ئوڭ
مۈرىسىدە پارتكوم شۇجىسىنىڭ قولى تۇرۇپتۇ - دە.
ئەيسا ھاكىم رەسىمدىن كۆزىنى يۆتكەپ دېرىزىدىـ
كى قويۇق گۈللەرگە قارىدى. ئۇ گۈللەرگە ھەر كۈنى
ئىمام مۇھەممەت ئېرىنمەي ئىخلاس بىلەن سۇ قۇيىدۇ.
ئاۋۇ چايدانغىمۇ ئۇ ئۆز قولى بىلەن چاي سالىدۇ.

«خىزمەتچىلەرگىمۇ ئىش قالسۇن ئىمام» — دەيدۇ ھ
ئۇنىڭ بىلەن چېقىشىپ، «ئىشەنچ قىلالمايمەن، —
دۇ ئىمام كۈلۈپ تۇرۇپ، — سىلىنىڭ بۆلۈملىرىگە ھ
قانداق ئىش بىلەن بولسىمۇ ئىشەنچلىك ئادەم كىر
كېرەك.»

ئىمام مۇھەممەت باشقا رەھبەرلەرگىمۇ بۇ خ
گەپلەرنى قىلمىغان دېگىلى بولامدۇ؟ ئۇنىڭ مۇرىسىد
كى قول ئىگىسىنى قاغىغىنى ھاكىمنىڭ ئېسىگە كەلدى
— ئۈستىمىزدىكى بىر تاغ غۇلىدى! — دېگ
ئىدى ئىمام مۇھەممەت ئەيسا ھاكىمنىڭ مۇشۇ بۆلۈم
گە سابىق پارتكوم شۇجىسى يۆتكىلىپ كەتكەن كۈن
يۈگۈرۈپ كىرىپ، — ناھىيىمىزنىڭ ئاسمىنى ئەمدى
سۈزۈلىدۇ.

— ئۇ ئادەم بىزگە ھېچ يامانلىق قىلمىغانغۇ؟ —
دېگەن ئىدى ئەيسا ھاكىم پەرۋاسىزلا، — بۇنداق بول
مىغۇر گەپلەرنى قىلماڭ!

يەنە بىر كۈنى ھازىرقى ياش شۇجى تېخى
ھازىرقى خىزمىتىگە تەيىنلەنمىگەن چاغدا ئىمام مۇھەم
مەت ئەيسا ھاكىم بىلەن دائىمىي كومىتېت مۇدىرىنى
ئۆيىگە «بەررە گۆشى يېيىش»كە تەكلىپ قىلدى. مەز
زىلىك ئوغلاق گۆشى يېيىلىپ بولغاندىن كېيىن ئىمام
مۇھەممەت:

— بەزىلەر مېنى ناھىيىگە شۇجى بولۇپ بەرسىـ
ڭىز دەپ تەلەپ قىلىمىز دېيىشىپ بىزنىڭكىگە كەپتىـ
گەن، مەن ئۇلارغا پىكرىڭلار بولسا يۇقىرىغا — باشـ

لمقلارغا دەڭلار، دەپ ئىككىلىرىنى كۆرسىتىپ قويدۇم. كۆپچىلىك ياش شۇجىنى خالىمايدىغان ئوخشايدۇ، ــ دېدى. ئۇ چاغدا مۇدىر بىلەن ھاكىم بىر ـ بىرىگە قارىشىپلا قويۇشقان.

ئىمام مۇھەممەت يېڭى شۇجىنىڭ كەينىدىن ياخشى گەپنى قىلمايتتى: «خوتۇنپەرەس، كوچىدىن بىرەر چىرايلىق چوكان ئۆتۈپ قالسا بويىنى تولغاشقىچە قايرىلىپ قارايدۇ»، «بيۇروكرات، ئىغۋاڭى يۇقىرىنىڭ ھۇججەتىدىن مۇھىم بىلمەيدۇ» دېگەن سۆزلەرنى ئىمام مۇھەممەت تارقاتقانلىقى ئەيسا ھاكىمغا ئايان.

لېكىن شۇ يېرى ئاجايىپكى، بۇ قېتىم ئىمام مۇھەممەتنى ئاشۇ ياش شۇجىنىڭ ئۆزى بولغۇسى ناھىيە ھاكىم نامزاتلىقىغا كۆرسەتتى. بۇنىڭدىن قارىغاندا ئىمام مۇھەممەت يېڭى شۇجىنىڭ ئاللىقاچان ئىشەنچىسىگە ئىگە بولۇۋالغان ئىكەن ـ دە!

ئەيسا ھاكىم ئىغىر خىياللاردىن چارچىدى. روھى سۇنغان، ھارغىن ھالدا ئورنىدىن تۇردى. ئۇ ئەمدىلا بوسۇغىغا قەدەم بېسىشىغا يەنە ئازادەمگە دۇچ كەلدى. ئايال چىرايلىق كېيىنگەن، خۇشال، ھودۇقۇپ تۇراتتى:

ــ ئىككى مىنۇت ۋاقتىڭىزنى ئالىمەن، ــ دېدى ئۇ كۈلۈپ.

ــ نېمە توغرىلىق؟

ــ ئىككى پارچە گىلەم بىلەن بانكىدىكى پۇل توغرىسىدا.

— بىلدىم، ھەممىنى بىلدىم، — دېدى ھاكىم
تەستە كۈلۈپ، — ھەي ئىغۋاگەر، بىرلا ئىغۋا بىلەن
پۈتۈن ناھىيىنى مالىماتاڭ قىلىۋەتتىڭىز. مەن سىزگە
ۋەزىپە تاپشۇراي؛ يەنە بىر ئىغۋا توقۇڭ، شۇنداق
توقۇڭكى، بۇ ئىغۋانىڭ كۈچى بىلەن ياخشىلارمۇ، يامان
لارمۇ ئۆزلىرىنى ئاشكارىلىسۇن. ھېچكىم ئۆز ماھىيىتىنى
يوشۇرالماي قالسۇن.

— ئىغۋالىقى ئىغۋا، — دېدى ئازادەم يەرگە قا
راپ، — لېكىن ئۆمەرجان، راستلا ئەخلەت ئىچىدىكى
ئالتۇن، ئۇنىڭ يالتىرىمىغىنىغا ئىچىم پۇشتى. ئۇنىڭ
ئەخلەت - چاۋار ئارىسىدىن چىقالمىغىنىغا ئېچىندىم
سىلى ياخشى ئادەم، كىشىلەرگە ئۇۋال قىلمايلا. ئ
بىچارە بەكمۇ ئاق كۆڭۈل، ئۆزىنىڭ ياخشى ئارزۇلىرى
نىمۇ بىرسىگە ئېيتىشتىن ئۇيىلىدۇ. ھەرقانداق بىر ئىشقا
ئۇنىڭ مۇستەقىل، چوڭقۇر قارىشى بار. لېكىن بىرسىگە
ئوڭايلىقچە ئېيتمايدۇ. تۆھپىسىنى، بىلىمىنى، ئارزۇ.
غايىسىنى يوشۇرىدىغان ئادەمنى كۆرمىگەنمەن، مانا
ئۆمەرجاننى كۆرۈپ تۇرۇپتىمەن.

ھاكىم كۈلۈپ بېشىنى لىڭشىتىپ ماقۇللىدى.

10

پۈتۈن ناھىيە خەلقى كۆڭۈل بۆلۈۋاتقان سايلام
پات ئارىدا ئۆتكۈزۈلمەكچى. ناھىيىلىك سايلام ئىشخا-
نىسىغا مۇدىر بولۇپ سايلانغان دائىمىي كومىتېت مۇ-

دىرى ھازىر تولمۇ ئالدىراش. ھەرقايسى يېزىلارغا چۈشۈرۈلگەن خىزمەت كۆرۈپچىلىرىنىڭ سايلىغۇچىلارنىڭ سانى، سالاھىيىتى، ۋەكىللەرنى سايلاشتا پەيدا بولغان ئەھۋاللار ئۈستىدىكى دوكلاتلىرى، نامزاتلار، سايلام كۈندىكى كونكرېت خىزمەتلەر ... قىسقىسى سايلام توغرىسىدىكى ھەممە گەپ - سۆز ئۇنىڭ ئالدىغا قويۇلماقتا، ئۇنىڭ يولىورۇق، پىكىرلىرىنى تەلەپ قىلماقتا. بەزى كۆرۈپچا باشلىقلىرى ئەتىلەپ ئون مىنۇتلۇق گەپنى بىر سائەتكە سوزسا، يەنە بىرلىرى مەسىلەن، يېزىلىق پارتكوم شۇجىسىنىڭ پاراخورلۇقى، خىيانىتىگە دائىر مەسىلىلەرنى ئېلىپ چىقىپ دائىمىي كومىتېت مۇدىرىغا يالغۇز ئۆيدە دوكلات قىلىشنى تەلەپ قىلىپ تۇرۇۋالىدۇ. مۇدىر قايسى تەلەپنى رەت قىلالايدۇ؟ تۆۋەندىن كەلگەن ھەرقانداق بىر تەلەپنى ئەستايىدىل ئاڭلاپ مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارنىڭ ھەل قىلىشغا يولىلاش ئۇنىڭ ۋەزىپىسى تۇرسا، ئۇ سايلام بىلەن مۇناسىۋىتى بولمىغان مەسىلىلەرنى قانداقمۇ «ئاڭلىمايمەن» دېيەلەيدۇ؟

ئىشلەش لازىم، كۈندۈزى پۈتمىسە كېچىسى، كېچىسى پۈتمىسە ئۈيقۇسىدىن ۋاز كېچىپ بولسىمۇ ئاڭلاش كېرەك. بۇ ئىشلارنىڭ بىرى يەنە بىرىدىن مۇھىم، ھەرگىزمۇ بىمەنىۋالىق قىلىشقا بولمايدۇ. ئۇلارنىڭ نۇرغۇنلىرى پارتىيە، ھۆكۈمەتنىڭ مۇھىم سىياسەتلىرى، ناھىيىلىك پارتكوم بىلەن دائىمىي كومىتېت ۋە خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ نام - ئابرويى بىلەن باغلىنىشلىق، ئەگەر

يا خشى هەل قىلمىسا دائىمىي كومىتېت مۇدىرى بو
غان ئادەمنىڭ خەلق ئالدىدىمۇ، يۇقىرى رەھبەر
ئالدىدىمۇ ئىناۋەت - ئابرويى بولمايدۇ...

يېرىم كېچىدە ئۇنىڭ يۆلۈمىدىن ئادەم ئايىغ
ئۇزۇلدى. ئۇ خۇددى بىر چوڭ ھەربىي ئوپېراتسىيە
نىسى ئاخىرلاشتۇرغان عالىب كوماندىردەك ئىپتىخارلىق
بىلەن ھۇزۇرلىنىپ كېرىلىپ ساپ ھاۋالىق ھويلىغا
چىقتى. دالا گۈللىرىنىڭ ھىدىگە قانغان ئىللىق ھا
ئۇنىڭ ھارغىن تېنىنى سەگىتىپ، تولا ئىشلىگىنى ئۈچۈ
چاچلىرى چۈشۈپ كېتىۋاتقان يوغان، تاقىر بېشىنى س
لاپ قويدى. ئۇ تەبىئەتنىڭ قىسقا ۋاقىتلىق پاراغ
دىن بەھرىمەن بولۇپ قەلبىدە «ھايات قەدىرلىك، تۇر
مۇش لەززەتلىك!» دېگەن سۆزنى يەنە بىر قېتىم ياد
لىدى - دە، ئۆزىچە كۈلۈپ قويدى. «بىراق ئاخىرلاش
تى، تەبىئەتتىن ئالىدىغان لەززەتمۇ، جەمئىيەتتىن ئالد
دىغان ھالاۋەتمۇ پات يېقىندا ئاخىرلىشىدۇ. ھەسرەن
قىلغۇدەك نېمىسى بارمىكەن؟ كىملەردىن قالمىغان مەن
سەپ، كىملەرگە مەڭگۈلۈك ھەمراھ بولالىغان تاجۇدۇ
لەتكەن بۇ؟ ناھىيىلىك پارتكومغا شۇجى، ۋىلايەتلىك
پارتكومغا بۇجاڭ، باشقارما باشلىقى، ئەڭ ئاخىرىدا دا
ئىمىي كومىتېت مۇدىرى بوپتىمەن، مېنىڭ ئەۋلادىم
ئىچىدە كىمدۇ بۇنچىلىك ئورۇنغا ئېرىشەلىگەن؟ دائىمىي
كومىتېت مۇدىرى ئەلۋەتتە ناھىيىلىك پارتكوم شۇجىسى
دىن تۆۋەن، لېكىن مانا ھازىرچۇ؟ بىر يىلدا بىر قې
تىم ياكى ئۈچ يىلدا بىر قېتىم بولسىمۇ ئۆزۈمنى

كۆرسىتىپ قويىمەن. بىراق بۇنداق بىر يىل، ئۈچ يىل-لارمۇ ئاخىرلاشتى. كىشىلەرنىڭ راستلا ھىمايىسىگە، ھۆرمىتىگە ئىگە، ئىگە ئەمەسلىكىنى سىنايدىغان چاغ-لار ئالدىمدا. ھوقۇقتىن ئايرىلغاندا...

ئۇ سالقىن باغدا خىيال بىلەن سەيلە قىلىپ يۈر-گەندە ئىدارە ھويلىسىدا پارتكوم شۇجىسى پەيدا بولدى:

— بۇ ئادەمنى ئوخلىيالمايتۇ - دە، — دېدى ياش شۇجى كۈلۈپ قويۇپ، — ئاكا، كەلسىڭىزا، مېھ-مىنىمۇ ئويقۇم قاچتى، بىردەم گەپلىشەيلى!

مۇدىر ئەسنەپ قويۇپ ئىشخانىسىغا كىردى:

— يەنە نېمە يېڭىلىق، سىزمۇ چۈش كۆردىڭىزمۇ-يە؟ ھا - ھا - ھا ...

— مانا يېڭىلىق، — دېدى شۇجى، — جوزا ئۈس-تىگە رەتلىك يېزىلغان ئۇزۇن ماقالىنى قويۇپ، ئوقۇپ چىقىڭ، ئەيسا ھاكىمنىڭ ئوغلى راستلا تالانتلىق يىگىت ئىكەن. بۇ يىگىت ناھىيىگە زايا بولۇپ كەتكۈدەك.

دائىمىي كومىتېت مۇدىرى كۆزەينىكىنى تاقاپ ما-قالىنىڭ ماۋزۇسىنى ئوقۇدى:

— «سالامەت بولۇڭ ئۆمەرجان!» — ۋاھ، قال-تىسقۇ، دوكلات ئەدەبىياتى دېگىنىنى نېمىسى؟ ئەدەبىيات دېگىنىمۇ توقۇغان گەپلەر ئىكەن. «دوكلات» دېگىنى ئىشىنىڭلار دېگىنىمۇ؟

— توغرا ئېيتتىڭىز، «دوكلات» دېگەن سۆزنى قو-ئۇپ قويغىنى بۇ ماقالىدە يېزىلغانلار راست بولۇپ ئۆتە-

www.uyghurkitap.com

كەن. ئىشىنىڭلار دېگىنى!

— كىشىلەر چۈشكە ئىشەنگەن يەردە ماقالىگە ئايىـ
يام ئىشىنىدۇ - دە، ها - ها - ها!...

— مەنمۇ شۇ ئىش بىلەن كىرگەن، — دېدى شۇ
جى كۈلكىدىن توختاپ، — ئەيسا ھاكىم مېنىڭ يېنىمغا
كىرىپتۇ، ھېلىقى ئازادەمنىڭ ئىغۋاسى بىلەن ئوتتۇرىغا
چىقىپ قالغان ئۆمەرجاننى رەسمىي نامزاتلار قاتارىدا
پارتكوم دائىمىي ھەيئەتلىرىنىڭ مۇزاكىرىسىگە قويساق
دەيدۇ ئۇ كىشى. مەن ئۇ كىشىنىڭ گېپىنى زادىلا يىـ
رالمىدىم. لېكىن مېنىڭ قوشۇلغۇم يوق. راست مۇنۇ
ماقالىمۇ راستكەن، مەنمۇ تەكشۈرۈپ كۆردۈم. ئۆمەرجان
راستلا يارامليق يىگىت ئىكەن. ئۇنىڭ ئۈستىدىن تو-
قۇلغان ئەنزىمۇ يالغان ئىكەن. ئۇنىڭغا بەدنام چاپلىـ
غۇچىغا ئەلۋەتتە چارە كۆرۈش كېرەك. لېكىن ئۆمەر-
جاننى ھاكىملىققا نامزات كۆرسىتىش مېنىڭچە مۇۋاپىق
ئەمەس، ئاساسلىق سەۋەبى ئۇنداق قىلىش قائىدىگە ئۇيـ
غۇن كەلمەيدۇ.

— مېنى ئەيسا بىلەن سۆزلىشىڭ، پىكرىدىن يانـ
سۇن دېمەكچىمۇ سىز؟

— شۇنداق.

— مەنمۇ ئۇنىڭغا گەپ يېگۈزەلمەيمەن. ئۇنىڭ
مىجەزىنىمۇ ياخشى بىلىمەن، بىر گەپنى ئوڭايلىقچە ئوتـ
تۇرىغا قويمايدۇ. ئەمما ئوتتۇرىغا قويغان پىكرىدىن
ئوڭايلىقچە يانمايدۇ. ئۇ شۇنىڭ ئۈچۈن ئابرويلۇق.

— قانداق قىلساق بولىدۇ ئەمىسە؟

— سىز يېرىم سائەت تەخىر قىلىڭ، مەن مۇئاۋىن «دوكلات ئەدەبىياتى»نى ئوقۇپ چىقاي، ئاندىن كېيىن پىكىرلىشەيلى.

يېزىدىن ناھىيىگە كېلىدىغان تاشيولدا ئىككى ئادەم مىنگەشكەن ۋېلىسىپىت بوراندەك تېز ئۇچماقتا. ئۇلار- نىڭ كەينىدىن ئۇچ ئادەم كابىنكىسىغا تىقىلىپ ئولـ تۇرۇۋالغان. «گاز» ئارىلاپ - ئارىلاپ چىرىغىنى يانـ دۇرۇپ قويۇپ جالاقلاپ، توپا توزىتىپ قوغلاپ كەلـ مەكتە. بايىلا كۆۋرۈكنىڭ نېرىسىدا ماشىنا ۋېلىسىپىتكە يېتىشىپ كېلىپ سوقماقچى بولۇۋېدى، ۋېلىسىپىت مىنـ گەن پاكار ئادەم چاققان كەلدى، ناھايىتى ئۇستىلىق بىلەن قارا ئۆگۈز ئورمانلىق ئىچىگە شۇڭغۇپ كىرىپ كەتـ تى. ماشىنىنىڭ بىر چاقى چەتتىكى سۇلۇق ئېرىققا چۈـ شۈپ ماشىنا ئۆرۈلگىلى تاسلا قالدى. ۋېلىسىپىتچىكىلەر خەتەردىن قۇتۇلۇپ قايتىدىن يولغا چىقىۋېدى، ماشىنا ھەنە ئۇلارنىڭ پېيىگە چۈشتى.

— مېنى چىڭ تۇت ئۆمەرجان. مەھكەم چاپلاش، مەن ئۇلارنى ئۆستەڭگە ماشىنا - پاشىنىسى بىلەن مولـ لاق ئاتقۇزمسام ھېيت چاققان بولماي كېتەي. بېلىمـ نى چىڭ تۇت، ئۇلارنىڭ ماشىنىسى قارا ئۆگۈزدا 30 كىلومېتر ماڭالمايدۇ. مەن 20 كىلومېتردىن چاپا- لايمەن. بېلىمنى چىڭ تۇت، قۇرت دەرخكە چاپلاشقانـ دەك چىڭ چاپلاش، دەرەخ بوراندا ئۆرۈلمىسۇن قۇرتى ساق قېلىۋېرىدۇ. مېنى چىڭ تۇت ئۆمەرجان يۈگۈلۈق! ئۇلار كىملەر، نېمىشقا قاچىدۇ، نېمىشقا قوغلايدۇ؟

نېمە قىلماقچى، نېمە ئۈچۈن؟ بۇلارنىڭ ھەممىسى ئۇ-
لارغا ئايان، ئەقىللىك كىتابخانلارغىمۇ ئايان، مانا بۇ
ھاياتنىڭ قانۇنىيىتى؛ ياشاش ئۈچۈن، كۆڭۈلدىكىدەك
كۈن كۆرۈش ئۈچۈن ئىنسانلار بىرلىرىنى يوقىتىشى، بىر-
لىرىدىن قېچىشى، يەنە بىرلىرىنى قوغدىشى، يەنە بىر-
لىرىنى ئالداپ - سالداپ ئىشقا سېلىشى كېرەك. شۇ-
نىڭ ئۈچۈن دۇنيادا ساپ، پاكىز ئادەملەرنىڭ ئارىسىغا
رەزىل، پاسكىنا ئادەملەر ئارىلىشىپ كەتكەن. يەرنىڭ
يۈزى پاكىز-پاسكىنا نەرسىلەرنىڭ ئارىلاشمىسى بولغـ
ىنىدەك، ھاياتمۇ ئالىجانابلىق بىلەن جىنايەتنىڭ بىر-
لەشمىسى!...

— ئەيسا ھاكىمنىڭ پىكرىنى قوبۇل قىلساق بول-
غۇدەك، — دېدى مۇدىر تولۇق بىر سائەتتىن كېيىن، —
ئەگەر مۇنۇ دوكلات ئەدەبىياتى ئىشەنچلىك بولسا خەلق-
نىڭ رايىنى سىناپ كۆرۈشكە بولىدىكەن. لېكىن قوشۇپ
قوياي، دوكلات ئەدەبىياتى راست بولىدىغان بولسا،
نامزاتلار ئىچىدىن بىر كىشىنى چىقىرىۋېتىشكە توغرا
كېلىدىغان ئوخشايدۇ.

— ئىمام مۇھەممەتنى دېمەكچىمۇ؟

— ھىم. مېنىڭ مەسلىھەتىم. ئۇنىڭ بىلەن بولغان
دوستلۇقىڭىزنىمۇ ئاخىرلاشتۇرسىڭىز بولارمىكىن!

— خەير خوش، ياخشى چۈش كۆرۈڭ مۇدىر.

— سىزمۇ ھەم ئۆمەرجاندەك ياخشى چۈش كۆ-
رۈڭ!

— راستقا ئايلىنىدىغان چۈش دېمەكچىمۇ؟

— ئارزۇلۇق چۈش، بىزلىك دەۋرىمىزدىلا راستقا ئايلىنالايدۇ. قارا‌ڭ شەرق يورىدى. سۈبھى كۆتۈرۈلدى. ئەمدى ئۇخلىسىڭىز جەزمەن خەيرلىك چۈش كۆرىسىز. ئاھ، بىزدەك قەرىلارغىمۇ نېسىپ بولسا ئىدى، سەھەردە كۆرگەن يا خشى چۈش!

1986 - يىل، 17 - فېۋرال، ئۈرۈمچى.

www.uyghurkitap.com

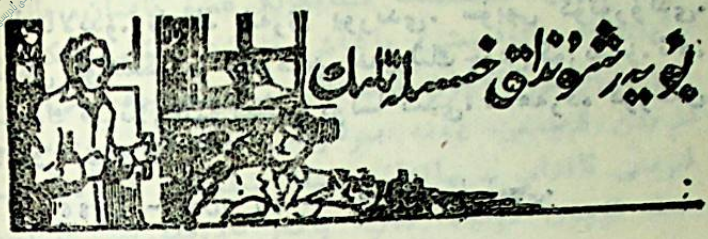
بۇيەرشۇنداق خىسلەتلىك

ئىنسان ئاجايىپ، ئارزۇ قىلىدۇ، تەمە قىلىدۇ. ئارزۇسىنى قاندۇرۇش ئۈچۈن بىرلىرىنى ئۆزىگە تارتىدۇ، بىرلىرىنى رەنجىتىدۇ. بىر ئادەم يەنە بىر ئادەمگە، بولۇپمۇ ناتونۇش ئادەمگە بىكاردىنلا يېقىنلاشمايدۇ. تەمە بىلەن سېنى ماختايدۇ. ئۆزىگە تارتىدۇ.

مەن بۇ خىل ئادەملەردىن بىزار: ئۇلار سېنى خىجىل قىلىدۇ، چۈنكى ئۇنىڭ تەمە قىلغىنىنى سەن بېرەلمەيسەن. ئۇ سېنىڭ مۇخبىر ئىكەنلىكىڭنى ئاڭلاپ سېنى بەكمۇ قولىدىن ئىش كېلىدىغان ئادەم دەپ خاتا چۈشىنىپ قالغان بولمىسا، ئۇ نېمىشقا ئۆز يۇرتىدا ئىشقا ئاشقان ـ ئاشمىغان ئىشلارنى ساڭا بۇنچىۋالا تەپسىلىي تونۇشتۇرىدۇ؟ ئۇ ساڭا ئۆز پىكىرلىرىنى يۇقىرىغا يەتكۈزىدۇ ياكى گېزىتكە يازىدۇ دەپ ئىشىنىدۇ. لېكىن مەن ئۇنىڭ كۈتكەنلىرىنى ئورۇنلىيالمايمەن. سەۋەبى، مېنىڭ ۋەزىپەم ئۆزۈمگە بەلگىلىك: نۆۋەتتىكى ئەڭ يېـ

ئى سىياسەتنىڭ ئەمەلىي ئۈنۈمى توغرىسىدا خەۋەر يېزىش.

مانا ئۇ يەنە كەلدى. ئەنە ئۇنىڭ كىسىلداق ئاۋازى، ئىنجىق ئارىلاش كۈلكىسى ئاڭلاندى. كۈلگەندە كىچىكلەپ كېتىدىغان بۇرنى، يۇمۇلۇپ كېتىدىغان كۆزلىرى، كۆز قۇيرۇقىدىكى قورۇقلىرىمۇ كۆزۈمگە كۆرۈندى.

— كىرىڭ! — مانا ئۇ كەلدى.

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، مۇخبىر ئەپەندىم، ئوبدان تۇرۇپلىمۇ؟ — ئۇ بۈگۈن يېڭىچە كىيىنگەن: پاكار بويىغا ئۇزۇن كۆڭلەك.

ئۇنىڭ ئاغزى ئېچىلدى، ئەمدى توختىمايدۇ. تۈۋى تۆشۈك تاغاردىن تېرىق تۆكۈلگەندەك ئۇنىڭ ئاغزىدىن گەپ قۇيۇلىدۇ:

— نېمانچىۋالا كانىدەك چاپلىشىۋالىدىغاندۇ بۇ ئادەم دەپ ئويلاپ قالغانسىز مۇخبىر ئەپەندىم. بۇ مېنىڭ مەيلىم ئەمەس، كېيىن چۈشىنىپ قالىسىز، مېنىڭ بۇ ياخشى خۇيۇم سىزگە زىيانسىز!

— ھېچقىسى يوق.

— بۈگۈن مەن ئۆز ماشىنامنى ئېلىپ كەلدىم. ھېلىقى دوتسېنت، يەنە بىر ئارتىس، كىشىلەرنىڭ ئىسمىنى يادىمدا ساقلىيالمايمەن. ھاراقنىڭ زىيىنى بۇ! ئۈچىڭلارنى ئېلىپ مەن بۈگۈن ئويناتماقچى. بىر يېقىن ئاغىنەم بار، گېپىمنى تىڭشايدۇ، ھاراق ئىچىشىپ بېرىدۇ. ئۇنى ئېلىۋالىمەن. تاماشىمىز مانا ھازىردىن باشلاندى، ياق دەمسىزا؟ بۇ مۇمكىن ئەمەس، مەن سىزنى چو-

قۇم ئويلىنىتىمەن. سىز قانچىلىك ئادەم؟ ھەر - ھە-
لازىرلارمۇ مېنىڭ قولۇمدىن قېچىپ قۇتۇلالمىغان. قېنى
ئەمسە ئاۋۇ چاي ئىچىدىغان قاچىلىرىنى بېرىڭ، ئەتە-
گەندە سەپىرىمىزنىڭ ياخشى بولۇشى ئۈچۈن مېنىڭ
مەيدانىمدا ئىشلەنگەن يەرلىك ھاراقتىن بىر قوۋۇزدىن
تېتىپ باقمىز.

ئۇ مېنىڭ ماقۇللۇقۇمنى ئالمايلا يېرىم بوتۇلكا
ھاراقنى سومكىسىدىن چىقاردى - دە، قاچىغا قۇيدى.

- كەلىمەملا؟ - ئۇ كۆتۈردى. ئۇنىڭ چىرايى
قىلچىمۇ ئۆزگەرمىدى. ئۇنىڭ تۇغما-س گېپىدىن قۇتۇ-
لۇش ئۈچۈنلا سۇنغان ھاراقنى بىراقلا كۆتۈرۈۋەتتىم:
چاھ، چوغ يۇتۇۋالدىمۇ نېمە، ئىچ - ئىچمىنى ئۆڑ-
تىۋەتتىغۇ!

ئۆزئارا ئىچ - سىر ئىلىشىمىغان 4 - 5 ئادەم
ئاخىر ئۇنىڭ ماشىنىسىغا چىقىپ زىيارەتكە ماڭدۇق.
ئادەملەر بىر - بىرىنىڭ تارىخىنى، ئىسىم - فامىلىسى
نى بىلىشمەي تۇرۇپمۇ بىر - بىرىنىڭ مەجەز - خۇل-
قىنى ئوڭايلا بىلىۋالالايدىكەن. مەن بەش ئادەمنىڭ
مىجەزىنى تېزلا بىلىۋالدىم. بۇ ئەۋەتتە مېنىڭ ئادەم-
لەرنى پىسخىك جەھەتتىن كۆزىتىشكە ئادەتلەنگىنىمە-
دىن بولسا كېرەك: ساھىبخان گەپدان، ماختانچاق، ئۆ-
زىنى ماختىمىغان بەلەن يۇرتىنى ماختايدۇ. يۇرتىنىڭ
تاشلىرىمۇ ئۇنىڭچە ئاجايىپ خىسلەتلىك، ئادەملىرىچۇ؟
كۆكىنى - قارنى كەڭ، مېھماندوست، بۇنداق! خەلق
ھېچنەدە يوق ... قىسقىسى، ئۇنىڭ ماختىمايدىغان ھېچ-

لمهمسى يوق.

ئۇ گەپ بىلەنمۇ، ناخشىسى بىلەنمۇ، قول، كۆز ھەركىتى بىلەنمۇ تىنىمسىز ماختىنىدۇ. لېكىن ئۇنىڭ ھېلىقى ھاراقكەش دوستى — ئۇندىمەس، كۈلكىسى كەم، خىيالچاندەك كۆرۈنگىنى بىلەن ئارامخور ئادەم. ئۇ سۇنغان ھاراقنى قايتۇرمايدۇ. يول بويى ساھىبخان ئۇنىڭغا ھاراق سۇنۇپ كەلدى. تاماكا چېكىۋېتىپ يەنە بەرسى سۇنغان تاماكىنى ياق دېمەي ئالدۇ — دە، يا- كى ئۇلاپ چېكىدۇ ياكى قۇلقى، تۆش يانچۇقىغا قىس- تۇرۇپ ئالدۇ. ھازىردىنلا ئۇنىڭ ئىككى قۇلقى، تۆش يانچۇقلىرى سۇغا تاماكىلار بىلەن بېزەلدى...

تارىخ پەنلىرىنىڭ دوتسېنتى باشقىچە: خىيالچان، يېشىدىن مۇجەزى قېرى — 40 نەچچە ياشلىق بولغا- نىغا قارىماي بوۋايلاردەك مۇلايىم، سىلىق — يۇمشاق. ئارتىسچۇ؟ ماڭا ئۇ دۇنياغا كۇلۇش ئۈچۈنلا يارىتىلغان- دەك بىلىندى. ئۇ ھەممىلا ئىشقا مەيلى قىزىقى بولسۇن ياكى بولمىسۇن ھامان قاقاقلاپ كۇلدۇ. كۇلگەندە ئۇنىڭ كۇلكىسى رېتىملىق، ئاۋازى سۇنئىيدەك بىلىنىدۇ. ئۇ ھايانتىدا بەلكى خاپا بولمىغان، سۇكۇتتە قالمىغان، بە- رەر ئىش ئۇستىدە چوڭقۇرراق ئويلانمىغان بولسا كې- رەك، ھامان كۇلگىنى كۇلگەن.

مەن مۇشۇ ئادەملەر ئىچىدە ئۆزۈمنى ھەممىلا جە- ھەتتىن مۇكەممەلرەك ھېس قىلىمەن. مەن شۇنىڭ ئۈ- چۈن بۇ ئادەملەر ئىچىدە ئۆزۈمنى ئەركىن، بىلمىلىك كۆرسەتمەكچى بولدۇم.

www.uyghurkitap.com

— ساھىبخان بىزنى نەلەرگە ئېلىپ بارماقچىسىز؟

— سەپەر ئىككى كۈن، — دېدى ساھىبخان كۈلۈپ قويۇپ، — مەن ئىككى كۈنلۈك رۇخسەت ئالدىم. بىر مەيداننىڭ پىچىقى كېسىدىغان باشلىقىمەن، لېكىن رۇخسەتسىز غىرىچ يەرگە بارالمايمەن، سەۋەبى، قول ئاستىمدىكىلەرنىمۇ بارغۇزمايمەن ئەمەسمۇ. ئەمدى زىيارەتكە كەلسەك، ئاۋۋال بىزنىڭ مەيداندىن باشلايمىز، قالغىنىنى كېيىن دەيمەن.

دېمەك، ئۇنىڭ مەقسىتى چۈشىنىشلىك، مېنىڭ ئۇنىڭغا نېمىگە لازىم بولۇپ قالغىنىم چۈشىنىلدى:

— مەيداننىڭ ئەھۋالىنى ياخشىراق تونۇشتۇرۇڭ، — دېدىم مەن ئۇنى خۇش قىلىش ئۈچۈن، — گېزىتكە تازا ئوبدان بىر زىيارەت خاتىرىسى يازاي.

ئارتىسنىڭ كۈلكىسى ئاخىرلاشمايلا ساھىبخاننىڭ قوپال ئاۋازى ئاڭلاندى:

— نەدە ۋاقىت! — دېدى ئۇ بىردىنلا تۇتۇلۇپ، — ئۇكام، قەغەز - سىيايىڭ زايا بولمىسۇن. بىزدە گېزىتكە يېزىلغۇدەك يېڭىلىق يوق، — ئۇ ئەمدى مېنى «سەن» دېيىشكە باشلىدى. بەللى، ئۇنى خۇشال قىلىمەن دەپ خاپا قىلىپ قويغان ئوخشايسەن. لېكىن ئۆيگە بارغاندىن كېيىن مەن ئۇنىڭ دادىسىدىن بازارلىق ئالغان بالىدەك خۇشال بولغىنىنى كۆردۈم:

— گۆش يەيلى، ھاراق ئىچەيلى، مەست بولمىساق سەپەر قىزىمايدۇ، — دەيتتى ئۇ بىزنى يەپ - ئىچىشكە زورلاپ، — يەرلىك مەھسۇلات، ھەممىسىلا ئۆز

قولۇمدىن چىققان، ھاراقمۇ شۇ، گۆشمۇ شۇ.

ئۇ ھەممىلا ساھەدىن سۆزلەيتتى، ماختىناتتى. مەسىلەن، ھاۋا ـ مەنزىرە توغرىلىق سۆز بولغاندا ئۇ ئۆز يېرىنى ماختاپ:

ـ دۇنيادا بۇ يەرنىكىدەك ساپ ھاۋا يوق، شىنجاڭدا پەقەتلا مۇشۇ يەرنىلا ھاۋاسى بۇلغانمىغان، تاغلىرىنىڭ ھاۋاسى شۇنداق خىمىلەتلىكى. ساقايماس كېسەللەرمۇ بۇ يەردە سەلمەزا بولۇپ كېتىدۇ، ـ دېسە، تارىخ توغرىلىق سۆز بولغاندا:

ـ ئۇيغۇر دېگەنىڭ ئەڭ قەدىمكى ماكانى مۇشۇ يەر، مەلۇماتلارغا قارىغاندا، شىنجاڭدىكى تۇنجى شەھەر بىزنىڭ تاششا (تاش شەھەر) ئىكەن، راستمۇ تارىخچى ئالىم ؟ ـ دەيتتى.

تارىخ ئالىمى كۇلۇپلا قويياتتى. ئارتىس تەستەقلاپ قاقاقلاپ كۈلەتتى، مەن بولسام ئۇنىڭ ماختىنىشلىرىدىن بارغانچە بىزار بولماقتا ئىدىم. مېنىڭ نارازىلىقىم بارغانسېرى كۈچەيمەكتە، ئۇمۇ سېزىپ قالدى، ئىكىكىمىزنىڭ ئوتتۇرىسىدا يوشۇرۇن، ئۇن ـ تىنسىز كۈرەش شەكىللەنگەن ئىدى.

مانا ماشىنىمىز تاش شەھەرگە كەلدى. ئوتلاۋاتقان پىل پادىسىدەك كۆرۈنىدىغان قورام تاشلارنى كۆرۈپ ئۇ ماختاندى:

ـ بۇنداق تاشلار نەدە بار؟ ـ دېدى ئۇ ماشىنىنى توختىتىپ، ـ دۇنيانىڭ ھېچنەرىدە يوق!

مانا نادانلىق، مانا بىلىمسىزلىك، مەن ئۆزۈمنى

www.uyghurkitap.com

تۇتالمىدىم.

— ھەممە يەردە بار! — دېدىم مەن ئاخىر پارتىلاپ.

— نېمە، نېمە دەيسىنا؟ — ئۇنىڭ ھاراقتىن قىزارغان كۆزلىرى چەكچەيدى، — سەن بىلمەيسەن، بىلىسەن. بۇنداق تاشلار ھېچنەدە يوق، بۇلار ئۆز ۋاقتىدا ئۇيغۇرلارنىڭ بىرىنچى قەلئەسىنىڭ تامللىرى بولغان، بىلدىڭمۇ، بىزنىڭ ئاتا - بوۋىمىز قەدىمكى زامانىدا تاشتىن شەھەر سالغان!

مەن تالاشماقچى ئىدىم. لېكىن تارىخچى باش لىڭشىتتى، ئارتىس قاقاقلاپ كۈلدى. ئۇنىڭ ھەمراھى بىر تاشنى مىنۇالدى.

ئارىتام مېنىڭ خاپىلىقىمنى تارقاتتى: تاغ باغرىدىكى بۇك دەرەخلىك ئورمانلار، 40 — 50 مېتر يەرگە قانات يېيىپ تەبىئىي كۈنلۈك بولۇپ تۇرغان ياڭاقلار، ئۇنىڭ ئاستىدىكى چىمەنلىك، زالىم شىكى شىسەي ئوت قويۇپ ۋەيران قىلىۋەتكەن خان داچىسىنىڭ خارابىسى، تىك تاغ قاپتاللىرىدىكى ئىبادەتخانىلار مەندە بۇ قەدىمكى جايغا ھۆرمەت ۋە قىزىقىش ھېسى قوزغىدى.

— قالتىس جايكەن، — دېدىم مەن ساھىبخانىنى خۇش قىلىش ئۈچۈن، — بۇ يەرگە راسا ياخشى ئىسىتىراھەتخانا قۇرسا بولىدىكەن.

— نېمە؟ — دېدى ساھىبخان خاپا بولۇپ، — ئۇنداق قىلىسا بۇ يەر بىزنىڭ بولامدۇ؟ بىزنى بۇ يەر-

گه كه‌لتۇره‌مدۇ؟ مه‌ن هازىر بۇ يه‌رنىڭ خوجايىنى، هايا‌تلا بولمىدىكه‌نمه‌ن، مه‌ن بۇ يه‌رگه خوجايىن، هېچ‌كىم بۇ يه‌رنى تارتىپ ئالالمايدۇ. ئۇكام سه‌ن بۇ گه‌پنى ئىككىنچى قېتىم ته‌كرارلىما، — ئۇ ئه‌مدى ئۇ‌رۇمچىدىن كېلىپ ـ كه‌تكه‌ن مېهمانلارنى يامانلىغىلى تۇردى:

— ئويناىدۇ، كېتىدۇ، ئالدىغا بارساق تونۇمايدۇ. تونۇسمۇ بىر چىنه چاي قۇيالمايدۇ. ئالدىمىزدا بىزنى خۇش قىلمىز دەپ ساپلا قۇلاققا ياقمايدىغان گه‌پله‌رنى قىلىشىدۇ.

هه، دېمه‌ك ئۇنىڭ مه‌قسىتى ئه‌مدى چۈشىنىشلىك بولدى: ئۇ ئۇرۇمچىدىن ئۆزىگه ئۇلپه‌ت تاپماقچى، هۆكۈمه‌تنىڭ ماشىنىسىنى، خىزمه‌ت ۋاقتىنى سه‌رپ قىلىپ، ئۆزىنىڭ كه‌لگۈسىدىكى ئويۇن ـ تاماشىسى ئۈچۈن زېمىن هازىرلىماقچى ئىكه‌ن ـ ده!

— مه‌ن سىزنى قالتىس كۆتىمه‌ن! — دېدىم ئه‌مدى ئۇنى خۇش قىلىش ئۈچۈن، — بىز ته‌ره‌پله‌رگه بېرىپ قالسىڭىز ماڭا يولۇقۇڭ.

ئۇنىڭ يه‌نه قوشۇمىسى تۇرۇلدى.

— بىزگه مېهمانغا كه‌لگه‌ن قايسىبىر ئۇرۇمچىلىك بۇ گه‌پنى دېمه‌يدۇ. مېهمان بولۇپ كېتىسىله‌ر، لېكىن بىز بارساق تونۇمايسىله‌ر.

— بىز ئۇنداقلاردىن ئه‌مه‌س.

— بىزده‌كلەر دۇنيادا تولۇپ يېتىپتۇ. بىزنى ئۇنتۇغانغا هېچنه‌رسه بولمايدۇ. لېكىن ـ زه، بىزنىڭ مۇنۇ

www.uyghurkitap.com

كۆرسەتكەن يەرلىرىمىزنى ئۇنتۇپ قالمىساڭلارلا بولدى.

ئۇنىڭ ئاۋازى تىترەپ چىقتى. مەن ئۇنىڭ گېپىنى ئاچچىق تەنە دەپ چۈشەندىم، ئىچىمدە ھامان بىر كۈنى بۇ ئادەمنى مېھمان قىلىمەن دەپ ئويلىدىم.

تاغمۇ تاغلاردىن ئېگىز،
باغداش دېگەننىڭ تاغلىرى.
تۆپىسىگە قار يېغىپتۇ،
ئاستىدا گۈلباغلىرى.

ئۇ تىك قاپتاللارغا ئويۇپ ياسالغان قورقۇنچلۇق يولدا ئۈن - تىنسىز كېتىپ بارغىنىمىزدا ئاۋغۇستنىڭ ئاخىرلىرىدىمۇ ئاپئاق قارلىق چوققىلىرى كۈن نۇرىدا يالتىراپ تۇرىغان باغداش چوققىلىرىغا قاراپ ناخشا ئېيتتى. ئۇنىڭ ئاۋازى تاغ شامىلىدەك يېقىملىق، ناخشا ئاھاڭى سۈزۈك بۇلاق سۈيىدەك مۇلايىم، ئارامبەخش ئىدى. ئۇ ناخشا ئارىلىقىدا سۇداننى كۆتۈرۈپ ھاراق ئىچەتتى ۋە ھەممىمىزگە ئىچۈرەتتى. ئۇ مانا شوپۇرغىمۇ ئىچۈردى. مەن نارازى بولدۇم:

— بولمىدى ئاكا، خەتەرلىك ! — دېدىم.

— نېمە خەتەر بۇ؟ — دېدى ئۇ كۆزىنى قىسىپ قويۇپ، — بۇ يەرنىڭ تاغلىرىدا ئەزرائىل يوق. تېكىلەنگەنگە① ئۆلسەم، مەن نەچچە قېتىم ئۆلگەن بولماسمىدىم. ئالدىمىزدا بىر داۋان بار، ئۇ يەرنى ئويۇپ② تېكىلەندى دەيدۇ، ھازىر كۆرىسىلەر.

---

① يەرلىك تىل — غۇلىغانغا دېمەكچى.
② ئايۇپ.

سول تەرىپى تىك، ئوڭ تەرىپى يانپاش قىيالىق داۋانغا كەلگەندە ئۇ مۇنۇ ۋەقەنى سۆزلەپ بەردى:

— تارتىپ چىقىرىلىپ ئەمگەك قىلىۋاتقان چاغلىرىم ئىدى. بىر كۈنى «دۇڭفاڭخۇڭ — 28»نىڭ كوزۇپىغا لىق قوي بېسىپ داۋاندىن چىقىپ كېتىپ باراتتۇق. مەن كوزۇپنىڭ ئالدىدا ئۆرە تۇرۇۋېلىپ قويلىرىمغا ناخشا ئېيتىپ بېرىپ كېتىۋاتاتتىم. تازا داۋانىنىڭ ئۈستىگە چىقاي دېگەندە كوزۇپ بۇقىدىن ئاجراپ كەتتى. 56 قوي بىلەن كوزۇپتا تۇرۇپ تۆۋەنگە ئۇچتۇق. مانا ئەمدى بۇندىن كېيىن ناخشا ئېيتالمايدىغان بولىسەن دەپ ئويلىدىم ئۆلۈشۈمگە كۆزۈم يېتىپ، ھەي تاغ يولى، قالتىس پەملىك - تە. قاسقاندىن دوبازا تۆككەندەك بىزنى شۇنداق ئەپچىل تۆكتى. بىر ھازادا كۆزۈمنى ئاچسام تىرىككەنمەن، قويلار قاپتالغا قاراپ پىتىرىغىلى تۇرۇپتۇ. كوزۇپ چاقى ئاسمانمانغا بولۇپ يېنىمدا يېتىپتۇ. مىدىرلىسام ساقمەن. خۇشاللىقىمدا يەرنى سۆيدۈم. ئۇ چاغدا ئۆلگەن بولسام يەنە خۇش بولاتتىم، نېمىشقا دېگەندە، ئۆز يېرىمدە ئۆلەتتىم. ئامان قالدىم، يەرلىرىمنى يەنە كۆرىدىغان، ناخشامنى يەنە ئېيتىدىغان ئوخشايمەن. مانا مۇشۇ يەردە تېكلەندىم، ئەمما مېنى يىقىتقان يەر يەنە مېنى ساقلاپ قالدى. بىزنىڭ يەرلەر خاسىيەتلىك يىقىتىدۇ، لېكىن ئۆلتۈرمەيدۇ. قېنى، قورقماستىن ھاراقنى ئىچىۋېرىڭە.

بۇ قېتىم ھەممىمىز خۇددى ئارتىس بىلەن بەس

ئۇيغۇر كتاب تۈرپىكىتى
www.uyghurkitap.com

لەشكەندەك كۈلۈشتۇق.

پاھ، باغداش ئالاھىدە مەنزىرىلىك جاي ئىكەن. قاتمۇ قات چوققىلار، شىمالدىن جەنۇبقا قاراپ ئاقىدىغان سۈزۈك تاغ سۈيى، ئېگىز قاقىراڭ تاغ تاپىنىدىكى سالقىن باغ، مەڭگۈلۈك ئۇيقۇغا كەتكەن پىللاردەك كۆرۈنىدىغان 2 — 3 مېتردەك كېلىدىغان قورام تاشلار ئارىلىقىدىكى ئۆرۈكلەر ... پاكىز ھاۋا، سالقىن شامىلى؛ قاتتىق ئوتۇن چوغىدا پىشقان كاۋاپ، مەززىلىك شورپىلىرى بىلەن چىمەن ئۈستىدە ئېغىناپ، يانپاشلاپ يۈرۈپ مېھمان بولۇش... مانا بۇلار راستىلا ئۇنتۇلغۇسىز...

— بوۋاي تارتسا غېجەكنى، موماي ئۇرسا داپنى، تۈگىمەيدۇ ناخشا - قوشاق، ئاخىرلاشمايدۇ كۆڭۈللۈك ئۇسسۇل بۇنىڭ بىلەن بۇ يەرنىڭ ئادەملىرى بىر ئۆمرىدە نەچچە مىڭ تۈننى تاڭغا ئۇلىۋەتكەن. شۇڭا بۇ يەردە 100 ياشتىن ئاشقان قېرىلار ساينىڭ تېشىدىن تولا، شاھ مەخسۇت، بىشىرۋاڭلارنىڭ ئېتىنى يېتىلەپ ئۆتكەن، بوۋىلار ھېلىمۇ مۇقام توۋلاپ، ئۇسسۇل ئويىنىيالايدۇ!

ساھىبخاننىڭ بۇ ماختىنىشلىرى ئەمدى مەندە قىزىقىش - ھەۋەس قوزغايدىغان بولۇپ قالدى.

چۈنكى كوش ئۆتەڭدىن تارتىپ سەرۋەڭ تاغلىرى، ئاقتاش يايلاقلىرىدا قارىغايلىقلار ئارىسىدا ئۆى تۇپ مال بېقىۋاتقان داستىخىنى كەڭ مالچىلار، قورايلىق، قىزىلياردا بىز ئۈچۈن تۈن بويى داپ - غېجەك

بىلەن ناخشا ئېيتىشقان ئايالار، تىنىمسىز ئۇسسۇل ئويناشقان ئادەملەر مېنىڭدىكى بارلىق زېرىكىش، كۆڭۈل بۇرۇختۇملۇقىنى خۇددى يامغۇر ياپراقلار ئۈستىدىكى چاڭ - توزانىنى يۇيۇپ تازىلىغاندەك تازىلىۋەتكەن. مېنىڭ كۆڭلۈم خۇددى سەھەردە يورۇغان قارلىق چوققىدەك يورۇق، شادىمان ئىدى. لېكىن مەن بىرلا نەرسىگە چۈشەنمەيمەن: ساھىبخانىنىڭ زادىلا تونۇمايدىغان ئادەملەرنى بۇنچىلىك مېھمان قىلىشنىڭ سەۋەبى نېمە؟

ئارتىستىن بۇ سوئالنىمۇ كۈلكىدىن باشقا نەرسە ئاڭلىمىدىم. ئەمما دوتسېنت مېنى ئويلاندۇرىدىغان بىر مەسىلىنى ئوتتۇرىغا قويدى:

— ئۇ ئۆز يۇرتى بىلەن مەغرۇرلانماقچى، — دېدى ئۇ خىيالچانلىق بىلەن، — ئۇنىڭ يۇرتىمۇ بولغان مۇھەببىتى ئۇنى بىزنى زىيارەت قىلدۇرۇشقا، مېھمان قىلىشقا مەجبۇر قىلغان، ھەممىلا ئادەم ئۆز ئانا يۇرتى بىلەن مۇشۇنداق مەغرۇرلانسا ئىنسانلارنىڭ قەدىر - قىممىتى قانچىلىك ئاشقان بولاتتى. ۋەھالەنكى، ھازىر نەدە قورسىقى تويسا شۇ يەرنى ماختايدىغان، ئانا يۇرت غۇرۇرى دېگەننى يامان خىسلەت دەپ بىلىدىغان ئادەملەر خېلى كۆپ!

بىز ئىككى كۈندىن كېيىن قايتتۇق. ماشىنا بىزنى ئېلىپ تۇزلەكلىكتە ئۇچماقتا.

ساھىبخانىنىڭ ناخشىسى ئەمدى بەكمۇ يېقىملىق ئاڭلانغىلى تۇردى:

دامىگۇ - سەرۋەڭ ئارا،
تىزدا يېغىپتۇ قارلا.

بىزنىمۇ يادلامدىغاندۇ،
ئارقىدا قالغان يارلار.

مەن ئۇنىڭغا ھۈرمەت بىلەن جاۋاب بەردىم:
— يادلايمىز، ئۇنتۇمايمىز، سىلى خاسىيەتلىك
بەرنىڭ ياخشى ئوغلانلىرى، چۈنكى ئەمدى بىلدىم: بۇ
بۇ يەر شۇنچە خاسىيەتلىك!

1985 - يىل، 10 - ئىيۇن، مەكىت.

سۇ ـ ھاياتلىق بىنا قىلغۇچى تۆت نەرسىنىڭ بىر ـ سى. دۇنيادىكى ئەڭ كۆپ نەرسىمۇ، ئەڭ قىممەتلىك نەرسىمۇ سۇ. كۆز يېشى، قان ـ تەر، شەربەت، كەل ـ كۈن... ئىنساننى ھەم شادلىققا ھەم ۋەيرانچىلىققا سا ـ لىدىغانمۇ سۇ...

مەن سۇغا تەشنا، لەۋلىرىم گەز باغلىغان، بەدىـ ـىم سۇسىراپ قاغجىرىغان، ئاۋازىم ئۇسسۇزلۇقتىن يوقال ـ غان، كۆزلىرىم چەكسىز توغراقلىقتىن بىر يۇتۇم سۇ ـ تاپالماي تەكلىماكان باغرىغا «تارىم» دەرياسىنى ئە ـ ۋەتكەن سېخى كۇئېنلون، پامىر چوققىلىرىغا؛ سۇيۇق ـ لۇقنى كۆرۈنمەس گازغا ئايلاندۇرۇپ مېنىڭ يۇلغۇن، توغراقلىرىمنى قاڭغىر ـ قاقشاتقان ئوتلۇق قۇياشقا، ئۇنىڭ ھەر كۈنى ماڭىدىغان يولى ـ مىلياردلاپ توننا

www.uyghurkitap.com

سۇ زەررىچىلىرى ئۈزۈپ يۈرگەن ئاستىغا قارايمەن لېكىن تەمە،ئارزۇ بىلەن ئۇسسۇزلۇقۇم قانمايدىغان ئوخشايدۇ. ئەزىم دەريالارنى پەيدا قىلىدىغان بۇ سۇ مەبەلىرى مېنى كۆرمىگەن، زارىمنى ئاڭلىمىغان ئوخشايدۇ.

پېشىۋالار ئاڭلىمىغاننى مېنىڭ ھەمراھلىرىم توغراقلار ئاڭلىغان ئوخشايدۇ. ئەنە ئۇلار ھۈلۈلدەپ يۇزنى ئېچىشتۇرىدىغان شىمال شامىلىدىن قېنىق كۈلرەڭ، ئەتلىك ياپراقلىرىنى چاۋاك چالغۇزۇپ ماڭا تەسەللى بەرمەكتە:

— بىزنى كەكە، پالتاڭ بىلەن غولىمىزدىن چانا، بىز ھاۋادىن سۇ دانىچىلىرىنى سۈمۈرۈپ ئېلىپ يىغىپ قويغان، بىز ساڭا شەربەت بېرىمىز!

ئايپالتام قولۇمغا چىقتى. «چانا، ئۇسسۇزلۇقۇڭ قانىدۇ»،— دەيتتى ئۇ قولۇمغا چىقىۋېلىپ.

لېكىن مەن ئۆز بەدىنىمنى قانداق چانايمەن؟ئۈچ يىلدىن بېرى ھەر كۈنى 30 — 40 كىلومېتر يول مېڭىپ ئاسراپ كېلىۋاتقان توغراقلىرىمنى چاناشقا نەپسىم ئۇنىغىنى بىلەن ۋىجدانىم يول قويمايدۇ. مەن دادامنىڭ كەسپىنى داۋاملاشتۇرۇش ئۈچۈن مەكتەپتە ئون يىل ئوقۇغاندىن سىرت تەبىئەت نابادات—ئورمانچىلىق بىلىمىگە دائىر نۇرغۇن كىتابلارنى ئوقۇپ، ئۇستازىم بىلەن مۇشۇ 60 مىڭ مو توغراقلىقنى كۆكەرتىشكە بەل باغلىغان يىگىت تۇرسام، توغراقنى چاناشنىڭ قانچىلىك زىيانلىق ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتىممۇ؟ بىز توغراقنىڭ غولىنى كېسىپ ئۇنىڭغا تېرەك ئۇلايمىز. توغراق قانچىلىك

ياش تۆكىدۇ؟ ئۇنىڭ كۆز يېشىدىن توغراق بىلەن تېـ
رەك ئۇلانغان جايدا زەردابلىق ھۇررەك پەيدا بولـ
دۇ. لېكىن توغراق چۆل بورانلىرى ۋىژىلداپ تۇرغان
قۇم دۆڭلىرىنىڭ سىلىق، تەكشى قاپتاللىرىدا. ھەتتا
ياتقان زور پىلغا ئوخشايدىغان قۇم بارخانلىرىنىڭ چىڭ
چوققىلىرىدا ئۆز ۋۇجۇدىدىكى زاپاس سۇ بىلەن تېرەكنى
كۆكلىتىدۇ، ئاسمانغا كۆتۈرىدۇ. مەن بۇ ئۆز ۋۇجۇدى
بىلەن كاككۇك تۇخۇمىدىن چۈجە چىقىرىپ، ئۆز بالىلىرىنى
قۇربان قىلىش ھېسابىغا كاككۇك بالىسىنى ئۇچۇرما
قىلىدىغان غورىلايدەك سېخى ئانىنىڭ قانداقمۇ غولىغاتىغ
تەڭلىيەلەيمەن؟

مەن نەپىسىمنى بېسىش ئۈچۈن قېرى توغراقنى
قۇچاقلىدىم. پۇتلىرىمغا قايتىدىن جان كىردى، مەن
توغراقلىقنى ئارىلاپ يولۇمنى داۋام قىلدىم، نەدىندۇر
پالتا ئاۋازى ئاڭلاندى مەن تېڭشىدىم، شەرقتە، يەـ
كەن دەرياسى ئايلىنىدىغان جايدا مېنىڭ ئورمانلىـ
رىمغا سوغۇق قول تەگمەكتە. يۈگۈرۈشىم، ئەڭ ئاخىرقى
ماغدۇرۇمنى سەرپ قىلىپ ئۇ يەرگە يېتىپ بېرىشىم كېرەك.

چۈچۈك بۇيا، قومۇش يىلتىزلىرىنى چايناپ ئۆزۈمـ
نى ئالدىدىم ـ دە، يۈگۈردۈم. كۆزۈمگە قىزىللىق تىـ
قىلغىچە، پۇتلىرىم يىلتىزدەك تولغاشقىچە يۈگۈردۈم.
بىر تۈپ توغراق كېسىلگەن، لېكىن توغراق ئوغرىسى
قېچىپ كەتكەن، مەن توغراق ئۈچۈن ئىنتىقام ئېلىشقا
ھارۋاچاقىنى ئىزلاپ قوغلىدىم. لېكىن ھارۋىغا يېتەلمىـ
دىم. غەزەپ بىلەن مىلتىقىمنى ئاسمامغا قارىتىپ ئاتـ

www.uyghurkitap.com

تىنم. ياش توغراقلىق ئارىسىدىن توشقان - تۈلكىلەر چىقىپ قاچتى.

ملتىق ئاۋازىنى ئاڭلاپ جەزمەن ھەمراھىم ياكى بىزنىڭ مەيدانىمىزنىڭ باشلىقى يېتىپ كېلىدۇ.

مەن كېسىلگەن توغراقنىڭ كۆز يېشى بىلەن مۇڭدىشىپ ئۇزاق ئولتۇردىم.

— دەريانىڭ ئۇ قېتىمدىن ئىكەن! — دېدى يېنىمغا ئاتلىق يېتىپ كەلگەن مەيدان باشلىقى ئالدىدا تىپىرلاپ تۇرمايۋاتقان پاقلاننى ئىگەرگە ئوبدان جايلاشتۇرۇۋېتىپ. — خاپا بولما ئوكام، قوغلاپ يېتىپ دەككە-سىنى بەردىم. 20 كوي جەريمانىمۇ تىرىلدۇرۇپ ئالدىم. مە، تالۇنلاشتۇرۇپ قوي.

— مېھمانلىرى بارمۇ - نېمە، پالتەك ئاكا. — مەن پاقلاننى شەرەت قىلدىم.

— نېمە مېھمان؟ — دېدى پالتەك كۆكۈچ كۆز-لىرىگە چۈشۈۋاتقان تەرلىرىنى قارا كۆڭلىكىنىڭ پېشى بىلەن سۈرتۈپ. — غالچىلىق قىلىمەن. قۇرغاقچىلىق بولغانسېرى غالچىلىق كۆپىيىدىكەن. يېزىلىق ھۆكۈمەت-نىڭ باشلىقىنىڭ گېپىنى مايلىمىساق قۇرۇپ كېتىدىغان ئوخشايمىز. كۆرگەنسەن، ياشلاشتۇرغان مەيدانىڭ توغ-راقلىرى قۇرۇغىلى تۇرۇپتۇ.

— سىلىنىڭ قوناق، كېۋەزلىرىمۇ قۇرۇپتۇ، — دې-دىمەن باشلىققا ھېسداشلىق قىلىپ. — يىلدا 6 - ئاي-نىڭ ئاخىرىدا دەريا غا سۇ تولاتتى. بۇ يىل مانا 7-ئاينىڭ 12 سى بولۇپ قالدى، دەريا تېخى قۇرۇق، كۈن

ئىسسىۋاتىدۇ، نېمىشقا مۇزلار ئېرىمىگەندۇ- ھە؟

— بۇ يىل چاغلىمايلا 170 مو يەرگە تېرىقچىلىق قىپتىكەنمەن، بۇغدايلىرىم سۇ كىرمەيلا پىشتى. كېۋەز، قوناقلىرىم ئۆلىدىغان ئوخشايدۇ. نۆۋەتلىك سۇنى باشقىلارغا بەردىم. 20 تۈتۈنلۈك مەيداندا ئىلكى توقراقى مەنكەنمەن، مېنىڭ ئۆلسە بېلىم ئۇشتۇلۇپ كەتمەس، باشقىلارنىڭ ئۆلسە چاتاق...

— بۈگۈن باشلىقنىڭ گېلىنى ئوبدان مايلىسىلا بەلكىم ئۆلمەس!...

لېكىن باشلىق كېتىپ قالغان ئىدى.

مەن ياشلاشتۇرۇلغان مەيدانغا كەلدىم. نەچچەيۈز- مو يەردىكى ياش توغراقلار سولاشقان. ئۇلارنىڭ سېرىق يوپۇرماقلىرى كۆپەيگەن ئىدى، «ياشلاشقىنى نېمە بولدى؟» دېدىم ئۆز - ئۆزۈمگە،— ئانا توغراقتىن بىرسىنى يىلتىزىدىن چاناپ تاشلىساڭ بىرسىنىڭ ئورنىدىن ئون نەچچە تال ياش توغراق كۆكلەپ چىقىدۇ، قېرى توغراقلار ئۆز بالىلىرىنى بىزگە تاپشۇرۇپ ئالەمدىن ئۆتتى، ئەمدى بىز ئۇلارنى قۇرۇتۇۋەتسەك ۋىجدان ئالدىدا نېمە دەيمىز! ھەي كۇئېنلون، تەبىئەتنى كۆكەرتىش سېنىڭ بۇرچۇڭ، دەل - دەرەخ، زىرائەتلەر سېنىڭ بالاڭ، سەن نېمىشقا بىكۆيۈملۈك قىلىسەن، نېمىشقا بالىلىرىڭنى قاقشىتىسەن؟!»

مەن شائىرانە ھېسسىيات بىلەن ئۆزۈمچە سۆزلىدىم.

مانا، باشلىقنىڭ كېۋەزلىكى ئۇتاقتىن چىققان،

لېكىن تېخىچە يالتىراق يوپيقى ئېلىنمىغان، كېۋەزنىڭ شېغان، «جۇڭمىيەت» ① نومۇرلۇق ئىكەن، بۇ كېۋەزنىڭ تالاسى ئۈزۈن، ئۇچ قېتىم سۈ كىرگەن بولسا جەزمەن 300 جىڭدىن ساپ پاختا ئالغىلى بولاتتى. 20 مويەردىن شۇنچىلىكتىن ساپ پاختا ئېلىنسا، 6000 جىڭ ساپ پاختا دېگەن سۆز، بىزنىڭ باشلىق ئۇچۇن 10 — 20 مىڭ يۆنىلىك زىيان ھېچگەپ ئەمەس، ئۇ يەردىن چىققىدىغان ھوسۇلغىلا قاراپ قالغان ئادەم ئەمەس، ئۇنىڭ 500 — 600 تۈياق قويى، 50 — 60 مىڭ تۆپ ئورمىنى، مېڭىۋاتقان ماشىنا - تراكتور، زاۋۇتلىرى بار. 20 — 30 مىڭ يۆنىلىك زىيان ئۇنىڭ بۇرۇتىنى تەۋرىتەلمەيدۇ، لېكىن قىلغان ئەجرى، مۇھىمى ھۆكۈمەتكە قىلغان لەۋزى بىكار غا كېتىدۇ - دە، ئۇ بۇ يىل بۇلتۇرقىدىن 20 مىڭ جىڭ ئاشلىق، پاختىنى ئارتۇق سېتىپ بېرىپ، يېزا بويىچە ئەڭ ئالدىنقى قاتاردىكى رىقابەتچىلەردىن ئۆتۈپ كېتىشكە سۆز بەرگەن ئەمەسمۇ؟!

ئۇنىڭ ۋەدىسى بىلەن مەرتۇبىسگە جاۋاب بېرىدىغان مۇشۇ ئالدىمدا قاتتىق ياتقان يەر ئىدى. لېكىن بۇ يەر قىشتىن ئارانلا چىقىپ ئەتىيازنىڭ سېرىق ئاپتېپىغا ئۆزىنى سېلىپ ياتقان تۈك تاشلىغان قوتۇر كالىغا ئوخشاپ قاپتۇ. بۇ يەر مۇشۇ تۇرقى بىلەن بىزنىڭ باشلىقنىڭ يۈزىنى يەرگە قارىتىدىغان ئوخشايدۇ. باشلىقنىڭ كېكىردەك مايلاشقا پاقلان ئېلىپ مېڭ

① «مەھەللە ئۆزى» — يېڭى سۆز.

كىشىنىڭ سەۋەبىنى ئەمدى بىلدىم. ئۇ پاقلان بىلەن سۇ-
غا ئىگە بولۇپ، ئۆزىنىڭ پاختىسى بىلەن قونىقىنى ساق-
لاپ قالماقچى ئىكەن - دە، بوپتۇ. ھازىر ھەممىلا
ئادەم قىلىدىغان ئىش بولغاندىكىن، بىر قېتىم «غالچىلىق»
قىلغىنى ئۈچۈن بىزنىڭ باشلىقنىڭ مەرتىۋىسى چۈشۈپ
كەتمەس... لېكىن ئۇنداق دېگىنىم بىلەن، باشلىقنىڭ
ئىلاجىنىڭ يوقلۇقىدىن باشقىلارغا يېلىنغانلىقىنى ئوب-
دان بىلىمەن. بۇ ئادەم يۈز خاتىرە قىلمايدۇ، خۇشا-
مەت، ماختىنىشلاردا يوق، دۇرۇس ئادەم. ئۇنى ناھە-
يە، يېزىلىق ھۆكۈمەتتىكى بەزى رەھبەرلەرنىڭ يامان
كۆرۈشىمۇ ئۇنىڭ ئاشۇ مەجەزىدىن. بىرنەچچە قېتىم
مەن ئۇنىڭ باشقىلارنىڭ توغراق كېسىپ كېلىشكە
ئەۋەتكەن ئادەملىرىنى قۇرۇق قايتۇرۇۋەتكىنىنى، نالايىق
ئۇسۇل بىلەن يۇقىرىدىن تەستىقلىنىپ ياغاچ كەسكەن
كادىرلارنى پاش قىلغانلىقىنى، بەزىلىرىنى «تەبە-
ئىي ئورمانلارنى ئاسراش قانۇنى» نىڭ بەلگىلىمىلىرى بو-
يىچە خەلق سوت مەھكىمىلىرىگە يوللىغانلىقىنى،
ئۆزىنىڭكىمۇتەبەئىي ئورمانلاردىن بىر شاخقا خىيانەت قىل-
ماي دېيىغانلىقىنى بىلىمەن، بۇنداق ئادەمنىڭ سۇ ئۈچۈن
پاقلان سويۇشى ئالدى بىلەن ئۆزى ئۈچۈن ئازابلىق،
شۇنىڭ ئۈچۈن مەن باشلىقنى ئويلاپ ئازابلاندىم، چۈنكى
مەن باشلىقنىڭ چىرايىدا كۈلكە، كۆزلىرىدە شادلىق
بولۇشىنى تولىمۇ خالايمەن.

ئايدىڭ، ئاي مېنىڭ ئۇستۇمدە، مەن ئورمان ئارا-
سىدىكى ئىككى قەۋەتلىك ساتمىدا ياتىمەن، ملتقىم

www.uyghurkitap.com

بەتلەكلىك، ئىتلىرىم قويۇۋېتىڭلىك. تەكلىماكانلىك
قۇرۇق - ئىسسىق شامىلى ماڭا ھەمراھ، شۇنىڭ ئۈچۈن
مەن قورقمايمەن، ئەمما نېمىشقىدۇر ئۈيقۇم كەلمەيدۇ.
سالقىن شامالدا توغرا قىلىرىم پىچىرلىشىدۇ، نەدىدۇر
توشقان ئۇۋىسىنى تاپقان تۈلكە «خىرت - خىرت» قى-
لىدۇ، قىرغۇل خورازلىرى چىللايدۇ... لېكىن مېنىڭ ئۈي-
قۇم قاچقان، ساتمىنىڭ ئىككىنچى قەۋىتىدە ئۆرە تۇرۇ-
ۋېلىپ ئەتىراپقا قارىدىم. ئاق سېرىق قۇم دۆڭلىرى
ئۇ يەر - بۇ يېرىدە چوقچىيىپ تۇرغان توقايلىق قارا-
تۈل يېشىل يوپۇق ئاستىدا ئۈيقۇدا، نېرىدا شەرق-
رىپىدىكى كىرىمسەن كۆرۈنىدىغان چەكسىز قۇم، پەقەت
ھال گۈللۈك يۇلغۇن، ھەم سۇدا، ھەم قۇملۇق چۆلدە
ئۆسىلەيدىغان قومۇش. تەكلىماكانلا ئويغاق، ئۇ مې-
نىڭ يېشىل ئورمانلىقىمنى يۇتۇۋېتىش كويىدا. ئۇ
ئۆزىنىڭ بوران - قۇملىرى بىلەن تىنىمسىز ھالدا بىز-
گە ھۇجۇم قىلىۋاتىدۇ. لېكىن ئەمەلدە ئۇ ھۇجۇم بى-
لەن چېكىنىۋاتىدۇ، بىز ھەر يىلى ئاز - ئازدىن يې-
ر ئېچىپ، كۆچەت تىكىپ، ئۇنىڭ باغرىغا ئىچكىرىلەپ كى-
رىپ كېتىۋاتىمىز. دېمەك، ئۇ خىلىغاندەك قىلغان بى-
لەن مېنىڭ توقايلىقىم ئەمەلىيەتتە سەگەك، ئۇ، قۇملۇقىغا
ھۇجۇم قىلماقتا.

مەن تەكلىماكان باغرىغا «كەشتە بېسىش» تا سې-
دۇركەن ئەمگىكىم ھېسابىغا ماڭا كېلىدىغان شان-شە-
رەپ، مەرتىۋىلەرنى ئويلاپ شېرىن خىيال بىلەن ئۇخ-
لاپ قاپتىمەن. ساتمانىڭ سىلكىنىشىدىن ئويغىنىپ كەتتىم.

— ئوسمان، تۇر،— دەيتتى باشلىق هاياجانلا-
نغان هالدا ئات ئۈستىدە تۇرۇپ ساتمامنى لىڭشىتىپ،—
ياش توغراقلىرىڭنىڭ خۇشاللىقىنى كۆرۈۋال!
— نېمە بولدى پالتەك ئاكا؟
— سۇ، هېلىقى باشلىق بىر پاقلاننى يەپ ئىك-
كى سوتكا سۇ بېرىشكە ماقۇل دېدى. مەن ئادەملەرنى
باشلاپ باشلىق بىلەن بىللە بېرىپ سۇ قېناپ كەلدىم.
بىر سوتكا توغراقلارغا ئاقسۇن، يەنە بىر سوتكىدا بىز-
نىڭ كېۋەز، قوناقلارغا...
— ئاۋۋال كېۋەز، قوناقلارنى سۇغىرىدىغان گەپ
ئىدى پالتەك ئاكا، توغراق ئۆلمەيدۇ، لېكىن كېۋەز بى-
لەن قوناق ئۆلىدۇ - يا؟
— باشلىق پاقلاننىڭ كۈچى بىلەن باشقىلارنىڭ
ئۆچىرەتلىك سۈيىنى بىزگە قېناپ بەردى. ناۋادا سۇ
ئىگىلىرى بىر سوتكىدىن كېيىن سۇنى ئېلىپ كەتسە
ياكى باشلىق يەنە بىرسىگە ۋەدە بەرسە؟...
مەن «باشلىق» نىڭ ئاق كۆڭلەك كىيىپ گىلەم
سېلىنغان خادىكتە ئولتۇرسا هارۋا بىلەن تەڭ سىلكى-
نىدىغان هەددىدىن زىيادە يوغان قورسىقىنى، چىخ قال-
پاق ئاستىدا سالپىيىپ تۇرىدىغان گۆشلۈك يۈزىنى، پو-
لۇ ياكى گۆش يېگەندە بىر - بىرلەپ يالاپ، شۈمۈپ
چىقىدىغان دىقماق، بۇدرۇق قوللىرىنى ئەسلىدىم. بۇ
قوللارنىڭ تەستىق سالمىقىمۇ، تەستىقىنى يىرتىپ تاش-
لىمىقىمۇ شۇنچىلىك تېز، ئاسان.
مەن هەم خۇشال، هەم مەيۈس هالدا ساتمىدىن

چۈشتۈم. شەرقتىكى سارغۇچ قۇم دۆڭلىرىنىڭ قىلىرىغا قىزغۇچ ھەل بېرىپ قۇياشمۇ ئۇپۇق سىزىقىدىن باش كۆتۈردى. مېنىڭ ياش توغرالىرىم بۇدرۇق يوپۇرماقلىرى بىلەن قۇياش نۇرىدىن چىمىرلاپ كۆزنى چېقىپ تۇرغان سۇ بېتىدە شادلانماقتا. ئۇلار خۇددى داستىكى يىلمان سۇنى بەھۇزۇر ئويناۋاتقان بەختلىك بوۋاقلا ئوخشايتتى. ياش توغرالىرىم سۇنىڭ كۆچى بىلەن ئەمدى شۇنچىلىك تېز چوڭىيىدۇ. خىمىيىۋى ئوغۇت بېرىلگەن يېشۈدىلەكمۇ ① ئەمدى ئۇنىڭغا يېتەلمەيدۇ.

مەن چۈشكىچە سۇ كېچىپ يۇرۇپ قاپتاللار، دۆڭلەرگە سۇ ئاچتىم. سۇ چىقالمىغان يەرلەرگە چىلەك بىلەن توشۇدۇم. خۇددى ئۆز ئەجرىمى بىلەن ھەممىلا بالىلىرىنى رازى قىلماقچى بولغان بالىجان ئانىدەك بىر-مۇ كۆچەتنىمۇ سۇسىز قويماسلىققا تىرىشتىم.

— ئوسمان توغراق!— دېدى بىرسى تۇيۇقسىز يېنىمدا پەيدا بولۇپ لەقمىنى سوزۇپ توۋلاپ،— قېنى بىزنى ئەك ياخشى توغرالىرىڭغا باشلا.

— ساتمامغا باشلاي،— دېدىمەن يېزىلىق ھۆ-كۈمەتنىڭ «جېنىڭ» ماشىنىسىنى ھەيدەيدىغان چاقچاقچى شوپۇرغا لايىقىدا چاقچاق قىلىپ،— ساتمىدىن قا-يسىڭ ئەك ياخشى توغرالارنى كۆرەلەيسەن.

— بىز كۆرگىلى ئەمەس، كەسكىلى كەلدۇق جۇ-مۇ!

---

① يەنى.

— كەسكىلى؟— دېدىممەن ئەگ يامان كۆرىددىغان بۇ سۆزنى ئاڭلاپ بىردىنلا تۆتۈلۈپ،— بۇ يەردە ئاسراش، تىكىشتىن باشقا ۋەزىپە يوق، بىلدىڭما؟

— باشلىنىك بۇيرۇقى بىلەن كەلدۇق، ساڭا ئاسراش، تىكىشنى ۋەزىپە قىلىپ بەلگىلەپ بەرگەن ئادەممۇ شۇ، مانا ئەمدى كېيىشنى ۋەزىپە قىلىپ بېرىنى ئەۋەتكەن ئادەممۇ شۇ، بىلدىڭما؟

— بىز باشلىققا بويسۇنمىز، ئەمما توغراقلار بويسۇنمايدۇ، بىلدىڭما؟

— بېرىنىڭ ھەرە - پالتىلىرىمىز توغراقلىرىڭنى ئوڭايلا ياۋاشلىتىدۇ جۇمۇ.

— ھەرە - پالتىلىرىڭنى «ئورمان ئاسراش قانۇنى» ئوڭايلا گال قىلىپ قويىدۇ جۇمۇ!

ياغاچ كەسكىلى كەلگەنلەر ھەرە - پالتىلىرىنى كۆتۈرۈشۈپ مېنى قىلچىمۇ كۆزگە ئىلماي ئورمانلىققا قاراپ مېڭىشتى. مەن ئۇلارنى توستۇم:

— بولمايدۇ ئاغىنىلەر!— دېدىممەن ئۇلارغا ۋاقىراپ،— بۇ تەبىئىي توغراقلىقنى كېسىشكە بولمايدۇ. ئورمان كەلگۈسى ئۇچۇن، پۈتۈن تەكلىماكانىنى كۆكەرتىش ئۇچۇن كېرەك. ئورمان — تەڭشىگۈچ، ئۇ ھاۋا تەڭشەيدۇ، ئورمان يېرىنىڭ كېيىمى، يېرنى يالىڭاچلىۋەتمەك، يەرمۇ بېرنى يالىڭاچلايدۇ.

لېكىن مېنىڭ ھاياجانلىنىپ ئېيتقان «ئىلمىي» گەپلىرىم ئۇلارنىڭ قانچىلىكىنىڭ قۇلىقىغا كىرگىنىنى بىلمەيمەن. مەن ئۇلارنى توسۇيالمىدىم: «باشلىق»نىڭ

بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلغۇچى بۇ كوللېكتىپنىڭ پالتىلىرى توغراقلارنىڭ غولىغا تەگكەندە مېنىڭ تاقىتىم تۈگىدى - دە، مىلتىقىمغا يۈگۈردۈم. ئەمدى مەنمۇ «ئىلمىي» لىكتىن ۋەھشىيلىككە ئۆتمىسەم بولمايدىغان بولدى.

— توختا!— دېدىممەن پالتا كۆتۈرگەنگە مىلتىق تەڭلەپ.

— پالتاڭنى چۈشۈر، بولمىسا ئېتىۋېتىمەن.

ئۇ كۈلۈپ قويۇپ پالتىسىنى توغراق غولىغا ئۇردى. توغراق ياش تۆكتى. «پاڭ» قىلىپ بىر پاي ئوق ئاتتىم. ئوق پالتا تۇتقىچىنىڭ بېشىدىن ۋىژىلداپ ئۆتتى. ئۇنىڭ قولىدىن پالتىسى چۈشۈپ كەتتى. باشقىلار پىتىرلاشتى. مەن قورالىمنى دوستلىرىمغا تەڭلەپ تۇرۇپ غەزەپ بىلەن ۋارقىرىدىم:

— ياخشىلىقچە قايتىڭلار، بولمىسا ئاتىمەن!—. ئۇلار قايتمىدى، لېكىن توغراقلارغا پالتا ئۇرالمىدى. ئاخىرقى ھېسابتا توغراقلارنى يەنىلا پالتەك ئاكا قۇتۇلدۇردى.

ئۇ ئات چاپتۇرۇپ يېتىپ كەلدى - دە:

— بۇ نېمە بۇلاڭچىلىق؟— دەپ سورىدى.

— باشلىق ئاخشام 15 كىلو مېتر يولنى خادىك بىلەن بېسىپ يۈزۈڭلارنى قىلىپ مېھمانغا كەلدى،— دېدى ياغاچ كەسكۈچىلەردىن بىرسى قوللىرىنى ھاۋادا پۇلاڭلىتىپ،— ئوسمان توغراق باشلىقىنىڭ يۈز - خاتىرسىنى قىلىمىدى. بىزگە ياغاچ كېسىشكە يول قويمىدى!

— باشلىققا بېرىپ ئېيتىڭلار،— دېدى پالتەك

ئاكا،— ئات ئۇستىدە سىڭايان ئولتۇرۇپ،— سۇ بەرگە نىسگە رەھمەت، لېكىن بىر تالمۇ ياغاچ بېرەلمەيسىز. زورلۇق بىلەن كەسسەكلار بىزنىڭ ئادەملىرىمىز قورالىرىنى ئىشقا سالىدۇ. قانۇن ئالدىدا مەن جاۋابكار!

— ياخشىلىققا يامانلىقمۇ بۇ؟— دەپ ۋارقىرىدى بايىقى كىشى چېچىلىپ،— ئالسەن، بەرمەيسەن، ھېچ بولمىسا ئون تال خا بەرگىن. باشلىق ئۆي سالدىكەن، قۇرۇق قول كەتمەيلى، بۇ توغراقلارنى يا سىلەر تىكمىگەن، ئۆزى ئۇنگەن، خەلقنىڭ ياغىچى بۇ.

— بىلىدىكەنسەنغۇ!— دېدى پالتەك ئاكا «گەپ تۈگىدى» دېگەندەك قىلىپ قولىنى كەسكىن سىلكىپ،— شۇنىڭ ئۈچۈن بىر تالمۇ بېرەلمەيمىز!

لېكىن پالتەك ئاكا بۇ كەسكىنلىكى بىلەن يۈتۈن كېۋەز - قوناقلىرىنى قۇرۇتۇۋالدى. چۈنكى شۇ كۈنى كەچقۇرۇن سۇ توختىدى.

مەن ئازابلاندىم: مېنىڭ باشلىقىمنىڭ بۇنداق زىيانلىرى ناھايىتىمۇ كۆپ، ناھايىتىمۇ تولا، ئۇنىڭدىن ئۇرغۇن ئادەملەر نارازى. ئۇ شۇنىڭ ئۈچۈن ماختاش، مۇكاپاتلاشلاردىن مەھرۇم. ئۇ شۇنىڭ ئۈچۈن دائىملا قىلغان خۇشامەت، ياخشىلىقلىرىنىڭ جازاسىنى تارتىدۇ. ئۇنىڭدىن پەقەتلا تەكلىماكان قويىندا ياشىرىپ تۇرغان، گويا سارغۇچ داستىخانىنىڭ بىر تال يېشىل - يوپۇرماق گۈلىدەك كۆرۈنىدىغان مېنىڭ توغراقلىرىم — مەن ھەر كۈنى بىر قېتىم ئايلىنىپ چىقىدىغان توقايلىقلار رازى.

ئۇ ئاجايىپ ئادەم: ساپ تەرى قۇمغا سىڭگەن، ھالال ئەمگىكى ھاۋاغا كەتكەن!...

1985 - يىل، 6 - ئىيون، مەكىت، تۇمەنتال.

ئۇيغۇر كتاب تورىيىكىتى
www.uyghurkitap.com

ئۇنتۇمايمەن، گۇلسارە

1

ئېغىر چاڭ - توزاندىن بىرلىرى سەتلەشكەن، بىرلىرى چىرايلىق بولۇپ قالغان يولۇچىلار يېزىلىق ھۆكۈمەت ئىشخانىسى ئالدىدا ئاپتوبۇستىن چۈشۈشتى.

ئەمەنجان يالىڭاياق توپا كېچىپ، ئاپتوبۇستىن چۈشكۈچىلەرگە بىرمۇ بىر قاراپ چىقتى - دە، خوجايىن ئايالنىڭ «ھەممىدىن چىرايلىقى مېنىڭ ئوغلۇم شۇ!» دېگەن تونۇشتۇرۇشىغا ئاساسەن يالاڭباش، چاقماق كۆڭلەكلىك يىگىتنىڭ ئالدىغا باردى.

— سىلى، نىجاتجان بولاملا؟ — دەپ سورىدى ئۇ ھودۇقۇپ تۇرۇپ.

— مەن نىجات! — يىگىت كۈلۈمسىرىدى ۋە

ئەمەنجانغا قەل ئۇزاتتى. ئەمەنجان يىگىتنىڭ قولىنى ئىككى قوللاپ چىڭ سىقتى:

— بەلەن، چىرايلىقىكەنلا، راست ھەممىدىن چىرايلىقكەنلا!

نىجات چاڭ - توزانغا مىلەنگەن، ساقال - بۇرۇتىمۇ تىغا ئاق كىرگەن، لېكىن ئۇزۇن كىرپىكلىك كۆزلىرىدە ئۇيغۇر گۈزەللىكى ساقلانغان ئادەمنىڭ ماختاشلىرىدىن مەمنۇن بولۇپ قولىنى ئەمەنجاننىڭ مۇرىسىگە قويدى:

— ماڭا ھارۋا ئەكەلدىڭىزمۇ؟ ئاۋۇ چامدانىمۇ مېنىڭ.

خوجايىنلىق قانداق راھەت، باشقىلار يۈگۈرۈپ يۈرۈپ يۈك - تاقىڭنى ھارۋىغا باسىدۇ، سەن خاتىرجەم يۆلەنچۈكىگە يۆلىنىپ، بالدىقىنى دەسسەپ، يۈمشاق گىلەم ئۈستىدە راھەتلىنىپ ئولتۇرىسەن، ئويناق ئاتلار تومۇزدىمۇ شامال پەيدا قىلىپ ساڭا ئارام بېرىدۇ ۋە سىلىق يورغىلاپ ئىككى قاسنىقى قويۇق دەرەخلىك يوللار بىلەن ئېلىپ ماڭىدۇ. ئايرىلغىنىڭغا ئۇچ يىل بولغان يېزا يوللىرى ساڭا بالىلىق چاغلىرىڭنى، ياشلىق خاتىرەڭنى بىر يوللا ئەسلىتىدۇ. يېزاڭنىڭ ئىللىق شامىلى، تونۇش پۇرىقى سېنى سېغىنغان ئىنىدەك ئاچكۆزلۈك بىلەن سۆيىدۇ. ياپراقلىرى ئۈپمەدەك توپىغا مىلەنگەن سۆگەت، جىگدە نوتىلىرى خۇددى سېنىڭ چۆرە - دېدەكلىرىدەك باش ئېگىپ تۇرىدۇ. يېشىل ياپراق، سېرىق، ھال گۈللۈك، تاۋۇز دۇمبىسىدەك يول - يول كۆرۈنىدىغان چەكسىز كېۋەزلىكلەر خۇددى

ساڭا قاراپ يۈگۈرۈپ كېلىۋاتقاندەك، يىراقتا سايرىغان كاككۈك سېنى كۈيلەۋاتقاندەك بىلىنىدۇ.

ئۆزىنى ئاشۇنداق تاتلىق تۇيغۇ، شېرىن ھىسسىياتقا ئىگە قىلغان ھارۋىكەشكە نىجاتنىڭ زوقى كەلدى-دە:

— نېمانچە تېز، نېمانچە سىلىق ھەيدەيسىز؟ ئېتىڭىز نېمىدى ئاكا؟ — دېدى.

كىر كۆڭلەكلىك، گۈللۈك چىت بەلباغ باغلىغان، گەدەنلىرى كۆيگەن ھارۋىكەش ئۇنىڭغا قايرىلىپ، شالاڭ، سېرىق چىشلىرىنى كۆرسىتىپ كۈلدى:

— ئېتىم ئەمەنجان، دادام رەھمىتى قورايچى ئىدى، ئەمەنجان دەپ ئىسىم قويۇپتىكەن، ئەمەندەك كۈن كۆرۈۋاتىمىز، ئەمدى.

— سىز كەنتلىك ھۆكۈمەتنىڭ ھارۋىكىشىمۇ، دادامنىڭمۇ؟

— ئىككىسى بىر گەپ، سىلەرنىڭ ئۆينىڭ ئادىمى بولۇپ قالدىم، ۋاھ، ۋاھ! يانداق شوخراق، كۆۋرۈكتىن ئۈركۈيدۇ. ۋاھ، ۋاھ! بول، چىق قىزىم، ئۆيگە بارغىچە چىقىۋال، نېمىگە تارتىنىسەن، ئۆز داداڭ، ئۆز ئاكاڭ!

ھارۋا توختىدى، ھارۋىنىڭ كەينىگە بىلىكىگە كىچىك سېۋەت سېلىۋالغان بىر قىز ياماشتى.

— ما يەرگە، گىلەمگە چىقىڭ، سىڭلىم!

نىجات قىزنىڭ بىلىكىدىن تۇتۇپ گىلەمگە تارتتى. قىز خۇددى گۇناھلىق ئادەمدەك يەرگە قاراپ ئۇچىسىدىكى ياماق چۈشكەن قىزىل ئەڭگىلىشىن كۆڭلىكىدەك

قىزاردى، نجات قىزنى كىلەمگە ئولتۇرغۇزدى - دە، قىزىقىش، زوقلىنىش نەزەرى بىلەن سىنچىلاپ قاردى: قىز كۆزەل ئىدى، ئۇ نېپىز كونا ياغلىق ئاستىدا خۇددى قويۇق ياپراقلار ئاستىدا ئېچىلغان، قاتلىرىدا شەبنەم يالتىراپ تۇرغان كەرسىز قىزىلگۈلگە ئوخشاپ قالغان ئىدى. نجات ساۋاقداشلىرى ئارىسىدىمۇ. ھەتتا ئۇرۇمچى، قەشقەر كوچىلىرىدىمۇ ئۇچرىتىپ باقمىغان ساھىبجامال قىزدىن كۆزىنى ھېچ ئالالمىدى.

- سەئلىم، ئىسمىڭىز نېمە؟ — دەپ سورىدى ئۇ قىزنى «سىز»لەپ، قىز ئەدەبلا كۆتۈرۈلگەن كۆكسىگە قاراپ ئۇيلىغاتقاندەك قورۇنۇپ، بېشىنى سىلىپ ئول تۇراتتى.

— ئىسمى گۈلسارە! — دېدى دادىسى جاۋاب بېرىپ، — ئۆيدىمۇ شۇنداق، گەپ قىلمايدۇ.

— ئوقۇغانمۇ سىز، سەئلىم؟

— بەشىنچى سىنىپنى ئاران ئوقۇيالىدى، — يەنە ئەمەنجان جاۋاب بەردى، — ئوقۇتۇلى دېسەك، بۇ قىزنىم باللىرىمنىڭ چوڭى، ئالتە ئۆكسى بار، ئانىسى يالغۇزچىلىق تارتىپ ...

نجات ھېسسىياتچان، خەيرخاھ، ئوچۇق پىكىرلىك يىگىت ئىدى.

— ئېسىت، ئېسىت! — دېدى ئۇ قىزغا ئېچىنىپ، — بۇ قىزنى قانداقمۇ ئۆيى ئىشى، ئېتىز ئىشىغا زايا قىلغىلى بولىدۇ؟ بۇنداق چىراي، بۇنداق گۈزەللىك ئوقۇشقا، سەھنىگە، مەللىتىمىزنىڭ شان - شەرىپىگە سەرپ

قىلىنىشى لازىم ئىدى، ئېسىت! زايا قىلىپسىز ئاكا!
نىجاتنىڭ ئاۋازى تىترەپ چىقتى. قىز شۇ چاغدا
نىجاتقا «لاپ» قىلىپ بىر قارىدى. ياق قارىمىدى.
كۆز ئۇچقۇنلىرى بىلەن نىجاتنىڭ بەدىنىگە ئوت چاچ-
تى. قىز ئۆتكۈر كۆز نۇرلىرى بىلەن نىجاتقا يۈرىكىگە
تولغان ئارمان، ئەلەملىرىنى بايان قىلدى. نىجات قىز-
نىڭ بۇ قارىشىدىن ئارمان گۇللىرى سولاشقان، كۆز
ئالدىدىكى كاتاكلىق يولدىن باشقا يولنى خىيال قىلىش-
تىن ئاللىقاچان توختىغان يۈرەكنىڭ نالىسىنى ئاڭلىدى.
ئۇ خۇددى قىزنىڭ پۈتۈن ھال - مۇڭ-
ئالاپ بولغانىدەك ھەسرەت چەكتى - دە، ئاشقىغا
ئىنتىزار ئادەمدەك ئۇلۇغ كىچىك تىندى.
— بىزنىڭ ئۆيگە كەلدۇق! — دېدى ئەمەنجان
ئىككىنچى قېتىم ھارۇننى توختىتىپ، — قېنى قىزىم،
چۈشكىن!
— مەنمۇ چۈشەي! — دېدى نىجات ھاياجان
بىلەن، — قىزنى ئارزۇ - ئارمانلىرىدىن مەھرۇم قىل-
غان ئۆينى بىر كۆرەي!

2

بۇ قانداق ئۆي؟ ھويلىنىڭ پاكار كۈمىلاچ تام-
لىرىغا جۇل - جۇل، مەينەت يوتقان - كۆرپىلەر،
توغرىراقى، بىر پۈلغا توختىمايدىغان لاتا - پۈتا ئار-
قىلغان، ئېيىق ئۆڭكۈرىدەك كۆرۈنىدىغان ئۆي ئىشىكىدىن

قارىسىڭىز، ئىچىدە زەي، تاقىر يەردىن باشقا ھېچنېمە يوق، ياپيالىڭاچ، ئۈست - بېشى مەينەت بەش بالا كىر يۈزلىرىگە زىننەت بېرىپ مۆلدۈرلەپ تۇرغان قاپقارا، چىرايلىق كۆزلىرى بىلەن كىرگۈچىگە مۆلۈلدەپ قاراپ تۇرۇشماقتا. ئېتىكى جۇل - جۇل، دولىسىغا ياماق چۈشكەن كۆڭلەك كىيگەن ئايال خۇددى «نېمىشقا ئۇياتلىق مېھمان باشلاپ كەلدىڭ؟» دەپ نارازى بولۇۋاتقاندەك ئېرىگە ئالىيىپ قارىماقتا.

— بالىلار نېمىشقا يالىڭاچ؟ — نىجاتنىڭ سوئالى جاۋابسىز قالدى.

— ئۈچ ۋاخلىقڭىلارغا نېمە يەيسىلەر؟ — نىجات گۇناھكاردەك يەرگە قاراپ تۇرغان ئەمەنجاندىن سورىدى.

— ئاش - نان! — دېدى ئەمەنجان ئېغىر خورسىنىپ، — بالىلار ئىش قىلىپ، ئاچ قالمايدۇ.

— بالىلار ياخشى يېيىشى، خۇشال بولۇشى كېرەك. بولمىسا بۇلارنىڭ ئەقىل - ئىدرىكىنىڭ يېتىلىشىگە تەسىر يېتىدۇ ئەمەنجان ئاكا، بالىلار يەيدىغان ناندىن ئەپچىقىڭا!

ئەمەنجان ئايالىغا قارىدى، ئايالى ئۆيگە كىرىپ كېتىپ خېلىدىن كېيىن بىر پارچە بازار نېنى ئېلىپ چىقىپ نىجاتقا سۇندى.

— ياق، بۇ بازار نېنى، ئۆيدە ياققان ناندىن ئەپچىقسىلا!

— مۇشۇ نان ئۆي نېنى يا!

ئۇيغۇر كتاب ئوقۇرمەنلىرى ئۇيغۇرچە كىتابلار ئىنتېرنېت بېكىتى www.uyghurkitap.com

— قېنى، ساڭا - پوشكال!؟

— هېيت قىلالمىدۇق، ئۇكام ...

نىجاتنىڭ لەۋلىرى تىترىدى. ئۇ خۇددى بىرسىنى سوراقتا تارتمۇاتقاندەك ۋارقىراپ سۆزلىدى:

— بالىلار نەدە ياتىدۇ، هويلىدىمۇ؟ قىشتىچۇ؟ ئۆيۈڭلەرنىڭ ئۆگزىسىدىن يۇلتۇز كۆرۈنىدۇ، تاملىرى لېمانداق ئۆتەمۇتۇشۇك؟ نېمىشقا سىلەرنىڭ ئۆيۈڭلەرگە يېڭى سىياسەتنىڭ نۇرى چۈشمىدى؟

— مېنىڭ قەتلى شۇكرى! — دېدى ئەمەنجان كۈلۈپ قويۇپ، — يېڭى سىياسەتنىڭ كۆچى بىلەن كونا قەرزلەردىن قۇتۇلدۇق، بۇ يىل 18 مو يەرگە بۇغداي، قوناق تېرىدۇق، خۇداغا شۈكرى، 6500 جىڭ بۇغداي ساتتۇق، كېيىمۇ يامان ئەمەس، ئوقۇلىنىپ قالمىز، ئۇكام.

— يەنە قانچىلىك قەرزدىلار بار؟

— 300 كويدەك قالدى.

— مۇشۇ تۇرمۇشقا رازىمۇ سىلى؟ نېمىشقا گۆش-مايسىز، بالىلار يالىڭاچ، ئۆيىمۇ قۇپقۇرۇق تۇرسا، يەنە شۈكرى دەيلا؟ سىلىگە باي ئائىلىلەر قاراشمامدۇ؟ مېنىڭ دادام ئۆيلىرىگە بىرەر قېتىم كېلىپ كۆردىمۇ؟

— جامال شۇجىنى جىق ياردەم قىلدى، — دېدى ئەمەنجان كۈلۈپ تۇرۇپ، — هالىمىزغا يېتىدۇ. ئۆيىمىزگە كەلمىگىنى بىلەن ياخشىلىقى كېلىپ تۇرۇۋاتىدۇ.

— دادام پارتىيە ئەزاسى، ياخچىكا شۇجىسى، سىلەردەك ئائىلىلەرگە ياردەم قىلىش ئۇنىڭ ۋەزىپىسى،

— ياق، راست گەپ قىلسىلا.
شۇ چاغدا بالىلارنىڭ چوڭى — ئون ياشتىن ئا
قان ئوغۇل ئۆيگە كىرىپ بىر زاغرا كۆتۈرۈپ چىقتى
نىجات بالىدىن ز غرىنى ئېلىپ بىر بۇردا ئۇشتۇپ يىبەر
لىان يىرىك ۋە تەمسز ئىدى.
— ئۇچ ۋاخلىقغىلار مۇشۇمۇ؟
— ياق، ئاش ئىچمىمز.
— نەچچە ۋاخ؟
— ئىككى ۋاخ.
— گۆش - يېغى بارمۇ؟
— يوق.
— چاماغۇر - پۇرچاقلىرىچۇ؟
— ئۇ نېمىلەرمۇ يوق ...
ئەمدى ئەمەنجانىڭ ئايالى تارتىنىماي جاۋاب
بەرمەكتە ئىدى. ئۇ خۇددى بىر قۇتۇلدۇرغۇچىغا يولۇققاندەك ھال ئېيتىشقا باشلىدى:
— خۇدانىڭ سۈيى. خېمىر، تۇز! بالىلار مۇشۇنىڭغىمۇ خۇشال بولىدۇ.
— تېخى روزى ھېيت ئاخىرلاشمىدى، — دېدى نىجات ئاچچىق كۈلۈپ قويىپ، — مەن ھېيتلايمەن. قەيەردە ئولتۇراي، قېنى ئەمىسە، ماڭا داستىخان سېلىڭلار.
ئەمەنجان ئۆيدىن بىر جۇۋا - جۇل شىرداق ئېلىپ چىقىپ قاپقارا ئىسلاشقان ئوچاقنىڭ ئالدىغا سالدى - دە، نىجاتنى تەكلىپ قىلدى. لېكىن نىجات ئولتۇرمىدى.

دادامنىڭ 100 مىڭ يۈەنلىك ۋەجى بار، سىزدەك نەمىشقا پۇل، كىگىز، مال، ئاشلىق يارىدەم قىلمايدۇ؟

— ھەر ئايدا 40 كويدىن پۇل بېرىۋاتىدۇ - يا.

— ئۇ سىلىنىڭ ئىش ھەققىلىرىدۇ؟

— شۇمۇ يارىدەم.

ئېھ، قانائەتچان دېھقان، تۇرمۇشىنىڭ لەززىتى بىرلا خاتىرجەملىك دەپ قارايدىغان ساددا ئادەم! بۇ دۇنيادا ئىنسان بەھرىمەن بولۇشقا تېگىشلىك راھەت - پاراغەتنىڭ تۈرلىرى نەچچەمىڭ، نەچچە مىڭ! سېنىڭ مۇنۇ پاكار جىگدىلەر ئارىسىدا مۇساپىر مومايدەك مۇڭلىنىپ ئولتۇرغان پاكار، قاراڭغۇ ئۆيۈڭگە نېمە ئۈچۈن نەچچە مىڭ خىلىنىڭ بىرەرسى يولاپ قويمايدۇ؟ باشقىلارنىڭ بالىلىرى پاكىز، توق؛ ئۇلار كىچىك تۇرۇپلا چەت تىل، ئىلىم - بىلىم ئۆگەنمەكتە، تەبىئەت، جەمئىيەت سىرلىرىنى بىلىشكە قىزىقماقتا. سېنىڭ مۇنۇ توپىغا مىلەنگەن يالىڭاچ بالىلىرىڭ بولسا نان غېمىدە، ئۇلارنىڭ مۆلۈلدەپ تۇرغان كۆزلىرى مايلىق، ئىسسىق تاماقتا ئىنتىزار. ئۇلار ياخشى كىيىشنى، سايا ھەت قىلىشنى، ئويۇن كۆرۈشنى ئارزۇمۇ قىلمايدۇ. بەخت مانا مۇشۇلارغا تازا زۆرۈر ئىدى، لېكىن قەرىشقاندەك بەخت بۇلاردىن بۇتنەمۇ الغان.

نىجات شۇلارنى ئويلىدى - دە، يانچۇقىدىن بىر يۈەنلىك پۇللارنى چىقىرىپ بالىلارغا بېرىدىن تۇتقۇزدى.

— سىلەرگە ھېيتلىق! — دېدى ئۇ بالىلارنىڭ

بېشىنى سىلاپ، ــ كۆرۈشكىچە ئامان بولۇڭلار، ئوماقلىرىم.

بالىلار دۇنياغا كېلىپ تۇنجى قېتىم پۈل تۇتقان قوللىرىنى كۆتۈرۈپ هويلىدا قىيىغىتىشتى: نىجات زاغ زىددىن بىر پارچىنى قەغەزگە ئوراپ يانچۇقىغا سالىدى ــ دە، مۇشۇ خارابى ئۆيدە چوڭ بولغان كۆزەلنى ئىزلەپ ئەتراپقا قارىدى، گۈلسارە هېچنەدە كۆرۈنمىدى. دېمەك قىز نومۇس قىلغان، ئازابلانغان.

ئۇ نەدىكىن، ئۇ هازىر نېمىلەرنى ئويلاۋاتىدىكىن.

3

نىجات بۇنداق ئۇچ يىل بۇرۇن كەلگىنىدە يېگىدىن سېلىنغان بەش ئېغىزلىق ئۆي هازىر ياشلىق گۈزەللىكىنى ئۆز قىزىغا ئۆتكۈزۈپ بەرگەن ئانىغا ئوخشاپ قاپتۇ. ئۇ يەردە قازناق، يېپىقلىق هويلىسىدا خىزمەتچىلەر بىلەن يېزىلىقلارنىڭ پاراڭلىرى تۈگىمەيدىكەن. هۆيلا بىلەن سىرلانغان سالاسۇن ئارقىلىق ئايرىلىپ تۇرىدىغان مېۋىلىك باغىدا ئىيۇن ئېيىنىڭ غۇرۇرى بولغان جانانە ئۆرۈكى شاخلار ئارىسىدا مارجانىدەك يالتىراپ ــ قىزىرىپ تۇرۇپتۇ، باغقا قارىتىپ يېگىدىن خىش بىلەن سېلىنغان ئۇچ ئېغىزلىق، ئاستى ــ ئۈستى تاختايلىق يېڭى ئۆي پېشايۋىنىغا ياماشقان ئۇزۇم، پېشايۋان ئەتراپىدىكى هەر خىل گۈللىرى بىلەن تويغا ياسىغان قىزدەك كۆركەم تۇرۇپتۇ. نىجاتنى ئاتىسى شۇ ئۆينىڭ ئالدىدا كۈتۈۋالدى، ئانىسى شۇ

www.uyghurkitap.com

يەردە ئېسىلىپ تۇرۇپ پېشانىسىدىن سۆيدى. ئاتا - ئانىسى، ئۈچ ئۇكىسى مۇشۇ بىنانىڭ خىلمۇ خىل ئۈستەل، كامۇت، ئىشكاپ، دىۋان، گىلەم - زىلچىلار بىلەن بېزەلگەن ھەشىمەتلىك مېھمانخانىسىدا تۇنجى ئوغلى، ئالىي مەكتەپنى پۈتتۈرۈپ خىزمەتكە تەقسىم قىلىنىپ بولغان نىجاتنى خۇشال ھالدا ئورىۋېلىپ خىلمۇ خىل مېۋىلەر، يېمەكلىكلەر بىلەن كۈتۈشتى. لېكىن نىجات خىيالچان، كەمسۆز، ئىشتىھاسىز ئىدى. ئانىسى ئۇنىڭغا ھازىرلا سويۇلغان بەررى ئوغلاق جىگىرىنى پىياز، دورا - دەرمەك بىلەن چاۋامايغا ئوراپ پىشۇرغان ئەتىۋارلىق مېھمان تامىقى ياغ بەررى ئېلىپ كىرگەندىمۇ، دادىسى شورلۇق يەرنىڭ ئوتىنى يېگەن، قىرقىلمىغان ئوغلاقنىڭ مەززىلىك گۆشىدىن نان ئۈستىگە قويۇپ، ھۈرمەتلىك ئوغلىغا «ئۇچا» تارتقاندىمۇ نىجات پەقەتلا كۆڭۈل ئۈچۈنلا غىزاغا ئېغىز تېگىپلا قويدى. ئانىسىنىڭ كۆڭلى بۇزۇلدى:

— ساقسىزمۇ سەن بالام نېمە؟

— ياق ئاپا، ساقمەن.

دادىسىنىڭ ئەندىشىسى كۈچەيدى:

— بىرسىدىن خاپىمۇ سەن، بالام؟

— ياق دادا، ناھايىتى خۇشالمەن.

كىچىكىدىن تارتىپ دادىسىنىڭ مەسلىھەتچىسى، سىردىشى بولۇپ كەلگەن ئوغلىنى يېڭىلىقلار بىلەن تېخىمۇ خۇش قىلىش كېرەك. جامال شۇجى ئوغلىغا ئىگىلىكنى كۆرسىتىشكە، بايلىقى بىلەن پەخىرلىنىشكە

ئالدىرايتتى.

— بىرئاز ئارام ئېلىۋالامسەن - يا؟

— ياق دادا، چارچىمىدىم.

— ئۇنى - بۇنى كۆرەمسەن - يا. يېڭىلىق كۆپ، ھەممىنى ساقا خەت بىلەن يېزىپ بولغىلى بولمىدى. ئەمدى كۆزۈڭ بىلەن كۆرگىن، ناھىيىدىن، ۋىلايەتتىن ئالغان تەقدىرنامىلەر ئەنە، ئاۋۇ تۆۋەندىكىسى يېزىلىق ھۆكۈمەتتىن بېرىلگىنى، ئاۋۇ 400 نەچچە كويلۇق ئۇن ئالغۇنىمۇ مۇكاپاتقا بەردى.

نىجات ھەممىگە سىنچىلاپ قاراپ چىقىپ كۈلۈپ قويدى.

— قانداق؟ — دېدى جامال ئوغلىنىڭ كۆڭلىگە دىن خۇشال بولۇپ، — ئۆيىمىز شەھەرنىڭ ئۆيلىرىگە ئوخشاپتىمۇ؟

— ئېشىپ كېتىپتۇ دادا، بۇنداق تاختايلىق ئۆيلەردە ھازىر نازىرلارمۇ ئولتۇرالمايدۇ.

— شۇنداقمۇ؟ — دېدى جامال ئۆز ئىشىدىن پەخىرلىنىپ، — ساقا ئاتاپ كۆل بويىغا تامامىلا يېڭاچ ستىن ئىككى قەۋەتلىك ئۆي ياسىتىمەن، خانىمنىڭ بىلەن كەلسەڭ ئولتۇرسەن، بالام.

نىجات قىزىرىپ يەرگە قارىدى:

— نېمە دەيدىغانلا، دادا!

— قىزارغىنىنى، قىزمىتىكى؟ ئۆيلىنىسەن، بالىلىق بولسەن، سىلەرنى دەپ دۇنيا توپلاپ، پۇل يىغىۋاتىمىز - يا، ئاناڭ نەۋرىنىڭ جىدىلىنى قىلغىلى نەۋاخ!

نىجات يەرگە قاراپ ئورنىدىن تۇردى. شۇ چاغدا
ئۇنىڭ خىيالىدىن گۈلسارىنىڭ يالڭاياق پۇتلىرىنىڭ
ئۇچىغا قاراپ تۇرغان نومۇسچان قىياپىتى يالت قىلىپ
ئۆتتى.

دادىسى ئۇنىڭغا يېڭى سېتىۋالغان «جېيفاڭ» مار-
كىلىق ماشىنىسى بىلەن «دۇڭفاڭخۇڭ — 28» مارکىلىق
تراكتورى تۇرۇۋاتقان ئارقا قورۇنى، نەچچە يۈز كەپ
تەرلەر بۇغۇلدىشىپ يۈرگەن، كەڭرى مال قورۇسىدا
بوردىلىۋاتقان 24 تۇياق چوڭ كالىسى بىلەن 40 تۇياق
قوينىنى كۆرسىتىپ ماختاندى:

— ماشىنا بىلەن تراكتور بىر يىلدا 15 — 20
مىڭ كوي كىرىم قىلىدۇ. كالىلارنى 300 كويدىن
600 كويغىچە، تازا مال باھاسى چۈشكەندە ئەر-
زان سېتىۋالدىم. كۈزگىچە باقىمەن، كۈزلۈككە ھەر بىر-
سى 1000 كويدىن 1500 كويغىچە باھاغا يارايـ
دۇ. نېمە، يەم - خەشەك دەمسىنا؟ كۈنجۈرە ماي
زاۋۇتىمىزدىن، ئوت - چۆپ، سامان - پاخال ئۆز
ئېتىزىمىزدىن چىقىدۇ. 30 مىڭ جىڭ بۇغداي، 20
مىڭ جىڭ قوناق، 7000 يۈەنلىك كېۋەز، قوغۇن-
تاۋۇز، ئوتياش بولۇپ ...

نىجاتنىڭ ئوكىلىرىمۇ ئولارغا ئەگىشىۋالغان، ئىنى-
سى ھەدەپ قوشۇمچە قىلىپ ماختىناتتى:

— ئىككى سەيياجى بار، بىرسى 15 ئات كۈچى،
يەنە بىرسى 24 ئات كۈچى ...

سىڭلىسى قوشۇمچە قىلدى:

— رەڭلىك تېلېۋىزور، رادىئو ...

بالىلار ئۆز بايلىقى بىلەن ماختىنىۋاتقاندا ئەمەلىي جاننىك يالىڭاچ بالىلىرىنىڭ كۆز مۇنچاقىتەك قاپقارا كۆزلىرى نىجاتنىڭ خىيالىدىن ئۆتتى.

دادىسى ئوغلىنى ئويناپ تۇرىدىغان ئاتقا مىندۈرىدى - دە، ئۆزى ھەمراھ بولۇپ چەكسىز كەتكەن توغرىلىق، يايلاقلارنى ئارىلىدى، نىجات دادىسىنىڭ 70 — 80 مىڭ بېلىقى بار، قويۇق قومۇشلۇق بېلىق كۆلىنى، تۆت قورۇغا ئايرىلغان 600 تۇياق قوينى، مال بېقىۋاتقان، كېۋەز ئوتاۋاتقان، ئورمانلىقتا شاخ چاتاۋاتقان، خامان تېپىۋاتقان، خۇمداندا خىش پىشۇرۇۋاتقان خىزمەتچىلىرىنى كۆردى. ئۇنىڭ كۆكسى - قارنى ئېچىلىپ ئۆز ئاتىسىنىڭ چېۋەرلىكىگە، بايلىقىغا قايىل بولدى.

— دادا، — دېدى ئۇ ئاتتا سىگىايان ئولتۇرۇپ ئۆيگە قايتىپ كېلىۋېتىپ، — راستلا باشلامچى بولۇپ بېيىپلا جۇمۇ، باشلامچى بولۇپ بېيىش بىر پارتىيە ئەزاسىنىڭ، بولۇپمۇ سىلىدەك بىر كەنتكە رەھبەرلىك قىلىۋاتقان پارتىيە ياچېيكا شۇجىسىنىڭ قىلمىشىقا تېگىشلىك ئىشى، مەنمۇ مەكتەپتە پارتىيىگە كىردىم، بىز دادا - بالا، شۇنداقلا بىر پارتىيىنىڭ ئەزاسى، بىز ھەم يولداش، شۇڭا دادا، سىلىگە مەسلىھەت بېرىپ قويايلى: تېخى بېيالمايۋاتقانلارغىمۇ يار - يۆلەك بولۇپ قويسىلا، بىرەرمىڭ كوي، 5 - 6 قوي، بىرەرمىڭ جىڭ ئاشلىق دېگەنىنىڭ كۆزىگە قارىمىسىلا،

پارتىيە ئەزاسىنىڭ ئاخىرقى مەقسىتى پۈتۈن دۇنيادىكى ئەمگەكچىلەرنى ئازاد قىلىپ، دۇنيادا كوممۇنىزمنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش، زاغرىدىن ئازاد بولالمىغان، قەرزدىن قۇتۇلالمىغان، گۆش - ماي كۆرمەيدىغان، بالىلىرى يېلىڭ - يالىڭاچ دېھقانلارمۇ باردۇ - ھە؟ شۇلارنى «ئازاد» قىلغاچ تۇرۇشنى ئۇنتۇمىسىلا!

جامال ئوغلىنىڭ كۆزىگە قارىدى. ئۇ خېلىدىن بېرى بۇ خىل سۆزلەرنى ئاڭلىمىغان، ئۆزىمۇ باشقىلارغا بۇ خىل گەپلەرنى خېلىدىن بېرى قىلىپ باقمىغان. ئۇنىڭ خىيالى 300 مىڭ، 500 مىڭ، ھەتتا بىر مىليون يۈەن پۇلى بار دېھقانلارغا يېتىۋېلىش، ئۇلاردىن ئۆتۈپ كېتىش، ھازىرقى ۋەجى بۇرۇنقى بىر باي شياۋدۇينىڭكىدىن كۆپ، لېكىن بۇرۇنقى باي دادۇيدىن ئاز. ئۇ باي دۇينىڭ، باي گۇڭشېنىڭ، ھەتتا بىر ناھىيىنىڭ ئومۇمىي بايلىقىچىلىك بايلىققا ئىگە بولۇشى كېرەك. جامال مانا مۇشۇنى ئويلىغان، لېكىن زاغرىدىن، قەرزدىن قۇتۇلالمىغان دېھقاننىڭ بارلىقىنى ئۇ بىلمەيدۇ، بار بولغان تەقدىردىمۇ ئۇلارنى «ئازاد» قىلىشنى ئۇ ئويلاپ باقمىغان، شۇڭا بۈگۈن ئوغلىنىڭ گەپلىرى ئۇنىڭغا يېڭى تۇيۇلدى، ئۇنىڭ يۈرەك تارلىرىنى تىترەتتى. ئۇ خىجالەتتىن پېشانە تەرىنى سۈرتتى.

— ئوبدان دېدىڭ، بالام. شۇنىڭغا ئىشتىھايىڭ تۇتۇلغان ئىكەن - دە، ئەمەلجان ھال ئېيتقان ئوخشىمامدۇ؟ بولىدۇ، مەن تەكشۈرۈپ كۆرەي، ياردەم قىلاي، بالام. ناھىيىدىن ئورۇن بەرسە، ئاشخانا ئاچاي دېۋېـ

دىم، ئۇن، گۈرۈچ، گۆش - ياغ، ئوتياش ئۆزىمىزدىن بولغاندىكىن ئوقتىمىز ياخشى بولارئىدى. كەمبەغەللەر- دىن بىرنەچچىنى ئاشخانىغا ئىشقا تىقساقمۇ ھال - ئوقـ تى ياخشى بولۇپ قالار ئىدى.

— ناھىينىڭ يېڭى شۇجىسى بىلەن مەن ياخشى دوست، — دېدى نىجات خۇشال بولۇپ، — ئورۇن توغرىلىق مەن سۆزلىشىپ كۆرەي، ئاشخانىلا ئەمەس، ھېلىقى ماڭا سالىدىغان ئىككى قەۋەت ئۆينىمۇ بازارغا سالىلى. مېھمانخانا، مۇھىمى مۇنچا، ئاشخانا قاتارلىقلارنى بىراقلا قۇرايلى، قەدەمنى چوڭراق تاشـ لايلى. بۇ ئىشنى ماڭا قويۇپ بېرسىلە، دادا!

— بەلەن، - بەلەن، بالام. بىكار ئوقۇماپسەن جۇمۇ، مېنىڭ ئەقلىمگە ئۇچ يىلدىن كېيىن كېلىدىغان ئىشلارنى بىردەمدىلا ئويلاپ بولىدۇڭ، ماقۇل يولداش نىجات، سىلى دېگەندەك بولسۇن!

نىجات كەچتە ئىشتىمها بىلەن غىزا يېدى. ئاتا - ئانا خۇشاللىقى ئىچ - ئىچىگە پاتمىدى، لېكىن ئۇلار ئوغلىنىڭ يېڭى بىر كېسىلىنى تېخى بىلمىدى؛ ئوغلى نېمىشقىدۇر، بۇگۈن كەچچە زادىلا ئۇخلىيالمىدى.

4

ئوغۇل ئارزۇسى، ئاتىسىنىڭ مۇرادى، مېھرىلەر ئۇچۇن شاخلار ئېگىلىدۇ، خەمەك ئۇچۇن پېلەك قۇرۇيـ دۇ. ئانادات ئۇچۇن تۇپراق ھالسىرايدۇ. ھاياتلىق

ئۇچۇن مۇزلۇق چوققىلار ئېرىيدۇ. جانلىقلارچۇ
ئۇچۇن كىچىككىنە غورالداي ئۆزىدىن نەچچە يۈز ھە
سە قاۋۇل، ۋەھشىي بولغان ئىنسانغا ھۇجۇم قىلىدۇ.

نىجاتنىڭ ئارزۇسى ئۇچۇن جامال مۇھەممە
ئېمىسىنى ئايىسۇن؟ ئوغلىنىڭ كۆڭلى ئۇچۇنلا ئۇ دېگ
ىنى قىلدى. ياچىيكا يېغىندا 2000 يۇەن نەق
پۇل، 200 جىڭ ئاشلىق ئاجرىتىپ قىينىچىلىقى با
ئىلىلەرگە يارەم قىلىشنى ئېلان قىلدى. بىر ھەپ
تىدىن كېيىن ئۇنىڭ مەردانىلىقى ئېغىزلاردا سۆزلەندى
گېزىتلەرگە يېزىلدى، رادىئولاردا ئاڭلىتىلدى. 7 - ئاي
نىڭ 1 - كۈنى تەقدىرلەنگەن «نەمۇنىلىك پارتىيە
ئەزالىرى» قاتاردا جامال مۇھەممەتنىڭ ئىسمى تىزىم
لىك بېشىغا يېزىلدى ...

ئەمدىكى ئۇنىڭ ئارزۇسى ئىككى ناھىيە خەلقىگە
چاي قۇيۇپ ئوغلىنىڭ تويىنى ئۆتكۈزۈش بولۇپ قال
دى. ئۇ تەرەپ - تەرەپكە ئەلچىلەرنى ئەۋەتتى، ئاخىر
يىراق بىر يېزىنىڭ پارتكوم شۇجىسىنىڭ قىزى
ئۇنىڭ دېتىغا ياقتى، قىز چىرايلىق، ئالىي مەلۇماتلىق،
ئوقۇتقۇچى ئىدى. قىزنىڭ ئاتا - ئانىسىمۇ جامال
مۇھەممەتنىڭ ئوغلىنى كۆيئوغۇل قىلىشقا تېزلا رازى
بولۇشتى. ئەمدىكى گەپ نىجاتتا قالدى.

نىجات بىر مەھەل خۇشال يۈردى. بولۇپمۇ
كەمبەغەللەرگە ئۆز قولى بىلەن پۇل تارقىتىپ ھال
سوراپ يۈرگەن كۈنلىرى تولىمۇ خۇشال، ھايا جانلىنىپ
يۈردى. ئۇيىگە قايتىپ كەلگەندىمۇ باغقا گىلەم سېلە

ۆپلىپ، بىرنەچچە دوستى بىلەن دۇتار چېلىپ، ناخشا ئېيتىپ كاككۇكتەك قاقاقلاپ كۈلۈپ يۈردى. لېكىن ئاخشاملىرى ئۇ غەمكىن، خىيالچان، كەمسۆز بولۇپ قالاتتى، تۇن بويى بولسا ئۇياقتا ئۆرۈلۈپ - بۇياقتا ئۆرۈلۈپ تۇزۇك ئۇخلىيالمايتتى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇنىڭ چىرايلىق كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ، جانانىدەك سۈزۈك يۈزى سارغىيىپ قالدى. ئاۋۇال ئانا بۇنى بايقىدى. بىر كۈنى چۈشلۈكى ھېلىدىن - ھېلىغا ئۇھ تارتىپ دېۋاندا ئېغىناپ ياتقان ئوغلىنىڭ يېرىك چاچلىرىنى ئوينىاپ ئولتۇرۇپ ئانىسى نىجاتتىن سورىدى:

— بىر دەردىڭ بارمۇ، بالام؟

— ياق ئانا، نېمە بولدى؟

— ئۇيقۇڭ يامان، يېگەن - ئىچكىنىڭ ھېچ چىرايىڭغا چىقمايۋاتىدۇ - يا؟

— تىنچىق، كۆرۈپ تۇرۇپلا، كېچىچە تەرلەپ - پىشىپ چىقتىمەن، ئانا.

لېكىن سىنچى ئانا بۇ جاۋاب بىلەن قانائەت قىلمىدى. ئۇ ئوغلىنى تېزراق ئۆيلەش كويىغا چۈشتى.

ئۇ بىر كۈنى نىجاتنىڭ ئاغىنىسىدىن:

— پۈتۈشۈپ قويغان لايىقى نەدىكەن، سوراپ باقسىلا، قانچىلىك دۇنيا كەتسىمۇ ئەكەلدۈرەيلى، — دەپ سورىدى.

ئاغىنىسى لايىقى يوقلۇقىنى ئېيتتى. بىر ھەپتىدىن كېيىنلا ئانىنىڭ كۆڭلى ئورنىغا چۈشتى. مانا بۇگۈن كەچ ئوغلى ھارغىن ئەمما خۇشال ھالدا ئۆيىگە قايتتى.

— نەلەردە يۈردۈڭ، بالام؟ — ئانا خۇشال بولۇپ سورىدى.

— بۈگۈن قۇرۇلۇشچىلار بىلەن بىللە ئىشلىدىم.

— نەدە، بالام؟

— ئەمەنجاننىڭ ئۆيىنى سۈۋاپ ـ ياساپ بەردۇق.

— ئوبدان قىپسەن، پۈتتىمۇ؟

— ياق ئانا، ئەتە يەنە ئىشلەيمىز! — نىجات يالغان ئېيتتى، ئۆي پۈتكەن ئىدى.

ئانا كۆردى: نىجات بۈگۈن خۇشال، ئۇنىڭ كۆزلىرى ئوتلۇق، ئاۋازى ھېسسىياتلىق، جۇشقۇن ئىدى.

— بۈگۈن خۇشالغۇسەن، بالام. كەمبەغەلگە يارەم قىلغىنىڭغا خۇشمۇسەن؟

— ھەئە، ئانا!

ئانا ئوغلىنى خۇددى بۈۋاق ۋاقتىدىكىدەك ئەركىلەتتى. ئۇ ئوغلىنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ:

— كىچىكىڭدىنلا خەقنىڭ ئىشىغا ئامراقتىڭ، ئەمدى پارتىيە ئەزاسى بولۇپزە، كىشىنىڭ ئىشىنى قىلىپ تېخىمۇ خۇشال بولىدىغان بوپسەن ـ دە.

نىجات ئانىسىنىڭ مېھرىبان قولىنى تۇتۇپ يېلىندى:

— ئانا، مېنى خۇش قىلىشنى خالامسەن؟

— خالىمامدىمكى، ھى، ددۇاتقان گېپىنى.

— ئانداق بولسا ماڭا تۇتۇلغان كىگىزدىن ئىكىكىنى، ئىككى يوتقان، ئىككى كۆرپە بەرگىن ئەمىسە.

— نېمە قىلىسەن، بالام؟ — دېدى ئۇ بالىسىغا

هەيرانلىقتا قاراپ، — ۋاييەي، شۇمىدى؟ ئوننى ئال-
ساڭمۇ ئال ئىگەكىم، كىمگە بېرىسەن ئۇنى؟
— ئەمەنجان ئاكىنىڭ بالىلىرى داق يەردىلا
ياتىدىكەن، شۇلارنى ئويلاپ گېلىمدىن غىزا ئۆتمەيۋا-
تىدۇ، ئانا.
چۈشتىن كېيىن نىجات كىگىز ۋە كونا يوتقان-
كۆرپىلەرنى بېسىپ، ھارۋىنى ئۆزى ھەيدەپ ئەمەنجان-
نىڭ ھويلىسىغا كىرىپ كەلدى.
ئەمەنجاننىڭ بالىلىرى بىر قۇردىن كىيىم كىيگەن.
ئۇلار نىجاتنى كۆرۈپ ھارۋىنىڭ ئەتراپىغا ئولاشتى.
نىجات ئۇلارغا بىر سېۋەت جانانە ئالغاچ كەلگەن،
بالىلار سېۋەتنى كۆتۈرۈپ پاكار جىگدىلىك باغقا يۈگۈ-
رۈشتى، نىجات ھاياجانلانغان، ھودۇققان، ئۇنىڭ
قوللىرى تىترىدى، يۈرىكى تېپچەكلىدى. ئۇنىڭ كۆزى
يېڭى سۇۋالغان ئۆينىڭ ئىشىكىدە، ئۇ گۈلسارىنى كۆ-
رۈشكە ئىنتىزار ئىدى: «ھېسسىياتنى يوشۇرۇش — ئۆزى-
نى ئالداش، مەن بۈگۈن قىزغا ئېيتىمەن، مەن ئۇنىڭ-
غا ئاشىق، مەن ئۇنى ئېلىپ يىراق شەھەرگە كېتىمەن،
ئۇ ماڭا بۈگۈن رازىلىق بېرىشى لازىم» دەپ ئويلدى ئۇ
كۆزىنى ئىشىكتىن ئۈزمەي يۆتىلىپ قويۇپ، يىراق
نە قىز، نە ئانا كۆرۈنمىدى. ئۇ ھارۋىدىكى كىگىز-
كېچەكنى چۈشۈرۈپ ئۆيگە توشۇشقا باشلىدى. ئۇ تەقەز-
زا بولۇپ كىگىزنى ئېچىپ داق يەرگە سېلىۋاتقاندا
كەينىدىن ھاياجانلىق كۈلكە ئاڭلاندى.
— ئاللا، بۇ نېمە كارامەت! ھى ... ھى ... ھى! ...

قىزنىڭ كۆلكىسى يىگىتنىڭ قۇلىقىغا شۇنچىلىك يېقىملىق ئاڭلاندى، نىجات بۇ خىل كۆلكىنى تۇنجى قېتىم ئاڭلىماقتا. بۇ كۆلكە ئەمەس، بىر ئېلېكترونلۇق مۇزىكا، مۇزىكا بولغاندىمۇ بىۋاستە بەرىپ يۈرەكنى تىترىتىدىغان سىرلىق مۇزىكا ئىدى، نىجات كەينىگە قايرىلدى:

— گۈلسارە! — دېدى ئۇ بۈگۈن بۆلەكچىلا چىرايلىق كۆرۈنگەن 17 ياشلىق زىلۇا قىزغا قاراپ ھاياجانلىنىپ، — نېمانچە چىرايلىقسەن، ھويلىدا كىم بار؟

قىز يىگىتكە «لاپ» قاراپ قويۇپ لەۋلىرىدە كۈلرىدى - دە، يەرگە قارىدى. بۈگۈن ئۇ پۈتمەيدىغان ئايىغ، يېڭى كۆڭلەك كىيگەن، خۇددى سەھنىگە ياسىنىپ چىققاندەك خۇش پېچىم، نازلىق ئىدى.

— سەنلىسەم خاپا بولامسەن؟ — نىجات قىزغا يېقىنلاشتى، قىزلارنى «سەن» دېيىش بۇ يەرنىڭ ئادىتىدە ئەيىبلىك بولمىسىمۇ ئەتەيلەپ سورىدى. قىز كەيپىنگە داجىدى. ئۇنىڭ نازۇك بارماقلىرى بويىنىدىكى كەھرىۋا مارجان ئۇستىدە تىنىمسىز تىترەپ ھەرىكەت قىلماقتا ئىدى.

— نېمىگە قاچىسەن، گۈلسارە؟ — نىجات قولىنى سوزدى، قىز ھويلىغا چېكىندى، نىجات ئېھتىياتنى ئۇنتۇدى، چۈنكى بۇ يەرنىڭ ئۆيلىرى يېراق - يېراق، قولۇم - قوشنىلار كىرمەيدۇ. بالىلار ئۇرۇق بىلەن، ئاتا - ئانا ئېتىزدا. نىجات قىزغا ئەگىشىپ ھويلىغا

چىقىپ قىزغا يەنە قول سوزدى. قىز باغقا چىكىندى.

— ئاۋۇ ھارۋىدىكى ئورۇن - كۆرپىلەرنى ئۆيگە ئەكىرگىن، گۈلسارە! — قىز كۈلۈپ قايرىلىپ قاراپ قويدى.

قىز يوتقان - كۆرپىلەرنى كۆتۈرۈپ ئۆيگە كىردى. نىجات ئۇنىڭ كەينىدىن كىردى - دە، قىزنىڭ ئاۋۇال قولىدىن، كېيىن نازۇك بېلىدىن تۇتۇشقا سازاۋەر بولالىدى، قىز تېپچەكلىمىدى، غالىلداپ تىترىدى، ئۇ مۇھەببەت يالقۇنىدا ئېرىگەن؛ ئۇنىڭ روھىمۇ، جىسمىمۇ ھازىر يېگىتنىڭ قۇچىقىدا ئۆز - ئۆزىنى باشقۇرۇشتىن مەھرۇم بولغان، ئۇ پۈتۈن ئىختىيارى بىلەن تۇنجى مۇھەببەتنىڭ بەختلىك ئەسىرىگە ئايلانغان ئىدى. نىجات ئۇنىڭ ئېگىكىدىن سىلىق كۆتۈرۈپ كۆزىگە قارىدى. قىزنىڭ نېپىز، ئۇماق لەۋلىرى گۈلگە يېڭى قونغان كېپىنەك قانىتىدەك تىترەيتتى، قىزنىڭ كۆزلىرى سۈزۈك ئاخشام ئاسمىنىدا تۇنجى پەيدا بولغان يۇلتۇزدەك نۇرلۇق، سىرلىق ئىدى، نىجات ھاياجان بىلەن خۇددى ئىلھامى كەلگەن شائىردەك كۆڭۈل تارزۇلىرىنى ۋەزىن بىلەن بايان قىلىشقا باشلىدى.

— گۈلسارە، مەن سېنى ئاجايىپ ياخشى كۆرىمەن. كەلگەن كۈنىمدىن باشلاپ سېنى سېغىنىدىغان بولۇپ قالدىم، بىلەمسەن، سېنى ئويلىمىغان بىرمۇ مىنۇت يوق، سەن مېنىڭ، مەن سېنىڭ، سەن مېنىڭ جېنىم، مەن سېنى ئىلىپ كېتىمەن، رازىمۇ سەن، گۈلسارە؟

قىز بېشىنى ئېغىتتى. يىگىت بۇنىڭغا قاراپ قىلماي خۇددى تىرىك يېڭىتتىدىغاندەك ئاچكۆزلۈك بىلەن قىزنى سۆيدى، ئۇنىڭ لەۋلىرى قىزنىڭ كۆز، يۈز، لەۋ، بويۇنلىرىنى ئالا قويمىدى، ئۇ يەنە سورىدى:

— رازىمۇ سەن، گۈلسارە؟ مەن سېنى ئوقوتمەن. بىز ئۆمۈر بويى بىللە بولىمىز.

— ئاتا - ئانىلىرىڭدىن سورىسىلا! — دېدى قىز ئاخىر كۆزلىرىگە ياش ئېلىپ، — بىزدەكلىنى يارىتامدۇ؟ ...

— يارىتىدۇ جېنىم، ئۇلار مېنى خاپا قىلمايدۇ! — ئۇ قىزنى قايتا قۇچاقلىغاندا هويلىدىن يېنىك يۆتەل ئاڭلاندى.

5

جامال مۇھەممەت بولغۇسى قۇدىسىنىڭ مېهماندارچىلىقىنى خۇشاللىق بىلەن قوبۇل قىلدى. ئۇ بىر كۈن بۇرۇن سوۋغا - سالام، مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز، پاقلان - ئوغلاق، توخۇ - ئۆردەك، كەپتەر قاتارلىق «ئائىلە مەھسۇلاتلىرى»نى تەييارلىدى، بۇ ئىشلار يېزا قائىدىسىگە ئويغۇن بولمىسىمۇ يېقىنچىلىقنىڭ بەلگىسى قىلىپ ئۆزىچە ئويلاپ تاپتى. ئايالى بولسا ئۆز بايلىقى ۋە ئوچۇق قوللۇقىنى كۆرسىتىشنىڭ پۇرسىتىنى قولدىن بەرمىدى. ئايالار قائىدىسى بويىچە يېتەرلىك ئادەمچىلىك تىلىدى.

ئەتىگەنلىكى ئۈستى چىرايلىق يېپىلغان «جېيغاك» ماشىنىسى جامال مۇھەممەتنىڭ چىرايلىق كىينىگەن، ھەممىدىلا قول سائىتى تاقىغان بالا - ۋاقىسىنى ئېلىپ يېراق يېزىغا قاراپ يولغا چىقتى. جامال مۇھەممەت ئايالى بىلەن كابىنكىدا ئولتۇرۇپ ئەگرى قاشلىرى ئاستىدىكى خۇمار كۆزلىرىنى ئوينىتىپ ئايالىغا شۇنداق دېدى:

— قۇدىنىڭ كۆزى ئۆتكۈر جۇمۇ، بىزنىڭ نىجات ئەھۋالدىن قارىغاندا، ناھىيىمىزگە ھاكىم بولارمىش، ياش، ئالىي مەلۇماتلىق، ئەقىللىك يىگىتلەرنىڭ ھازىر بازىرى ئىتتىك. قۇدا ئۆزى ناھىيىلىك پارتكوم شۇجىسىگە پىكىر قىلىپ قويغان ئىكەن، شۇجى ئۇرۇمچىگە بېرىپ بىزنىڭ نىجاتنى ئالماشتۇرۇپ كېلىدىغان بوپتۇ.

— بالا سىلىنى دوردى جۇمۇ، — دېدى ئايالى خۇشال بولۇپ، — سىلىمۇ 24 ياشلىردا شۇجى بولغان، مانا 26 يىلدىن بېرى شۇجىلىقنى بەرمەي كېلىۋاتىدىلا.

— مەن كىم، نىجات كىم؟ — دېدى جامال مۇھەممەت خاپا بولۇپ، — دېگەن گېپىنى، نىجات كەلگۈسىدە ۋىلايەتكە، ئاپتونوم رايونغا باشلىق بولىدۇ.

— شۇڭا كېلىن تاللىدۇق - دە، چەتئەللەرگە ئېلىپ چىقسىمۇ ئايالكەن دېگۈچىلىكى بولمىسا بولماس - ھە؟

جامال مۇھەممەت بىر نېمە دېمەكچى ئىدى،

ماشىنا توپىلىق كاتاڭدا قاتتىق سىلكىنىپ كابىنىكا ئىچى توپىغا تولدى.

— كۆزۈڭ يوقمۇ، ئېلىك؟ — دەپ شوپۇرغا ئالايدى ئۇ، — يالاڭ چوڭقۇرغا ھەيدەيدىكەنسىنا؟

بېشى پاكىز چۈشۈرۈلگەن ياش شوپۇر خىجىللىقتىن گەدىنىنى سىلىدى ۋە:

— تۈزدەك قىلىۋېدى! ... — دېدى ئۇ بىر كۆزى دۇگلەك، بىر كۆزى قىيغاچ يۈزىنى يەرگە قارىتىپ.

— ھەيدىيەلمەسەك جۈۋازچىلىق قىل، — دېدى جامال مۇھەممەت خاپا بولۇپ، — 23 مىڭ 283 كويلۇق ماشىنىنى ئىشىنىپ تۇتقۇزۇپ قويسام، ھە دېسە جالداق - جۈلدۇق ھەيدەيسىنا، ياخشى ئىشلىسەڭ خوتۇن ئېلىپ بېرىمەن، بولمىسا ئايلىقىڭنى ئازايتىمەن!

بۇ گەپلەرنى ماشىنا ئۈستىدىكى نىجاتمۇ ئاڭلىدى. ئۇ كابىنكىغا ئېسىلىپ تۇرۇپ:

— دادا، گۇناھ ھەرقايسىلىرىدا، يول ياسىما بىسىلەرمۇ قايسى يولۇڭلاردا كاتاك يوقكەن، شەھەردىن يېزىغا چىققىچە ھەرقانداق ماشىنا مىڭ كاتاڭغا چۈشۈپ چىقىدۇ، يېزا بايلىرى پۇل يىغىش قىلىپ يول ياساتساڭلار بولمامدۇ؟

— نىجاتجان راست دەيدۇ زادى، بۇ ئەدەم يولغا پۇل خەجلىمەيدىكەن، ئىشك ئالدىدىكى كۆۋرۈكتىمۇ نەچچە قېتىم ھارۋا ئۆرۈلدى. مېنىڭ پۈتۈمۈ مېتكوت چىقىپ...

— ھىم! — دېدى جامال مۇھەممەت كۈلۈپ قويۇپ. —

بۇ گەپىمۇ جايىدا بولدى، يول ياساشقا پۇل خەجلىمىگىنىم راست، يەنە قانداق كەمچىلىكىم بار يول داش نىجات!

— سەتلىكىنى!— دېدى ئايالى دومسىيىپ،— ئوغلىنى يولداش دەپ!

— سەن نېمە بىلەتتىڭ، بىز ئىككىمىز پارتىيە ئەزاسى، ئۆيدە ئاتا ـ بالا، تالادا يولداش بىز!

ئۇلار كۆڭۈللۈك كۈلۈشتى.

جامال مۇھەممەتمۇ ئۆز نۆۋىتىدە ئوغلىنىڭ كەمچىلىكلىرىنى ئېيتىپ قويماقچى بولدى. جامالنىڭ قارىشىچە، نىجات يۇگۇن مېھماندارچىلىقتا ئۆزىنى ياخشى تۇتمىدى.

يېزىلىق پارتكوم شۇجىسى بىر قىسىم يېزا كادىرلىرى، يېقىنلىرى ۋە دولان مۇقامى ئېيتىدىغان پېشقەدەم قالۇن، راۋابچىلارنى چاقىرغان ئىكەن. دېمەك داستىخاندا كادىرلار، دېھقانلار بار ئىدى. قالۇنچىلار پەگاھتىن ئورۇن ئېلىۋېدى، نىجات ئۇلارنىڭ يالغۇياغ پۇتلىرىدىكى توپىغا قارىماي يەكەندازغا زورلاپ ئەچىقتى. مۇقامچىلار ئاپئاق ساقاللىق، كىر يەكتەكلىرىدىن ئاقارغان مەيدە تۈكلىرى كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان بوۋايلار بولغاچقا، پەگاھقا كۆنۈك، ئۇلارنى يېزا كادىرلىرىنىڭ يۇقىرىسىغا ئەچىقىش بۇ يەرنىڭ قائىدىسىگە ئۇيغۇن ئەمەس ئىدى. جامال مۇھەممەتكە نىجاتنىڭ بۇ ئىشى كادىرلارنى ھۇرمەتلىمىگەنلىك بولۇپ تۇيۇلدى، بوۋايلار تەرلىرىنى بېلىدىكى چىت بەلبېغى ياكى يەكـ

تەك پېشى، ئاق دوپپىسى بىلەن سۈرتۈپ ئادەتلەنگەن
ئۇلار بار ئاۋازى بىلەن مۇقام توۋلاپ چېپىلداپ قار
تەرگە چۆمۈلگەندە نىجات جامال مۇھەممەتنىڭ ئالدىغا
قويۇلغان پاكىز لۆڭگە بىلەن بوۋايلارنىڭ ئاچچىق
تەرلىرىنى سۈرتتى. بۇ ھال جامال مۇھەممەتنىڭ
ۋىتىگە تەسىر يەتكۈزمەمدىكەن؟

بۇ يەرنىڭ مېھمان كۆتۈشى گۈش يېيىش بىلەن
باشلىنىپ، گۈش يېيىش بىلەن ئاخىرلىشىدۇ. داستىخانغا
قورۇغان توخۇ، كەپتەر باچكىسى، بېلىق، قوي گۈشلىرى،
تونۇر، زىخ كاۋاپلىرى قويۇلغان، دېمەك، داستىخاندىكى
كىلەر گۈشكە تويۇق دېگەن سۆز. ئاخىرىدا تارتىلغان
ئۇچا — پۇتۇن پىشۇرۇلغان پاقلان بىلەن قىرقىمىغان
ئوغلاقنى بوكىل پارچىلايدۇ. ئالدى بىلگىلەنگەن
يېزا كادىرى ھەربىر مېھمانىنىڭ ئالدىدىكى قاتلىما
ئۇستىدە مېھمانىنىڭ ھۆرمىتىگە قاراپ گۈش قويۇپ چې
قىدۇ. جامال بىلەن نىجات ئەك ھۆرمەتلىك مېھمان،
باشقا كادىرلارنىڭ ئۆز ئورنى بار، نىجاتنىڭ ئالدىغا
قويۇلغان ئىككى كىلوەك گۈش بىلەن دادىسىنىڭ ھۆر
مىتىگە لايىق بولغان ئۇچ كىلوەك گۈشنى ئىككى مۇقام
چى بوۋاينىڭ ئالدىدىكى ئىككى تال قوۋۇرغا بىلەن
ئالماشتۇرۇشقا ئۇرۇنۇشى، ھەتتا ساھىبخانىنىڭ نارازلى
قىدىن خاپا بولۇپ:

— قاملاشمىغان گەپ! — دەپ چالۋاقمىش جامال
مۇھەممەتنىڭ ئىناۋىتىنى چۈشۈرگەنلىك ئەمەسمۇ! بوۋاي
لار ئاشۇ بەرتالدىن قوۋۇرغىمۇ رازى ئىدىغۇ، نىجات

نېمىشقا بۇ ئىشلارغا ئارىلاشتى؟

ئۇنى ئاز دەپ نىجاتنىڭ ھە دېسىلا كادىرلارنى تەنقىد قىلىشى، چوڭلار ئالدىدا دۇنيادىكى، دۆلەت ئىچىدىكى چوڭ ئىشلار، ئىلىم - پەن يېڭىلىقلىرى توغرىسىدا خۇددى بالىلارغا سۆزلىگەندەك سۆزلەشلىرى، كۈلكىسى، قول ھەرىكىتى... پارتكوم شۇجىسى بىلەن ياچېكا شۇجىسى — بۇ يېزىلارنىڭ مۇھىم ئىشلىرى بولغان سايلاملار، سۇ مەسىلىسى، يوللار، ئەزالارنىڭ تۇرمۇشى... توغرىلىق سۆزلەشكەندە بىزنىڭ نىجات خۇددى مەجلىستە ئولتۇرغاندەك ئۇلار بىلەن تالاشتى. ئۇلارغا خۇددى يېقىن دوستلىرىدەك تەكلىپلەرنى بەردى، ئۇ يەنە:

— نېمىشقا سۇ ئامبارلىرىغا ئىشلىمەيسىلەر؟ دېھقانلارنىڭ بىر يىللىق ئىشلەش ئالۋىڭى نېمانداق كۆپ؟ يۇقىرىنىڭ ھۈججىتىدە بىر ئايدىن ئاشمىسۇن، دېسە سىلەردە ئالۋاڭ نېمىشقا 100 كۈندىن ئېشىپ كېتىدۇ؟— دېگەندەك شۇجىلارنى خىجىل قىلىدىغان سوئاللارنىمۇ سورىدى، بۇ سوئاللار ئاۋۇ دېھقانلاردا قانداق تەسىر قوزغايدۇ؟

كۈيئوغۇل بولغۇچى تارتىنچاق، كەم سۆز بولۇشى، قېيىن ئاتا - قېيىن ئانا بولغۇچىنىڭ ئالدىدا قول قوشتۇرۇپ تۇرۇشى، ئۇلار ئورنىدىن قوپقاندا تەڭ قوپۇشى، قولغا سۇ بېرىلگەندە، ئاپتۇۋا - چىلاپچىنى قولىغا ئېلىشى لازىم ئىدى. لېكىن ئۇ بۇ قائىدە - يوسۇنلارنى قايرىپ قويدى. ئۇنىڭ يېكەنداز ئۈستىدە پۇتلىرىنى سۇنۇپ ئولتۇرۇشى، تۇرۇپلا خاتىرىسىگە بىر نېمىلەرنى يېزىپ كېتىشى، ھەت-

www.uyghurkitap.com

ستا يېزىلىق پارتكوم شۇجىسىنىڭ يېشى، مەدەنىيەت سەۋىيىسى، قاچان پېنسىيەگە چىقماقچى ئىكەنلىكىنى ئەيمەنمەي سوراشلىرى جامال مۇھەممەتنى ھەم خىجىل ھەم خاپا قىلدى. ئۇ ئەمدى تاقات قىلالمىدى - دە، «يولداش نىجات» نىڭ كەمچىلىكلىرىنى ئېيتماقچى بولۇپ ئوغلىنى باغقا چاقىردى.

— يولداش نىجات، — دېدى ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ، — چوڭلارنىڭ ئالدىدا جىق سۆزلىمە، تارتىنچاق بول. قانداق، بۈگەمچىلىكىڭنى تۈزىتەمسەن؟

— ھېچ كەمچىلىك ئۆتكۈزمىدىم، دادا.

— تارتىنچاق بولمىغىنىڭ-چۇ؟

— ئارتۇقچىلىقىم ئاتا.

— بەللى!

— سۈنئىي قىلىق، يالغان مەجەز پەيدا قىلىم بولاتتىمۇ ئەمسە؟ ئاتا، يەنە سىلى خاتالىشىۋاتىدىلا. ئادەم دېگەن ئۆزلۈكسىز ھالدا ئەركىنلىككە ئىنتىلگۈچى ئالىي دەرىجىلىك مەخلۇق. ئەركىن سۆزلىگەنلىك، ئەركىن ئويلىغانلىق، ھەق بىلەن ناھەقنى، راست بىلەن يالغاننى ھەرقانداق جايدا ئارىلاشتۇرۇۋەتمىگەنلىك بىر چارتىيە ئەزاسىنىڭ ياخشى پەزىلىتى، سىلى نېمىشقا بۇ چەزىلەتنى ياقتۇرمايلا؟

— بەللى، بالام سەنزە...! — جامال مۇھەممەت چېچىلدى.

— تېخى جىق گەپ قىلاتتىم، تارتىندىم، دادا.

— يەنە نېمە دەيتتىڭ؟

— يەنىما؟ پارتكوم شۇجىسىدىن سورايتتىم...

— نېمىنى؟

— يا تۇغقان، يا ئاغىنە بولمىسا، سېنى نېمە ئۈچۈن شۇنچە ھەشىمەت بىلەن چايغا چاقىردى زادى؟ مۇشۇنى سورايتتىم.

— بەللى، بەللى، سەنزە؟— دېدى جامال مۇھەممەت دۇدۇقلاپ،— نېمىلەرنى ئويلاۋاتىسەن، بالام؟

— نېمىشقا شۇجىلار يوقسۇل دېھقانلار بىلەن دوست ـ ئاغىنە بولالمايدۇ. نېمە ئۈچۈن ئەمىلى بارلار ئەمىلى يوق پۇقرا بىلەن دوست بولۇپ مېھماندارچىلىق قىلىشمايدۇ، تەڭسىزلىكنى پارتىيە ئەزالىرى تۇگەتمىسە يەنە كىم تۈگىتىدۇ، دادا؟

— بەللى!...

— دىققەت قىلغانلا دادا،— دېدى نىجات ھايا-جانلىنىپ،— ھۇيلىدا، باغدا، ئون نەچچە دېھقان يۇگۈ-رۈشۈپ يۈرۈشىدۇ. ئۇلار نېمە ئۈچۈن شۇجىلار بىلەن بىر جوزىدا ئولتۇرۇپ گۆش يېيەلمەيدۇ. پۇقرانىڭ مال سويۇپ گۆش پىشۇرۇش، ئوتۇن يېرىش، سۇ تو-شۇش، ھارۋا ھەيدەش، خۇيخالىق قىلىشلىرى قانۇنىي ئىشمۇ؟ سىلەرنىڭ بۇنى كۆرۈپ تۇرۇپ يۈزىڭلار چىـ مىلدىتمامدۇ زادى؟

— ئاستا بالام، ئاستا!— دېدى جامال مۇھەممەت نېمە دېيىشىنى بىلمەي خىجىل بولۇپ،— باشقىلار ئاڭلاپ قالمىسۇن.

— ھەق گەپ ئوغرىلىق مال ئەمەس، ئۇنى يو-

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

شۇرۇشنىڭ ھاجىتى يوق!

نىجات شۇنداق دېدى - دە، نېرىدا - بالىلا ئارىسىدا تۇرغان ئوقۇتقۇچى قىزنىڭ يېنىغا قاراپ ماڭدى.

جامال مۇھەممەت بالىسىغا قاراپ ئويغا پاتتى ئۇنىڭ يېنىغا پارتكوم شۇجىسى كەلدى، ئۇ قولىنى جامالنىڭ مۇرىسىگە قويدى. جامال خىجىل بولۇپ يەرگە قارىدى.

— ھەممىنى ئاڭلىدىم،— دېدى پارتكوم شۇجىسى كۈلۈپ تۇرۇپ،— گەپلىرى تولىمۇ ئورۇنلۇق، كىشىنى ئويلاندۇرىدۇ!

ئىككى ئاتا بالىلىرىغا قاراشتى، نىجات بىلەن شۇجىسىنىڭ قىزى ياندىشىپ ئورمان ئىچىگە ئىچكىرىلەپ ماڭماقتا، ئۇلارغا زوقلانغان جامال مۇھەممەت ئۆيدىن بىللە چىقىشقان بولغۇسى چىشى قۇدىلارنى كۆرۈپ، ئەگرى قېشى ئاستىدىكى خۇمار كۆزلىرىنى قىسىپ قويدى:

— ئەمدى توي تەييارلىقىغا كىرىشسەك بولار؟

— بىزنىڭ نىجات بەك چىقىشقاق، ۋاييەي، قىزلىرىغا نېمانچە يېقىن ماڭىدىغاندۇ، مەن نومۇس قىلىۋاتىمەن!— دېدى جامالنىڭ ئايالى يۈزىنى سىپاپ.

— بىزنىڭ قىزچۇ؟ قارىسىلا، قوللىرىنى شىلتىپ سۆزلىشىنى، ئوغۇللىرىنى خاپا قىلىپ قويارمۇ؟

— ھازىرقى زاماننىڭ ياشلىرى ۋارقىرىشىپ، تالاش-تارتىش قىلىپ يۈرۈپ تېپىشقىدەك،— دېدى جامال مۇھەممەت كۈلۈپ قويۇپ،— ئاخىرقى تارتىنچاقلار بىز

ئوخشايمىز. ئىككى بالىلىق بولغۇچە بىر - بىرىمىزگە تەڭىلىپ قارىيالمايتتۇق.
بولغۇسى قۇدىلار يەنە كۆڭۈللۈك كۆلۈشتى.

6

لېكىن جامال مۇھەممەت شۇندىن كېيىن كەمسۆز، خىيالچان بولۇپ قالدى. ئۇ قانداق قىلسىپ ۋە نېمە ئۈچۈن ئۆز ئوغلى ئالدىدا ئېھتىيات قىلمىدىغان ۋە چۆچۈيدىغان بولۇپ قالدى؟ ئۇزاقتىن بېرى ھېچكىم ئۇنىڭ ئەيىبلىرىنى ئېيتمىغىنى ئۈچۈنمۇ ياكى بىلىمسىزلىكى ئۆزىنى كۆرسىتىۋاتامدۇ؟ كىچىكىدىن مۇرىسىدە كۆتۈرۈپ چوڭ قىلغان تۇنجى ئوغلى بىلەن ئۇ قانچە پەخىرلەنگەن؟ بۈگۈنمۇ ئوغلى ئۈنىڭ ئۈچۈن قانچىلىك قەدىرلىك؟ يېزىلىق پارتكوم شۇجىسى «نىجات يېگى دەۋرگە لايىق رەھبەر بولالايدىكەن...» دېگەن سۆزنى ئېيتقاندا جامال مۇھەممەت قانچىلىك خۇش بولدى؟ ئەلۋەتتە، بۇنى ئۆزىلا بىلىدۇ، لېكىن ئوغلى نېمىشقا ھە دېسىلا ئادەم بار، ئادەم يوق دېمەي دادىسىنىڭ ئىشىدىن قۇرسۇر تېپىۋېرىدۇ. نېمىلا بولمىسۇن جامال مۇھەممەت مۇشۇ كەلتىنىڭ رەھبىرى، ئۇ ئوغلى ئالدىدا بىلىمى چوڭتا، ئەيىبى كۆپ ئادەم بولغىنى بىلەن يۇرتداشلىرى ئالدىدا دېگىنى دېگەن، قىلغىنى قىلغان، گېپى قانۇن، ھەرىكىتى مىزانغا ئايلانغان پارتىيە ئەزاسىغۇ، ئوغلىدىن باشقا كىم ئۇنىڭ ئەيىبىنى ئېيتالايدىكەن؟ ياق، ئوغلىغىمۇ

ئەمدى چەك قويۇشى كېرەك، بولمىسا ئىناۋىتىگە تەسىر يېتىدۇ - دە.

— خوتۇن!— دەپ ۋارقىرىدى ئۇ سەككىز پارچە كىگىز سېلىنغان كېمە سۇپىسىدەك چوڭ كارىۋات ئۈستىدە يالغۇز خىيالدىن بېشىنى كۆتۈرۈپ،— بۇ يەرگە كەل.

ئايالى كارىۋاتنىڭ لېۋىگە كېلىپ ئولتۇردى:

— چاي ئەكىلەيمۇ؟

— ھەئە، ياق، توختا، ئوغلۇڭ بىز تاپقان لايىققا زادى نېمىشقا ئۇنىمايدىكەن؟ خەقنىڭ ئىشىكىگە قەدەم باستۇق، ئۇ ئادەم كىچىك ئادەممۇ؟ بالاڭ نېمىشقا بىزنىڭ شۇجىنىڭ ئىناۋىتىنى ئويلىمايدۇ؟ بۇ توينىڭ گېپى پۈتۈن ناھىيىگە پۇر كەتتى. بۇ گەپنى ئەمدى قانداق يىغىۋالغۇلۇقكەن؟

ئۇ پۈتۈن ئىشنى بۇزغان مۇشۇ ئايالىدەك گۇناھسىز ئايالىغا گۆلەيدى:

— تۇغۇپ قويغان گۇناھىمىدى؟— دېدى ئايال يىغلامسىراپ،— بالىنىڭ كۆڭلى چۈشمىسە ماڭا ۋارقىرايتىلىمۇ؟

— بالاڭغا ئاسماندىن پەرىشتە ئېلىپ چۈشەيلىمۇ ئەمىسە؟ يا چوڭ شەھەردە، يا يېزىدا قىز ياقمىسا؟

— راست گەپ بولسا،— دېدى ئانا تىرنىقىنى تاتىلاپ،— نىجاتجاننىڭ كۆڭلى چۈشكەن قىزمۇ بارغا ئوخشايدۇ، قىزنىڭ ئانىسى قولۇم - قوشنىلىرىغا دەپتىكەن، بۇ گەپ كوچىغا چىقىپ مېنىڭ قۇلىقىمغا يەتتى...

— نېمە گەپ؟ ئەزمىلىك قىلماي دەڭلا!

— شۇ بىزنىڭ نىجات قىزى بىلەن سۆزلەشكەنىنى ئانىسى ئاڭلاپ...

— كىمنىڭ قىزى؟ نېمانداق بەز چاينىغاندەك سۆزلەيدىغاندۇ!

— مەن بېرىپ قىزنى كۆردۈم، ئەجەب بەلەن، پاكىز بالىكەن ...

— كىمنىڭ قىزى؟

— جانانە ئۆرۈكتەك سۈزۈك، تال چۈشتەك زىلۋا...

— ئەستاغپۇرۇللا! كىمنىڭ قىزى؟

— ئا... ئاياغ... — ئانا گۇناھكاردەك دۈدۈقلىدى. — ئاياغ مەھەللىدىكى ئەمەنجانىنىڭ...

— نېمە؟! — جامال مۇھەممەت تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ دوپپىسىنى قولىغا ئالدى، ئۇنىڭ قاش، بۇرۇتلىرى خىرىس قىلىۋاتقان مولۇنىڭ بۇرۇتلىرىدەك دىڭگايدى.

— ئادەم تېپىلماي مۇشۇ سېسىق قېرىنىڭ قىزىنى تېپىپتىمۇ؟ ئەمەن كىم؟ ھەق دېمەيدىغان دۇنيانە، كېچىنگە كىرمىگەن مۇردا، ئۇنىڭ بىلەن تويلىشىش دېگەن گەپ دۇم يېتىپ لايىنى سۆيگەن بىلەن ئوخشاش گەپ! ھىم، بالاڭ تېخى ئېغىزلانمىغاندۇ؟

ئايال ياشلىق كۆزىنى ئېيتقاچ بېشىنى ئېغىتتى.

ئۇ ۋارقىرىغىنىچە كارىۋاتتىن سەكرەپ چۈشتى.

ئەتىسى چۈشتىن كېيىن جامال مۇھەممەت شوپۇرنى مېھمانخانىسىغا چاقىرتتى. شوپۇر كىرگەندە ئۆيدە جامال مۇھەممەت بىلەن ئەمەنجان ئولتۇراتتى.

— سالام قبل، ئىلەك، — دېدى جامال كۇلۇپ

تۇرۇپ،— ئاتا - ئانام يوق، قارا يېتىممەن دەپ ھا
ئېيتاتتىك، مانا ئەمدى ئەمەنجان سېنىڭ ئاتاڭ، ئا
دە، ئىلەك!

شوپۇر ھودۇقتى، ئۇ نېمە قىلارىنى بىلمەي تۇ
نەقىنى تاتىلاشقا باشلىدى، ئۇنىڭ يادىغا تۇنۇگۈنكى
ئىش كەلدى: تۇنۇگۈن ئۇ نەجاتنى قۇرۇلۇش ئىشى بە
لەن ناھىيىگە ئېلىپ ماڭدى.

نەجات گۈلسارە بىلەن خوشلىشىش ئۈچۈن يو
ئۇستىدە شوپۇرنى توختىتىپ قويۇپ ئەمەنجاننىڭ ھوي
لىسىغا كىردى. خېلىدىن كېيىن ئۇ ماشىنىنىڭ يېنىغ
قايتىپ چىقتى. نەجاتنىڭ بوينىدا بىر تىزىق مېخىز
ئېسىقلىق ئىدى. شوپۇر بالا مېخىزغا كۆز قىرىدا قاراپ
قويۇۋېدى، نەجات مېخىزدىن بىر تالنى شوپۇرغا چىشـ
لەتتى:

— قىزنى كۆرگەنمۇ سەن؟

— ياق.

— خوش ئەمىسە، گۈلسارە!— دېدى نەجات قوشـ
نىلارغا ئاڭلىتىپ تۇرۇپ،— ئون كۈندىن كېيىن كۆرۈ—
شىمىز!

باغنىڭ بىر بۇرجىكىدە قىزنىڭ بېشى كۆرۈندى.
قىز شوپۇرغا خۇددى ئاسمانىنىڭ ئەڭ نېرىسىدىكى
يۇلتۇزدەك چوغ بولۇپ كۆرۈندى.

— قايسىسى چىرايلىقكەن؟— دېدى نەجات كۈ—
لۈپ،— مۇنەللىم قىزمۇ، مۇنۇ سەھرالىقمۇ؟

— سەھرالىق چىرايلىقكەن،— دېگەن ئىدى شوپۇر

بىرسى دۆگىلەك، بىرسى قىياچ كۆزلىرىنى ئويىنىتىپ. مانا بۇگۈن نىجاتنىڭ بويىنىغا تىزىق مېڭىز ئاسقان گۈزەل قىز ئۇنىڭ ئايالى. بۇ قانداق مۇمكىن؟ شوپۇر نېمە دېيىشىنى بىلمەي دۇدۇقلىدى.

— نېمە دۇدۇقلايسەن، ساڭا ئىككى كۈن رۇخسەت، بۇگۈن ئاخشام تويۇڭ بولىدۇ. ماڭ يۇگۈر، چىرايلىق كېيىنگىن، ئەمەنجان سىلىمۇتەييارلىق قىلسىلا، مانا 300 كوي پۇل. مانا نىكاھ خېتى، مە، بىرىنى سەن ئال ئىلەك.

شوپۇر قەغەزنى تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن ئالدى. نىكاھ قەغىزىگە ئىلەك — گۈلسارە دېگەن ئىسىملار يېزىلغان ئىدى. شوپۇرنىڭ قۇلىقىغا نىجاتنىڭ «گۈلسارە» دەپ ۋارقىرىغىنى ئاڭلاندى، خەتلەر بىر — بىرىگە قوشولۇپ نىجاتنىڭ بويىنىدىكى بىر تىزىق مېڭىزغا ئايلاندى.

ئۇنىڭ قولىدىن قەغەز چۈشۈپ كەتتى:

— بۇ، بۇ... — كەينىگە داجىدى شوپۇر. — ئە بۇ!...

— نېمە بۇ! — دېدى جامال مۇھەممەت بىردىنلا سۇرلۇك تۇسكە كىرىپ. — ماڭ يۇگۈر، خوتۇنىڭنى يېنىغا بار، قالغان «بۇ»نى ئەمەنجانىڭ ھويلىسىدا دېگىن!

ئۇ ئەمەنجانغا بۇرۇلدى. ئەمەنجان تېخىمۇ قاردىيىپ كەتكەن، چىرايلىق كۆزلىرى ياشلىق، ئاغزى ئۇمچەيگەن ھالدا يەرگە قارىپ بىر قولىدا پۇل، بىر قولىدا نىكاھ قەغىزىنى تۇتۇپ ئولتۇراتتى. جامال مۇھەممەت ئۇنىڭ دولىسىغا قاقتى:

— خاپىمۇ سىلى؟ ئاتىدارچىلىق قىلما. ئىلەك

www.uyghurkitap.com

ئۆمۈر بويى سىلىنىڭ، كالىدەك ئىشلىتىدىلا، يارىدىر
گەن بۇنىڭدىنمۇ چوڭ بولماس.

7

نىجات ناھىيىنىڭ ئوتتۇرىسىدا قۇرۇلماقچى بولغا
ئىككى قەۋەتلىك 20 ئېغىزلىق ئۆي، يېنىدا ئاشخانا
ئارقىسىدا مۇنچا، قۇرۇلۇشنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى زالنىڭ
پېشانىسىغا ئالاھىدە خەتتاتنىڭ قولى بىلەن «جامال
مۇھەممەت بىرلەشمە شىركىتى» دېگەن ۋېۋىسكا ئويۇل
غان قۇرۇلۇش لايىھىسىنى دادىسىغا كۆرسىتىش ئۈچۈن
ناھىيىدىن يېزىغا قايتتى. ئۇ يولدا كەلگىچە ئاپتوبۇست
ئولتۇرۇپ ناھىيىگە يۆتكىلىپ كېلىۋېلىش، گۈلسارە بىـ
لەن ئۆزىگە ناھىيىگە جاي سېلىش... ئوخشاش شېـ
رىن خىياللار بىلەن بولدى. ئۇ، ناھىيىدىن گۈلسارىگە
ئاتاپ سېتىۋالغان قول سائىتىنى ھېلىدىن - ھېلىغا
يانچۇقىدىن چىقىرىپ قاراپ قوياتتى. گۈلسارە بەرگەن
بىر تىزىق مېغىزنىمۇ پات - پات ئېلىپ چىشلەپ -
پۇراپ قويۇپ، چەكسىز دۆڭلۈكلەر ئارىسىدىكى قومۇشـ
لۇق ۋە چۈچۈك بۇيىلارغا قاراپ «سارىگۈل» ناخشىسىنى
ئېيتاتتى. ئۇنىڭ ھېسسىيات، ئىلھامغا تولغان يۈرىكى
ئۆزىنى دەھشەتلىك زەربىنىڭ كۈتۈپ تۇرغانلىقىدىن
بىخەۋەر ئىدى.

شۇڭا ئۇ ئىسىق بەلباغدىن باغۇ - بوستانلارغا قا-
راپ كېلىۋاتقان قۇشتەك خۇشال، ئۇنىڭ خىيالى شامالـ

دەك ئەركىن ئىدى: ئۇ كەلگۈسىنى، گۈزەللىكنى، ئەمەلگە ئاشىدىغان ئارزۇ - ئارمانلىرىنى خىيال ئىكرانىدا روشەن كۆرۈپ، ئۆزى تۇغۇلغان، ئۆسكەن ۋە كەلگۈسىدە ئۆزىگە، ئەۋلاد - باللىرىغا مەنسۇپ بولغان زېمىنىنىڭ كۆك سىدە ئۇرۇۋاتقىنىغا، ئانا يەرنىڭ يۈرەك تېپىشىنى تىڭ شاۋاتقىنىغا ئۆزىنى چەكسىز بەختلىك، ئىپتىخارلىق ھېس قىلاتتى.

مانا ئۇنىڭ ئۆيلىرى شالاڭ، يوللىرى كاتاك، دەرەخ - بوستانلىرى قۇيۇق، ئادەملىرى ئاق كۆڭۈل، مېھرىبان مەھەللىسى. ئۇرۇمچىدە يۈرگەن بەش يىل ئىچىدە بۇ تەكلىماكان قوينىغا يوشۇرۇنغان يېزىسىنى بۇنچىلىك سېغىنىشقان ئىدىغۇ، ئۇ بۇگۈن نېمانچە ھاياجانلىنىدۇ، يۈرتىنى كۆرۈشكە نېمانچە ئىنتىزار؟

مەھەللىنىڭ چېتىدىكى پاكار جىگدىلىك ئۆيلەر كۆرۈنگەندە ئۇنىڭ يۈرىكى خۇددى باغلاقتا تۇرۇپ ئانىسىنى كۆرگەن شوخ موزايدەك تېپچەكلىدى. يۈرەك ھېسسىياتى تاش كۆمۈر چوغى ئۇستىدىكى ئالىيۇمىن چۆگۈندەك تېز قاينىدى.

ئۇ ئاپتوبۇسنىڭ ئالدىغا كېلىپ كابىنكا توسقىنى ئۇردى ۋە ماشىنا توختاش بىلەن قۇمساڭغۇ يولغا سەكرەپ چۈشۈپ يېڭى مەھەللىسى تەرەپكە قاراپ ئېتىز ئارىلاپ يۈگۈردى. ئۇ شۇ تاپتا كىشىلەرنىڭ تاپا-تەنىسىدىن، مازاق - زاڭلىقلىرىدىن قورقمايتتى. ناۋادا بىرسى «نېمىگە شۇنچە ئالدىرايسەن يېگىت؟» دەپ سوراپ قالسا، ئاۋازىنىڭ بېرىچە ۋارقىراپ: «گۈلسارىنىسى

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

كۆرۈشكەلى دەپ جاۋاب قايتۇرۇشقا تەييار ئىدى.
مانا ئۇ تەرلەپ - پىشىپ ئەمەنجانىنىڭ ھويلىسىغا كىرىپ كەلدى، كۆرۈمسىز ھويلا ئۇنىڭغا كۆڭۈللۈك دەپ چىدەك بىلىنىدى.

— گۈلسارە!— دېدى ئۇ ئۆز ھېسسىياتىنى خۇشاللىق بىلەن ئاشكارىلاپ،— گۈلسارە!

قىزنىڭ ئورنىغا ئۇنىڭ ئالدىغا ئانىسى چىقتى.

— ئانا!— دېدى نىجات ھاياجان بىلەن ئانىسىغا يېقىنلاپ،— گۈلسارە قېنى؟

ئايال ئاۋۋال كۈلدى، ئاندىن كىر كۆڭلىكىنىڭ ئېتىكى بىلەن كۆز يېشىنى ئېرتىپ يىغلىدى.

— نېمە بولدى؟— دېدى نىجات چۆچۈپ،— گۈلسارە، ئۇ؟...

— گۈلسارىنىڭ،— دېدى ئانا ئېسىدەپ،— تويىنى قىلىۋەتتۇق!

— نېمە؟! — نىجاتنىڭ ئاۋازى سۇنغان قۇرۇق شاخنىڭكىدەك كاراڭ - كۇرۇك چىقتى.

— شۇنداق بولدى بالام،— دېدى ئانا ھازىدار ئادەمدەك ئېسىدەپ،— ئەمدى ئۇنى ئۇنتۇسلا!

— دادامنىڭ ئىشمۇ بۇ؟

— جامال شۇجىنىڭ غەمخورلۇقى!...

نىجات قول سائىتىنى ئاھايىتى تەسلىكتە يانچۇقىدىن ئالدى ۋە غالىلداپ تىترەپ تۇرغان قوللىرى بىلەن ئىككى قوللاپ ئانىغا سۇندى:

— ئۆز قوللىرى بىلەن ئۇنىڭ بىلىكىگە تاقاپ قويسىلا!

ئانا نىجاتقا قارىدى. نىجات تۆمۈردەك قارايغان، ئۇنىڭ چىرايلىق كۆزلىرى ئۇنچە بۇلاقتەك مەرۋايىت تۆكمەكتە، خەت تارتقان بۇرۇتلىرى بىلەن يېقىملىق كۆرۈنىدىغان لەۋلىرى كەچكۈزنىڭ ئاچچىق شامىلى بىلەن ئېلىشىۋاتقان يالغۇز ياپراقتەك تىترىمەكتە ئىدى.

ئۇ شۇ كۈنى كەچقۇرۇن ئۆز ھويلىسىدا پەيدا بولىدى. ئۇنى كۆرۈپ جامال مۇھەممەت چۆچۈپ كەتتى. ئوغلى تونۇغۇسىز بولۇپ ئۆزگەرگەن؛ قارايغان، جۇدۇگەن، كۆزلىرى قىزارغان، چاچلىرى چۈۋۈلغان، كىيىملىرى توپا ـ چاڭغا مىلەنگەن...

ـ بالام، نېمە بولدۇڭ؟ـ دېدى ئاتا.

ـ تاياق يېدىم! ـ دېدى ئوغلى ئۇمچەرەپ.

ـ بالام!... ـ ئانىسىمۇ نىجاتقا ھەيران قالدى.

ـ كىمدىن بالام؟ـ جامال مۇھەممەت ئالدىراپ سورىدى.

ـ كىمدىن؟ـ نىجات دادىسىغا ئالايدى. ئاتا ئوغلىنىڭ مەستلىكىنى بىلدى، ـ كىمدىن بولاتتى، دادامدىن...

ـ بالام بەللى، بەللى!...

نىجات دادىسىغا يەنە بىر قارىدى ـ دە، خۇددى بوۋاق ۋاقتىدىكىدەك ئانىسىغا تاشلىنىپ، سىلكىنىپ ھۆركىرەپ يىغلىدى، ئانا ئوغلىنىڭ چاچلىرىنى كۆز ياشلىرى بىلەن نەمدەپ باغرىغا مەھكەم باستى ۋە دادىسىغا قاراپ:

ـ بالىنىڭ كۆڭلىگە قارايدىغان گەپ ئىدى... ـ دېدى.

جامال مۇھەممەت بېشىنى چاڭگاللاپ كېمە سۇپىسىدەك چوڭ كارىۋىتىنىڭ لېۋىدە مۈكچىيىپ ئولتۇردى.

نىجات خېلىدىن كېيىن ئېسىگە كەلدى ۋە سوە
كىسىدىن قۇرۇلۇش لايىھىسىنى چىقىرىپ دادىسىنىڭ ئالدىغا
قويدى. جامال مۇھەممەت رەسمى قۇرۇلۇش سۈرىتى سىزىلغا
قەغەزگە قاراپ ھاياجانلاندى ۋە بالىسىنىڭ بايىقى دەردلىا
كۆزيېشىنى تېزلا ئۇنتۇدى. چۈنكى قۇرۇلۇشنىڭ پېشانىسىدە
«جامال مۇھەممەت بىرلەشمە شىركىتى» دېگەن خەت بار ئىدى
دېمەك، جامال مۇھەممەتنىڭ ئىسمى ناھىيىنىڭ پېشانىسىدە
ئەتىسى سەھەردە نىجات چامادىنىنى كۆتۈرۈپ
يولغا چىقتى. چوڭ قورۇدا يالغۇز دادىسىلا ئورنىدىن
تۇرغان ئىدى.

— نەگە بالام؟

— ئۈرۈمچىدىن تېز كەلگىن دەپ تېلىگرامما كەپ
تىكەن، قايتاي.

— ئاپاڭ چىقسۇن، توختا!

— ياق، ئاپام كېچىچە تۈزۈك ئوخلىمىدى...

— بالام!— دېدى دادىسى ئازاب بىلەن،— بىلـ
مەپتىمەن، بىلگەن بولسام، — يا ئېغىزلانمىدىڭ...

— ھازىرمۇ ئېغىزلانمىدىم، نېمىشقا يىغلىغانلىقىمنى
بىلىپ بوپسىزغۇ، نېمىگە خۇشال بولغىنىمنىمۇ بىلىپ بولـ
غانسىز، دادا. ھەممىنى بىلىپ تۇرۇپ قىلدىڭىز. بىلىپ
تۇرۇپ گۈزەل نېمىلەرنى كۆرمىدىڭىز. بىلىپ تۇرۇپ باشقىـ
لارنىڭ ئارزۇ - ھەۋەسلىرىنى ئۆلتۈردىڭىز. لېكىن ئۆ
ئارزۇلىرىڭىز ئۈچۈن خۇش بولدىڭىز ، ھەقىقىي ئىنسان
باشقىلارنىڭ ئارزۇسى قانغاندا خۇشال بولىدۇ. بولۇپمـ
كوممۇنىستلار شۇنداق. مەن بۇدور قېتىم كەلگەندە ئەيىبـ
لىرىڭىزنى ئاز سۆزلەيدىغان بولاي دادا، خوش!

نىجات داۋزىدىن چىقىپ كەتتى. جامال مۇھەممەت خۇددى بىرسى يۇرىكىنى كۆكرىكىدىن يۇلۇپ كېتىپ بارغاندەك ئازابلاندى، ئۇنىڭ ماڭاي دېسە ماغدۇرى، ۋارقىراي دېسە ئاۋازى يوق ئىدى. ئۇ بىر ھازادىن كېيىن ئېسىگە كەلدى - دە، ئارقا قورۇدىكى شوپۇرنى ئويغىتىش ئۈچۈن يۈگۈردى.

شوپۇر توپىلىق ئۇستىگە قۇرۇلغان كات ئۈستىدە ئۇخلىماقتا. يېڭى كېلىن — گۈلسارە كۆرۈنمەيتتى. ئۇ شوپۇرنى ئويغاتتى:

— ئىلەك قوپ، نىجاتنىڭ كەينىدىن ماشىنا بىلەن چاپ، ئۇ پىيادە!...

ئۇ كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈپ بالىسى كەتكەن يولغا باغ بىلەن يۈگۈردى. ئۇ قويۇق جىگدىلىك بىلەن چىتلانغان يەرگە كېلىپ توختاپ قالدى: گۈلسارە بىر ياش جىگدىنى قۇچاقلاپ يولغا تەلمۈرۈپ تۇراتتى. ئۇ قىزنىڭ نازۇك مۇرىسىنىڭ سىلكىنىشىدىن ئۇنىڭ ئوغلىنى كۆز يېشى بىلەن ئۇزىتىۋاتقانلىقىنى بىلدى.

— بالام!— دېدى جامال مۇھەممەت زارلىنىپ،— ئۆز قولۇم بىلەن سىلەرنىڭ يۈرىكىڭلارغا قاداق سالدىم، ئۆز يۈرىكىمگىمۇ قاداق چۈشتى. مەن بۇ نادانلىقنىڭ زىيىنىنى ھەرگىز ئۇنتۇمايمەن.

ئۇ بوينىنى سوزۇپ يولغا قارىدى. ئوغلى توپىلىق يولدا كېتىپ باراتتى.

ئەنە نىجات كەينىگە بۇرۇلدى. شۇ چاغدا يىراقتا بىر كاككۇك سايرىدى، كاككۇكنىڭ ئاۋازىدەك ئاڭلاندى.

نىجاتنىڭ مىسكىن سۈنغان ئاۋازىدەك ئاڭلاندى.

— خەير - خوش، ئۇنتۇمايمەن، گۈلسارە!

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى
www.uyghurkitap.com

چايخورلۇق غەلىتە ئىش، توققۇزى تەل ئادەملەر-
ھۇ، زاغرا بىلەن ناشتا قىلىدىغانلارمۇ ئەتىگەنلىك
چاينى چايخانىدا ئىچىشنى ياخشى كۆرىدۇ. ئۇلارنىڭ
ھەرلىرى نانلىرىنى بەللىرىگە تۇگۇپ پىيادە، ھەرلىرى
ئات - ئېشەك بىلەن ئېرىنمەي بۇ چايخانىغا كېلىشى
دۇ - دە، قىزغىن كۆرۈشىدۇ.

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم بۇتياخان!

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم زىمىن بەگ!

ئۇلار بىر - بىرىگە «ۋەئەلەيكۇم» سۆزىنى زادى
قوللانمايدۇ. چۈنكى بۇ ھۆرمەتسىزلىك، ئۇلار ئۇچۇن
گويا كى گۇناھ، ئۇلار چاي دەملەنگەن چەينەكلىرىنى
پەتنۇسلىرى بىلەن بىر - بىرىگە ئۇتتۇرىشىپ:

— قېنى كەلسىلە!

— چايغا باقىلى! — دېيىشىدۇ. لېكىن يەنىلا
ھەركىم ئۆز چېينىنى ئىچىشىدۇ. ئۇلار قىشۇ - يازى، مەيـ

لى تومۇز ياكى جۇدۇن بولسمۇ، ھەر كۈنى دېگۈدەك بەر نەچچە كىلومېتر يىراقلىقتىكى ئۆيلىرىدىن مۇشۇ چايخانىغا كېلىشىدۇ - دە، سالاملىشىش، تەكەللۇپ - تۆزۈت قىلىشلاردىن كېيىن، يەرگە چاپلىشىپ كەتكەن يىپ ئەدىيالىلار ئۈستىدە بەدەشقان قۇرۇشۇپ، ھۆزۈر-لىنىپ چاي ئىچكەچ ئۆزلىرىگە ئوخشاش چايخورلار بىلەن دىلكەشلىك قىلىشىدۇ. بۇ دىلكەشلىكنىڭ ئەڭ ئاكتىپ ئىشتىراكچىسى ھېلىقى بۇتيا ئىسىملىك بىلەن زىمىن ئىسىملىك ئىككىسى. بۇتيا ئۆز جىسمانىي قۇرۇلۇشىدەك قوپال، خۇددى قول تراكتورىنىڭكىگە ئوخشاپ كېتىدى-غان ئاۋازىنى قويۇپ بېرىپ ئالغلىغان يېڭىلىقلىرىنىڭ بەرىنى ئون قىلىپ سۆزلىگىلى تۇرغاندا، ئالغلىغۇچىلار بىرىنچىدىن ئۇنىڭدىن ئەيمىنىپ، ئىككىنچىدىن ئۇنىڭ-دىن ئاۋازدا ئۇستۇنلۇك تالىشىشتىن ھېيىقىپ، ئۇنىڭ تولا ئالغلىغان گەپلىرىنى زېرىكمەي قايتا ئالغلاشقا مەجبۇر بولىدۇ. ئادەملەر بىرلەپ - ئىككىلەپ چىقىپ كېتىشكەنىدىن كېيىن، ئۇنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن گەپنىڭ ئاخىرىنى كۈتۈپ زېرىكمەي زېھىن قويۇپ گەپ تىڭشايدىغان ئادەم ئۇنىڭ دوستى — زىمىن ئىسىملىك ئورۇق، ۋۇجۇك ئادەم بولۇپ قالدۇ. بۇتيانىڭ سۆزلىگەن يېڭىلىقلىرىنى ئالدىنقى كۈنلا مۇشۇ زىمىن كۆپچىلىككە دەپ بەرگەن، بۇتيامۇ شۇ چاغدا ئالغلىغان بولسىمۇ، ئىككىنچى كۈنى بۇتيا بۇ گەپنى ئۆزىنىڭ گېپى قىلىپ سۆزلەۋېرىدۇ. زىمىن بۇتيانىڭ مەجنۇنتالدەك شاخ - شۇمبىسى جىق سۆزلىرى ئىچىدىن ئۆزىگە زۆرۈر بولغان يېڭىلىقلارنىمۇ

ئاڭلاپ قالدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇمۇ بۇتيانىڭ گەپلىرى-
نىڭ شېخىنى يىرمايدۇ.

مانا، بۇتيانىڭ موتسكلىتنىڭ ئاۋازى ئاڭلاندى، توختىدى. ئۇنىڭ گەۋدىسى چايخانا ئىشىكى ئالدىدا پەيدا بولدى: تىزىنا كېلىدىغان سارغۇچ كۆڭلىكى سۇغا چىلاپ ئالغاندەك ھۆل، تىزىنىچە تۇرۇكلۇك پۇشقاقلىرىدىن چىقىپ تۇرغان بۇقىنىڭ ئالدى پۇتىدەك تۇم، مەزمۇت پاقالچاقلىرى توپا - تەردىن خۇددى چالا ئۈكلەنگەندەك بولۇپ قالغان، ئۇچۇق مەيدىسىدىكى قويۇق يۇڭ، تۆت چاسا يۇزىدىكى ساقال - بۇرۇتىدەك بۇرغاي، قىيىچاچ كۆزلىرى ئۇستىدىكى چوتكىدەك قاش-لىرىنىڭ مەدىرلىشى ئۇنىڭ يوغان گەۋدىسىدە بىر خۇ-شالسىلىقنىڭ بۇرگىدەك سەكرەپ يۈرگەنلىكىدىن بىشا-رەت. ئۇ سالامىمۇ قىلماي ھېجايدى:

— ۋايجان، نېمانچە دېمىق، موتورۇڭمۇ جۇۋازغا قاتقاندەك تەرلەپ كەتتى!

چايخورلار كۈلۈشتى.

— بەللى بۇتياخۇن، سىلى ماڭغىلى تۇرسىلا يولـ ئۇ تەرلەپ كېتىدۇ - يا!

— ھى، ھى، مېنى كۆرۈپ سەنمۇ تەرلەپسەن ئاينا!

— بەك خۇشقۇ ئۆزلىرى؟

— تۇنۇگۈن ئون ئالتىنچى يېزىنىڭ بازىرىدا قوي كاساتلاشتى. مانا ئەمسە دەپ بار پۇلۇمغا سېتىلماي قالغان قويىنىڭ ھەممىسىنى سېتىۋالدىم. بۈگۈن ئەتە-

گەندە ئالتىسىنى سۇ قىلدىم. ئون قويىنىڭ پۇلى بىلەن دىرى تىرىلگىدەك. يەتتە قوي بىكارغا قالدى ها، ها، ها...

چايخورلار بىر - بىرىگە قاراشتى.

بۇتياخان ئەمدى خوتەندىن 500 كويغا سېتىۋېلىپ ئەكەلگەن ئالا ئىتىنىڭ تۈنۈگۈن ياقۇپ قاسساپنىڭ سېرىق ئىتىنى قانداق تالىغانلىقىنى دوراشقا باشلىدى. ئۇ پۈتۈن مېھرىنى ئۆز ئىتىغا بېغىشلىغانلىقى ئۈچۈن ئۇ چايخانا سۇپىسىدا تۆت پۇتلۇق بولۇۋېلىپ قوللىرىنى، ئېغىزىنى خۇددى غالجىرلاشقان ئىتتەك ھەرىكەت قىلدۇرۇپ سۆزلىگىلى تۇرۇۋېدى، چايخورلار ئۈچەيلىرى ئۈزۈلگۈدەك كۈلۈشتى.

— بىر پىيالە خام قايماق، ئىككى تۇخۇم بىلەن بىر چىنە قايماق چاي قىلىپ بەرگىنە! — دېدى ئۇ ئاخىر ھېرىپ - تەرلەپ خۇددى ساپاندىن بوشىغان ئۇيدەك پۇشۇلداپ، — تېز بول، بۈگۈن قىلىدىغان ئىش كۆپ.

— يىراقىقا ماڭاملا بۇتياخان؟ — زىمىن ئىسىملىك ۋىجىك، قىزىل ساقال، مۇلايىم ئادەم ئۇنىڭغا قارىدى.

— بۈگۈن سېرىق بۇيىغا بارىمەن، — دېدى بۇتيا خۇددى سولاقسىز قالغان بۇقىدەك ھۆركىرەپ، — باراملا؟ بارسىلا موتورۇمنىڭ كەينى بوش.

— سودىلىقىم بارتى پىشكى.

— كىتابمۇ؟ — دېدى بۇتياخان دەرھاللا، —

بۇگۈن سەرىق بۇيا قىزمىدۇ. ئۇ چېتى خوتەن، بۇ چېتى قەشقەر، ئاتۇش، ئاقسۇ، ھەممە يەرنىڭ ئوقەتچىلىرى كېلىشىدۇ. ھەممە ئوقەتچى كەلگەندىكىن، ھەرقانداق مالمۇ كېلىدۇ. سىلى ھەقىچان كىتاب بۇيرۇيلا، بولىدۇ، يېڭى كىتابلار بولسا ئېلىۋېرەمدىمەن؟ 200 كويىنىڭ كېلىشىگە دەملا؟ بەلەن گەپ. لېكىنزە زىمىنباي، يېڭى كىتابلار ھۆكۈمەت دۇكىنىغا چىقماي تۇرۇپلا كىتابېيۇرۇشلارنىڭ قولىغا ئۇتۇپ كېتىدىگەن. ئۇتگەندە سىلىگە ئون كويدىن ئەكىلىپ بەرگەن ھېلىقى رومانلار ھازىر 15 كويغا چىقىپتۇ جۇمۇسىلا، شۇغىنىسى كىتابېيۇرۇشلار ئىسچوت بەرمەيدىكەن. بولاپتۇ سىلى ئۇچۇن بىزەچى زىيان تارتسامۇ مەيلى، سىلىمۇ كىتابخانا ئېچىپ پۇل تاپمەدىلا، زىيان تارتتىلا، يە بولمىسا، بېلەت ساتسىلا بولارمىكىن؟ كىتابلىرىنى بىكارغا ئوقۇيدىكەن، ئۇنى ئاز دەپ يىرتمىدىكەن، ئوغرىلايدىكەن. لېكىنزە، زىمىنباي «سوپەك»① تاپقان پايدىلىرىنى ئاشۇ كىتابخانىلىرى يەپ كەتتى جۇمۇ؟ سىلىگە بەك زىيان بولۇپ كېتىۋاتىدۇ.

— زىمىنبايغا زىيان بولغىنى بىلەن ياشلارغا پايدا. بىزنىڭ بالا ھازىر يامان يولدىن يانىدى. زىمىنباينىڭ كىتابخانىسىدىن چىقمايدۇ. ھە دېسىلام ئانىسىنى تىللايتتى. مانا ھازىر تىلمۇ يومشاپ، ئاۋازىمۇ سىلىقلىشىپ قالدى.

— سەن خوتەك. — دېدى بۇتيا سۆزلىگۈچىگە

① قول تراكتورى

قولىنى شىلتىپ، قوۋزىغا تولدۇرۇۋالغان قايماق ئارـ
لاش نانىنى تەستە چاينـاپ سۆزلەپ، ــ تەييارغا ھەيـ
يار ــ دە، ئەكە 50 كوي، بالاڭغا كىتاب ئەكىلىپ
بېرىمەن. بولمىسا زىمنىبايغا پۇل تۆلە!

ــ زىمنىكام پۇل دېسە بېرىمىز، ــ دېدى بايـ
قى ئادەم كۆلۈپ، ئۇ دىمىق ئۆيدىـمۇ تەلپەك بىلەن
ئولتۇرغاچقا، پوكاندەك قىزارغان، ئىنچىكە، كىچىك بۇرـ
لىدىن تەپچىپ چۈشكەن تەر ئىنـچىكە بۇرۇتىنىڭ ئۇـ
چىدا پىلدىرلايتتى، ــ لېكىنزە بۇتيا ئاكا، سەن پۇل،
پۇللام دەيدىكەنسەن، مەسچىتكە 100 كىسەك ئىلىپ
بېرەيمۇ دېمەيسەن.

ــ ماۋۇ خوتەكنىڭ گېپىنى، ۋاي خوتـەك، سەن
ھاڭىچىلىك نېمىتىڭ. خوتۇنۇڭ خەقنىڭ ئۆيىدە ئوسـما
قويىدۇ. ھەر ھېيتتا مېنىڭ جاينامىزىمدا نامار ئوقۇيـ
سەن، بازارغا بارساڭ ۋەجىگىنى مېنىڭ ھـارۋامغا سېـ
لىۋالسەن، مېنىڭ كۆلۈمدىن سۇ توشۇپ لاي چىلاپ
كىسەك قۇيدۇڭ، پۇل تۆلىدىگىمۇ خوتەك؟ نوپۇسىڭنى
ماكا ئۆتـكۈزمىگىنىڭ قالدى شۇ. يوغـان گېپىنى تېخى
بۇنىڭ. مە، ماۋۇ يېرىم نانىنى يە خوتەك، قاچانغىچە
زاغرا كۆشەيتتىكى!؟

بۇتيا ئۇنىڭغا يېرىم نانىنى تاشـلىدى. ساقىلىـغا
چاپلاشقان قايماق، نان ئۇۋاقلىرىنى يوغان قوللىرىـغا
يېپىشتۇرۇپ يۇزىنى سىپىدى، ئاندىن كېيىن قوللىرىنى
پاكىز يالۋەتـتى ــ دە، زىمنىبايغا قاراپ بىر كېـ
كىرىۋەتتى.

www.uyghurkitap.com

— كىتابلارنىڭ ئىسمىنى يازدىلىمۇ؟ — دېدى ئۇزۇن تەرەددۇدلىنىپ يېزىلىغان قەغەزگە ئەينەكلىك كۆزلىرى بىلەن سەنچىلاپ قاراپ، — ماۋۇ نېمە بۇ، «قۇتادغۇ بىلىك»... نېمە دېگىنى بۇ؟

— كىتاب، — دېدى زەمبىلىنى كۆلۈپ، — ئۇنىڭ-يىگىرمە كوي، ئالسىلا!

— بەللى، بەز ئوغلاقنىڭ پۇلىكەن بۇ، — دېدى بۇتىنى قەغەزنى كەز كۆچلىكىنىڭ يانچۇقىغا سېلىپ، — ئەمىسە ئىسچوت سوردىسىلا زەمبىلى، ماقۇل ئەمىسە سودىلىقلىرىنى ئالغاچ كېلەي، ئۇنتۇپ قالمىسام ئالىمەن. مەن بۇگۈن سەپرىگە بۇيا بازىرىغا كەرگەن مېدە ئېشەكنىڭ ھەممىنى ئالىمەن. بەر خەنزۇ بىلەن سۆزلىشىپ قويدۇم. سۆزلىشىنىڭ 800 كويىدىن ئالىدىغان بولىدى. مەن 300 كويىدىن 500 كويىمچە باھادا ئالالايمەن. لېكىنزە جاپاسى جىق. دەريادىن ئۆتكۈزگىچە ئېشەكلەرگە مىڭ پەشۋا ئاتىدىغان گەپ. مەندىن باشقا كىم ئېشەك بىلەن مۇئامىلە قىلالايدۇ؟ جاھىللارنىڭ باغلاپ سۈدىن كۆتۈرۈپ ئۆتكۈزىمەن. يامانلارنىڭ مۇشت بىلەن ئۇرۇپ تۇمشۇقلىرىنى قانتىپ ياۋاشلىتىدىغان گەپ. ھەي پۇل تاپماقنىڭ تەسلىكى.

— ئاسان پۇل تاپىدىغان ئىش قىلسىلا بولىمۇ؟ — دېدى يەنە بىر بومبا ساقالىنى دېھقان ئاشقان بۇردا نانىنى يېشىل تاۋار بەلىنىغا تۇگۈۋېتىپ، — ناھەيدە ئوغلاق بولارمىش، بەرىنچى بولغان ئادەمگە 500 كوي نەق پۇل بېرەرمىش.

— راستما؟ — بۇتيانىڭ كىچىك كۆزلىرى پىلدىرلاپ، ياپىلاق بۇرنىنىڭ تۆشۈكلىرى كېرىلدى. — قاچان بولغۇدەك؟

— ئون ئىككىنچى چىسلا.

— بۇگۈن چىسلاغا قانچە؟ كۈنگە نېمە زىمىنباي؟

— چىسلاغا سەككىز، يەكشەنبە، — دېدى زىمىنباي كۈلۈپ. — ئۆزلىرىنى سىناپ باقاملا بۇتيابای؟

— سىناپ باقمايسىچۇ؟ — دېدى بۇتيا ئورنىدىن تۇرۇپ. — ئالقاندىكى پۇل بۇ دېسلە. پايدا نەدە. بۇتيا شۇ يەردە.

— زىمىنباي، بۇگۈن سىلىدىن يېڭىلىق ئاڭلاشقا ۋاقىت چىقمايدىغان بولدى. كۆرۈشكىچە سالامەت بولايلى.

— ئىگىسىگە ئامانەت بۇتيابەگ!

چايخورلار بۇتيانىڭ كەينىدىن دۇئا قىلىشتى. موتسىكلىت بۇتيانىڭ ئاۋازىدەك قوپال ۋارقىرىدى-دە، يىراقلاپ كەتتى.

— ئەمدى قۇلاق تىنچىدى، — دېدى بىر مۆتۈۋەر ساقىلىنى سىپاپ. — قېنى زىمىنباي، گېزىت يېڭىلىقلىرى، كىتابلاردىن ئوقۇغانلىرىنى سۆزلەپ بەرسىلە.

— يېقىندا قولۇمغا بىر كىتاب چۈشۈپ قالدى، — دېدى زىمىنباي، يېقىملىق ئاۋاز بىلەن، — بىرلا قولۇمغا ئالدىم - دە، ئوقۇپ تۈگىتىپ بىراقلا توختايتىمەن. لېكىنزە ئاجايىپ كىتابكەن.

زىمىنباي كىتابقا يېزىلغان ئىشلارنى خۇددى بۇتيا ئىت تالىشىنى كەينەن دوراغاندەك، زوق - شوخ بىلەن

دوراپ سۆزلەشكە باشلىدى. بۇ يەرگە يېراق يەرلەر-
دىن مۇشۇنداق گەپلەرنى ئاڭلاش ئۈچۈن ئەتمەگەنلىك
چاي ئىچىشكە توپلىنىشقان يېشى ھەر خىل، چىرايلىرى
خىلمۇ خىل، كىيىنىشلىرى، ئولتۇرۇشلىرىمۇ پەرقلىق
بولغان دېھقانلار قىزىقىش، ھەۋەس ۋە زېھنى بىلەن
زىمىنباينىڭ ئاغزىغا قاراشقان. تورۇسلىرى قارايغان،
دىمىق چايخانا شۇ تاپتا ئۇلار ئۈچۈن ھۇزۇر - ھالا-
ۋەتنىڭ بۆشۈكى. زىمىنباينىڭ ئىنچىكە، ساپ ئاۋازى
ئۇلار ئۈچۈن يېتىلگەن قارىنىڭ قمرائىتىدەك تەسىرلىك.
چۈنكى بۇ ئۆي، بۇ ئاۋازدا يېڭىلىق — دەۋر
ئاۋازى، يېڭى دۇنيانىڭ ئۈمىد - ئارزۇلىرى بار.

2

بۇتيا زىمىنباينىڭ 200 يۈەن پۇلىنى ئارقا يانچۇ-
قىدىن ئېلىپ 100 يۈەنىنى ئايرىپ كىتابلار تىزىملىكى
بېزىلغان قەغەزنىڭ يېنىغا سېلىپ قويدى - دە، قالغان
100 يۈەنىنى ئۆز پۇللىرىغا قوشتى؛ «100 يۈەنلىك
كىتاب ئالسامۇ ئۇ ھەددىن مىڭ رازى بولىدۇ. ھەر
قېتىم سودا بۇيرۇغاندا شۇنچىلىك پايدا ئالسام زىمى-
نىڭ تاپقان پۇلىنىڭ يېرىمى مېنىڭ!» دېدى ئۇ موتە-
سىكلىتنى بىر چوڭ قورۇ ئالدىدا توختىتىپ:
— ئۇرەكباي! — دەپ ۋارقىرىدى ئۇ خوددى
ھاڭگا ھاڭرىغاندەك يۇقىرى ئاۋازدا. دەرۋازىدىن شا-
ھاق دوپپا، ئاق يەكتەك كىيگەن. مەيدىسى ئوچۇق،

ئاق - سەرىق پوقاق ئادەم ئالدىراپ چىقتى:
— ئۆيگە كىرەيلى بۇتياباي!
— خوشە، ئېتىك بارمۇ؟
— ئوغلاق بولامدىكەن، بەيگىمۇ؟
— ئېيتە نۇرەك، ئېتىڭنىڭ بىر كۈنلۈكىگە نەچچە ئالسەن؟
— بەيگە بولسا، 100، ئوغلاق بولسا، 150 نى بېرەرسەن؟
— نېمە؟ — بۇتيانىڭ قىيغاچ كۆزلىرى پىرقىرىدى، — ئوغلاققا چاپسەن، بىر كۈنلۈكى 50 كوي. ئىگەر - توقۇمى بىلەن بۇگۈن كەچكىچە ئۆيگە ئاپىرىپ قوي، بولمىسا رەنجىشپ قالىمىز - ھە!
بۇتيا «گەپ تۇگىدى» دېگەندەك قىلىپ موتىسكلىتنى ئوت ئالدۇردى. نۇرەكنىڭ ئېغىزى كامارەك ئوچۇق پېتى تۇرۇپلا قالدى. ئۇ بۇتيانىڭ دېگىنىنى قىلماسلىققا ئىلاجسىز - دە!
بۇتيا غىڭشىپ ناخشا ئېيتىپ، ئەتراپتىكى ئېتىزلارغا كۆز يۈگۈرتۈپ كېتىپ بارىدۇ. ئۇ شۇ تاپتا ئۆزىنى تەڭدىشى يوق دانا، كۆچلۈك، ھۆكۈمران ھېسابلىماقتا. ھازىر ئۇنىڭغا ھەدىسلا جەريمانە قويىدىغان شۇجىمۇ ياۋاشلىغان، پات - پاتلا بۇتيانىڭ «ئىپادىسى» نى ئىگىلەشكە كېلىدىغان يېزا ساقچىسىمۇ كەلمەيدىغان بولدى. ئەمدى بۇتيانىڭ ئەقلىنى، قارا كۆچىنى راسا ئىشقا سالىدىغان ۋاقتى كەلدى. ئەقىلدە، قارا كۆچتە ھەممىدىن ئۈستۈن تۇرىدىغان بۇتيادەك

ئادەم ھەرقانداق قارامليقتىن ئۆزىنى تارتمايدۇ - بىرلا شەرت شۇ: پۇل تاپسىلا بولدى. پۇللا ئۇنىدىكەن بۇتيا ھەرقانداق ئىشنى قىلىشقا تەييار. بۇ ئىش چوڭ-كىچىك، ئوڭاي - تەس بولسىمۇ مەيلى، بۇتيانىڭ قىلىشقا كۆزى يەتسىلا ئۇ ئىشتىن باش تارتمايدۇ. مانا شۇنىڭ ئۈچۈن بۇتيا داڭلىق، نامى ھەممە يەرگە مەلۇم ئادەمغۇ!

يالغان بولسا، خەلق ئېغىزىدىكى ھېكايىلارغا قۇلاق سېلىڭ:

... بۇتيا بىر كۈنى راسا مەست بولۇۋېلىپ ئىت تالاشتۇرۇۋاتقانلارنىڭ يېنىغا كەپتۇ - دە، تۆت پۇتلۇق بولۇۋېلىپ يېگۈمپ چىققان قارا ئىتقا قاراپ بىردە ھاۋ-شىپ، بىردە خىرقىراپ خىرىس قىلغىلى تۇرۇپتۇ، كۆپ-دەيدىگە ساپتۇ:

— بۇتيا جەزمەن 500 كويدىن دو قويۇپ ئىتنىڭ بېلىنى تالىشىدۇ!

— تالىشىمەن! — دەپتۇ بۇتيا ئىتقا ئېتىلىپ.

— پۇلۇڭنى چىقار! — دەپتۇ ئىت ئىگىسى. بۇتيا يېنىنى كولاپتۇ. قىزىقچىلار بىردەمدىلا يىغىش قىلىپ 500 كويىنى غەملەپتۇ. شۇنىڭ بىلەن بۇتيا ئىتقا ئېتىلىپتۇ. ئىت بۇتيا بىلەن ئۇرەدىشىپتۇ. بۇتيا قارا ئىت-نىڭ ئىككى قۇلىقىدىن تۇتۇۋېلىپ ئۆزىنى زادىلا چىش-لەتمەپتۇ. ئىت بىلەن ئۇرەدىشىپ - چىرماقلىشىپ ئا-خىر بۇتيا قارا ئىتنى بېسىۋاپتۇ - دە، ئېغىر گەۋدىسى

ھىلەن ئىتنىڭ قورسىقىغا ئولتۇرۇۋېلىپ ئىتنىڭ بېشىنى يەرگە ئۇرۇۋېتىپتۇ. ئاخىر ئىت ھوشسىزلىنىپتۇ. بۇتيا بىر ئىشتان زىيان تارتقىنى بىلەن 500 كوي ئوتۇۋاپتۇ.

— كىم مۇشۇ شوخا تىكەن ئۈستىدە يالماچ ئېغىناپ ئۇ باشقا چىقالمىسا 100 كوي دەپتۇ بىر بەڭگە 200 مېتر ئۇزۇنلۇقتىكى يەرنى كۆرسىتىپ.

بۇتيا دەرھال كىيىمىنى ساپتۇ ۋە گەپمۇ قىلماي ئېغىناپتۇ. بەدەنلىرى سوقۇشقان خوزازنىڭ تاجسىدەك قان تەپچىرەپ تۇرغان ھالدا ئورنىدىن تۇرۇپ بەڭگىنىڭ ئالدىغا كەپتۇ ۋە 100 كويىنى ئۇنىڭ قولىدىن يۇلۇپ ئاپتۇ.

بۇنداق مىساللار خېلى كۆپ. بۇتيا بۇ «نوچىلىق» لىرى بەدىلىگە نام چىقىرىپلا قالماي، پۇلمۇ تاپتى. «بىر كۈن ئۆلۈم بىلەن تىركىشىپ بىر ئاي بىكار يۈرسەم بۇنىڭ نېمىسى زىيان؟» دەيدۇ ئۇ زىمىنبايدەك نەسەھەتچىلىرىگە مەغرۇر غادىيىپ.

ئەتىسى بۇتيابای چايخانىغا موتسىكلىت بىلەن ئەمەس، ئات بىلەن كەلدى.

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۈم تەشەممەت بۇرادەرلەر! — دېدى ئۇ تۇنۇگۈن قىزىلبۇيا بازىرىدىن ئۆگىنىۋالغان سۆزىنى ئىشلىتىپ، — سالامەت قوپاشتىلىمۇ.

— ئەسسالامۇ ئەلەيكۈم ئامەتلىك بېگىم! — دېيىشتى كۆپچىلىك. — سودا - سېتىق بەلەنمۇ؟

— قۇرۇسۇن! — دېدى بۇتيا تامغا يۆلىنىپ بەداشقان قۇرۇپ ئولتۇرۇۋېلىپ، — ئېشەك دېگەن تېخى

www.uyghurkitap.com

مۇ ھارام بولۇپ كەتسۇن، بىر پۇڭلۇق پايدا يوق ھېلىقى خەنزۇمۇ يېنىۋاپتۇ. ئېشەك بازىرىغا مېدە دېگەن توشۇپ كېتىپتۇ. يا ئاللا، بۇ خەقنىڭ قۇلىقى ئېشەكنىڭ قۇلىقىدىنمۇ ئۇزۇن جۇمۇ. ئېشەك ئالىدىغانلارنىڭ شىڭشىڭاغا كەلمەي تۇرۇپ بىزنىڭ سودىگەرلەر ماللىرىنى تەييارلاپ بولۇشىدىكەن!

— پايدا ئالالماپلىدە، ئاپلا، يامان بوپتۇ.

— نېمىشقا ئالالمايدىكەنمەن؟ — دېدى بۇتيا ئىچ ئاغرىتقۇچىغا قىيغاچ كۆزلىرىنى پىرقىرىتىپ قاراپ قويۇپ، — ئېشەكتىن پايدا ئالالمىغان بىلەن تاۋكادىن ئالدىم.

— نېمە دېدىلە؟ — دېدى زىمىنباي خۇددى چايان چاققاندەك چىرايىنى پۈرۈشتۈرۈپ، — بۇ، بۇ...

— بۇ، بۇنى ئازراق دېسىلە زىمىنباي، — دېدى بۇتيا كۈلۈپ.

— سەت گەپ بولسىمۇ دەپ بېرەي، توۋا، سىلىگە كىتاب ئالىمەن دەپ كىتابپۇرۇشنىڭ ئالدىدا شۇنداق زوڭ ئولتۇرۇۋېدىم، خۇددى خادانى يىرتىلغاندەك «تارت - تارت - تارت» قىلىپ بىرنەچچىسى چىقىپ كېتىپتۇ. بىر كەمدە قارىسام، بىر ئاداش مۈرەمگە ئۇرىدۇ.

— نېمە دەيسەن ئاداش، گەپ بارما؟ دېسەم، — نوچى ئوخشىمامسەن؟ — دەيدۇ تېخى.

— ھە، نوچى بولسام قانداق قىلماقچىدىڭ؟ — دېسەم: « يۈز كويدىن ئوسۇرۇشامسەن؟ » دېمەمدا

ئوغرى. «ئەستاغپۇرۇللا» دەيمەن. زىمىنباي بىر قېتىم ھېيت ئوغرى بىلەن 50 كويدىن كېكىرىشىۋاتقانىنىڭ ئۈستىگە كېلىپ تەنقىد قىللا ئەمەسما. شۇ تەنقىدلىرى قۇلىقىمدا تۇرۇپ قاپتىكەن. ھېلىقى ئوغرىغا «ياق» دەپ ساپتىمەن. قارىسام ئۇ ئوغرى قاقاقلاپ كۈلۈپ يۈرىدۇ. جۇدۇنۇم تۇتتى ـ دە، ماڭ جۇغۇ ئەۋەدە تۇرۇپ تۇر دەپ ئوغرىنى كەتكۈزۈۋەتتىم. خام لەغمەندىن ئىككى تەخسە، ئۆرۈكتىن ئەللىكنى يېۋېتىپ ئىگەكسىم ھېلىقى ئوغرى بىلەن تازا زوڭ ئولتۇرۇپكىم ...

ـ بولدى بۇتياباي، ـ دېدى زىمىن تەرىنى تۇرۇپ، ـ باشقا گەپ قىلسىلا.

ـ ئۇتتىلىما ـ دېدى «خوتەك» نانىنى قۇرۇق يەۋېتىپ قەزىقىپ.

ـ ئۇتمامدىغان، ـ دېدى بۇتيا ئەتراپىقا مەغرۇر قاراپ قويۇپ، ـ ھېلىقى ئوغرى يەتمىشنى كەلتۈرۈۋېدى. پېقىر مانا ئەمىسە دەپ تۇقسانىنى...

ـ ئەمدى بولار بۇتياباي، ـ دېدى مويسىپىت ئادەم تەتۇر قاراپ، ـ غىزا ۋاقتىدا بىئەدەب گەپ قىلىش گۇناھ بولىدۇ بۇتياباي.

ـ شۇنداقما؟ ـ دېدى بۇتيا تەنە بىلەن مولا چىراي مويسىپىتكە ئالىيىپ قويۇپ، ـ ئاشۇ 100 كويىنى نەزىرگە خەجلەپ ئالدىلىرىغا پوشكال قويسامچۇ؟

ـ ئازار بەرمىسلە بۇتياباي، ـ دېدى بايىقى مويسىپىت يېغلامسىراپ، ـ ناشتىدا ياخشى گەپ، مۇھەببەت ئىزلەپ بۇ چايخانىغا كېلىمىز غوجام، ئازار

ئۇيغۇر كتاب تۈرپىكىتى www.uyghurkitap.com

بەرمىسىلە.

— ماقۇل ئاتا، ماقۇل! — بۇتياباي قوغۇنلۇقتا قاغا قورىغاندەك ۋارقىرىدى، — زىمىنباي، ئوغلاققا ئىككى كۈن قالدىمۇ؟ ئات تاۋلاشنى سىلى ئوبدان بىلىدىلا. نۇرەكباينىڭ ئېتىنى 50 كويغا بىر كۈن مىنىشكە ئالدىم. ئاتنى تاۋلاپ بەرسىلە؟

— بولىدۇ بۇتياباي، مانا بۇ سەنئەت. ئوغلاق تارتىشتا بىرىنچى بولسىلا سىلىگىمۇ، بىزگىمۇ پايدا. ناھىيىدىن تاللانسىلا ۋىلايەت، ئاپتونوم رايون بويىچە مۇسابىقىگە قاتنىشىدىلا، پۈتۈن ناھىيىمىزنىڭ شان - شەرىپى ئۈچۈن بەلەن ئىش قىلغان بولىلا. نامىلىرى تېخىمۇ چىقىدۇ.

— مۇنداق دېسىلە، بەلەن، بەلەن! — دېدى بۇتيا بۇقا بوينىدەك توم بوينىدىكى تەرىنى كىر لۆڭگىسى بىلەن سۈرتۈپ، — زىمىنباي، ئەمما لېكىن سىلىنىڭمۇ نامىلىرى چىقىپ بوپتۇ. ھەممىلا كىتابپۇرۇش، سىلىنى تونۇيدىكەن. مانتىپەزنىڭ دۇكىنىدا ئىككى ئەپەندى سىلىنىڭ گەپلىرىنى ھە دەپ قىلغىلى تۇرۇپتۇ. بىر - يازغۇچى دەمدۇ، مۇخپۇر دەمدۇ سىلىنىڭ كىتابخانىلىرىنى، سىلىنىڭ ھېلىقى تېخىنىكا ئۆگىنىدىغان مەكتەپلىرىنى ماختاپ ماقالە يازغان چېغى، سىلىنى بەلەن ماختىدى جۇمۇسىلا، ئاخىر چىدىماي ئۇلارنىڭ گېپىنى تارتىۋالدىم جۇما، «زىمىن دېگەن مېنىڭ دوستۇم، ئۇنىڭ سەيگۇيەنى ① مەن. ئۇنىڭ ھەممە كىتابلىرىنى،

① مال سېتىۋالغۇچى

دۆتار، تەمبۇر راۋابلىرىنى مەن ئېلىپ بەرگەن. مۇنۇ كىتابلارنى مانا بۇگۈن ئالدىم، زىمىن بىلەن خوتۇنى 10 - سىنىپنى تۈگەتكەن دېھقان بولغىنى بىلەن بىر دۆلەتكە زۇكلى قىلىپ قويسا تەمتىرىمەيدۇ. ھەرقايسىلىرى ئەپەندى بولۇشقانلىرى بىلەن تېخى زىمنىبايدىن جىق دەرس ئېلىشىدىلا» دېدىم جۇمۇسلا. لۇەن باللىكەن، يېگەن مانتامنىڭ پۇلىنى تۆلەپ ئىككى چىنە پىۋا قۇيۇپ بەردى دېسىلە. مەدەنىيەتلىك دېھقان، 80 - يىللارنىڭ ئەگەكچىسى دەپ مېنىمۇ ھە دەپ ماختاپ يۇرىدۇ تېخى!

كۆپچىلىك ھۇزۇر، زوق بىلەن كۈلۈشتى.

— ھېلىقى مۇسابىقىلىرىنى كۆرگەن بولسا مەدەنىي دېھقان دېمەيتتى جۇما؟

— بولدى، ۋاي خوتەك، بىر گەپنى ئاغزىڭغا ئېلىۋالساڭ ھېلىلىدەك كەچ كىرگىچە شورايدىكەنسەن، جۇرە تالاغا چىقىلى!

بۇتيابای خۇددى سا چۈجىنى ئېلىپ ماڭغاندەك «خوتەك»نى تالاغا ئېلىپ ماڭدى.

چايخورلار قەزىچىلىق كۆرگىلى تالاغا چىقىشتى. چايخانىنىڭ ئۇدۇلدىكى كونا خامان ئورنىدا بۇتيا ئات ئوينىتىپ بايىقى «خوتەك»نى بىر قولى بىلەن يەردىن يۇلۇپ ئېلىپ بېشىدىن ئېگىز كۆتۈرۈپ ئاتىنى بولۇشمغا چېپىپ دۆۋىلەكلىك پاخالنىڭ ئۈستىگە ئاتماقتا. «خوتەك» ئۈستىبېشى پاخالغا مىلىنىپ يەرگە چۈشسىلا بۇتيا يەنە ئۇنى بىلىدىن تۇتۇپ يەردىن يۇلۇپ

ئېلىپ قىينىماقتا ئىدى.

— بۇ قاملاشمىغان مەشق! — دېدى زىمىنباي ئاچچىقى بىلەن ۋارقىراپ، — بۇتياباي لازىم بولسا مەن سىلىگە بىر ئۆچكە سويۇپ بېرەي، شۇنى مەشق قىلسىلا.

— قويۇپ بەرسىلە، مۇنۇ «خوتەك» تولا چىشىمغا تېگىدىغان بولۇپ قالدى.

— مەيلى! — دەپ چىرقىرىدى ئەسەبىيلەشكەن «خوتەك»، — قويۇپ بېرىڭلار، يولۋاستىن قورقمايدىغان «خوتەك» مەن!

— بىچارە! — دېدى مويسىپىت ياقىسىنى تۇتۇپ، — توۋا، تاپقان قىلىقىنى قاراڭلار بۇتيابايىنىڭ، 20 يىلدەك سەرگەردان بولۇپ بۇ بىچارە ئەمدى يېزىسىغا كەلگەن تۇرسا، شۇنى بوزەك قىلمىسا نېمە بولار ئىدى.

زىمىنباي خامانغا قاراپ يۈگۈردى.

— بۇتياباي، ئۇنىڭ ئورنىغا مېنى ئوغلاق قىلسىلا!

بۇتيا ئېتىنى توختاتتى. پاخال - سامانغا مىلەنگەن، كىيىملىرى يىرتىلغان، بۇرنى قانىغان «خوتەك» ئۇنىڭ قولىدىن سىرىلىپ چۈشتى.

3

كىچىككىنە يېزا ئۈچۈن يېڭىلىق ھەر كۈنى دېگۈ-

دەك تېپىلمپ تۇرىدۇ. مىسالى بىرسىنىڭ قويى ئۇچنى قوزىلايدۇ، بىرسىنىڭ ئايالى قوشكېزەك تۇغسا، يەنە بىرسى ئايالىنى ئۇچ تالاق قىلىپ قويۇپ قايتىدىن نىكاھلىنىشقا پەتىۋا ئىزلەيدۇ، بىرسى قول تراكتور سېتىۋالسا، يەنە بىرسى ماي زاۋۇتى قۇرىدۇ. بىرسى مەھەللىنى توك بىلەن تەمىنلەش ئۈچۈن سىم تارتىشقا كىرىشسە، يەنە بىرسى يوشۇرۇنچە ئۆسۈمگە قەرز تارقىتىدۇ.

لېكىن مەيلى قانداق بىر يېڭىلىق بولسۇن، ئۇ چايخورلارنىڭ ناشتىلىقى بىلەن بىللە چايخانىغا كىرىدۇ - دە، ئۇ يەردە بىردە سەمرىپ، بىردە پەرداز-لىنىپ، يەنە بىردە بۇزۇلغان سائەتتەك قايتا توغرىلىنىدۇ - دە، قايتىدىن كوچىغا، ئۆيلەرگە، خامان - ئېتىزلارغا تارقايدۇ. مانا بۇلار يېزا قىزىقچىلىقى.

بۈگۈن ھاۋا تۇتۇق، دالا شامالىق. چايخانا دەمق، تورۇسنى بويلاپ كۆكۈچ ئىس لەيلەپ يۇرمەكتە. لېكىن پەتنۇسلاردا سۇنۇلغان مەززىلىك چەينەكلەر بىلەن، ئۇشتىساك ھورى چىقىپ تۇرىدىغان مەڭزى قىزارغان نانلارنىڭ پۇرىقى چايخانىغا كۆكۈلۈك، تەمەلىك ھاۋا تارقاتقاچقا، چايخورلارنىڭ چىرايلىرى ئىلىق، گەپلىرى سىلىق، سالاملىرى قىزغىن.

— ئەسسالام داستىخىنى كەڭ ئۇلپەتلىرىم!

بۇتيابای ئېغىر قەدەم، كۆكۈلسىز سالام، تۇتۇق چىراي بىلەن كىرىپ كەلدى.

— يۇقىرى ئۆتسىلە بۇتيابای، — دېدى مويسىپت

www.uyghurkitap.com

بەلبېغىنىڭ ئۇچى بىلەن يۈزىنى ئېتىپ، مېيىغىدا كولۇپ قويۇپ، — بۇگۈن ھاۋا ياخشى ئەمەس.

— نېمىگە خاپىسەن بۇتيا دەيلىغۇ ھەقاچان.— دېدى بۇتيا بوۋاينىڭ كۈلكىسىدىكى تەنىنى چۈشىنىپ، — خامىنىمغا ئوت كەتكىنى يوق، يا بولمىسا خوتۇنۇمنىڭ تۇغۇتى تەتۈر كەلگىنى يوق، يۇرتقا نام - ئاتاق ئەكىلىمەن دەپ ئوغلاق تارتتىم، قانداق بوپتۇ تەقسىر؟

— ناھايىتى بەلەن، ئۇلۇغ ئىش بۇتياباي !— بوۋاي يەنە كۈلدى.

— بىرىنچى بولالمىدىڭ بۇتيا دەۋاتىلىغۇ دەيمەن؟

— يوقسۇ، بەلەن تارتىپلا غوجام.

— يوقسۇ، تەقسىر سىلىدەك تەقۋاردارنىڭ چىشىغا تېگىپ قويماي دەپ ئاتنى تاۋلىغان بىلەن ئۆزۈمنى تاۋلىماپتىمەن.

— بۇ نېمە دېگەنلىرىكىن؟

— ئىچەلمىدىمدە، — «گۇچۇڭ داچۇي»دىن بىر بوتۇلكىنى بوشىتىۋېتىپ ئوغلاققا چۈشكەن بولسام، بىرىنچى بولاتتىم. شۇنىسى كەم بولۇپ قېلىپ ئۈچىنچى بولۇپ قالدۇق، ئارانلا 100 كوي مۇكاپات ئالدۇق. ئاتقا تۆلەپتىمەن، قالدى قېتىقىنىڭ بەش پۇلى، خاپا بولماي خۇشال بولسام بولاتتىمۇ ئەمىسە؟

گويا بۇتياباينىڭ كەيپى بۇ چايخانىنىڭ ھاۋاسىنى ئۆلچەيدىغان تېرمومېتردەك ئۇنىڭ قاپىقى تۈرۈلسە پۈتۈن چايخانا سوۋۇيتتى، چايخانانىچىمۇ ئۇ-

لۇغ كىچىك تىنىپ پۇتىنىڭ ئۇچىدا ماڭاتتى. بۇتيابای قاقاقلاپ كۈلسىچۇ؟ ئۇ چاغدا ھەممە چىرايلاردا كۈلكە، چايخانىدا ھارارەت پەيدا بولۇپ، چايخانىچى ئىككى سۇپا ئارىلىقىدىكى پەگاھتا يورغىلاپ، ساماۋەر-لەرنىڭ ئوتلىرىنى چوغلىنىپ كېتەتتى.

بۇگۈن بۇتيانىڭ كەيپى يامان، شۇڭا پاراڭ قىز-زىمىدى. بۇتيا ئەترابىغا قارىدى:

— زىمنىباي كۆرۈنمەيدۇ - يا؟

— خوتەكمۇ ئىككى كۈن بولدى كەلمىدى، — مويسىپت بۇتياغا قاراپ قويدى. — بۇتيابايىنىڭ چاق چىقى ھار كەلگەن چېغىمۇا!...

— شۇ خوتەكنىڭ كاساپىتى، — دېدى بۇتيا قايماقلىق چايغا نانىنى ئۇششاق توغراپ سېلىۋېتىپ...— شۇ كۈنى خوتەك ئاتنىڭ تۇمشۇقىغا ئۇچ قېتىم ئۇسۇ-ۇەتكەن، ئات چام ئېلىپ قاپتۇ. ئوغلاقتىن ئۇركۈپ يېقىن كەلگىلى ئۇنىماي ئۇچ قېتىم يەردىن ئوغلاقنى ئېكىشىپ ئالالمىدىم. شۇڭا، ھېلىقى ئالا ئاتلىق توقۇز قېتىم تاشلىدى. مەن يەتتە قېتىم پەللەككە ئوغلاق تاشلىيالدىم.

— گەپ ئاتتىكەن!

— «خوتەك»نىڭ كاشلىسىكەن راست!

— بۇتيابای ئىككىنچى بولاتتىمۇ، ئات ئىككىنچى بولغان گەپ!

ئەمدى بۇتيانىڭ چىرايى ئېچىلدى. ئۇ ماختىنىش-نى باشلىدى:

— شۇدە! مەن قاچان ئىككىنچى بولغان؟ ئارغامچا تارتىشتا بىزنىڭ يېزا كىمنىڭ كۈچى بىلەن بىرىنچى بولدى؟ ھاشاردا كۈنىگە 50 كۈپ توپا قازغان كىم؟ باشقىنى قويايلى، تومۇزدا پاقلان گۆشى يېيىشتە كىم مېنى يېڭەلىدى؟ ئون كىلو پاقلان گۆشىنى سۇدا ياتماي سىڭدۈرگەنمۇ، 30 بوتۇلكا پېۋىنى بىر ئولتۇرۇشتا ئىچىۋېتىپ 50 كوي ئۇتۇۋالغانمۇ، زوكزىيپ ئولتۇرۇۋېلىپ ئون قوغۇننى يەپ بولغانمۇ مەن بۇتيا. تېخى يەنە 20 يىل بىرىنچىلىكىنى بەرمەيمەن. بەسلىشىدىغانلا ئىش بولسا، پۇل تىكىدىغانلا بولسا، قىلالمىغان ئىشلارغىمۇ ياق دېمەيمەن. بىر كۈنى دەريادا راسا لىغلىدىشىپ كەلگۈن كەلدى. قارىسام بېشىك ئايلىنىدۇ. بىر ئوغرى قوپاپ: «كىم مۇشۇ دەريادىن ئۇزۇپ ئۆتەلىسە، مۇشۇ ھاڭگامنى بېرىمەن» دېگەندا، ئويلانمايلا كىيىم سالدىم. ئىگەكسىز ئېشەككە ئوخشاش سۇنى كۆرسەم تېنىم جۇغۇلدايتتى، ھاڭگىنى بېرىمەن دېگۈدەك، ھەممىنى ئۇنتۇپتىمەن. سالاچىلار پەلەن - شەلەن دېگۈچە سۇغا سەكرىدىم. چۆكىمەن، سەكرەيمەن، يەنە چۆكىمەن، يەنە سەكرەيمەن، بىرىنچى كەمدە ھالىمدىن كەتتىم، ئىگەكسىز مېنى سەكرىگەندىمەن، ئەمدى ئۆلدۈم دەپ يەرنى دەسسىسەم دەريا سۈيى كىندىككە كېلىدىغان يەردە تۇرىمەن. تۆت تاقلاپ ئا قاتقا ئۆتتۈم. كېيىن بىلەن بۇ قاتقا ئۆتۈپ، ھاڭگىنىڭ چۈلۈۋۇرىنى تۇتتۇم. «سەن بۇتيا ئۇزۇمەستىن سەكرەپ ئۆتتۈڭ» دېيىمدا ھېلىقى ئوغرى، گەپ قىلە

ماستىن بۇغدىيىكىگە بىرنى تۇرتۈپ ئېشەكنى ئېلىۋالـ
دىما مانا مۇشۇنداق قىلىپ داڭ چىقارغان مەشھۇر
ئادەممەن!

ـ ئامىتى بار، بۇتيابايىنىڭ ئامىتى بار، ـ دېـ
دى بىر چايخور.

ـ مۇشۇنداق قىلىپ بېيىۋاتىدۇ. قارا كۆچىنى
پۇل قىلىۋاتىدۇ، ـ دېدى يەنە بىرسى.

چايخانىغا زىممەن كىرىپ كەلـدى. ئۇنىڭ قولىدا
چاققان ئۇنىئالغۇ بار ئىدى. ئۇنىئالغۇدىن قالۇن، غىچەك،
دولان راۋابى تەڭكەش قىلىنغان مۇزىكا، يېقىملىق
ناخشا ئاڭلانماقتا. زىممىنى كۆرۈپ بۇتيا ئورنىدىن
تۇردى ۋە چوتكىدەك قاشلىرىنى ئېتىپ، كېلەڭسىز گەۋـ
دىسىنى لىغىرلىتىپ، ئۆكۈزنىڭ پاچىقىدەك قاسىماقلاشـ
قان ئايالغلىرىنى يەرگە ئۇرۇپ، يېڭى ئۆگىتىلگەن ئېيىقـ
تەك ئۇسسۇل ئوينىغىلى تۇردى.

ـ سىلى ئۇسسۇلدا ھېچكىمنى يېڭەلمەيلا! ـ دېـ
دى زىممىباي ئۇنىڭغا بېقىپ ئىككى ئايلىنىپ قويۇپ،ـ
ناھىيىدە چېلىش بولىدىكەن. سىلى مانا بۇ مۇسابىقـ
دە نام چىقىرالايلا.

ـ بىرىنچى بولغان ئادەمگە نەچچە بېرىدىكەن؟

بۇتيانىڭ چوتكا قاشلىرى دىڭگايدى، قىيغاچ
كۆزلىرى پىرقىرىدى.

ـ ئۇقمىدىم، ناھىيە بويىچە پالۋان تاللاش بولـ
غاندىكىن ئاز بولمىسا كېرەك.

ـ ئون تەڭگە بولسىمۇ يۇلغىنىم ـ يۇلـغان، ـ

www.uyghurkitap.com

دېدى بۇتيا خۇددى ھازىرلا چېلىشقا چۈشىدىغاندەك ئالدىراپ.

شۇ سائەتتىن باشلاپ بۇتيا باشقا ھەممە ئىشنى يىغىشتۇردى. ئۇ كۆرۈنگەنلا ئادەمنى بېلىدىن تۇتۇپ پىرقىرىتىدىغان، مۈرىسىگە ئېلىۋالىدىغان، يېقىنراقلارنى پىرقىرىتىپ ئاتىدىغان، كۈچلۈكرەكلىرىنى تەتۈر، ئوڭ چىماق ئۇرۇش، يامپاشقا ئېلىش، قول قايرىش ماھارەتلىرىنى ئىشقا سېلىپ خېلىلا قاتتىق ئاتىدىغان بولۇۋالدى. بەزىلەر خاپا بولسا، بۇتيا ئۇنىڭدىن بەتتەرەك كۆكەپ:

— يېزىمىزنىڭ داڭقىنى چىقىرىش ئۈچۈن بىر يېرىڭ ئاغرىسا نېمە بولاتتى! — دەپ ۋارقىرايتتى تېخى.

بۇتياباينىڭ كۈچلۈك قوللىرىدا مەھەللىدە مىجىلىمىغان ئەركەك قالمىغىلى تۇردى. كىشىلەر ئۇنى كۆرسە قاچىدىغان بولۇۋالدى. بىر كۈنى ھويلىسىدا چېلىشىدىغان ئادەم تېپىلمىغىنى ئۈچۈن ئايالىنىڭ بېلىدىن تۇتۇۋېلىپ پىرقىرىتىشقا باشلىدى. ئايال خۇددى ئىتنىڭ ئاغزىغا چىشلەنگەن مېكىياندەك ئالەمنى بېشىغا كىيدى. قوشنا - قولۇملار يۈگۈرۈشۈپ كېلىشتى. بۇتياباي قاقلاپ كۈلۈپ ئايالىنى كىگىز يېيىلغان تونۇرنىڭ بېشىغا ئاتتى - دە:

— مەشق، بىرىنچىلىك ئۈچۈن! — دېدى.

— كۈچلۈكرەك بىرسىنى تاپقىن - دە، ھەي خوتەكنىڭ يوقلۇقى!

«خوتەك» مەھەللىدىمۇ كۆرۈنمەيتتى. ئۇنىڭ ئۇستا چېلىشچى ئىكەنلىكىنى بۇتيا ئاڭلىغان. لېكىن ھېلىقى كۈنى بۇتيا ئۇنى «ئوغلاق» قىلىپ ئوينىغاندا «خوتەك» نىڭ مۇنۇ ئايالچىلىكىمۇ جېنى يوقلۇقىنى كۆردىغۇ. ئۇ بولسا قانداق قىلماقچى. بۇتيا ئۈستى يالىڭاچ، ئىشتاننى تىزىدىن يۇقىرى تۈرگەن ھالدا تۆت كوچىغا چىقىپ تۇردى. ئۇنىڭغا ھېچكىم ئۇچرىمىدى. بىر كەمدە مەھەللىنىڭ دۈمچەك ئىمامى بىر قارا خوتەكنى يېتىلەپ كوچىدا پەيدا بولدى.

— ئەسسالامۇئەلەيكۇم ئىمام ئاخۇنۇم.

— ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام بۇتياباي.

ئۇلار كۆرۈشتى. كۆرۈشتى - دە، بۇتياباي ئىمامنى يەردىن ئىككى مېتر ئېگىزلىككە كۆتۈرۈپ ئەپچىقىپ خۇددى بوۋاقنى ئويناتقاندەك ئويناتقىلى تۇردى. ئاخۇنۇم قورققىنىدىن ھوشىدىن كېتىشكە تاسلا قالدى. بۇتيا ئاخۇنۇمنى بېشىدىن ئېگىزدە توختىتىۋېلىپ يۈزىنى يۈزىگە توغرىلىدى - دە:

— ئاخۇنۇم «خوتەك» نېمىڭىز، — دەپ سورىدى.

— ئوغلۇم ...— ئاخۇنۇم غالىلداپ تىترىدى.

— ئۇ چېلىشچىمۇ؟

— شۇ... شۇنداق... يېنى يەرگە تەگمىگەن...

— نەدە ئۆگەنگەن؟

— ئاستىن ئا... تۇشتا...

— مېنى باسالامدۇ؟

— بىلمەيمەن بالام...

— راست گەپ قىلسىلا؟

— ئۇ ھازىر ئەللىكتىن ئاشتى... بەلكىم...

بۇتيا ئاخۇنۇمنى قويۇپ بەردى - دە، ھېلىسلا ئېغىناپ قويۇپ يەر پۇراۋاتقان قارا خوتەكنى ئالدى پۇتى بىلەن قورسىقىدىن تۈتۈپ يەردىن يۇلۇپ ئالدى ۋە ئۇنى پىرقىرىتىپ تۇرۇپ پۇتۇن مەھەللە ئاڭلانغۇدەك قىلىپ ھۆركىرىدى:

— خوتەك!...

ئۇ ئېشەكنى ئۆزىدىن 5 — 6 مېتر يىراق يەرگە ئاتتى - دە، قايياققىدۇر يۈگۈرۈپ كەتتى. ئۇ ئەتىسىدىن باشلاپ چايخانىغا ناشتا قىلغىلى كەلمىدى.

— بۇتيابای كەلمەيدىغان بولۇپ قالدىيا؟

— بۇتيابايمۇ؟ — دېدى زىمىن كۈلۈمسىرەپ، — يېزىمۇ يېزا سەيىيارە چېلىش قىلىپ يۈرگۈدەك. «مەنى ھاسقانغا 50 كوي» دەپ ۋارقىراپ يۈرگۈدەك. ھازىرغىچە، نۇرغۇن پالۋانلار چېلىشىپتۇ، لېكىن ھېچكىم ئۇنىڭ 50 كويىنى ئالالماپتۇ. ناھىيىنى تولۇق ئايلاپ چىقارمىش. ھەر كۈنى قاۋۇل ياشلارنى 2 — 3 كويدىن يالليۇبلىپ چېلىش مەشق قىلىپ يۈرگۈدەك.

— پاھ، بۇتيابايزە، نام چىقىرىش ئۈچۈن ھەر-قانداق ئىشنى قىلىۋېرىدىكەن - دە!

— سەئۇدىنىڭ «گۈلىستانى» دا، — دەپ گەپ باشلىدى زىمىن چاي ئوتلىغاچ، — مۇنداق بىر ھېكايەت يېزىلغان ئىكەن...

— قېنى، قېنى، كىتاب گېپىنى ئاڭلايلى.

ـ هه، شۇنداق بولسۇن!...
لېكىن ئاڭلىغۇچىلار بەكمۇ قىزىقمىدى. سەۋەبى ئۇلار بۇتيانىڭ كالا ھۆركىرىگەندەك چىقىدىغان قوپال ئاۋازىغا كۆنۈپ قېلىشقان، ئاشۇ ئاۋاز بۇگۈن كەچىل...

4

ـ چىقسۇن، مۇڭگۈزى بار، ئىككى بېشى بار پالۋان بولسىمۇ چىقسۇن! ـ دەپ ۋارقىرىدى بۇتيا چېلىش مەيدانىنىڭ ئوتتۇرىسىدا يالڭاچ زوڭزىيىپ ئولتۇرۇۋېلىپ، ئىككى قولىنى ھاۋادا پۇلاڭلىتىپ.
كەڭ، قۇملۇق سەينادا دۆره بولۇپ ئولتۇرۇشقان ئادەملەر ئارىسىدىن ماختاشلارمۇ، زوقلىنىش، ھۆزۈرلىنىشلارمۇ، زاڭلىق ـ مەسخىرىلىك گەپلەرمۇ كەلمەكته.
بىرلىرى بىلەن پەخىرلەنگەن، يەنە بىرلىرىگە غەزەپلەنگەن بۇتياباي خۇددى پادىدىن ئايرىلىپ قالغان بۇقىدەك ھۆركىرەپ، ئۆز ھەيۋىسىنى كۆرسىتىش ئۈچۈن تۆت پۇتلۇق بولۇپ ئالقانلىرى بىلەن توپا تىلغاپ چاڭ چىقىرىپ قويدى ۋە يەنە ۋارقىرىدى:
ـ تەنتەربىيە ① نىڭ پالۋانلىرى نېمىشقا چىقمايدۇ. قېنى ھېلىقى ئۇزۇنتۇرا چىماقچى؟ چاشقان تۆشۈكىگە كىرىپ كەتتىمۇ ـ يا ھا ـ ھا ـ ھا!...
مەيدانغا ياچۈەكتەك ئاۋاق، ئۇزۇنتۇرا ئالىباش دېھقان چۈشتى، بۇتيا بۇقىدەك ئالايدى، ماي تارتتى ـ

① تەنتەربىيە كومىتېتىنى دېمەكچى.

www.uyghurkitap.com

دە، يىلپىزدەك ئېتىلىپ بېرىپ، رەقىبىنىڭ بوينىدىن
ۋە پاچىقىدىن تالدى ۋە ئۇنى موكىنى قاتلىغاندەك
قاتلاپ قۇملۇق يەرگە دۇگىلەتتى ۋە:

— ئىسمى قويۇلمىغان ئوخشايدۇ، ئاللاھۇ ئەكبەر
ئىسمى تالا قاغا بولسۇن! — دەپ ۋارقىرىدى ئۇ.

مەيداندا قاتتىق كۈلكە كۆتۈرۈلدى. كۈلكە بېسىلغىچە بۇتيا قەپەزدىن چىقىشقا ھەرىكەت قىلىۋاتقان يىرتقۇچتەك مەيداننى ئايلىنىپ ۋارقىراشقا باشلىدى:

— بارمۇ؟ تارماندا قالمىغىن ئاغىنە باللا!

پالۋان تاللىغۇچىلار يەنە بىر يېزىنىڭ پالۋىنىنى ئوتتۇرىغا ئەپچىقتى. بۇ پالۋان پاكار، كەڭ غوللۇق، پۇت - قوللىرى دىققاق، شاپ بۇرۇت ئادەم ئىدى.

— بەللى، تويمىخانىمىزدىكى قاسىمەك! — دېدى بۇتيا تونۇش پالۋاننى كۈلكە بىلەن قارشى ئېلىپ، — سېنى بۇ قېتىم يار - يار چاقىدەك پىرقىرىتاي، كەلگىن.

— يا... پىر، ھەزرىتى ئەلى! — دەپ ۋارقىراپ ئۇنىمۇ ھەش - پەش دېگۈچە مۇرىسىگە ئېلىۋالدى بۇتيا. ئۇ رەقىبىنى مۇرىسىگە خۇرجۇندەك سېلىۋېلىپ لوكىلداپ قاتراپ مەيداننى بىر ئايلىنىپ چىقتى - دە، باھالىغۇچىلارنىڭ ئالدىغا ئەكىلىپ راسا بىر پىرقىرىتىپ تەزلىنىپ تۇرۇپ رەقىبى چىققان تەرەپكە قارىتىپ ئۆزىدىن 5 — 6 مېتر نېرىغا كۈچ بىلەن ئاتتى.

مەيداندا چاۋاك، قىقاس كۆتۈرۈلدى:

— يەتتىنچى! — دەپ ۋارقىرىدى بۇتيا بىر سە-

قىم قۇم بىلەن ئالقانلىرىنى ئۇۋۇلاۋېتىپ، — يەنە بارمۇ؟

— ھەرقايسى يېزىلار پالۋانلارنى مەيدانغا ئەپچىقايلى! — دەپ ۋارقىرىدى مەيدان باشقۇرغۇچى. لېكىن ئەمدى ھېچكىم چىقمىدى.

— بارمۇ - يوق؟ ئىختىيارىي چۈشمىدىغانلار بولسىمۇ مەيلى!

— مەن بىر سىنىشىپ باقاي! — مەيدانغا غالجىراپ تىترەپ ئۆنجەك، قاتاڭغۇر، بىلەك مۇسكۇللىرى بۆرتۈپ چىققان بىرسى چۈشتى.

— خوتەن! — دەپ ۋارقىرىدى بۇتيا كۆزىگە ئىلماستىن، — بىر ئۇچۇپ باقاي دەپسەن - دە!

ئۇلار 1 — 2 ئايلىنىشتى. بۇتيا «خوتەن»نى تۇتۇش ئۈچۈن ئۆزىنى ئاتتى، «خوتەن» چاقچاقلىق بىلەن ئۇنىڭ قولتۇقىدىن چىقىپ كەتتى. بۇتيا «خوتەن!» دەپ ۋارقىراپ كەينىگە بۇرىلىشىغا پۇتىغا بىر نەرسە ئۇرۇلدى. بۇتيا مەيدانىنىڭ سىرتىغا قاراپ دۈمچىيىپ يۈگۈرۈپ بىر ئادەمنى ئۈسۈپ تۆت پۇتلۇق بولۇپ توختاپ قالدى.

— خوتەن! — دەپ ھۆركىرەپ ئۇ رەقىبىگە ھەزەپ بىلەن تاشلاندى، لېكىن قولىغا ھېچنەرسە چىقماي يەنە دەلدۇگىنىپ - مۇدۇرۇپ قۇمغا تايىنىپ توختىدى. ئەمدى ئۇ چالا ئوق لەگگەن شىردەك غالجىرلاشتى. چۈشىنىكسىز بىر نېمىلەرنى دەپ ۋارقىراپ «خوتەن»نى قوغلىدى. قىقاس -

چۇقان، چاۋاك، چاك - توزان كۆتۈرۈلدى. بۇتيا شۇ چىلىك غەزەپ بىلەن قوغلىسىمۇ «خوتەك» تۇتۇق بەرمىدى. بۇتيا ئاغزىنى بۇزۇپ تىللاپ هالىدىن كەتكۈچە قوغلىدى، نۇرغۇن قېتىم قول سوزدى، بىرنەچچە قېتىم «خوتەك» نى تۇتۇپمۇ ئالدى، لېكىن ئۇ بىلىقتەك «غىرت» قىلىپ قولىدىن چىقىپ كەتتى. بۇتيا قۇم - تەر ئارىلاشمىسى بىلەن خۇددى قاۋان تۇسىگە كىرىدى. ئۇنىڭ قوللىرى تولا يەر تاپىنىپ قالدى، پۇتلىرى كالۋالاشتى. مانا شۇ چاغدىلا «خوتەك»نىڭ بەلبېغى ئۇنىڭ قولىغا كىردى. ئۇ پۇتۇن كۈچى بىلەن بەلباغدىن تارتىۋېدى، بەلباغ بوشلا باغلانغان چېغى، ئوڭدىسىغا ئۆچۈپ چۈشتى. ئۇ ئورنىدىن ئۆمىلەپ قوپۇشىغا بىر بىلەك چاتادىن ئۆتكەندەك قىلدى - دە، بۇتيانىڭ پۇتلىرى يەردىن لىككىدە كۆتۈرۈلدى. بۇتيا هەش - پەش دېگۈچە پۇتلىرىنى بۇلاڭلىتىپ، قوللىرىنى ئارۋاڭ - سارۋاڭ قىلىپ «خوتەك» نىڭ ئوڭ مۇرىسىگە قورساقچىلاپ «مىنىپ» «خۇرجۇن»غا ئايلىنىپ قالدى. ئۇنى «خوتەك» شۇنداق پىرقىراتتىكى، كىچىك دادىسى ئەركىلىتىپمۇ ئۇنى بۇنچىلىك پىرقىراتماخان ئىدى. ئۇنىڭ بېشى قېيىپ يەرگە قانداق چۈشكىنىنى سەزمىدى.

ئەتىسى ئۇ ئۆيىدە ئارانلا مىدىرلىغۇدەك هالغا كەلدى. شۇنداقتىمۇ بوينىنى قىمىرلىتالمىدى.

— نەمىلەر بولدى زېمىنباي! — دوستىغا بىچارىلەرچە پىچىرلىدى ئۇ. — مەن ساقمۇ - ئۆلۈكمۇ؟

— سىلى ساق، يەنە ئىككىنچى بولۇپ قالدىلا؟
— ياق، قوپۇپ ئالغان بولسام خوتەكنىڭ يۇلۇ-
نىنى ئۈزۈۋېتەتتىم جۇمۇ!
— يائاللا، خۇدا ساقلىسۇن، ھېلىمۇ ياخشى باش-
لىرى قۇمغا يېرىم مېتر كىرىپ كەتكىنى ياخشى بوپ-
تىكەن، بولمىسا قاتىل بولۇپ قالاتتىكەنلا بۇتياباي!...
مانا كەچكۈزمۇ كەلدى. چايخورلار ھەر كۈنى
سەھەرلىكى ناشتا قىلىش ئۈچۈن ئارىنى يىراق كۆر-
مەي يول مېڭىپ چايخانىغا كېلىشىدۇ. ئۇ يەردە ئاجا-
يىپ كۆڭۈل كۆتۈرۈلىدۇ. لېكىن ھازىر بۇ خۇشۋاخ
ئادەملەر ئارىسىدا بۇتيا بىلەن «خوتەك» يوق.
— بۇتياباي بارمۇ - ئۆلدىمۇ؟ دەپ قوپال سو-
ئال سورىدى مويسىپىت، — ئەجەب نام چىقىرىشقا
ئامراق يېتىم ئىدى، مانا تازا نامى چىقتى.
— بۇتيا ھايات، — دېدى مەنىلىك قىلىپ زىـ
مىنباي. — ھەم ئۆلدى.
— بۇ قانداق گەپ؟
— روھى ئۆلدى، ئۆزى تىرىڭ، بۇرۇنقى تويمـ
غۇر بۇتيا ئۆلدى، قانائەتچان، گېپى. كۆڭلى يۇمشاق
يېڭى بۇتيا ھايات.
— ئۇ نېمىشقا چايخانىغا كەلمەيدۇ ئەمىسە؟
— چايخانىدىن كۆڭلى قاپتۇ. ئۇ ھازىر بىزنىڭ
كىتابخانىغا ئۆگىنىۋالدى. باش كۆتۈرمەي كىتاب
ئوقۇيدۇ.
— ھىم، — دېدى مويسىپىت كۈلۈپ قويۇپ، —

خوتەكتىن يىقىلغىنى ياخشى بوپتۇ - دە. تۆگىدىن يىقىلغان بولسا، يەرگە بوش چۈشەتتى. بەك چۈشكىنى بەلەن، ئىككىنچى خوتەك مىنسەن دېمەيدۇ!

— بۇ ھەقتە «گۈلىستان»دا مۇنداق بىر ھېكايە يېت يېزىلغان ئىكەن.

— قېنى كىتاپ سۆزىنى تاڭلايلى!...

1

ئىياز قولىدىكى مال ئېلىش تالۇنىنى سېمىز شوپۇرغا تۇتقۇزدى:

— ئىسكىلاتتىن ئالىسەن، ماشىنىغا باسىسەن، تۇرۇلمە، ئەمگەك ھەققىگە پۇل قوشۇپ بېرىسەن. سەن مالنى بېسىپ كەلگىچە مەن مۇنۇ ئون تونىنا ئۇزۇمنىڭ رەسمىيەتلىرىنى ئۆتەپ بولىمەن، داخىيەن بىلەن تۇرپاننىڭ ئارىلىقى قانچىلىك يول؟ بىردەمدىلا قايتىپ كېتىمىز، خاپا بولمىغىن، — دېدى ئۇ سېمىز شوپۇرنىڭ دولىسىغا قېقىپ تۇرۇپ.

«... ئۇزۇم سودىگىرى بولۇپ قالغىنىنى بۇنىڭ

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

هه، بىر قېتىملا كۇاڭجۇغا قاتناپ پۇتۇن مەھەللىنى
قىلدى. كۇاڭجۇدىن قانداق مال كەلدىكىن، لازىملە
مال بولسا، تاپان هەققى ئالارمەن...»

شوپۇر شۇنداق ئويلىدى - دە، مال ئالىدىغا
ئىسكىلاتقا قاراپ يۈرۈپ كەتتى.

— تېز يوقات بۇ سېسىق تاغارلىرىڭنى! — دېدى
مال بەرگۈچى ئاغزىدىكى ماسكىسىنى چىكراق باغلاپ. —
باشقىلار كۇاڭجۇدىن ئېسىل مال ئەكىلىدۇ. مۇنۇ بۇر
نى يوق تۇرپانلىق پۇلنى بۇزۇپ، كۇاڭجۇدىن ئارزا
ئەكەپتۇ...

مال بەرگۈچى يېگىت شوپۇرنى مەسخىرە قىلىپ كۈلدى
ۋە تۆمۈر هارۋىسىدىكى مىشكاپلارنى شەرت قىلىپ، —
تېز ئەكەت ئىسكىلاتنى بىخىستەماي! — دېدى.

شوپۇر ئېغىر، هاراق ئېچىتقۇ سىدەك قاكىسىق مىش
كاپلارنى ماشىنىسىغا ئىنچىكىلاپ بېسىۋېتىپ نېيازنى
تىللىدى:

— نەمە بۇ، سېتىلماي قالغان ئۇزۇم چېكى، بۇ
نى نەمە دەپ پۇل خەجلەپ پويىز بىلەن قايتۇرۇپ
كەلگەندۇ. راستىنلا بۇرنى يوق تۇرپانلىق مۇشۇ نې
يازكەن!

شوپۇر يولدا كەلگىچە نېيازغا قاپاق ئاچمىدى. مەھەل
لىگە يېقىن كەلگەندە، نېياز:

— توختات ئاداش، يەنە بىر قېتىم ياردەم قىلا! —
دېدى.

— قانداق ياردەم قىلىمەن.

— مىشكاپلارنى چۈشۈرىمىز.

— سەن قىپقىزىل ساراڭ ئىكەنسەن، — دېدى شو-
پۇرخاپا بولۇپ، — گۇاڭجۇدىن سېسىق ئۈزۈم ئەكەلگىـ
نىڭ نېمىسى؟

— مۇشۇ يەرگە تۆكەيلى، ئاۋۇ كارىزغا تاغارلىرى
بىلەنلا تۆكەيلى، — دېدى نىياز كۈلۈپ، — ئىش ھەقـ
قىڭ ئۈچۈن ئون يۈەن قوشۇپ بېرىمەن، كارىزغا تۆك،
لېكىن بىرسىگە تىنما!

شوپۇر بىلەن نىياز ئۈن - تىنسىز مىشكاپلارنى
چۈشۈردى. يېكىلا كۆمۈلگەن تەكلىك ئارىسىدىكى بىر
ئورەككە مىچىلداپ تۇرغان مىشكاپلارنى ئۆڭتۈردى -
دە، مىشكاپلار ئۈستىگە ئىككىسى دەملىشىپ گۈرجەك بىلەن
توپا تاشلىدى، مىشكاپلار ياخشى كۆمۈلۈپ بولغاندىن كېـ
يىنلا، شوپۇر نىيازنىڭ گۆشلۈك قاپاقلىرى ئاستىدىكى
تۇمارچە كۆزلىرىگە قاراپ بېشىنى ئېغىتتى:

— ئەمدى بىلدىم، «ياخشى ئىت ئۆلۈكىنى كۆرسەتـ
مەپتۇ» دېگەن شۇ - دە، شۇنداقمۇ؟

— ياق تاپالمىدىڭ، — دېدى نىياز كۈلۈپ، — بۇ
يەرگە نېمىنى كۆمدۇق: سەن بۇنى ئۆمۈر بويى تاپالـ
مايسەن.

— سېسىق ئۈزۈمغۇ، ئۇنىڭ ئارىسىدا نېمە بار،
يەنە؟

— سەن ئېيتمايمەن، سەن تاپالمايسەن، ماشىناڭـ
نى ھەيدە. ئەمما بىرسىگە تىنما، سەن ھېچقانداق جىـ
نايەتكە چىتىلمايسەن.

ئۇيغۇر كتاب تۈرىكىتى www.uyghurkitap.com

ماشىنا يۈرۈپ كەتتى. ئۇلار ئۈن - تىنىز، شو-
پۇر ھەيران، نىياز خۇشال.

شوپۇر ھەيران بولۇۋەرسۇن، نىيازنىڭ خۇشاللىقىـ
غا ئورتاق بولايلى.

ئۇ، بىرىنچىدىن، بۈگۈن گۇاڭجۇغا پويىزنىڭ
ئىككى پولات ساندۇقىنى تولدۇرۇپ ئون تونىنا ياخشى
ئۈزۈم سېلىۋەتتى، بىر ئايدىن كېيىن ئۈزۈملىرى گۇاڭ-
جۇدا پۇل بولىدۇ، ئىككىنچىدىنچۇ؟ يۈز نەچچە يۈەنـ
دەك كىرا پۇلى تۆلەپ، 7000 — 8000 يۈەنگە
سېتىۋالغان ئاۋۇ مېلىنى ئاخىر ئۆز يۇرتىغا — سېرىق
توپىلىق تۇرپان يېرىگە ئەكىلىپ كۆمدى.

بىرىنچى ئىشقىغۇ خۇشال بولسۇن، چۈنكى ئۇ
ئەمدى پۇل تاپىدىكەن. مۇنۇ ئىككىنچى ئىشچۇ؟ بۇ ئىشـ
نىڭ خۇشال بولغۇدەك نېمىسى بار؟ ئۇ ماشىنىنىڭ كا-
بىنكىسىدا ئولتۇرۇپ قوپال گۈللۈك تۇرپان دوپپىسىنى
ئالدىغا سۈرۈپ قويۇپ كۈلمەكتە. ئۆتكەن ئىشلار خۇد-
دى تېلېۋىزورغا ئېلىنغاندەك، ئېنىق، ئۈزۈك - ئۈزۈك
بولۇپ ئۇنىڭ خىيال ئېكرانىدىن ئۆتمەكتە:

گۇاڭجۇ شەھىرىنىڭ سەن يۈەنلى دېگەن يېرىدىـ
كى جىشاڭ (ئامەت) سارىيىنىڭ تۆتىنچى قەۋىتىدىن
تۇرپان دوپپىسى كىيگەن، بېشىنى پاكىز چۈشۈرگەن،
ئاق يۈز، تۇمارچە كۆز يىگىت كۈلۈپ چۈشمەكتە. ئۇ
بۈگۈن باغ سەيلىسى قىلماقچى، ئاغىنىسى ھەسەن دىقـ
ماق بىلەن بالىلىق چاغلىرىدىكىدەك ئوينىماقچى، ھە-
سەن دىقماق بويى بىر يېرىم مېتر، كەڭ كۆكرەك،

قارىماققا تۆت چاسا كۆرۈنىدىغان يىگىت گۇاڭجۇنىڭ
ھەممە يېرىنى، ھەممە ئويۇن - تاماشىسىنى بىلىدۇ.
ئۇ نىياز بىلەن باغىنىڭ ئالدى دەرۋازىسىدا ئۇچراش-
ماقچى. ئۇ ئۈچ پەلەمپەينى بىر دەسسەپ ئاغىنىسى-
نىڭ يېنىغا قاراپ يۈگۈرمەكتە. بىرىنچى قەۋەتنىڭ
ئىشىكىدە ئۇ بىرسى بىلەن ئۈسۈشۈپ قالدى:
— نىياز ئاكا، جېنىم ئاكا؟— دېدى بىر ياش يى-
گىت نىيازنىڭ مۈرىسىگە يامىشىپ، ماڭا ياردەم قىل. بىر
توننىدەك ئۈزۈمىم قالدى. ھېچ ساتالمايۋاتىمەن. ھە-
سەن ئاكامغا ئېيت، ياردەم قىلىڭلار!
بۇ يىگىت نىيازنىڭ يۇرتلۇقى، ئىسمى ياقۇپ،
زىلۋا، ئورۇق بولغىنى ئۈچۈن باشقىلار ئۇنى ياقۇپ
شادىپاچاق دېيىشىدۇ.
نىياز، پاخما باش، سوغۇق يۈز، ياپما قاپاق يى-
گىتكە قارىدى. يىگىتنىڭ لەۋلىرى گەز باغلىغان، تاتى-
راڭغۇ، كۆزلىرى گىرتەيگەن.
— قانداق ياردەم لازىم، ساڭا!
— يۈر، بارغاندا بىلىسەن جېنىم ئاكا!
تۆت كوچا دوقمۇشى، پاكار پالما دەرىخى
ئاستىدا تاغارلار، قەغەز يەشىكلەر يېيىلىپ تۇراتتى.
نىياز بۇ يەردە ياقۇپنىڭ مىچىلداپ، قارىداپ كەتكەن بىر تون-
نىدىن جىقراق ئۈزۈمىنى كۆردى. خېرىدارلار ئۈزۈمىنى
مىجىپ مونەك قىلىپ تاشلىماقتا، بىرلىرى بۇرۇنلىرىنى
تۇتۇپ تۇرۇپ «سېسىق» دەپ قويۇپ ئۆتۈپ كەتمەكتە.
بىرلىرى ھەتتا پۇتلىرى بىلەن تېپىپ قويىماقتا. نىياز

هایاتبدا ئۇزۇمنىڭ بۇنداق خورلانغىنىنى كۆرمىگەن ئۇزۇم قىغدەك پىخسىپ تۇرسا، بۇنى كىمۇ پولغا ئالسۇن. پۇلغا سېتىلمىسا، ئەمدى مۇنۇ ياقۇپ قانداق قىلمدۇ؟ شۇ چاغدا نېيازنىڭ كۆز ئالدىغا مۇنۇ قىزىل توپىلىق ئىدىقۇت تېغى، سۇزۇك كارىز سۇيى، بۇيلىق، باغىر باغلىرى خۇددى ھازىر كۆزۈڭاتقاندەك روشەن كەلگەن ئىدى، «ئېھ، تۇرپانلىق، نەچچە مىڭ يۇەن زىيان تارتتىڭ، لېكىن يامىنى ئۇزۇمنى خورلىدىڭ» دېگەن ئىدى نىياز ياقۇپنى جىملەپ.

نىياز شۇ كۈنى كېچىچە ئۇخلىيالمىدى. ئۆزىغۇ ئون تونىنا ئۇزۇمنى بەش كوي سەككىز مودىن سېتىۋېلىپ، بۇ يەردە ئىككى ناھىيىگە يەتتە كوي توت مودىن ئۆتكۈزۈپ نۇرغۇن پايدا ئالدى. ھازىر ئۇنىڭ ئۆزىگە تېگىشلىك 24 مىڭ يۇەن پۇل تۇرۇپتۇ. بۇ پۇل ئاسانلا قولغا كەلدىغۇ. تۇرپاندىن ئېلىنغان ئۇزۇمنى مىشكاپلارغا قاچىلاپ، بازار باشقۇرۇشنىڭ كۆزىدىن قاچۇرۇپ، گەنسۇ ئۆلكىسىنىڭ جۇچۇەن ۋىلايىتىگە قۇمۇلۇق شوپۇرلار 1000 يۇەنگە ئاپىرىپ بەردى. ئۇزۇم قاچىلانغان تاغارلارنى چۈشۈرۈشتىمۇ، ئۇنى يۇك پوىزىنىڭ ھەر بىرسىگە بەش تونىنىدىن مال پاتىدىغان پولات ساندۇقلىرىغا قاچىلاشتىمۇ پېشانىسىدىن تەر چىقمىغان ئەمگەك قىلمىدى. يۇرتلۇقلىرىنىڭ ياردىمى بولمىغان بولسا، ئۇ يېگىرمە نەچچە مىڭ يۇەنلىك پايدىغا مۇنداق ئاسانلا ئىگە بولالايتتىمۇ؟

نىياز ئەتىسى ساراي ئالدىدا ئىككىلىنىپ ئۇزاق

تۇردى. باغقا بارسۇنمۇ ياكى ھېلىمقى بىچارە ياقۇپ
تىنىڭ يېنىغا بارسۇنمۇ؟ باغدا تۇنى يەنە خۇشاللىق كۈتمەكتە.
تۇ دوستى ھەسەن دېقماق بىلەن قولۇاقتا تاماشا قى
لىدۇ. بىللە رەسىمگە چۈشمىدۇ. تاشخانىغا كىرىدۇ. ئىش
قىلىپ تۇرپاندا تېپىلمايدىغان ئويۇن - تاماشىلارنىڭ
تەمنى تېتىپ باقىدۇ. سەۋەبى ھازىر تۇ پۇل ئىگىسى،
پۇل تاپقان يىگىت پۇلنىڭ ھالاۋىتىنى كۆرمىسە بولامـ
دۇ؟ بۇ گەپ ھەسەن دېقماقنىڭ گېپى بولسىمۇ، خېلى
ئورۇنلۇق گەپ. بۇنىڭ راھىتىنى ھەسەنچىلىك كۆرمـ
سىمۇ تاز - تولا كۆرۈپ بېقىشى كېرەك. تۇ يېنىدىن
تايرىمايدىغان، قۇلۇپلىنىدىغان سومكىسىنى سىلاپ قويـ
دى. سومكا لىقمۇ لىق پۇل.

نىياز ئۆمرىدە بۇنچىلىك پۇل تۇتۇپ كۆرمىگەن.
24 مىڭ يۈەن پۇل دېگەننى تۇ قولىدا سانماق
تۇگۈل كۆزى بىلەن كۆرگەنمۇ ئەمەس، گۇاڭجۇ دېگەندە
پۇل تاپماق نېمانچە تاسان؟ بۇ پۇل قانداق قولغا
كەلدى؟ تاشۇ ھەسەننىڭ يارىدىمى بىلەن قولغا كەلگەن
ئەمەسمۇ؟ شۇڭا ھەسەننىڭ يېنىغا بارمىسا رەنجىيدۇ.
بىر ئاي بۇرۇن ئاغىنىسى ھەسەن دېقماق ئۇنىڭكىگە
ئالدىراپ كىرىپ كەلدى. تۇ خەنزۇچە يېزىلغان بىر
دوگىۋۇر قەغىزىنى ئۇنىڭ ئالدىغا قويدى.

— ئون تونىنا ئۇزۇم يىغالامسەن؟ — دېدى تۇ
دوگىۋۇر قەغەزنى كۆرسەتكۈچ بارمىقى بىلەن چېكىپ
تۇرۇپ. — نېمە؟ ناھىيىنىڭ سېتىۋېلىش پىلانى ئورۇنـ
لانمىدى دەمسەنا؟ بۇنىڭ بىلەن سېنىڭ نېمە كارىڭ؟

— تۇرپان بەزنىڭ يۇرتىمىز تۇرسا، ئۇزۇم سېتىپ بېرىش پىلانىنى ئورۇنلىيالمىسا يۈز چىملدايدىغان گەپ ئاداش!

— تۇرپان، تۇرپانلا دەيدىكەنسەن، — دېدى ھەسەن دېققاق ئاچىماق پەش كاستۇمىنىڭ يانچۇقىغا قولىنى سېلىپ، — تۇرپان سېنى باي قىلالمايدۇ. گۈڭجۇ، شاڭخەيلەر باي قىلىدۇ. كۆردۇڭمۇ بىرلا ئايلىنىپ 14 مىڭ يۈەن پايدا ئالدىم.

— 14 مىڭ؟ — نىيازنىڭ كۆزلىرى چەكچەيدى، — ئوغرىلىمىغانسەن، دېققاق؟

— قانداق، پۇل تاپماق ئاسانمىكەن. يېزىچە توپىغا مىلىنىپ 47 — 48 گىرادۇسلۇق ئىسسىقتا كۆپ يۇپ ئىشلەپ، كۆپ تاپساڭ، ئارانلا 2000—3000 يۈەن تاپالايسەن. ئۇزۇم تۇرپاندىن چىققان بىلەن، پۇل گۈڭجۇدىن چىقىدىكەن. دادامغا ئوخشاش ئامەت — تەلىيىڭنى توپىدىن ئىزلىمەي، چوڭ شەھەرلەردىن ئىزلەپ باققىنا، سەنمۇ 10 — سىنەپنى تۇگەتكەن دېھقانكەنسەن، پۇتۇڭنىڭ ئۇچىغىلا قارىۋالماي يىراقىقا قاراپ باققىنا، قاچانغىچە يېزىلىق ھۆكۈمەتنىڭ ئاغزىغا قارايسەن؟

نىياز جىق ئويلىدى، دوستىنىڭ گېپى ئورۇنلۇق، جاپاسىنى تارتقان تۇرپانلىق نېمىشقا ئۇزۇمىنىڭ راھىتىنى كۆرمەيدىكەن؟ يېزىلىق ھۆكۈمەتنىڭ قاچانغىچە ئاغزىغا قارىسۇن. شەھەر ئاھالىسى بەش مو بىر پۇڭدىن ئۇن بىلەن تەمىنلىگەن ئىدارىلەر ئۇزۇمچىلەرگە

بەش مو سەككىز پۇلدىن بۇغداي سېتىپ بېرىدۇ. دېمەك، 16 موچەلدىن ئاشىدۇ دېگەن سۆز. بىر تۈپ تەكە 40 — 50 يۇەن پۇل خەجلەپ، يېزىچە ئۇرمانلاپ يۇرۇپ، تەر تۆكۈپ ئۈزۈم قۇرۇتىمىز، مانا چاپادا قۇرۇتقان ئۈزۈمنى سودا ئورۇنلىرى پىلان ئىچىدىكىنى ئۈچ يۇەن يەتتە مو يەتتە پۇلدىن، پىلان سىرتىدىكىسىنى بەش يېرىم كويدىن سېتىۋالىدۇ. ناھايىتى بېيىغان دېھقان 1 — 2 تونىنا ئۈزۈم قۇرۇتۇپ ساتمىسا قالغانلىرى 200 — 300 كىلو سېتىۋالسا خۇددى شەھەر ئالغانىدەك خۇشال بولۇپ كېتىدۇ. 200 — 300 كىلو ئۈزۈم قانچىلىك پۇل؟ مۇنۇ ھەسەن دېقاق بىرلا دومىلاپ 20 — 30 مانا يۇەن تاپالايدىكەن، دېھقان مانا دومىلىسىمۇ، ئارانلا بىرنەچچە يۈز يۇەن، ئېشىپ كەتسە، بىرنەچچە مانا يۇەن تاپالايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بىزنىڭ ۋىلايىتىمىزدە ھازىرغىچە ئاشلىق، پۇل يېتىشمەيدىغان دېھقانلارنىڭ سانى 6000 - 7000 ئائىلىدىن كەم بولمايۋاتىدۇ. ھەر يىلى ئوزۇق، ئۇرۇق ئۈچۈن 7 — 8 مىليون جىڭ ئاشلىق كەملەيدۇ. ھەي، ھەسەن دېقانىڭ گېپى توغرا، بىر ئايلىنىپ كەلمەيمۇ؟

نىياز توغرا ئويلىغان ئىكەن، بىرلا ئايلىنىۋېدى، مانا 3 — 4 ئايدىلا 24 مانا يۇەن پۇلنى سومكىسىغا سالالايدىغان پۇلدار بولۇپ قالدى، ئۇ شۇنداق ئاسان پۇل تاپتى - ھە؟ ھەسەننىڭ گېپىگە كىرىپ، ياماق قىلمىدى، ماشىنىدا يۇرۇپ، ئوڭايلا پۇل تاپتى-

ئۇيغۇر كتاب تۈرۈكۈنى www.uyghurkitap.com

نە تاغار كۆتۈرمىدى، نە تارازا تۇتىمىدى. ھەممىنىڭ پۇل ھەل قىلدى. ئۇ گۇاڭجۇ شەھىرىدە يۈرۈۋاتقىنىغا مانا ئىككى ئاي بولدى. سەنيۈەنلىدىكى جىشاڭ سارىيىنىڭ تۆتىنچى قەۋىتىدىكى ياتىقىدا بەش موچەنلىك نان بىلەن دەملەنگەن چاينى ئىككى ۋاخ ئىچتى، چۈشتە بىر قېتىم ئۈچ يۈەن بەش موچەنلىك لەغمەن يەپ، غۇلجىلىق ئاشپەزلەرنىڭ موخۇركىسىنى چەككەندىن باشقا، كەيپ - ساپاغىمۇ بېرىلگىنى يوق. ھەسەن دىقماق ئۆزىنىڭ نېسىۋىسىنى ئېلىپ مانا شاسەن ناھىيىسىگە بېرىپ، ئالتە يۈەندىن نىلون، دىلون ئەكىلىپ، توپ - توپى بىلەن تۇرپانغا ئەۋەتىپ، ئۈزۈمچىلىك قىلىپ تاپقان پۇلىنىڭ بىرىنى ئون، ھەتتا 100 قىلغىلى تۇردى، نىيازچۇ؟ توپىدىن چىققانغا قانائەت قىلىدىغان دادىسىغا ئوخشاش ئۈزۈم سودىسىدىن تاپقان پايدىسىغا قانائەت قىلىپ، ھەر ئىككى كۈندە بىر قېتىم نەق پۇلىنى ساناپ قويىدۇ. ئۇنىڭ سومكىسىدىكى بۇ پۇل ئىچىدە قولۇم - قوشنىلىرىنىڭ ھەققى بار. ئۇ ھۆكۈمەتنىڭ ناھىيىگە يۈكلەنگەن 1160 توننا قۇرۇق ئۈزۈم پىلانىنى ئورۇنلىماي تۇرۇپ دېھقانلارنىڭ ئۆز ئالدىغا ئۈزۈم سېتىشى چەكلەنگەن ئەھۋال ئاستىدا، كېچىلىرى دېھقانلارنىڭ قۇلىقىغا پىچىرلاپ يۈرۈپ پىلانىنى ئورۇنلىسا 300 يۈەن مۇكاپات ئالىدىغان يېزىلىق ھۆكۈمەت باشلىقى، سېتىپ بېرىش پىلانىنى ئورۇنلىسا، 100 يۈەن مۇكاپات ئالىدىغان ۋە شۇ مۇكاپات ئۈچۈن كېچىلىرىمۇ غەيرىي سېتىقچىلارنى تۇتىمەن دەپ پوسۇر-

لاپ يۈرىدىغان كەنت باشلىقلىرىنى ئازدۇرۇپ يۈرۈپ ئون توننا قۇرۇق ئۈزۈم تەييارلىغان. دېھقانلارغا ئۇ ئالتە يۈەندىن نەق پۇل تۆلىدى. ئۇنىىدا ھېچكىمنىڭ بىر پۇڭچەن ھەققى يوق دېيىشكە بولىدۇ. لېكىن ئىنساپ كېرەك ئەمەسمۇ؟ ھەر كىلودىن تەرتۈكمەيلا بىر كوي ئىككى مو ساپ پايدا ئالدى. بۇنى نىياز قانداقمۇ سىگىرەلەيدۇ؟ ھەسەن دىقماق ئۇ باشقا ئادەم، ئۇ باشقىلارنىڭ پايدا - زىيانلىرىنى ئاللىقاچان ئويلىماس بولۇپ كەتكەن. لېكىن نىياز ئويلايدۇ - دە، شۇڭا ئۇ ئۇخلىيالمايدۇ، غىزالىنالمايدۇ، پايدىنى سىگىرەلمەيدۇ - دە. ئۇزاق يىل بىللە جاپا تارتقان قولۇم - قوشنىلىرىنىڭ ئۈزۈملىرىدىن كىلو بېشىغا بىر يۈەن ئىككى موچەندىن پايدا تېپىشقا ئۇنىڭ قانداقمۇ كۆڭلى ئۇنىسۇن؟ ئۇ تۇرپانغا قايتىپ بارغاندا، چوقۇم قولۇم - قوشنىلىرىغا يەنە كىلو بېشىغا بەس موچەندىن قوشۇپ بېرىدۇ. ئۆزى بىر كىلودىن يەتتە موچەن پايدا ئالسىمۇ بولدى - دە! ئۇ ياتىقىغا قايتىپ كىردى. باغدا تاماشا قىلغاندىن خىيالىدا بالىلىرى بىلەن پاراڭلىشىشنى ئەلا بىلدى. ئېھ، گۇاڭجۇنىڭ تىنچىقى، مانا 12 - ئايمۇ كىرىپ قالدى. بۇ شەھەرنىڭ كوچىلىرىدا ھازىرمۇ ھۆپپىدە گۈللەر ئېچىلىپ، قۇشلار سايراپ تۇرۇپتۇ. مانا سىرتتا سىمىلداپ يامغۇر ياغماقتا. ئەنە سانسىزلىغان كىشىلەر كۈنلۈكلىرى ئاستىدا ھايات — پۇل كويىدا ئۇياق - بۇياققا يۈگۈرۈشمەكتە. بىزنىڭ تۇرپاندىچۇ؟ ھازىر بۇيلىق، باغىر تۈك تاشلىغان كالىدەك يالىڭاچلانغان.

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

چازدىن بېرى پاكار باراڭلىرى ئۇستىدە شۇلا تارتىپ
مېۋە - شەربەت يېتىشتۇرگەن ئۇزۇم - تەكلەر ھازىر
25 — 30 سانتىمېتر قېلىنلىقتىكى نەم توپىنىڭ ئاستىغا
كىرىپ ئۇيقۇغا كېرىپ كەتكەن. ئۇ نەم توپىغا باغۋەن
نى يېقىپ كېلەر يىلى 4 - ئاينىڭ باشلىرىغىچە ئاشۇ
ئۇچەكتە ئۇخلايدۇ. تۆت يېرىم ئاي ئۇخلاپ قانغاندىن
كېيىن، يەنە مال ئوغۇتى، خىمىيىۋى ئوغۇت، كارىز
سۈيى ۋە دېھقان قولى بىلەن پەرۋىرىش قىلىنىدۇ -
دە، قايتا مېۋە بېرىپ، شېرىن ئۇزۇمى بىلەن ئاۋات
بازارلارنى خۇشال قىلىدۇ.

ئېھ، تۇرپان، سېنى قانچىلىك سېغىنىدىم - ھە؟
سېنىڭ قۇرغاق، ئىسسىق قوينۇڭنى قاچانمۇ بېرىپ قۇ-
چاقلارمەن - ھە؟ ئەتىلا كەتسەم بولۇۋېرىدۇ، لېكىن
ئاۋۇ بىر تونلا قۇرۇق ئۇزۇمنى كوچىغا يېيىۋالغان
ياش بالىنى قانداقمۇ تاشلاپ كەتكىلى بولىدۇ؟ ئۇ بالا
مۇشۇ تۇرقىدا نېمە قىلىۋاتىدۇ؟ سۇلياۋ يوپۇق بىلەن
ئۇزۇمنى يامغۇردىنغۇ ساقلىغاندۇ، لېكىن سېسىق، بۈ-
زۇلۇشتىن قانداق ساقلىيالايدۇ؟ ئۇ مۇشۇ يامغۇردىمۇ
ئوتكەن - كەچكەنىڭ كۆزىگە قاراپ مىچىلداپ - قا-
ردىاپ قالغان ئۇزۇمنى چۇشىنىكسىز گەپلەر بىلەن
ماختاپ سارغىيىپ تۇرىدىغاندۇ - ھە، لېكىن ئۇ قانچە-
لىك ياشۇرمىسۇن بەرىبىر ئۇنىڭ ئۇزۇمنى ھېچكىم
ئالمايدۇ. ئوخشاشلا ئادەملەر مىجىپ كالىلەك - سونەك
قىلىپ، كۆلۈپ زاۋاللىق قىلىۋاتقاندۇ، بازار تازىلىق خا-
خادىملىرى ئۇنى «ئۇزۇمىكنى يوقات، ئەخلەتكە تۆك» دەپ

ئاھانەت قىلسا، بىچارە يىگىت ساماندەك سارىيىپ،
كۆزىگە ياش ئېلىپ، كۆرگەنلا ئادەمگە ھال ئېيتىپ:
— ئاكا گۇاڭجۇدا ئۈزۈم پۇل بولىدۇدېسە. شۇنچە
جىق ئۈزۈمنى شىنجاڭنىڭ ئۆزىدە يەتتە كويدىن
ساتماي، مىڭ بىر جاپا بىلەن بۇ يەرگە ئەكەلسەم...:
ئېسىت، ئارانلا 100 كىلو ساتتىم، كىرا پۇلىمۇ تىرىلمىـ
دى. بىر ئاي بولدى، ئاپارمىغان يېرىم قالمىدى. مانا
ئەمدى تۆت كويدىن زىيىنىغا ساتاي دېسەممۇ خېرىدار
يوق. 8000 تەڭگىگە زىيان ئاكىلار، مۇسۇلمانلار خۇدا
ھەققىدە بىر كىلودىن بولسىمۇ ئېلىڭلار، رەھمى قىلىڭـ
لار! دەپ زارلاۋاتىدىغاندۇ! ئۇ كۈنى ئورۇق، ئۇزۇن
چاچ يىگىتنىڭ نالىسىغا ھېچكىم قۇلاق سالمىغان، پەـ
قەت نىيازلا ئۇ يىگىتنىڭ دېگىنى بويىچە 50 يۈەن
خەجلەپ ئون كىلو ئۈزۈم سېتىۋالغان. ئۇنىڭ ئۈزۈمى
راستتىنلا بۇزۇلغان. ياقۇپنىڭ ئورنىغا نىياز بولغان بولـ
سا بۇ چىڭ ياڭ خۇاجيا دورىسى بىلەن 9—10 كۈندە
قۇرۇتۇلغان سىرتى يالتىراق، ئىچى قۇرىمىغان
ئۈزۈمنى گۇاڭجۇغا ھەرگىز ئەكەلمىگەن بولاتتى. سەۋەـ
بى، بۇنداق سۈنئىي ئۇسۇل بىلەن قۇرۇتۇلغان ئۈزۈم
تېز بۇزۇلىدۇ. ئىسسىققا چىدىمايدۇ. مانا شۇنىڭ بىلەن
تۇرپاننىڭ يۈزى تۆكۈلىدۇ، ئىناۋىتى قالمايدۇ — دە!
چىرايلىق، زىلۋا قىزچاق قولتۇقلىۋالغان ھەسەن
دىقماق جىشاڭ سارىيىنىڭ ئۈچىنچى قەۋەت پەلەمپـ
يىدە نىيازغا ئۇچراشتى. ئۇ خاپا ئىدى.
— نېمىشقا ۋەدەڭدە تۇرمىدىڭ تومپاي؟— دېدى

www.uyghurkitap.com

هەسەن غەزەپ بىلەن.

— ئىشىم چىقىپ قالدى.

— قانداق ئىش؟

— ياقۇپقا ياردەم قىلاي دەپ، ھېچ ياردەم قىلالمىدىم. ئۇزۇمى سېسىپتۇ، بېشىم قېتىپ، سەن ياردەم قىلساڭ قانداق؟

— ساراڭ، — دېدى ھەسەن دېققاق قوللىرىنى ھاۋادا پۇلاڭلىتىپ، — ياردەمنى تۇرپاندا قىلمۇل. بۇ يەردە بىر - بىرىگە ياردەم قىلىدىغان ئادەملەر يوق. بىر - بىرىنى ئالدايدىغان، بىر - بىرىنى غاجايدىغان، يوقۇپ يەيدىغان ئادەملەر بار. مېھمان - شەپقەت بىلەن باي بولغىلى بولمايدۇ. بۇنداق مېھمان - شەپقەتلىك بولساڭ، بۇ يەردىن يالىڭاچ كېتىسەن نېمە يازا! يور، بىر كۈن ئويناتىپ قويايلى!

— ياق، رەنجىمە، مەن ئەنىلا ياقۇپنى ئېلىپ كېتىمەن.

— نېمە، ياقۇپنى؟ ئۇنىڭ بىلەن نېمە كارىڭ؟ ساڭا بوگۈن كۆز يېشىنى ساتقان ئادەم، ئەتە سېنىمۇ باشقىلارغا ساتالايدۇ. ئۇ بىر ساختىپەز. ئۇنىڭ سېسىق ئۇزۇمىمۇ بىللە ئېلىپ كېتەمسەن؟ ئۇنىڭسىزمۇ بالىلىرىڭ ئوچ ئۇخ ئۇزۇم يەپ يولۇڭغا قاراپ تولتۇرغاندۇ ھەقاچان؟

— سەن ھەسەن، مېنى زادىلا قىل. لېكىن ئۇزۇمنى زادىلا قىلما. سېنىڭ تونۇش - بىلىشىڭ كۆپ. ياقۇپ شادىپاچاقنىڭ ئۇزۇمىنى ئازراق بولسىمۇ پۇل

قىلىپ بەرسەڭچۇ؟

ـ ھا ـ ھا ـ ھا! ـ ئۇ قىزنى قولتۇقلاپ تۆۋەنگە تاكاسلاپ يۈگۈردى، ـ بىلىپ قوي، بۇ يەردە مېھىر ـ شەپقەت پۇل بولمايدۇ. ئۇنىڭ بازىرى تۇرپاندا! ھەسەن دىقماق زىلۋا قىزنىڭ يېنىدا خۇددى تۆت چاسا، چاقلىق چامادانىدەك كېتىپ باراتتى.

نىياز دوستىنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ، ھەيران قالغان ئىدى. بۇ يەردە مېھىر ـ شەپقەت، ھۈرمەت ـ شاپا ـ ئەتمۇ پۇل بىلەن ئۆلچىنەرمىش. ئاۋۇ گۈزەل قىز شۇنىڭ ئۈچۈن مۇنۇ كۆرۈمسىز دىقماقنى قولتۇقلىۋالغان ئىكەن ـ دە، يەنە كېچە...

نىيازنىڭ ئۇيقۇسى كەلمىدى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىن ھەسەننىڭ كۈلكىسى، ياقۇپنىڭ سامانىدەك چىرايى، خورلىنىۋاتقان ئۈزۈم زادىلا نېرى كەتمىدى. ئۇ ھېلىدىن ـ ھېلىغا ئۇلۇغ كىچىك تىنىپ، سىم ـ سىم يامغۇر يېغىۋاتقان گۈاڭجۇ كوچىلىرىغا دېرىزىدىن قارايتتى.

ئۇ تاڭغا يېقىن ئېيتىلغان ئەزان بىلەن ئويغىنىپ كەتتى. مانا مېھمانخانىنىڭ چىراغلىرى يېنىپ، ئوقەتچىلەر تەرەت ئېلىپ مېھمانخانىنىڭ ئىككىنچى قەۋىتىدىكى پۇل يىغىش قىلىپ سېتىۋالغان «مەسچىت» كە ناماز ئوقۇغىلى چۈشمەكتە. نىيازمۇ تەرەت ئالدى ۋە بىرىنچى قېتىم مەسچىتكە كىردى.

بامداتتىن كېيىن، ئۇ ئالدىرىشىۋاتقان ئوقەتچىلەرنىڭ ئالدىنى توراپ كۆپچىلىككە ۋارقىرىدى:

www.uyghurkitap.com

— قېرىنداشلار، توختايلى. ياقۇپقا ياردەم قىلايلى. 100 كوي دېگەن سىلەرگە ھېچگەپ ئەمەس، ئۇ بىچارە تۈگەشكىلى تۇرۇپتۇ. ئۈزۈمىدىن بەش يۈەندىن بولسىمۇ ئون كىلو، 20 كىلودىن ئالايلى. ھېچ بولمىغاندا دەسمىيسىنىڭ يېرىمى تىرىلىپ قالار!

ئادەملەر ھېچنېمە ئاڭلىمىغاندەك، ئۇنى غەلۋىردە قالغان بىر تال چالمىدەك ئۇياق - بۇياققا تاسقاپ، بىردەمدىلا چىقىپ كېتىشتى. بىرمۇ ئادەم ئۇنىڭ سۆزىنى ئاڭلىمىدى. بىرلىرى ئۇنىڭغا تەنە قىلدى، بىرلىرى ئالايدى، بىرلىرى مۈرىدەپ ئۆتۈپ كېتىشتى. ئۇلار خۇدادىن ناماز ئوقۇپ، دۇئا قىلىشىپ، نېمە تىلىگەندۇ. باشقىلارغا ئىنساپ، ئۆزلىرىگە نائىنساپلىق تىلىگەن ئوخشىمامدۇ؟ نىياز خاپا بولدى.

ئۇ غۇۋا بۇلۇڭدا دۈگدىيىپ ئولتۇرغان ئاخىرقى ئادەمنىڭ يېنىغا خۇددى تىلەمچىدەك يېلىنغىلى باردى.

— بۇرادەر، سەن بولساڭمۇ...؟

— رەھمەت ئاكا!

بۇ دەل ياقۇپنىڭ ئۆزى ئىدى.

— كۆڭلۈڭگە رەھمەت. لېكىن بۇلار ياخشىلىق دېگەننى شىڭشىڭشانىڭ نېرىسىغا چۆرۈپ قويۇپ كېلىشكەن؟

— خوش، بۈگۈن يەنە ئۈزۈم ساتامسەن؟

— بۈگۈن سۈرۈك توشتى ئاكا!

— قانداق سۈرۈك؟

— تازلىق تەكشۈرگۈچىلەر ئۈچ كۈنلۈك سۈرۈك بەرگەن. «ئۈچ كۈنگىچە يوقاتمىساك ئەخلەت ماشىنىسى ئەكىلمەيمىز» دېگەن، بۇگۈن ئەخلەت ماشىنىسى ئەكىلىشىدۇ!

يىغۇچىنىڭ بېشى چۈشتى، يەلكىسى تىترىدى.

— يىغلىما، — دېدى نىياز تازاب بىلەن كەينىگە بۇرۇلۇپ، — تۇرپانلىق بولساڭ كۆز يېشىڭنى تېجەمتما!

ئىنساپ دېگەننىڭ مۇشۇنداق چاغدا قىممىتى بولمىسا، يەنە قانداق ۋاقىتتا بۇ نېمىلەر لازىم بولىدۇ. ئېغىزدا ئېيتىش، كىتابقا يېزىش ئۈچۈنلا يارىتىلغان نېمىلەرمۇ بۇ؟ ئون تونۇنا ئۈزۈم سېتىپ پايدا ئالغان ئۇغۇل بالا كىچىككىنە ئىش ئۈچۈن باشقىلارغا يېلىنامدەكەن؟...

نىياز ئەتىگەنلىك چايدىن كېيىن ياقۇپنىڭ ئۈزۈم سېتىۋاتقان يېرىگە كېتىپ بېرىپ شۇنداق ئويلىدى.

ئۇ يېتىپ بارغاندا، ياقۇپ قوللىرىغا قارا پاپكا تۇتقان، بىلەكلىرىگە بەلگە لاتىسى قادىغان ئادەملەرگە دۇمچىيىپ - ئېگىلىپ يالۇرۇۋاتقان ئىكەن. نىياز ئۇنىڭ گېپىنى يېرىم ياتا ئاڭلىدى.

— بىر كۈن، يەنە بىر كۈن! — دەيتتى ياقۇپ ئىككى پۇكلىنىپ ئېگىلىپ، خەنزۇچە كېكەچىلەپ سۆزلەپ، — ئاخىرقى بىر كۈن!

— بۇشۇك! — دېدى قىسقا ئىشتان، ئاق كۆڭلەك كىيگەن تاقىر باش ئادەم كۈنلۈكىنىڭ ئۈچى بىلەن موخەك - مونەك بولۇپ قالغان ئۈزۈمنى چوخچىلاپ، —

ئۇيغۇر كتاب تۈر پېكىتى
www.uyghurkitap.com

بۇنىڭچى. يۇدۇ①

— خاۋ، خاۋ، يوردىن ياۋ②! — دېدى ياقۇپ يىغلامسىراپ.

— شېي ياۋ؟

— ۋا، ۋا، ۋا ياۋ! — نىياز خەنزۇ تىلىدا يىراقتىن ۋ رقىراپ يۈگۈرۈپ كەلمەكتە، — مەن ئالىمەن، كىلوسىنى يەتتە كويدىن، بىر جىنىنى ئۈچ يېرىم كويدىن ئالىمەن! بۇ ياخشى ئۈزۈم، ناھايىتى ياخشى ئۈزۈم!

ئەىراپتىكى تاماشا كۆرۈۋاتقانلار كۈلۈشتى، ھەيران قېلىستى، پىچىرلاشتى:

— تۇرپانلىق! — دېدى بىرسى نىيازنىڭ بېشىدىكى تېگى كۆك دۇخاۋا، گۈللىرى يوغان، ھال - قىزىل، قوپال تىكىلگەن دوپپىسىنى شەرەت قىلىپ، — تۇرپانلىق ئۆز مېلىنى خورلىمايدۇ!

— تاغارلىرىڭغا قاچىلا! — دېدى نىياز ياقۇپقا قاراپ، — ياتاققا بېرىپ پۇلۇڭنى سانىۋال!

ياقۇپ نىياز ئېيتقان باھا بىلەن نەق پۇل ئالدى:

— ئەمدى قانداق قىلىمىز ئاكا؟

— پويىز بىلەن تۇرپانغا ئېلىپ كېتىمىز، — دېدى نىياز مىچىلداپ، كاللەك بولۇپ سېسىۋاتقان ئۈزۈمنى تاغارلىرى بىلەن مېھمانخانا ھويلىسىغا ئۆز قولى بىلەن توشۇۋېتىپ، — بىلەمسەن، بۇ خورلايدىغان نېمە ئەمەس!

---

① يېگىلى بولمايدۇ، زەھەرلىك.

② يەيدىغانلار بار.

ياقۇپ زىيان تارتمىغىنىغا خۇشال، ھەر ھالدا ئۇ نىيازنىڭ نېمىشقا مەردلىك قىلغانلىقىنى ئويلاشنىمۇ خالىمىدى. ئۇ شۇ كۈنلا ياخشى كېيىم، چىمچىلاق قوللىغا ئۈزۈك سېتىۋالدى. شۇ سائەتتىن باشلاپ ياقۇپ بىردىنلا باشقا بىر ئادەمگە ئۆزگەردى. ئۇنىڭ سېرىق چىرايى شۇ كۈنلا ئىچىملىك بىلەن قىزاردى. ئۇ ئۇزاقتىن بېرى تاشلىۋەتكەن يالغان كۆلكىسىنى قايتىدىن تېپىۋالدى. نىيازچۇ؟ بىكاردىنلا نۇرغۇن پۇل خەجلاپ كېرەكسىز يۈك، خاپلىق، ئاۋارىچىلىق سېتىۋالدى.

— ھېچبولمىسا پويىزغا چاچىلىشىپ بەرگىن! — دېدى ئۇ ياقۇپقا كەچلىكى، — داخىلىنگە كىرا قىلمۇبتەيلى!

— نېمە؟ راستلا تۇرپانغا ئېلىپ كېتەمسىلە؟ قانداق ئەخمەقسەن! — دېدى ياقۇپ قاقاقلاپ كۈلۈپ، — مەن تېخى سەندىنمۇ ئەخمەقرەك بىر خېرىدار چىققان ئوخشايدۇ دەپتىمەن! مېنىڭ ئابرويۇمنى دەپ، بۇ ئۇغۇتنى پۇلغا ئالغىنىڭغا رەھمەت:

— ئېپلاس! — دېدى نىياز ياقۇپقا دېۋىلەپ، — سېنىڭ ئابرويۇڭ بىر تىيىنغا يارىمايدۇ، مەن ئۆزۈمنىڭ ئابرويى ئۈچۈن نەچچە مىڭ كوي پۇل خەجلىدىم.

بايا تۆكۈلگەن «سېسىق مال» توغرىسىدىكى ھېكايە مۇشۇنچىلىك. بۇنى شوپۇر بىلمەيدۇ. شۇڭا ئۇ ھەيران. بۇ توغرىلىق نەلەردە پاراڭلار بولدى. نەلەردە ماختاشلار بولدى. بۇ مەردلىك توغرىسىدا بىزنىڭ ئۇقتاچىلىرىمىزدىن خەۋىنەنداۋ، جۇخەي، شېن جىڭ، ھەتتا

تا ئاۋمىلاردا ھېكايە ئېيتقۇچىلار پەيدا بولدى. شۇلارنىڭ ئىچىدىن بىرسى بىلەن ئۇچرىشىپ قالسا ئىدى، نىيازغا ھەيران قالمىغان بولاتتى، كىشىلەرنى ئۆزلىرى كۆتمىگەن قىممەتلەر بىلەن ئۇچراشتۇرىدىغان تەقدىر بەلكى بىر كۈنى شۇپۇرغا نىيازنىڭ بۇ «سېسىق مېلى» توغرىسىدىكى ھېكايىنىڭ سىرىنىمۇ يېشىپ بېرەر. بىز بۇ شۇپۇرنى تاشلاپ، نىيازغا ئەگىشىپ ماڭايلى.

2

... لېكىن بىر نەچچە كۈندىن كېيىن، ئۇنىڭ كۆڭلىگە يېغىپ تۇرىدىغان چىرايمنى تەر، خاپىلىق ئىگىلىدى: دادىسى ئۇنىڭ گۇناھىنى ئىككىنچى قېتىم بېرىشىغا نارازى بولدى. بوۋاي ئاقيول تىلەپ، ئالدىغا كىرگەن ئوغلىغا يۆتىلىپ تۇرۇپ، ھاسسىنى تەڭلەپ:

— جاماەت ئارىغا كىرىپ تۇرۇۋالدى، بولمىسا سېنىڭ سايغاقلىق قىلىدىغان پۇتلىرىڭنى چېقىپ تاشلايتتىم. ئۆيىنىڭ ئېغىرىنى كېلىنگە تاشلاپ تاپقان پۇلۇڭنىڭ پايدىسى نېمە؟... — دەپ ۋارقىرىدى.

مانا ئۇ ئۇزىتىپ كەلگۈچىلەر بىلەن خوشلاشتى. ئاپتوبۇس ئۇنىڭ ئاقيول تىلمگۈچىلىرىنى ئېلىپ كەتكەندىن كېيىن، ئۇ ئېغىر سومكىلىرىنى كۆتۈرۈپ داخىلىغا ۋاگزالدىن پويىزغا چىقتى. پويىزدا ئادەم شۇنچىلىك جىق ئىدىكى، ئۇ قېلىن كىيىملىرى بىلەن قىستىلىپ يۈرۈپ ۋاگونىمۇ ۋاگون مېڭىپ زادىلا ئولتۇ-

رەددىغان جاي تاپالمىدى. بەزى ۋاگونلاردا ھەتتا ما-
گىددىغان يولمۇ تاپالمىدى. ئىككى قولدىكى سومكىسى
ئېغىر، نان - توغاچ، گۆش - سامسا... ئۇ ئۇزۇن سە-
پەر ئۈچۈن لازىم بولىدىغان ھەممىلا نەرسىنى، قوشنا -
قولۇملىرى، ئۇرۇق - تۇغقانلىرى يوللۇق تۇتقان يە-
مەكلىك، خالتا - پۇللارنىڭ ھەممىسىنى مۇشۇ ئىككى
سومكىغا قاچىلىغان. كەم بولغاندا بۇ سومكىلار-
نىڭ ھەر بىرى 10 — 15 كىلوگرامدىن كېلىدۇ. ما-
نا ئەمدى بۇ سومكىلار بارغانسېرى ئېغىرلاشماقتا. ئې-
غىرلاشقانسېرى، ئۇلارنى قويغۇدەك جاي يوق. پۇتلىرى
تالماقتا، پۇتۇن ئەزاسىدىن شۇرۇلداپ تەر ئاقماقتا. ئول-
تۇرۇپ ئارام ئالسا قانداق راھەت ئىدى - ھە، لېكىن
ئولتۇرماق تۈگۈل پۈت قويغۇدەك يەر يوق...

«پۇل تاپمەن دېگەننىڭ جاجىسى، بىر كىلو ئۇ-
زۇمنىڭلارنى كەم بولغاندا سەككىز يۈەنگە سېتىپ بېر-
مەن دەپ كۆپچىلىك ئالدىدا مەيدەڭگە ئۇرغانىنىڭ مۇ-
كاپاتى. مانا ئىككى قولۇمغا ئېغىر سومكىلىرىنى تۇ-
تۇپ ئەل بولغان كومانىردەك قول كۆتۈرۈپ، پۇتلىرىم
تىترەپ تۇرۇپتىمەن. بۇنداق زۇلۇم بىلەن گۇناھىجۇ تۇ-
گۈل قۇمۇلغىمۇ بارالمىغۇدەكمەن. ماڭا بىرسى يارەم
قىلسا بولاتتى، يولداشلار!...»

لېكىن ئۇنىڭ ئاۋازى چىقمىدى. دېمەك گېلى قۇ-
رۇغان، بېشى قايماقتا، قورسىقى ئاچماقتا، بىر يۇتۇم
سۇ بولسا ئىدى...

— يولداش، سومكىڭىزنى ماڭا بېرىڭ! — بىر

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى
www.uyghurkitap.com

ياش يىگىت ئۇنىڭغا قول سوزدى.

ئۇ خۇددى مۇشۇنداق ئاۋازنىلا كۈتۈپ تۇرغان-دەك قوللىرىنى شەپقەتلىك يىگىتكە سۇندى.

— نەگە؟

— گۈزەلجۇغا، ئۇكام.

يىگىت قاقاقىلاپ كۈلدى ۋە ئۇنى بەللەت سېتىۋاتقان پويىز خادىمىنىڭ يېنىغا ئېلىپ كەلدى. ئۇ بەللەت ساتقۇچىغا:

— مۇنۇ ئۇيغۇر يۇرتداش گۈزەلجۇغا مېڭىپتۇ. لېكىن ئولتۇرغۇدەك جاي تاپالماپتۇ، — دەپ كۈلۈپ تۇرۇپ ئەھۋال تونۇشتۇردى.

بەللەت ساتقۇچى بايىقى جاپاكەشكە قاراپ قويدى: تېگى قارا كۆك دۇخاۋا، گۈللىرى يوغان، ھال-قىزىل دوپپا ئاستىدا پاكىز قىرىلغان باش، قىزارغان، چاسا يۈز، شالاڭ قاشلار ئاستىدا تۇمارچە كۆز، قات-قات كىيىم، نەچچە سومكىلار ئازابىدىن ئاقىقان تەر... بەللەت ساتقۇچىغا بىراقلا كۆرۈندى. بەللەت ساتقۇچى ھېچكىمگە ئوچۇق چىراي ئاچماي سۇرلۇك ئولتۇرغان قاسقان شەپكىلىك يىگىتكە كۈلدى:

— نەدىن؟

— تۇرپاندىن.

— ئۇزۇم سودىگىرىمۇ؟

— مەن دېھقان.

— قايسى سودىگەر دېھقان ئەمەسكەن؟

— شۇنداق، سودىگەر دېھقان. ياق دېھقان سو-

دىگەن.

كۆپچىلىك كۈلۈشتى، بىلەت ساتقۇچى ئۇنىڭ قولىدىن پويىز بىلىتىنى، تونۇشتۇرۇشلىرىنى ئالدى ۋە بېشىنى گىلدىڭشىتىپ كۈلدى - دە، بايىقى باشلاپ كەلگەن يىگىتكە قاراپ:

— قانداق قىلىمىز، راستلا ياتقۇ يوق، — دېدى.

— مەن ياتقان ئايرىم ئۆيدە ئۈچ كارىۋات بوش.

— يۈمشاق ياتقۇ؟ قىممەتتەغۇ؟

— مەيلى! — دېدى دېھقان ئىچ يانچۇقىدىن بىر كاللەك پۇلنى چىقىرىپ، — قانچىلىك قىممەت بولسۇن مەيلى، جېنىم ئارام تاپسىلا بولدى. ئىككى سائەت ئۆرە تۇرۇپ... — ئۇنىڭ كېلى قۇرۇپ گېپىنىڭ ئاخىرىنى ئېيتالمىدى.

«قانداق راھەت، — دەپ ئويلىدى ئۇ تىنماي - تىنچاق ۋاگونلاردىن ئۆتۈپ تار، تاختايىلىق زالدىكى جىمجىت خانىلەردىن بىرىگە كىرىپ ئورۇنلاشقاندىن كېيىن، — كارىۋاتلىرى قانداق يۇمشاق - ھە؟ تېخى تېرى مۇسلاردا قاينىاق سۇ، چايلىرىمۇ تەيياركەنا».

— مەخسۇسلا باشلىقلار چۈشىدىغان ئۆيلەرمۇ بۇ؟ — ئۇ كىتابتىن باش كۆتۈرمەي ئولتۇرغان ئۇزۇن چاچ، ئالتۇن ئۈزۈكى بار يىگىتكە قاراپ قويۇپ، ئېھتىيات بىلەن سورىدى.

— پۇلى بارلار چۈشىدۇ، — دەپ جاۋاب بەردى يىگىت پەرۋاسىزلا.

دېهقان يىگىتكە سىنچىلاپ قارىدى. يىگىت ئالا بۇلىماچ پوپايكا، غەلىتە بۇرۇلكا، ئېگىز پاشنىلىق شىبىلىت كىيىۋالغان، بىپەرۋا، كەمسۆز، خۇش چىراي ئىدى.

— ئۇكام، سەن نەدە ئىشلەيسەن، تونۇشۇپ قويايلى، يۇ — دېدى دېهقان سومكىسىدىكى مول يېمەكلىكلىرىنى كىچىككىنە جوزىغا تولدۇرۇپ، — يە، ئىچ. سەن بولمىغان بولساڭ مەن بۇ چاغقىچە تولا قاينىغان كاللا - پاقالچاقتەك ئېزىلىپ شىلىم بولۇپ كېتەتتىم. بىز تۇرپانلىقلار خەنزۇ تىلىنى ئوبدان سۆزلەيمىز. ئۇيغۇرچە، خەنزۇچە سۆزلىسەڭمۇ ئوخشاش، ئىش قىلىپ، گەپ قىلىپ ماڭ. گۇاڭجۇغا بارغاندا خۇدايىم بۇيرىسا سېنى ئەڭ ياخشى ئاشخانىغا ئەكىرىپ مېهمان قىلىمەن. مېنىڭ ئۇ يەردە هەسەن دىقماق دېگەن ئاغىنەم بار. گۇاڭجۇ، خەينەنداۋ، شاسەن، جوڭسەن، گۇاڭدۇڭلاردا ئۇنى بىلمەيدىغان ئوقەتچى يوق، ئۇ پۇل دېگەننى خۇددى توختام سۇدىن بېلىق سۈزگەندەك ئاسانلا چويلا سېلىپلا سۈزۈپ ئالىدۇ. سېنى ئاغىنەم بىلەن تونۇشتۇرۇپ قويىمەن. ئۇ مانا ياش يىگىتلەرنى ئوينىتىشنى بىلىدۇ. هاراق ئىچەمسەن ئۇكام؟

يىگىت كۈلۈپلا قويدى. ئۇ گەپمۇ قىلمىدى، قۇرۇق چايلا ئىچتى. كۈتكۈچى كەچكى تاماق بېلىتى ساتقىلى كىردى. ئۇلار هېچنەرسە ئالمىدى. دېهقان خۇش خۇي، ئەدەبلىك يىگىت گەپ قىلمىسىمۇ ئۇنىڭغا ئۆزىنى تونۇشتۇرۇشقا باشلىدى:

— ئىسمىم نىياز. تۇرپانلىق دېهقانمەن. ئۇكام ما-

قا بۇ گۈاڭجۇغا ئىككىنچى قېتىم قاتنىشىم. ئالدىنقى سە-
پەر ھەسەن ددقماق ئىككىمىز ئون تونىنا ئۇزۇم ئاپ-
رىپ دوگوۋور بويىچە ناھىيىلىك سودا ماگىزىنلىرىغا بە-
راقلا ئۆتكۈزۈپ نۇرغۇن پايدا ئالدۇق. پايدىنى يالغۇز
يېگىم كەلمىدى. مەھەللىمىزدىكى ماڭا ئالتە كويدىن ئۈ-
زۈم سېتىپ بەرگەن دېھقانلارغا يەنە بەش موچەندىن
پۇل تارقىتىپ بەردىم. مەن كىلو بېشىغا بىر كوي ئىك-
كى مودىن ساپ پايدا ئالغان ئەمەسمۇ. بۇ پايدىدىن
بەش موچەننى قايرىپ دېھقانلارغا بېرىۋەتكەندىكىن،
ئۆزۈمگە يەتتە موچەندىن پايدا قالدى - دە، شۇنىڭغا
شۈكرى قىلدىم. بۇمۇ جىق پۇل. دېھقانلار مېنىڭ ياخ-
شىلىقىمنى كۆرۈپ بۇ سەپەر مېنى يەنە يولغا سالدى.
ئالدىنقى قېتىم خاتالىقىمۇ ئۆتكۈزۈپتىمەن ئۈكام. ناھە-
يىمىز ھۆكۈمەتكە سېتىپ بېرىدىغان پىلانلىق ئورۇنلىماي
تۇرۇپ شەخسىيلەرنىڭ پىلانىدىن ئاشقان ئۈزۈملىرىنى
سېتىشىغا يول قويمايدۇ ئەمەسمۇ؟ مەن بۇ بىلگىلىمىگە
خىلاپلىق قىلىپ، دېھقانلاردىن ئوغرىلىقچە ئۈزۈم سې-
تىۋالغانمەن. قايتىپ بارسام باشقىلار مېنى تەنقىد قىل-
دى. لېكىن تاپقان پۇلۇمنى مۇسادىرە قىلمىدى. بۇنىڭ
سەۋەبى: بىرىنچىدىن، بىزنىڭ كەنت سېتىپ بېرىش
پىلانىنى ئاشۇرۇپ ئورۇنلىغان. ئىككىنچىدىن، مەن دېھ-
قانلارنىڭ ئارتۇق ئۈزۈملىرىنى ئالىتە يېرىم يۈەندىن
ئېلىپ ھەمايىگە ئىگە بولدۇم. سودا ئورۇنلىرى پىلان-
دىن ئاشقان ئۈزۈمنى بەش كوي سەككىز مودىن ئالى-
دۇ. مەن ئۇلاردىن يەتتە موچەن قېيمىتىگە ئالدىم. بۇ

www.uyghurkitap.com

دېھقانغا پايدا ئەمەسمۇ؟ دېھقانلار ياخشىلىقىمنى كۆز-
دە تۇتۇپ، بۇ قېتىم ئون توننا ئۈزۈم يىغىپ بەردى.
مەن ئۇلارغا ئالتە يېرىم كويدىن نەق پۇل تۆلىدىم.
ئىككى ناھىيە بىلەن تۈزگەن دوگوۋورىمىز بار. دوگوۋور
بويىچە ئۇ ناھىيىلەرگە مەن 1 - ئاينىڭ 30 - كۈ-
نىدىن بۇرۇن مال تاپشۇرىمەن. ئۇلار ماڭا يەتتە يۈەن
سەككىز مودىن پۇل تۆلەيدۇ. مەن مالنى سېلىۋەتكىلى
ئون كۈندىن ئاشتى. خۇدايىم بۇيرىسا بۈگۈن چىسلاغا
سەككىز بولسا، 1 - ئاينىڭ 20 - كۈنىدىن بۇرۇن مال
گۇاڭجۇغا يېتىپ بارىدۇ. ئۇكام بۇ قېتىم پايدا كۆپرەك
بولۇپ قالسا، ياخشى نىيەتلىرىم بار. ئالغان پايدامنىڭ
يېرىمىدىن كۆپرەكىنى دېھقانلارغا بۆلۈپ بەرمەكچىمەن.
نېمىشقا دەمسىنا؟ دېھقان تارتقان جاپاسىغا تۇشلۇق
پايدا كۆرسۇن - دە. بىر كىلو قوي گۆشى بەش يېـ
رىم كوي. بۇ قوي ياۋاننىڭ ئوتى بىلەن پەيدا بولـ
دۇ. بىر مېتر دىلون بىزنىڭ تەرەپلەردە 9 - 10
كوي. مەن كۆردۈم، ئۇ زاۋۇتتا ئاسانلا، كېرەكسىز نەر-
سىلەردىن پەيدا بولىدىكەن ئەمەسمۇ؟ ئۈزۈمچۇ؟ ئۇ بەك
تەس، بەك تەستە تەييار بولىدۇ - دە!

ياش يىگىت نىيازنىڭ گېپىگە قىزىقىپ قالدى. ئۇ
كىتابىنى يېپىپ قويۇپ، زېھنى بىلەن گەپكە قۇلاق سالـ
ماقتا.

— تارتىنما ئۇكام، يە، ئىچ، دېسەم - دېمىسەم
مېنىڭ بۇ گۈللىرى يوغان دوپپامنى كۆرۈپ مۇڭداشـ
قىلى مېنى ھەمراھ قىلىۋالدىڭغۇ دەيمەن؟ توغرا، مەن

ئۇرپاللىق، دوپپامدىن تونۇۋاپسەن. دوپپامغا ھەيران
قېلىۋاتامسىنا؟ ئايالىم ئۆز قولى بىلەن تىكىپ كىيدۈ-
رۈپ قويغان دوپپا بۇ. ساڭا بەلكىم بۇ قارا - كۆك دۆ-
خاۋا ئۇستىگە تىكىلگەن تۆت چاسا قىزىل گۈللەر قو-
پال، سەت كۆرۈنۈشى مۇمكىن. لېكىن ئۇكام بۇ دوپپا-
نى مېنىڭ كۆزۈم بىلەن قارىساڭ ئىدى، بۇ دوپپا ساڭا
خانلارنىڭ تاجىدەك چىرايلىق، يارىشىملىق كۆرۈنگەن
بولاتتى، نېمىشقا كۈلىسەن؟ ئىشەنمەيۋاتامسىنا؟ ماڭسۇ
سېنىڭ مۇنۇ ئۇزۇن چاچلىرىڭ، ئاۋۇ چىمچىلاق قولۇڭ-
دىكى ئالتۇن ئۈزۈكۈڭ غەلىتە - يوچۇن كۆرۈنگەندەك،
ساڭسۇ مېنىڭ دوپپام بىلەن مۇنۇ ئۆتۈك، پوتىلىرىم
غەلىتە، قوپال بىلىنىۋاتقاندۇ - ھە؟ لېكىن بىلىپ قوي،
بۇ نەرسىلەر ماڭا يارىشىملىق، ئەزىز بىلىنىدۇ. مەن
بۇ كىيىملىرىم بىلەن گۈزەل، شىنجاڭ، شاسەن، بوخەي-
لەردە شۇنداق كېرىلىپ، ئاۋادە ماڭدىمكى، سەن ئار-
قىسى يورۇق كاستۇم، چەت ئەل گالىستۇكى، تار پۇشە-
قاق شىملىرىڭ بىلەن مەنچىلىك ھۇزۇر قىلالمايسەن
ئۇكام. نېمىشقا دەمسىنا؟ نېمىشقا دېگەندە، مەن بۇ كە-
يىملىرىم بىلەن ھەقىقىي تۇرپانلىق، ساڭا ئوخشاش،
بۇنداق كېيىم كىيگەنلەر شەھەرلەرگە تولۇپ يۈرۈۋاتـ
سا، كىممۇ ساڭا نەزەر سالىدۇ دەيسەن؟ مېنىڭچە، خوراز
تاجىسىدەك دوپپامغا قاراپلا، «ھە، بۇ تۇرپانلىق ئىكەن،
بۇنىڭ بىلەن سودا قىلساڭ، زىيان تارتمايسەن» دەپ
ئويلايدۇ - دە، ھەرقاندىقى مېنى كۆرگەن زامان ئىللىق
كۈلۈمسىرەپ قويىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇكام، مانا مەن

بای، پویىزنىڭ زۇڭلىلار ئولتۇرىدىغان جايىدىن ئورۇن تۇتۇپ كېتىۋاتقىنىمەن، نېمانداق تولا كۆلىسەن، ئىچ، ما- ۋۇ بىر رومكىنى ئىچىۋەتكىنە، گەپ قىلمايلا كۆلۈۋېرە- دىغان نەرسىكەنسەنغۇ؟ مەن ئۆزۈم جىق گەپ قىلىغان بىلەن تولا گەپ قىلىدىغان ئادەمنى كۆرسەم جۇدۇنۇم تۇتىدۇ. سەن گېپىڭ ئاز، كۆلكىسى كۆپ، ئىشتىهاسى ياخ- شىلاردىن ئىكەنسەن. مەن بۇنداق ئادەملەر بىلەن سە- پەردە بىللە بولۇشنى ياخشى كۆرمەن. سەن يارايسەن، لېكىن كۆڭلۈڭگە كەلمىسۇن مۇنۇ قېشىڭنى يېپىپ تۇرە- دىغان ئۇزۇن چاچلىرىڭ بىلەن ئاۋۇ چىمچىلاق قولۇڭ- دىكى ئالتۇن ئۆزۈكۈڭ ماڭا ياقمىدى. نېمىشقا دەمسىنا؟ بىر قېتىم تازا مۇشۇنداق چېچى ئۇزۇن، ئالتۇن ئۈ- زۈكلۈك بىرسى 50 كىلو ئۇزۇمنىڭ پۈلىنى ئېلىپ قاچ- تى ئەمەسمۇ؟ سەن كۆلۈۋەرمە، 50 كىلو ئاڭلىماقچا ئاز، لېكىن بۇنى تەييارلىشچە دېھقان قانچىلىك جاپا چېكە- دۇ؟ سەن بۇنى بىلمەيسەن، بىلگەن بولساڭ، كۆلمەيتە- تىڭ. سەن ھەقاچان بىر كىلو ئۇزۇمنى تۇرپاندا ئالىتە بېرىم كويدىن ئالىسەن، گۇاڭجۇدا سەككىز كويدىن سا- تىسەن. گۇاڭجۇ باھاسى بويىچە ھېسابلىغاندىمۇ 50 كە- لو ئۇزۇم دېگىنىڭ 400 يۈەن، بىر نەچچە تۈمەنلىك دەسمىي بىلەن يولغا چىققان ئۇزۇم سودىگىرى تۇرۇپ، 400 يۈەنگە ئادەم قاغاۋا تامسىنا؟ تۇرپانلىق دېگەنىمۇ بىلىپ قويدۇق... دەپ ئويلاۋاتقانسەن. ئېيتقىنىڭ دۇ- رۇس، ئەرزىمەيدىغان پۇل بۇ! لېكىن بىلىپ قوي، 50 كىلو ئۇزۇمگە قېرى دادام بىلەن ئانامنىڭ قانچىلىك

تەری تۆکۈلدی؟ سەن تۇرپاننی بىلىسەن، يازلىقى 47—48
گرادۇس ئىسسىيدۇ. مۇشۇنداق ئىسسىقلاردىمۇ قېرى
دادام بىلەن ئاپام ھەر بىر ساپاق ئۈزۈمنىڭ چۆرىسىـ
دە سەكپارە بولىدۇ ئەمەسمۇ؟ شۇلارنى ئويلىسام بىر كىـ
لو ئۈزۈمنى سەككىز يۈەنگە ئەمەس 20 — 30 يۈەنگە
ساتقۇم كەلمەيدۇ؛ ھە، نېمىگە بېشىڭنى گىلدىڭلىتىسەن،
ھە راستلا سورىماپتىمەن، ئىسمىڭ نېمە، سەن قەيەرـ
لىك؟ بولدى، بۇلارنى بىلمىسەممۇ بولۇۋېرىدۇ... پاراڭ
قىزىۋاتىدۇ. تېخى سەپەر ئۇزۇن، بۇ يەردىن گۇاڭجۇغىـ
چە بەش كېچە، ئالتە كۈندۈز ماڭىمىز تېخى، شىئەندە
تۇرمايدىغانسەن؟ بۇ ياخشى بولدى. ئۇنداق بولسا گۇاڭـ
جۇغىچىلا بىللە بارىمىزكەن. مانا بۇ ئايرىم ئۆيدە ئىكـ
كىمىزدىن باشقا ھېچكىم يوق. ئالە، يە، ئىچ، قورۇنما
ئۇكام. بۇ يەر ئۆز ئۆيۈڭ. سەن ئۆز ئاكاڭ تۇرپانلىقـ
نىڭ مەرد ئىكەنلىكىنى بىلىپ قوي.

3

ئۇ گۇاڭجۇ ۋوگزالىدا ھېلىقى يىگىتتىن ئايرىلدى.
يىگىت كىچىك ماشىنا بىلەن كەتتى. يىگىت ئۇزۇن سەـ
پەر جەريانىدا نە ئىسمىنى، نە خىزمىتىنى ئېيتمىدى.
ئۇ نىيازنىڭ تامىقىنى يېدى، گېپىنى ئاڭلىدى. ئەنە ئۇ
ئۆزىگە ئوخشاش ياش، غەلىتە كىيىنگەن ياشلار بىلەن
ياپونىيىدە ئىشلەنگەن كىچىك ماشىنىغا چۈشتى - دە،
نىيازغا قاراپ كۈلۈپ، سول قولىنى كۆتۈرۈپلا قويدى،

ئۇنىڭ چىمچىلاق قولىدىكى ئالتۇن ئۈزۈكى يالتىرىدى. نىياز ئۆز ئادىتى بويىچە قولىنى كۆكسىگە قويۇپ، ئېگىلىپ قويدى، خالاس. ئۇلار مانا مۇشۇنداق ئاددىيلا خوشلاشتى.

كېچەيۇ- كۈندۈز ئادەم مىغىلداپ تۇرىدىغان، كوچىلىرى خىلمۇ خىل چىراغلار، خىلمۇخىل گۈللەر بىلەن بېزەلگەن شەھەر تونۇش سودىگەر تۇرپانلىق نىيازنىمۇ كۈلۈپ قۇچاق ئېچىپ كۈتۈۋالدى. نىياز كىرا ماشىنىسى بىلەن ئاجايىپ چىرايلىق، تونۇش كوچىلاردىن ئۆتۈپ، يامغۇردىن كېيىنكى كەچكى دىمىق ھاۋادا توختىماي تەرىنى ئېرتىپ سەنيۈەنلىگە قاراپ ماڭغاندا، ئۇ توپىلىق تۇرپاننى قانداق ئۇنتۇغان بولسا، بايىقى ئالتۇن ئۈزۈكلۈك يىگىتنىمۇ شۇنداقلا ئۇنتۇدى. چۈنكى ئۇ ئەمدى ئەقلىنى، پىكرىنى ئىشقا سېلىشى كېرەك. ئۇنداق قىلمىسا، پۇل تاپقىلى بولمايدۇ. بۇ يەر قارا كۈچ بىلەن ئىش پۈتىدىغان ئېتىزلىق ئەمەس، بەلكى ئەقىل - پاراسەت بىلەن پۇل تاپىدىغان شەھەر — گۇاڭجۇ. نىيازمۇ ئەمدى ھەممىگە ھاڭۋېقىپ قارايدىغان نادان دېھقان ئەمەس، ئۇ ھازىر مۇنۇ ھەيۋەتلىك شەھەرنىڭ قوينىدىن نەپ ئالغۇچى پۇقراسى. ئۇ شۇ نەپ ئۈچۈن تىرىشىپ - تىرمىشىپ بىلمەيدىغان يوللار، ناھىيە، زاۋۇتلاردىكى ئەپچىل خادىملارنىڭ ئىسىم، تېلىفون نومۇرلىرى، خەنزۇ يېزىقى، ھەتتا گۇاڭدۇڭ تىلىنى ئۆگەنگەن. ئۇ ئەتىدىن باشلاپ ھەسەن دىقماقنىڭ ياردىمىسىزلا ئۆز ئوقىتىنى ئاقتۇرۇۋېرىدۇ...

... بۇ يەردە ھېچنېمە ئۆزگەرمەپتۇ. كوچىلار بۇ-
رۇلقىدەكلا تولىسى ئاق كۆڭلەك، ئالا - تاغىل كاس-
تۇم كىيىپ، كۇنلۇك تۇتقان، قولتۇقلىشىپ بۇرىدىغان
ئوغۇل - قىزلار بىلەن توشۇپ تۇرۇپتۇ. ياشلار ئوخشاشلا
كۇنلۇكنى دالدا قىلىشىپ، باغلاردا، گۈللۈكلەردە مۇ-
ھەببەتلىشىدىكەن. جىشاك، بەييك، بەييۇ سارايلىرىنىڭ
4 — 5 قەۋەتلىك بىنالىرىدا ئاۋۋالقىدەكلا چاچ-
لىرىنى ئۆزۈن قويۇشقان، بۇرۇتلۇق سودىگەر يىگىتلەر
يۇرۇشىدۇ. ئۇلارنىڭ بىرلىرى خاپا، بىرلىرى خۇشال،
بىرلىرى قىزلارنى قولتۇقلاشقان، بىرلىرى ماللىرىنى
پوچتىدىن سېلىۋاتسا، بىرلىرى چەت ئەل پۇللىرىنى سا-
تاۋاتقان، بىرلىرى ۋارقىرىشىۋاتقان، بىرلىرى ھويلىدە-
كى ئەرزان قوشۇمچە كارىۋاتتا مەست ياتقان، بىرلىرى
كىرا پىكاپىدىن بېشىنى چىقىرىپ، بىرسىگە ئىش بۇيرە-
ۋاتقان، يەنە بىرسى غۇلجىلىق ئاشپەزلەرنىڭ ئەترا-
پىدا تاماق بۇيرۇتۇپ يۈرگەن. بىرلىرى ئالدىراش،
بىرلىرى ئەسنەپ ئولتۇرغان... ھەممىلا ئاۋۋالقىدەك ئە-
كەن. پەقەت نىيازنىڭ كۆزىگە ياقۇپ بىلەن ھەسەن
ددقىماقلا كۆرۈنمىدى. نىياز ئۇلارغا خالتىلارنى ئەكەلە-
دى. ئۇلارنىڭ خالتىلىرىدا نېمىلەر باركەن، بىر خالە-
تىدىن غەلىتە پۇراق كەلمەكتە. چۈنكى تۇرپانىدا قىش
بولغىنى بىلەن بۇ يەردە ياز، پىشىق گۆھىنى ئۆزاق
ساقلىغىلى بولاتتىمۇ؟ لېكىن نىيازغا بۇلار زۆرۈر ئە-
مەس، ئۇ ئۆتكەندە تونۇشقان ئادەملىرى بىلەن ئالاقە-
لىشىپ ئۆزۈمنىڭ سېتىش ئەھۋالىنى بىلىشى كېرەك.

ئۇ ئىككىنچى كۈنىلا باۋئەن ناھىيىلىك تەمىنات سودا كاپىراتىپىنىڭ مال ئالغۇچىسىنى تېلېفوندا ئىزلىدى. لېكىن ئۇ تېپىلمىدى. ئۇنىڭ ياردەمچىسىدىن يامان خەۋەر كەلدى: ھازىر بازارغا ناھايىتى كۆپ ئۈزۈم كىرىپتۇ. باھاسى ئالتە يۈەنگە يەتمەيدىكەن. شۇڭا ئۆتكەنكى يەتتە كوي سەككىز مودىن ئالماقچى بولغان بەش توننا ئۈزۈمنى بۇ ناھىيە ئالمايدىغان بوپتۇ. نىياز تېلېفوننى جالاققىدە قويدى - دە، پېشانىسىدىكى تەرىنى سۈرتتى. ئۇ ئەمدى دوڭ گۇدىن ناھىيىسىگە تېلېفون بەردى. تېلېفوندا تونۇش ئادەم سۆزلىمەكتە. نىياز كۈلدى:

— ياخشىمۇ سەن پىل چىشى، كەلگىلى ئۈچ كۈن بولدى. مال ئۆگۈنلۈككە كېلىدۇ. پويىزدىن بىراقلا ھەممە مالنى سىلەرنىڭ ناھىيىگە يۆتكەيمەن. نېمە؟ باھاسىنى تۆۋەنلەت دەمسەن؟ ياق، ياق. دوگوۋورغا قول قويغانسەن. نېمە؟ قانۇن بويىچە زىيان تۆلەيمەن، لېكىن بەتتە كوي سەككىز مودىن ئالمايمەن دەمسىنا؟ قانچە بولسا ئالىسەن؟ نېمە بەش كوي تۆت مۇ؟ ساراڭ بولدۇڭمۇ چىشاڭ، تۇرپاننىڭ ئۆزىدىن كىلوسىنى ئالتە يۈەندىن ئالغان تۇرسام، نېمە، نېمە، ئۈستۈڭدىن سوتقا ئەرز بېرىمەن!

نىياز كەچ كىرگىچە كىرا ماشىنىسى بىلەن ناھىيىلەرگە، سودا سارايلىرى، تىجارەت ئورۇنلىرىغا باردى. ھەممىلا جايدا ئالتە كويغا يەتمەيدىغان باھا بىلەن سېتىلىۋاتقان ئۈزۈم. ئۈزۈم بولغاندىمۇ ئاۋسترالىيىنىڭ

رەڭگى سېرىق ئۇزۇمىمۇ، تۇركىيىنىڭ رەڭدار، تەمسىز ئۇزۇمىمۇ ئەمەس، نەق تۇرپان چۈنجىلىرىدە قۇرغان دېھقان ئۇزۇمىنىڭ ئۆزى. بىر سودىگەرنىڭ ئېيتىشىچە، «شىنجاڭ يەرلىك مەھسۇلاتلار شىركىتى» ناملىق بىر ئىدارە شىركەت پويىزدا مال ئەكلىپ، گۇاڭدۇڭ ئۆلكىسىنىڭ ھەممە ناھىيە بازارلىرىنى يۈك، ئەيلەنگەن تېمىر، لازا، قاق، ئۈزۈم قاتارلىق مالىلار بىلەن تولدۇرۇپ تاشلاپتىمىش. ئۇلارنىڭ 150 تونىنا ئۈزۈمى ھەممىلا جايىدا بەش كوي ئۇچ موچەندىن سېتىلىپ باشلاپتىكەن. ئۇششاق سودىگەرلەرنىڭ ئۇزۇملىرى كوچا - كوچىدا سېپىپ ياتقۇدەك...

نېمىزنىڭ ئون تونىنا ئۇزۇممۇ شۇ سېپىپ ياتقان ئۇزۇملەر ئارىسىدىن ئورۇن ئالارمۇ؟ سودا ئىدارىلىرى ئۆز جايىدا بەش كوي سەككىز موددىن ئېلىۋاتسا، شۇنچە پۇلغا كىرا قىلىپ بۇ يەرگە ئەكىلىپ بەش كوي 3 — 4 موددىن ساتسا، نېمىز بۇ زىيانىنى كۆتۈرەلەمدۇ؟ ئۆزى زىيان تارتسىمۇ مەيلى، ئۇنىڭغا ئاق يول تىلەپ، يۈرتىدا قېلىپ قالغان دېھقانلارچۇ؟

بۇ «شىركەت» نەدىن پەيدا بولدى؟ بىر قېتىمدا 150 تونىنا ئۇزۇم ئەكىلگەن بولسا، ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەرزان سېتىلغىنىغا قارىغاندا بۇ ئۇزۇم پىلان ئىچىدىكى باھا بويىچە ئۇچ كوي يەتتە موچەندىن سېتىۋېلىنغان ئۇزۇم بولىدۇ. بىزنىڭ پۈتۈن تۇرپان ناھىيىسىنىڭ بىر يىللىق سېتىۋېلىش پىلانى 1160 تونىنا، بۇ شىركەت ئون قېتىملا توشۇسا پۈتۈن ناھىيىنىڭ ئۇزۇم

www.uyghurkitap.com

ئەسكىلاتلىرىنى قۇرۇقداپ يۈرىدىكەن. زادى بۇ قانداق شىركەت؟ تاشقى سودا ئىدارىسى، يەرلىك مالىلار ئىدارىلىرىمۇ بۇ شىركەتنى تونۇمايدىكەن. بۇ شىركەت شۇنچە ئۇزۇمنى ئەرزان باھادا قانداق ئالالىدى؟...

نىياز بۇ جاۋابسىز سوئاللارنى قايتا - قايتا تەكرارلاپ، بىر كېچىنى ئۇيقۇسىز ئۆتكۈزدى.

ئەتىسى ئۇنىڭ ئىشتىھاسى تۇتۇلدى. بېشى ئېغىرلاشتى. ئۇ ئەمدى ئېنىق چۈشەندى: سوتقا ئەرز يېزىپ ھۇ، ئۇياق - بۇياقتا قاتناپ چېپىپمۇ بۇ زىياندىن قۇتۇلۇپ ئالالمايتتى. نىياز مانا بۇ ھەقىقەتنى چۈشەنگەنسېرى، ئۇنىڭغا مۇنۇ ھەيۋەتلىك شەھەر چۈشىنىكسىز، سىرلىق بىلىنىشكە باشلىدى.

بۈگۈن مال ئېلىش تالۇنى قولىغا تەگدى. ئون تونىنا ئۇزۇمنى نەگە چۈشۈرگۈلۈك. سارايلاردىن ئۆيى ئالسا بىر كۈنلۈكى پالانچى تەڭگە. پويىز ئىستانسىسىنىك مال ئىسكىلاتىدا تۇرسىچۇ؟ ۋاقتىدا ئالمىسا، كۈنىگە ھېساپلاپ ئالدىغان جەريمانىسى بار. ئۇنىڭ يېنىدىكى نەق پۇلى كىرا، چۈشۈرۈش، ساقلاش ھەقلىرىگە يېتەمدۇ تېخى؟ ئۇ بارلىق پۇلىغا ئۇزۇم ئالغان، بۇ يەردىكى بارلىق خىراجەتنىمۇ ئاشۇ دوگوۋور بويىچە ئالدىغان پۇلدىن قىلماقچى ئىدىغۇ... دوگوۋور بويىچە ئالدىغان پۇلغا ئىشەنچ قىلىپ، پويىزدا قىممەت ئۆيدە ياتقان. قىممەت ماشىنىلاردا ئولتۇرغان ئەمەسمۇ؟ مانا ئەمدى دوگوۋورلار بىكار بولدى.

ئۇنىڭ بېشى قاتتى. ئۇ شۇ تاپتا يارىدەمگە تولـ

ۇ مۇھتاج ئىدى. لېكىن ئۇ بۇ يەردىكى سودىگەرلەر-
نىڭ ياردەم قىلمايدىغانلىقىنى ئۆتكەن قېتىم كۆرگەن
ئىدى. ئۇ ھەسەن دىقماقنى سېغىنىدى. ھەسەن نېمىلا
قىلغان بىلەن كىچىكىدە بىللە ئۆسكەن، مۇشۇ ئىشقىمۇ
نىيازنى جەلپ قىلغان دوستى - دە، ئۇ نىيازنىڭ قاي-
غۇسى ئۈستىدىن كۈلمەيدۇ. نىيازنىڭ ھالىغا يېتىدۇ. لې-
كىن ئۇ نەدە؟

نىياز مېھمان كۈتۈش ئورنىنىڭ پوچتىخانىسىدىن
مال تالۇنىنى ئالدى - دە، زالدا بېشىنى تاتىلاپ، ئۇ-
زاق ئويلاندى، ئۇ ئاخىر شەھەرلىك مېۋە - چېۋە شىر-
كىتىدىكى ھەسەن ئارقىلىق تونۇشقان ياش جىڭلىنى تې-
پىپ شۇنىڭ ياردىمىگە ئېرىشمەكچى بولدى.

ئۇ ئاپتوبۇس بىلەن ئۇ يەرگە باردى. كۆزەينەك-
لىك، ئاۋازى قىزلارنىڭكىدەك چىقىدىغان يۈمىلاق يۈز-
لۈك جىڭلى نىيازنىڭ ئەھۋالىنى ئاڭلاپ، تولىمۇ ئىچ
ئاغرىتتى. ئۇ كالون، ئىسكىلاتلىرىنى كۆرسەتتى. ئۇلار-
نىڭ بارلىق تارماق شىركەت، ماگىزىن، ئىسكىلاتلىرى
راستتىنلا ھېلىقى «شىركەت» نىڭ ئۈزۈملىرى بىلەن تو-
لۇپ كېتىپتۇ.

— سىزدىن ئاخىرقى بىر ئىشتا ياردەم سورايـ
مەن، — دېدى نىياز جىڭلىنىڭ قوللىرىنى چىڭ سىـ
قىپ، — مېنى ئاشۇ زوراۋان شىركەتنىڭ باشلىقى بىـ
لەن ئۇچراشتۇرسىڭىزكەن؟

— بۇ مۇمكىن، — دېدى جىڭلى خىيالچانلىق بىـ
لەن مەيۈس ھالدا، — لېكىن بۇ ئۇچرىشىشتىن سىزگە

چوڭ پايدا يوق، ئۇلار ئۈزۈمىڭىزنى ھەرگىزمۇ ھازىر-
قى باھادىن يۇقىرى باھادا ئالمايدۇ.

— مەن ئۇلارغا ئۈزۈم ساتماقچى ئەمەس، — دېدى نىياز خاپا ھالدا. — ئۈزۈملىرىم سېسىپ كەتسىمۇ ئۇلارغا ساتمايمەن. ئۇلار بىلەن تۆت ئېغىز گەپ قىلىشىپ ئالساملا بولدى.

— چۈشەندىم، — دېدى جىڭلى كۈلۈمسىرەپ، — مەن سىزگە ياردەم قىلالايمەن، يۈرۈڭ ئەمىسە.

ئۇلار چۈشكەن كىچىك ماشىنا 15 قەۋەتلىك چوڭ بىنانىڭ ئالدىدا توختىدى.

— مۇشۇ بىنانىڭ 716 - نومۇرلۇق ئۆيىدە بۇ شىركەتنىڭ ئالاقە پونكىتى بار، ئۇلار سىزگە شىركەت باشلىقىنى تېپىپ بېرىدۇ، — دېدى جىڭلى ئەپۇ سوراپ، — كۆرۈشكىچە خەير ئەمىسە!

نىياز مېھمانخانىنىڭ كۈتۈۋېلىش بۆلۈمىدە تىزىملاندى. كۈتكۈچى تېلېفون بىلەن 716 - ئۆيدىكى ئىش بېجىرگۈچى بىلەن سۆزلەشتى:

— ئۈزۈم سودىگىرى، ئىسمى نىياز، تۇرپاندىن كەپتۇ، ھە، ھە...

نىيازنىڭ تېنى جۇغۇلدىدى. ئۇ ئىچ - ئىچىدىن خورلۇق ھېس قىلدى: «ساپ تەر تۆكوپ ئۈزۈم قۇرۇتۇپ، ئاخىرىدا خورلىنىمىز» دەپ ئويلىدى ئۇ كۈتكۈچىنىڭ تونۇشتۇرۇشىنى ئاڭلاپ.

— چىقسۇن دەيدۇ، — دېدى كۈتكۈچى.

«بىزدەك دېھقانلارنىڭ قاچىسىغا توپا چاچقان ھا-

رام تاماق شىركەتنىڭ خۇددى رەھبەرلەردەك ئادەم قوبۇل قىلغانلىرىنى قانداق قىلاي. بۇلار چوقۇمكى كاللا كېسەر لۈكچەكلەر. بۇلارنىڭ پۇلدىن باشقا يۆلەنچۈكى يوق. مەن بۇلارغا تېتىيمەن تېخى». ئۇ لېفت بىلەن 7 - قەۋەتكە كۆتۈرۈلۈۋېتىپ شۇلارنى ئويلىدى.

ئۇ قىزىل گىلەم سېلىنغان تار، گۈڭگا زالدا 716 - ئۆينى ئىزلىدى.

716 - ئۆي قوش ئىشىك ئىكەن. ئۇ قوڭغۇراقنى باستى. ئىشىك بىردىنلا ئېچىلدى. قېلىن، تېگى يېشىل، گۈللىرى ھال گىلەم ئۈستىدە نىياز كۆرۈپ باقمىغان ھەر دىۋان، كارىۋاتلار رەتلىك تۇراتتى. ئۆي ئىككى ئېغىز ئىكەن. ئىچكىرىكى ئۆيدىن لېۋى بويالغان، قاشلىرى ئىنچىكە، زىلۋا قىز چىقىپ، نىيازغا مەڭسىتمىگەندەك قاراپ قويۇپ، دىۋاندا پۇتلىرىنى ئالماشتۇرۇپ ئولتۇردى:

— كىم كېرەك؟ — دېدى كىنولاردا ئۇچرايدىغان نايناق تەتەيلەردەك سۈنئىي ناز بىلەن.

— باشلىقىڭلار بارمۇ - يوق؟ — نىيازمۇ سوغلا سورىدى.

— خىھ! — قىلدى قىز ئاغزىنى پۈرۈشتۈرۈپ، — يا گەنسى يۇرتلۇقىڭىز كەلدى!...

ئىچكىرىكى ئۆيدىن مايكا تورسىك بىلەنلا چاچلىرى سېۋەتتەك يوغان بىر يىگىت چىقتى.

— ياقۇپ! — دېدى نىياز ھەيران قېلىپ، — مەن بۇ شىركەتنىڭ ئىش بېجىرگۈچىسىمۇ؟

— نى ... نى ... ھە، نىياز ئاكاممۇ، ئىش بىلەن

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

كېلىڭلە نەۋا!

— ئىشىم بولمىسا، سېنىڭ ياخما بېشىڭنى سېپىپ ئىسپ كېلەتتىمەۋ؟ — دېدى نىياز ھەزەپ بىلەن ياقۇپنا گۆلنىيىپ. — گۇاڭجۇ شەھىرىدە قىنغەڭ سېپىپ ياتقىنىڭدا 8000 يۈەن خەجلەپ سېنى قۇتۇلدۇرغان مەن نىيازە بىلىسەڭ، دېھقانكەن، دېھقان خورلانمىسۇن، ئۇزۇم خورلانمىسۇن دەپ قۇتۇلدۇرغان. بۇگۈنلۈك ئېشىڭنى يەپ، قاچاڭنى چاقاي دەپسەن - دە!

— نېمە بولدى، نىياز ئاكا؟

— نېمە بولدى؟ رۇگگۈەن، باۋئەن ناھىيىلىرى بىلەن تۇزگەن دوگوۋۇرىمنى بىلەتتىڭمۇ؟

— ھە، نېمە بولدى؟

— مېنىڭ دوگوۋۇرلىرىمنى سەن بۇزدىڭمۇ؟

— سەن قىممەت سېتىپسەن، مەن ئەرزان ساتتىم. بۇنى بۇزدى دېگىلى بولامدۇ، نىياز ئاكا؟

— يەنە قالداق بۇزساڭ بولاتتى. ۋىجدانى بۇلغانغان ئىت، بىزدەك دېھقانلارنىڭ دوگوۋۇرلىرىنى قولۇق بىلىۋېلىپ، كېلىدىغان پايدىنى تولۇق ھېسابلاپ كۆرۈپ، سەن يۇڭ - تېرە سودىگەرلىرىگە بىزنى ساتقانسەن. ئۇلارغا شىنجاڭدىن ئەرزان باھادا ئۇزۇم سېتىۋېلىشنىڭ يوللىرىنى كۆرسەتكەنسەن. بۇ يۇرتلۇقلىرىڭنى ساتقان قىلمىشىڭ ھېسابىغا بۇ ياۋۇز شىركەتنىڭ ئەزاسى بولۇپ، ئىش بېجىرگۈچى دېگەن نامغا ئىگە بولۇۋالغانسەن. مەن بۇگۈن سەن مۇناپىقىنى جازالىغىلى كەلدىم!

نىياز ياقۇپقا ئېسىلدى، ئۇنىڭ غەزەپ بىلەن كىرىشكەن، نەپرەت بىلەن كۈچەيگەن قوللىرى ياقۇپنىڭ ئىنچىكە بوينىنى شۇنداق بوغدىكى، ياقۇپنىڭ ئاغزى - بۇرنى قانىدى، ئاندىن كېيىن ياقۇپ تۆمۈردەك كۆكەردى - دە، كۆزلىرىنىڭ پاختىسى ئۆرلەپ ھوشسىزلاندى.

نىياز قوللىرىنى ئادەملەر قايرىغاندىن كېيىنلا ئۆزىگە كەلدى. ھېلىقى قىزچاق ماجرا باشلىنىش بىلەنلا چۇقان - سۈرەن سېلىپ ئادەم چاقىرغان ئىكەن.

ئادەملەر نىيازنى چىرماپ تۇتۇپ، نوقۇشلاپ باغلاۋاتقاندا، ئۆيگە چاچلىرى ئۇزۇن، غەلىتە كىيىنگەن يىگىت كىرىپ كەلدى. ئۇ نىيازنى كۆرۈپ سول قولىنى كۆتۈردى، چىمچىلاق قولىدىكى ئالتۇن ئۈزۈك يالت - يۇلت قىلىپ قالدى. نىياز ئۇنى دەرھال تونۇدى. بۇ نىياز بىلەن پويىزدا بىللە كەلگەن يىگىت ئىدى.

— دۇڭ شىجاڭ! — دېدى بىرسى ئاغىل - تاغىل ۋارقىراپ، — بۇ لۈكچەكنى ساقچىغا ئاپىرىپ بېرەيلى!

— ياق، — دېدى يىگىت نىيازنىڭ مۈرىسىگە قولىنى قويۇپ، — بۇ بىزنىڭ تۇرپانلىق دوستىمىز، ئۈزۈم ئىشلەپچىقىرىدۇ، بىز پۇل قىلىمىز، ئۇنى قويۇۋېتىڭلار!

ئۇ شۇنداق دەپ كۈلۈپلا قويدى - دە، چىقىپ كەتتى.

«دۇڭ شىجاڭ دېگىنى شىركەت باشلىقى دېگىنى. دېمەك مەن ھېلىقى يالماۋۇز شىركەتنىڭ باشلىقى بىـ

ئۇيغۇر كتاب تورىتىنى www.uyghurkitap.com

لەن بىللە كەلگەن ئىكەنمەندە! — نىياز پەلەمپەيلەر
دىن چۈشۈپ كېلىۋېتىپ، شۇنداق ئويلىدى، — بۇ ئەپ
يۇن خالتىسىنىڭ ئىسمى نېمە زادى؟»

نىياز كۈتۈۋېلىش بۆلۈمىدىكى بوۋايدىن بىر سۇل
ياۋ خالتا ئۈزۈم بېرىپ بۇ شىركەت باشلىقىنىڭ ئىس
مىنى بىلىۋالدى. بۇ يىگىت ناھايىتى چوڭ بىر رەھ
بەرنىڭ ئوغلى ئىكەن. نىياز رەھبەرنىڭ ئىسمىنى ئاڭ
لاپ، ھەممىنى: ئۈزۈمنىڭ ئەرزان ئېلىنغانلىقى، يالغان
شىركەتنىڭ ھەيۋىسى، يىگىتنىڭ نىيازنى نېمىشقا ئۆز
ۋاگونىغا ئەكىرگەنلىكى ... قاتارلىقلارنىڭ سەۋەبلىرىنى
بىلىپ بولدى.

ئۇ ئەمدى ئۈزۈملىرىنىمۇ ئويلىمايدىغان بولۇپ
قالدى. ئۇ يانچۇقىدىكى ئاخىرقى پۇلىغا تاماق يېدى،
ھاراق ئىچتى. ئۇنىڭ ئېسسى - يادى ھېلىقى چوڭ باش
لىقتا ئىدى. ئۇ تۇرپانغا كەلگەن، نىيازلارنىڭمۇ ئۆيىـ
گىمۇ كىرگەن. دېھقانلارنى بېيىتىش، كۆپ خىل ئىگىلىك
نى يولغا قويۇش، مەركەزنىڭ 1984 -، 1985 - يىل
لىق 1 - نومۇرلۇق ھۈججەتلىرىنى قەتئىي ئىزچىللاش
تۇرۇش، تۇرپان دېھقانلىرىنىڭ ئۈزۈم ئىشلەپچىقىرىشى،
ئۈزۈم سودىسى قاتارلىق ئىشلىرىغا كۆڭۈل بۆلۈش قاتارلىق
ياخشى گەپلەرنى قىلىپ ئۈزۈمچىلەرنى خۇشال قىلغان
ئىدى. بۇگۈن ئۇنىڭ ئوغلى دېھقاننىڭ قازىنىنى چاق
ماقتا، يولىغا كاتاڭ كولىماقتا. بۇ ئىشلارنى ھېلىقى
رەھبەر بىلەمدىغاندۇ - ھە؟ نىياز ھەممىنى ئاڭلىدى.
بۇ بۇ شىركەت يەنە نۇرغۇن مىقداردا يۇڭ - تېرە ئە-

كىلىپ سېتىپ گۈزەلجۇ ۋە شياڭگاڭدىكى چەت ئەل بانكىلىرىغا ئادەم چۈچۈكۈدەك مىقداردا پۇل تاماملەت قويۇپتۇ. باشلىقىنىڭ بۇ ئىشلاردىن خەۋىرى بارمىدۇ؟

ئۇ ئېغىر مەست بولۇپ، كەچتە ياتقىغا قايتىپ كەلدى. ئۇنى ھەسەن دىققاق ساقلاپ ئولتۇرغان ئىكەن.

— قانداق قىلىسەن؟ — دېدى ھەسەن، نىيازنىڭ ئەھۋالىنى ئۇقۇپ. — ئۇلار بىلەن رىقابەتلەشمەكچى ۋەيران بولىسەن.

— مەيلى، — دېدى نىياز، ئاچچىق بىلەن. — تۇرمىگە كىرىپ كەتسەممۇ مەيلى، مەن دېھقانلارنىڭ قېنىنى ھېچكىمگە ئىچۈرمەيمەن!

ئۇ ئاچچىق چاينى قانغۇچە ئىچىپ، خېلى سەگىدى. ئۇ ھەسەنگە يېلىنىدى. ھەسەندىن ئۇزۇمنى پۇل قىلىپ بېرىشنى ئۆتۈندى. لېكىن ھەسەن ئامالىنىڭ يوقلۇقىنى ئېيتتى. نىياز كۆزدىگە ياش ئېلىپ، ھەسەنگە يېلىنىشىنى داۋاملاشتۇردى:

— سەن دېھقانىنى ئۇنتۇما، سەن بۇگۈن پۇللۇق بولۇۋېلىپ، پۇلسىزلارنى ئۇنتۇپ قېلىۋاتىسەن، سەن ئۇزۇم سېتىپ، پاي بولغانغۇ، بۇگۈن ئۇزۇم خورلانماقتا. دېھقانىنىڭ ھالال ئەمگىكى ئاياغ ئاستى بولماقتا. سەن ۋىجدان ئىگىسى بولساڭ، ئۆزۈڭ ئاز - تولا زىيان تارتىپ بولسىمۇ، دېھقانغا پايدا بەرگىن. سەن بەرگەنچە زاۋۇت بىلەن مال ئېلىشقا دوگوۋور تۈزگەن، بۇنى مەن بىلىمەن. مسالى ئالتە كويدىن ئالدىغان دېلوننى ئالتە يېرىم كويدىن ئال. ئۇنىڭ بەدىلىگە سەن

ئۇيغۇر كتاب تۈرىيىكىتى
www.uyghurkitap.com

زاۋۇتنى يەتتە يېرىم گويدىن ئىككى توننا ئۈزۈم ئېلىشقا رازى قىل. سەن بۇنى قىلالايسەن. سەن ئۈزۈمچىنى ئۇنتۇما، ساڭا شۇلار ئاق سۈت، قان بەرگەن. سەن بىلىسەن، ئۈزۈمچىلىك قانداق جاپا - ھە؟! دوستۇم، ئۈزۈمچىنىڭ ئەمگىكى خۇددى چۈمۈلىنىڭ ياكى ھەسەل ھەرىسىنىڭ تىنىمسىز ھەرىكىتىگە ئوخشىمايدۇ: 3 - ئاينىڭ ئاخىرى تەك ئېچىلىدۇ. تەكنى ئاچقاندا ئۈزۈمچىلەر ئۇنىڭ ھەر بىر شۇڭىنى ئۆز يېتىشى بويىچە ئاۋايلاپ، بەئەينى كەپتەر قۇيرۇقىدەك قىلىپ يايىدۇ. گويا كۆيۈمچان ئاتا ئامراق قىزىنىڭ چېچىنى تارىغاندەك مۇھەببەت بىلەن تارايدۇ، بىرلىرى يۇمشاق توپىلىق يەرگە شۇڭلارنى يايىدۇ. ئىلىمگە بېرىلگەنلىرى بولسا يەردىن ئاچقان زامان تەكنى باراڭغا ئالىدۇ. دېھقان كۆزى تولىمۇ ئۆتكۈر، كۈزدە قىرقىلماي قالغان ھارام پۇتاقلارنى دەرھال كۆرىدۇ - دە، ئۇنى قايچىسى بىلەن قىرقىيدۇ. بۇلتۇر مېۋە بەرگەن شۇڭلار قىرقىلىپ تاشلىنىشى كېرەك. چۈنكى بۇ شۇڭلار ئۆز ۋەزىپىلىرىنى ئورۇنلاپ بولۇشقان. مانا بۇ قىرقىشنى دېھقانلار «قۇرۇق ئۇشتۇش» دەپ ئاتايدۇ. ئۈزۈم توپىدىن چىققاندىن كېيىن، ھەربىر تۈپ تەكنىڭ ئۇلى ياسىلىدۇ. بۇ ئەمگەكنى دېھقانلار «ئۇلۇق باغرىنى دەللەش» دەپ ئاتايدۇ. «ئۇلۇق» دېگىنى تەكنىڭ تۈۋىدىكى ئوغۇت، سۇ قوبۇل قىلىدىغان ئورەك، «قۇرۇق ئۇشتۇش». «ئۇلۇق باغرىنى دەللەش» قانچىلىك زىل، مەلىكىلىك ئەمگەك - ھە، بۇ ئىشنى ئۈزۈمچىلەر قىلالايدۇ. ئانا ئۆز

بالىسنى سۇتى بىلەن باققانغا ئوخشاش، تەكمۇ ساپاق-
لارغا ئۆز بەدىنىدىن قۇۋۇەت، شەربەت ئەۋەتىپ «باي-
لىق» يارىتىدۇ. تەگلىك قۇۋۇتى ئوغۇت، سۇ، كۈن نۇر-
ىدىن كېلىدۇ. تۇنجى ئوغۇتلاش كۆزدە، ئۆزۈم
ئۆزۈلۈپ بولغاندىن كېيىن بولىدۇ. بۇ چاغدا بىر تۇپ تەك-
كە 300—400 جەڭدىن مال ئوغۇتى بېرىلىدۇ. بۇ ئوغۇت تەك
تۈۋىگە 25—30 سانتىمېتر (تولىسى 60—70) كولىنىپ بېرى-
لىدۇ، بۇ ئوغۇت تەكنىك كېلەرىلىق ئوزۇقى، بەشىنچى ئايلارغا
كەلگەندە تەك يوپۇرماق چىقىرىپ مېۋىلەشكە باشلىغاندا، بىر
تۇپ تەككە يەنە بىر كىلودىن ئازۇتلۇق خىمىيۋى ئو-
غۇت بېرىلىدۇ. بۇ ئوغۇتنىك بىر كىلوسى تۆت مۇسەك-
كىز پۇك، تەككە ئۇچىنچى قېتىم سۇ قويۇلغاندا يەنە
بىر كىلودىن - بىر يېرىم كىلوغىچە قارا ئوغۇت بېرى-
لىدۇ. ئوغۇت بېرىش بۇنىك بىلەن ئاخىرلاشمايدۇ. 6-
ئاينىك 20 - كۈنلىرىدىن كېيىن تەك مېۋىگە ماڭىدۇ.
مانسا بۇ چاغدا ئۇ يەنە قۇۋۇەت تەلەپ قىلىدۇ. بۇ
چاغدا يەنە 50 جەڭ ئەتراپىدا مال ئوغۇتى بېرىلىدۇ.
دېمەك، بىر تۇپ تەككە ئىلگىرى - ئاخىر 4 — 5 قې-
تىم ئوغۇت بېرىلىدۇ. ئوغۇت بىلەنلا ئىش پۈتمەيدۇ.
دېھقان قولىدىن قايچىنى چۈشمەيدۇ. 4 - ئاينىك 15
لىرىدىن 5 - ئاينىك 20 لىرىگىچە بولغان ۋاقىت ئى-
چىدە هارام پۇتاقلار چاتىلىدۇ، هارام بىخلار ئېلىنى-
دۇ. هەر بىر شۇڭدا بەشتىن يەتتىگىچە يوپۇرماق
قالدۇرۇلىدۇ. يوپۇرماق ئاستىدا شۇنچىلىك بىخ بولىدۇ.
هەر بىر نوتىنىك يېنىغا يەتتە قېتىم بېرىشقا توغرا

كېلىدۇ. 5 — 7 يوپۇرماقتىن ئاشقان شۇڭلار
دائىملا قىرقىپ تۇرۇشقا توغرا كېلىدۇ. ئۇزۇم ساپا-
لىرى قىسىلىپ قالماسلىقى، خۇددى لامپۇچكىدەك ساڭ-
گىلاپ تۇرۇشى، يوپۇرماقلارنىڭ قويۇق-شالاڭلىقى مۇ-
ۋاپىق بولۇشى لازىم. تولىمۇ قويۇق بولۇپ كەتسە، ئۇ-
زۇم كۆن نۇرى ۋە شامالدىن قىسىلىدۇ. تولىمۇ شا-
لاڭ بولۇپ كەتسە، يوپۇرماقلار كۆن نۇرىدىن پايدىلا-
نىپ سىنتېزلىنىش يولى بىلەن شەربەت هاسىل قىلىشتا
زور نەقىپ قالىدۇ - دە، ئۇزۇم تەمسىز بولۇپ قالىدۇ.
مانا بۇنىڭ ئۈچۈنمۇ دېھقان قولى بىلەن ئەقلى زۆرۈر.
تەك 5 — 6 سۈ بىلەن پىشىدۇ. لېكىن بىزنىڭ
تەرپاندا ئۈنچىلىك سۇ ئەلۋەتتە ئەمەس. كارىز سۈلىرى
قانچىلىك ئەمگەك بىلەن يەر ئۈستىگە چىقىدۇ. بۇنى
ئېيتمىسامۇ ھەممە ئادەم بىلىدۇ. ئۇزۇم يېمىش ئەمگە-
كى تېخىمۇ ئىنچىكە. جاپالىق، ئۇنى قوغۇن - تاۋۇز-
دەك ئۇزۇۋۇالغىلى ياكى بۇغدايدەك ئورۇۋالغىلى بول-
مايدۇ: پەقەت بىر ساپاق- بىر ساپاقتىن ئاۋايلاپ ئۈ-
زۈپ، ھۆل پېتى سېتىلىدىغىنىنى ئايرىم، قۇرۇتۇلىدىغى-
نىنى ئايرىم قىلىپ ئۇزۇم خامانلىرىغا يېمىش كېرەك.
ھۆل پېتى ساتساقمۇ ئاسان. جىڭلاپ بەرسەڭلا بولىدى.
ئۇزۇمنى چۈنجىگە ئەكىرىپ ھەربىر تەكەنگە 250—300
جىڭدەك ئۇزۇم ئېسىشچۇ. ئالتە قىرلىق تەكەنگە بىر
ساپ - بىر ساپتىن ئۇزۇم ئاسماق خۇددى بىر يېڭنە-
بىر يېڭنە ئىلىپ - تارتىپ كەشتە تەككەنگە ئوخشاش
ئەمگەك. دېھقانىنىڭ تالماس قولى بۇنىڭ بىلەن توختى-

مايدۇ. 10 - ئاينىڭ ئاخىرىغا بارغاندا، تەكلەرنى باغ-
رائىدىن چۈشۈرىدۇ. بۇ يىل مېۋە بەرگەن شۇڭلارنى
قىرقىپ، خۇددى ئانا بالىسىنى ئۇخلاتقاندەك تەكشى
پەپلەپ، ئاۋايلاپ ئۆز ئورنىغا تۇرمەللەيدۇ - دە، قۇ-
رۇقمۇ ئەمەس، پىتىقمۇ ئەمەس، راسا تەگشەلگەن ھۆل
توپا بىلەن 25 — 30 سانتىمېتر قېلىنلىقتا كۆمىدۇ. دېھ-
قان ھەر بىر تۈپ تەك ئوچۇن قانچە گۈرجەك توپا
تاشلايدۇ؟ ئۇ بۇ ئىشنى شۇنچىلىك تۇجۇپىلەپ ئىشلە-
دۇكى، قارلىغاچنىڭ ئۇۋا ياسىشى ئۇنىڭ ئالدىدا ھېچ-
گەپ ئەمەس. ئۇ ئاخىر تەك تۈۋىنى تېپىپ باقىدۇ.
تۈرپان دوپپىسىدەك كۆرۈنىدىغان دۈمچەك مىدىرلىمىغان-
دىن كېيىنلا، دېھقان تەكنىڭ قىشلىق يېپىنچىسىدىن خا-
تىرجەم بولۇپ، ئېتىزى بىلەن خوشلىشىدۇ. دوستۇم ئوي-
لاپ باققىنا، بىر ئۆيلۈك دېھقاندا كۆپ بولسا 40—50
تۈپ تەك بولىدۇ. دېھقان پۈتۈن ياز بويى ئۆزۈ-
نىڭ پۈتۈن ۋاقتى، كۈچى ۋە ئەقلىنى شۇ تەككە سەرپ
قىلىپ بولىدۇ. ئۇ يەنە ئۆزىنىڭ پۈتۈن خو-
شاللىقىنىمۇ شۇ تەكلەرگە باغلايدۇ. بۇنىڭ بەدىلىگە
ئۇ قانچىلىك مەنپەئەت ياكى خۇشاللىقغا ئىگە بولالايدۇ؟
ئەڭ چوڭ كىرىم قىلغىنى 9 — 10 مىڭ يۈەن كىرىم
قىلالايدۇ. ئاز كىرىم قىلغىنىچۇ؟ بىر نەچچە 100 يۈەن ياكى
تېخىمۇ ئاز. تۈرپان ئۈزۈمچىلىرى ئاشلىقنى سېتىۋېلىپ
يەيدۇ. خىمىۋى ئوغۇت، سۇ پۇلى، مەخبۇرىيەت پۇ-
لى قاتارلىق چىقىملىرىمۇ بار. بەزى كۇلكىلىك ئىشلارمۇ
بار. دېھقانغا 3 - سورتقا ياتىدىغان قارا ئۈزۈم سې-

www.uyghurkitap.com

تىپ بېرىش مەجبۇرىيىتى يۈكلىنىدۇ. بۇ ئۈزۈم بەزىدە دېھقاندا يوق بولىدۇ. بۇنداق چاغلاردا بىچارە دېھقان قارا ئۈزۈمنى بازاردىن ئۈچ يۈەندىن سېتىۋېلىپ، دۆلەتكە بىر يېرىم يۈەندىن سېتىپ بېرىپ ۋەزىپە ئورۇنلايدۇ. بۇنى باشقىچە قىلىش ھازىرچە مۇمكىن ئەمەس. مەن ئويلايمەن؛ ھامان بىر كۈنى ئىنسان چىقىمغا تۇشلۇق كىرىم قىلالايدىغان بولىدۇ. جاپاغا تۇشلۇق راھەت كۆرەلەيدىغان بولىدۇ. ئىنسانلار مانا مۇشۇنىڭ ئۈچۈن تىرىشماقتا. مانا مۇشۇنىڭ ئۈچۈن بىز گۇاڭجۇغا قاتناپ ئۈزۈمنى جىقراق پۇل قىلىشقا ھەرىكەت قىلىۋاتىمىز. مەن ئادەم قىمىلداپ تۇرىدىغان گۇاڭجۇنىڭ سەنيۈەنلىدەك بىر بۇرجىكىدە ھەتتا بەييۇ سارىيىدىن چىقماي تۇرۇپلا كۈنىگە بىر نەچچە 1000 يۈەن پۇل تاپىدىغان ئادەملەر بىلەن ئۇچراشقىنىمدا، تۇرپاننىڭ بۇيىلىق، باغىر يېزىلىرىدا يىل بويى كۈندە كۆيۈپ، توپىغا مىلىنىپ ئىشلەپمۇ مۇنۇ تەلەيلىك سودىگەرنىڭ بىر كۈنلۈك پايدىسچىلىك پۇلغا ئىگە بولالمايدىغان يۇرتداشلىرىمنى ئويلايمەن. بۇلارنىڭ ئەمگەكلىرىدىكى پەرق ئاسمان بىلەن يەردەك. بىرى تىنماي جاپا تارتىدۇ، بىرى قانغۇچە ئوينايدۇ. جاپاكەشنىڭ كىرىمى ئاز، ئويۇنكەشنىڭ كۆپ. بۇ پەرقمۇ ئاسمان بىلەن يەردەك. مەن ھازىر بۇ ئىككى خىل ئادەملەرنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرۇپتىمەن. ھەر ئىككىلىسىنى تاشلىيالمايمەن، ھەر ئىككىلىسىگە قىزىقىمەن. لېكىن بىرلا ئىش ماڭا نامەلۇم: ئادەملەر ئەقىل - پاراسىتى، كۈچ-

پەزىلىتى بىلەن بىر - بىرىدىن پەرقلىنىدىغۇ يا كى تە-
لەي - پىشانىسى بىلەنمۇ؟ نېمىشقا جاپاكەشلەرنىڭ
ئېنى پۇتۇن بولماي تۇرۇپ، ياقۇپتەك نان قېپىلارنىڭ
يانچۇقى ئاۋۋال پومپىيىدۇ؟ دوستۇم تېخىچە ئېنى پۈ-
تۈن بولمىغان دېھقانلار كۆپ، شۇلارنى ئويلا.

نىيازنى سۆزلەتكەنمۇ، يىغلاتقانمۇ، ھەسەن دېق-
ماقنى يۇمشاتقانمۇ ھاراق. نىيازنىڭ يۈرەك باغرىنى
يېرىپ چىققان سەممىي سۆزلىرى بىلەن كۆز يېشى ھە-
سەن دېقماقنى ئاللىقاچان ئۇنتۇلۇپ كەتكەن يۈرتىغا
ئېلىپ باردى. ئۇنىڭ يۈزىگە تۈرپان تومۇزلىرىنىڭ يې-
لىنجىسى ئۇرۇلغاندەك، بۇرنىغا قويۇق باغلارنىڭ جۇ-
جەملىرى پۇرىغاندەك، كۆزىگە ئۈزۈم يۈرتىنىڭ ئەم-
گەكچان، ئاق كۆڭۈل، مېھماندوست دېھقانلىرى كۆرۈنە-
گەندەك بولدى؛ ئۇ ئاشۇ سۈيى سۈزۈك، سېرىق توپە-
لىق مەھەللىدە يالىڭاياق چوڭ بولغان. ئۇنىڭ دادە-
سى ھازىرمۇ ئاشۇ يېزىدىكى تاملىرى ئىسلاشقان ئۆيە-
نىڭ قوپال سۈپىسىدا پۇتىنى ساڭگىلىتىپ ئوغلىنى ئوي-
لاپ ئولتۇرغاندۇ؟...

ھەسەننىڭ بېشى پىلىكى تۆگەۋاتقان شامىنىڭ
يورۇقىدەك ئاستا - ئاستا تۆۋەنلىدى. نىياز ئۇنىڭ مۈ-
رىسىگە بېشىنى قويۇپ ئەلەم بىلەن يىغلىۋەتتى...

ھەسەن شۇ كۈنى نىيازنىڭ يېنىدا قونۇپ قالدى.

ئۇچ كۈنەدىن كېيىن نىياز گۇڭگۇجۇ بىلەن خوش
لاشتى. ئۇنى ئۈزىتىپ ئوگزالغا چىققان ھەسەن نە-
يازنىڭ قولىنى تۇتۇپ:

— بەك تەستە پۇل قىلدۇق. ساڭا ئۇزۇم سېتىپ بېرىمەن دەپ بۇ قېتىم 9000 يۈەن زىيان تارتتىم. ئەمدى كەلسەم، مەن ئەمدى ياردەم قىلالمايمەن، — دېدى.

نىياز ئۇنىڭ قولىنى قوپال سىلكىدى:

— نېمە دېدىڭ؟ ئۇلار بىلەن ئېلىشىمەن تېخى، ئۇلار شىركەت قۇرسا، دېھقانلار قۇرالمامدىكەن؟ مەن ئالدى بىلەن بۇ شىركەتنىڭ ئەرزان باھادا مال ئالىدىغان بازىرىنى تاپىمەن. ھەسەن دېققاق ئىشەنگەن، ئاخىر كۆرۈپ قالسەن، بىز ئۇلارنىڭ يولىنى توسۇمىز. ئۆزلىرى كولىغان كاتاكنى ئۆزلىرىنى پۈتلاشتۇرىمىز. كىم كىمنى يېڭەركىن، بۇنى ئالدىمىزدا كۆرىسەن تېخى!

پويىز يۈرۈپ كەتتى. نىياز سومكىسىدىكى ئون تونىنا ئۇزۇمنىڭ 76 مىڭ يۈەن پۇلىنى باغرىغا چىڭ بېسىپ پىچىرلىدى: «بىز يەرگە تايىنىمىز. يەر ھەممىنى يېڭىدۇ...»

ئۇنىڭدا پۇل بار. ئەمدى ئۇنىڭغا مەدەت، خەيرخاھلىق كېرەك.

قەلەم تەۋرەتكۈچى ئۇنىڭغا بىر جۈملە سۆز بىلەن مەدەت تىلەيدۇ: بوش كەلمە، تۇرپانلىق!

1986 - يىل، 22 - مارت، تۇرپان مېھمانخانىسى.

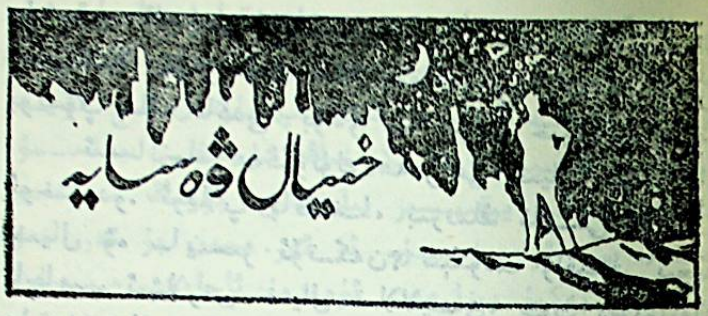

دوستۇم، هېكايەڭنى ئوقۇدۇم. سەندە راستىنلا يازغۇچىنىڭ لايىق سەزگۈرلۈك، پىكىر، ماھارەت بار ئىكەن، بۇنىڭ ئۈچۈن تولىمۇ خۇشالمەن. «مېنى ماتېرىيال بىلەن تەمىنلە، بېشىڭدىن ئۆتكەنلىرىڭنى، كۆرگەن، ئاڭلىغان، ئويلىغان، ھېس قىلغانلىرىڭنى ئېرىنمەي ياز» دەپسەن. سەن بىلمىسەن، مەنمۇ ئەدەبىيات ھەۋەسكارى، شۇڭا ئىمكان قەدەر خەتلىرىمنى ئەدەبىي ئەسەرلەرگە ئوخشىتىپ يېزىپ باقاي. بەلكى ساڭا پايدىسى بولۇپ قالار.

... شۇنداق قىلىپ سەن بىلمىسەن، مەن ئۇرۇمچىدىن ئايرىلدىم. ماشىنا داۋانچىڭدىن ئۆتۈشى بىلەن مۇڭلىنىشقا باشلىدىم. چۈنكى مەن ھەممىدىن — ۋاڭ — چۈڭغا تولغان شەھەر، ئالدىراش خىزمەت، زېرىكىش لىك ئۆي، ۋاپاسىز ئەر، مېھرىبان دوستلار، تەمەخور كۆزلەر، نەشتەرلىك سۆزلەر، راھەت — پاراغەت، ئىچ

www.uyghurkitap.com

پۇشقى، ئاچچىق كۆز يېشى ... قىسقىسى ھەممىسىدىن
بىراقلا قۇتۇلدۇم. ماڭا پەقەت ئۇچلا نەرسە ھەمراھ
بولسۇپ بىللە ماڭدى، بۇلار — قىزىم، خىيال ۋە سايەم.
ئىنسانىنىڭ مەڭگۈلۈك ھەمراھى خىيال بىلەن سايە
ئوخشايدۇ. ئويلاپ باققىنا، بىزنىڭ قايسى كۈنىمىز
خىيال ۋە سايەسىز ئۆتكەن؟ سېكۇنت ۋاقىت ئىچىدە
ئاجايىپ ئىشلارنى خىيال قىلالايسەن، خەت يېزىۋاتقان
داقەلەمنىڭ ئۇچىدىمۇ ئۇنىڭ سايەسى بىللە ماڭىدۇ...ئاجا-
يىپ ئىش، ئىنسان بۇ ئىككى نەرسىدىن نېمىشقا قۇتۇ-
لالمايدىكىن - ھە؟

مەن ئاخىر بارلىق ئارزۇ - ھەۋەسلىرىمنىڭ
بۆشۈكى بولغان شەھرىمىدىن ئۆز ئىختىيارىم بىلەن
ئايرىلدىم. قىزىمنى قۇچاقلاپ «بولكا» ماشىنىسىنىڭ
يۇمشاق ئورۇندۇقىدا بېشى كۈندىن بېرى ھېچكىم
بىلەن گەپلەشمەي يول مېڭىپ، ناھىيە مەركىزىگە
يېقىنلاپ كەلدىم. كۈن ئىسسىق، توپا - چاڭ، قۇم -
شېغىللىق. قىزىم ئۇخلىماقتا، مەن خىيال بىلەن...

— دىلدار خانىم، گەپ قىلغاچ ماڭسىلا!

ئالدىمدىكى قاتاردا ئولتۇرغان ئادەم يۈزىنى
كەينىگە بۇرىدى. ئۇنىڭ قويۇق، ئۇزۇن قاشلىرى
ئاستىدىكى قاپقارا كۆزلىرى كۈلۈمسىرىدى، قىزىراقتەك
قىرلىق بۇرنىنىڭ چانىقلىرى كېرىلدى، مانا بۇلار
ئۇنىڭ خۇشاللىقىنىڭ بەلگىلىرى ئىدى، لېكىن ئۇنىڭ
خۇشاللىقى مېنى غەزەپلەندۈردى. ئۇ گەرچە مېنىڭ
بارلىق يۆتكىلىش رەسمىيەتلىرىمنى ئۆزى بېجىرىپ،

مېنىڭ كېيۈمز سورتلىرىنى سىناق قىلىشىمغا ياخشى شارائىت يارىتىپ بېرىشكە ۋەدە بېرىپ، مېنى ئۆز ناھىيىسىگە بىللە ئېلىپ كېتىپ بارغان ئىچ كۆيەر ئادەم — ناھىيىلىك پارتكومنىڭ شۇجىسى بولسۇمۇ، شۇ تاپتا ماڭا يېقىمسىز بىلىندى. بۇنىڭ سەۋەبى پەقەتلا بىر، ئۇ بولسىمۇ، ئۇ ئەر. مەن بۇ ئەر خەق دېگەندىن بەكمۇ بىزارمەن. ئۇمىدمۇ ئاچايىپ مېھرىبان، مۇلايىم ئەر ئىدىغۇ، مەن ئۇنىڭدىن يىرگىنىپ قېچىپ كېتىۋاتقىنىمدا، باشقا بىر ئەر كىشىنىڭ يېقىنچىلىق قىلىشىدىن خۇشال بولاتتىمۇ؟

— بىزنىڭ كىچىككىنە ناھىيىمىزدە زېرىكىپ قالارلىمۇ؟

— چوڭ شەھەردە زېرىكىپ بولغان تۇرسام، كىچىك يەردە زېرىككۈدەك ھېچنېمە قالمىغاندۇ، — مەن سوغلا جاۋاب بەردىم.

شۇجى قاقاقلاپ كۈلۈۋەتتى. كۈلكە خىيالىنىڭ دۈشمىنى. ئۇ ماڭا تېخىمۇ سەت كۆرۈندى.

— ئۇنىڭ ئۈستىگە بىزنىڭ ناھىيە قۇرغاق، ھەممىلا جاي توپا - چاك. گۈللۈك، سالقىن كوچىلىرىمىز ئازراق. ئۈستىخانلىرى چۈشەرمۇ؟

— ئۈستىخانلىرىم يەرنىڭ ئۈستىگە چۈشمىسە، يەرنىڭ تېگىگىغۇ چۈشەر!

جاۋابىم بەكمۇ قوپال كەتكەن ئوخشايدۇ، شۇجى ئۇنجۇققان پېتى ناھىيىگە يېتىپ بارغىچە قايتا گەپ قىلمىدى.

نېماندا‌ق قوپالىق قىلدىڭ، دەپ سورارسەن، بۇنىڭ سەۋەبى، شۇجى مەندىن يوپۇتۇپ تۇرۇپ، نېمىشقا ئېرىڭىزنى تاشلاپ كەلدىڭىز، دەپ سورىماقچى. ئۇنىڭ مېنىڭ ئائىلە ئىشىمغا ئارىلىشىش ھوقۇقى يوق - تە؟ شۇنداق قىلىپ ناھىيىگە كەلمەي تۇرۇپلا بۇ ناھىيىنىڭ بىر چوڭ باشلىقىنى رەنجىتىپ قويدۇم.

لېكىن، مەن يەنە بىر باشلىقىمدىن رازى. بۇ ئادەم ناھىيىلىك دېھقانچىلىق تېخنىكا مۇلازىمەت پونكىتىنىڭ باشلىقى بولغىنى بىلەن ھۈرمىتى ھاكىملارنىڭىدىن قېلىشمايدىكەن. ھازىر ئىلىم - پەن، تېخنىكا دەۋرى بولغاچقىمۇ ياكى بىزنىڭ راھمانجان ئاكا سىلىق كۈلۈپ، سىلىق ماڭىدىغان، چىقىشقاق ئادەم بولغاچقىمۇ، ئىش قىلىپ ئادەملەر ئۇنى بەكمۇ ھۈرمەتلەيدىكەن، كىملا كۆرسە ئۇنى «را زەنجاڭ»، «راھمانجان مۇدىر» دېيىشىپ قولىنى ئۇزاق تۇتۇپ كۆرۈشمەي ئۆتمەيدىكەن. مەن ئۇ ئادەم بىلەن ئۈچ كۈن بىللە يۈرۈپ ناھىيىنىڭ كېۋەزچىلىك مەيدانلىرى، تېخنىكا - مۇلازىمەت ئىشلىرى بىلەن تونۇشۇش جەريانىدا كىشىلەرنىڭ ئۇنىڭغا بولغان ئاشۇنداق ھۈرمىتىنى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆردۈم.

دوستۇم، كۆزلىرىگە ھاياسىز تەمە بىلەن نەتىجىسىز ئۈمىد نۇرلىرى يوشۇرۇنغان ئەرلەرنىڭ بىزدەك چىرايلىق چوكانلارغا تىكىلىپ قاراشلىرىدىن تولىمۇ يىرگىنەتتىم، لېكىن ھازىر كۆنۈپ قالدىم. چۈنكى مېنىڭ ئالاقە قىلىدىغان ئادەملىرىمنىڭ

ھەممىسىلا دېگۈدەك ئەرلەرغۇ. مەن بۇ يەرگە ئىش ۋە شان - شەرەپ ئىزلەپ كەلگەن تۇرسام، ھاجىتىم چۈشىدىغان ئادەملەرنىڭ كۆزلىرىدىكى يوشۇرۇن نۇرلاردىن يىرگىنىشكە پۈتۈن زېھنىمنى سەرپ قىلالايتتىمۇ؟ نېمىلا بولمىسۇن، راھمانجان ئاكا ماڭا ياقتىدۇ. ئۇ قورساقلىق، ئاق سېرىق ئادەم. ئۇ پۇشۇلداپ مېڭىپ مېنىڭ ئىشخانامغا ھەركۈنى بىر قېتىم كىرىپ كېلىدۇ، ئۇنى كۆرۈپ مېنىڭ قەلبىم بىر يېڭىلىق خۇشاللىقى بىلەن يايراپ كېتىدۇ.

— ناھىيىلىك پارتكوم شۇجىسى سىلىنى ئالاھىدە ماختىدى، — دەيدۇ ئۇ ئوچۇق كۆڭۈللۈك بىلەن، — دېمىسىمۇ ناھىيىمىزدە مەيلى بىلىم، ئەخلاق - پەزىلەت، ھەتتا چىراي - ئىسكەتتىمۇ سىلىدىن ئۆتۈپ كېتىدىغان ئايال يوق. مېنىڭ ئورنۇم — ئەرزىمەس زەنجاڭلىقىم سىلىگە قالىدىغان ئوخشايدۇ. راست گەپ، بىزنىڭ دەۋرىمىز ئاخىرلاشتى، بىلىم - سەۋىيىمىز تۆۋەن، بىز يارامسىز، زامانىۋىلاشتۇرۇش سىلەردەك ياش، ئالىي مەلۇماتلىقلارنىڭ ئىشى!...

دوستۇم، مۇشۇ بىزنىڭ راھمانجان ئەسەر قەھرىمانى بولۇشقا راسا لايىق. مۇشۇنداق ئادەملەرنىڭ ئوبرازى ھازىر تولىمۇ زۆرۈر. نېمىشقا دەمسىنا؟ سەۋەبى، بۇ ئادەملەر دەۋرىمىز كىشىلىرىنىڭ بىر قاتلىمىغا ۋەكىللىك قىلىدۇ. بۇ قاتلام نېمە؟ ئەلۋەتتە يېڭى بىلەن كونا ئوتتۇرىسىدىكى قوش ئەستەردەك بىر قاتلام. ئۇلارنىڭ سۆزلىرى يېڭى، ھەرىكىتى كونا؛

كېيىنىشى يېڭى، پىكىر قىلىشى كونا. ئۇلار كونا بىلەن يېڭىنىڭ ئوروڭ ئالماشتۇرۇشىدا ھەر ئىككىسىگە ياقىدۇ، چۈنكى ئۇ ھەر ئىككىسىگە ياتىدۇ. شۇڭا راھىمجان گەرچە بەزى يېقىمسىز قىلمىقلىرى بار، ئەيىبلىك ئىنسان بولۇپمۇ، ماڭا ئەيىبلىرى كۆرۈنمەيدۇ. تاريختا ئۆتكەن بارلىق ئۇلۇغلارنىڭ ئەيىبلىرىنى كىشىلەر كېيىن بايقىغىنىغا ئوخشاش، كىم بىلىدۇ راھىمجانىنىڭ ئەيىبلىرىمۇ ماڭا كېيىن بىلىنەمدىكىن؟

ئۇچ كۈن بۇرۇن بىز بىر يېزىدا بولدۇق. شۇ چاغدا يازغان خاتىرەمنى ئەينەن كۆچۈرۈپ قويدۇم.

بۇنەڭدىن بولغۇسى قەھرىمانىنى چۈشىنىۋالارسەن: ... راھىمجان يېزا كادىرلىرى بىلەن بارلىق كەنت مەسئۇللىرىنى يىغىپ بۇ يىلقى سىناق قىلىنىدىغان دېئارمىيە بىرىنچى، نومۇرلۇق كېۋەزنىڭ خۇسۇسىيىتى ۋە ئەھمىيىتىنى ئۇجۇر - بۇجۇرگىچە چۈشەندۈردى. ئۇ گەرچە ناھىيىلىك دېھقانچىلىق پەن - تېخنىكا مۇلازىمەت پونكىتىنىڭ باشلىقى بولسىمۇ، شۇ تاپتا ئۇ ئۆزىنى ناھىيىنىڭ ئاساسىي رەھبەرلىرىدىن بىرسى ھېسابلايتتى. چۈنكى ئۇنىڭ نەزىرىدە ھازىرقى دەۋر ئىلىم - پەن دەۋرى، كىم ئىلىم - پەن توغرىسىدا كۆپرەك سۆزلىيەلمىسە ئۇنىڭ ئورنى، ئابرويى شۇنچىلىك يۇقىرى بولۇشى كېرەك.

ئۇنىڭ ئاق سېرىق، كۆشلۈك يۈزىدىكى قورۇقلار ئەلۋەتتە «ئىلمىي مۇلاھىزە» نىڭ ئىزناسى، ئۇنىڭ قوش ئۆمەك، يوغان قورساق گەۋدىسىنى تىترىتىپ، سالماق

بىلەن چىقىۋا تقان ئاۋازىدىكى كىشىلەرگە سىرلىق تۇ-
يۇلىدىغان ۋەزىن - سالماقمۇ ئۇنىڭ «ئىلىم ئەھلى»
ئىكەنلىكىنىڭ ئىسپاتى. ئىلىم ئىگىسى مانا شۇنداق
سۈرلۈك، سالماقلىق، تەمكىن بولۇشى كېرەكمىكىن-تاڭ.
يېزىلىق ھۆكۈمەتنىڭ مەجلىسخانىسى يېزا كادىر-
لىرى بىلەن تولۇپ كەتكەن: ئۇلار ئەمدى
بۇرۇنقىدەك بىرسى قول كۆتۈرۈپ شوئار
توۋلىسىلا ئەگىشىپ توۋلاۋېرىدىغان «سادىق» لاردىن
ئەمەس، ئۇلار سۆزلىگۈچىنىڭ سۆزىدىكى ئەڭ يېڭى گەپ-
لەرگە دىققەت قىلىپ، ئۇنىڭ تەمىنى چايناپ - تېـ
تىپ بېقىش ئۈچۈن جىم ئولتۇرۇپ دوكلات ئاڭلىماقتا.
ھەتتا بىرلىرى خاتىرە يازماقتا، بىرلىرى ئۈنئالغۇسىنى
توغرىلاپمۇ قويۇشقان. راھمانجاننىڭ سۆزلىرىنى ئۇلار
بۇ يەردە چوڭ تارازىدا ئۆلچىگەن بىلەن ئۆيلىرىگە
ئاپىرىپ مىسقال تارازىسىدىن ئۆتكۈزىدۇ. ئۇ چاغدا
راھمانجاننىڭ بۇ يەرگە قانچىلىك دەسمايە بىلەن
كەلگەنلىكى ئوڭايلا ئاشكارىلىنىدۇ.

— يېڭىلىق يوق! — دېدى بىر يىگىت يېنىدىكى
قارا بۇرۇت دېھقانغا پىچىرلاپ.

مەن ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ قالدىم.

— توختا، مەن بىر سوئال سوراپ باقاي، —
دېدى قارا بۇرۇت دېھقان كۈلۈپ قويۇپ ۋە ئورنىدىن
تۇردى. راھمانجان گېپىنى توختىتىپ ئۇنىڭغا قارىدى.

— راھمانجان زەنجاڭ! — دېدى ئۇ بىر قولىدا
گەدىنىنى سىلاپ تۇرۇپ، — باياتىن «ئۈچ ئالتە

www.uyghurkitap.com

يېرىم، ئۈچ ئالتە يېرىم» دېدىلە، چۈشىنەلمىدىم - ياق.

— قويۇڭنى، توخۇڭنى، سالغان كۆچەتلىرىڭنى ئويلاپ ئولتۇرساڭ چۈشىنەمتىڭ ئەمىسە؟

راھمانجان ئۇنىڭغا غەزەپ بىلەن ئالايدى.

— يوقسۇ، كېۋەزنى ئويلاپ ئولتۇردۇم. ھەممە گەپنى چۈشەندىم: «108» - نومۇرلۇق مىسىر كېۋىزىنى يوقىتىدىكەنمىز. ئۇنىڭدىن بىر تال ساقلىنىپ قالسا 50 تۈپ يېڭى سورتنى بۇزارمىش. شۇڭا بارلىق كونا سورت ئۇرۇقلارنى يوقىتىپ، يېڭى سورتقا ئالماشتۇرغۇدەكمىز. لېكىنىزە، ئاشۇ «ئۈچ ئالتە يېرىم» نى چۈشىنەلمىدىم.

— ھەي، سەنزە، — دېدى راھمانجان ئۆپكىدەك قىزىرىپ، — بىر كەنتكە قانداقمۇ رەھبەرلىك قىلىدىغانسەن؟ بىلىپ قوي، ئۈچ ئالتە يېرىم دېگەن ئالتە يېرىم جىڭ قوي گۆشى، ئالتە يېرىم جىڭ ھاراق، ئالتە يېرىم كۈن دەم ئېلىش ئەمەس جۇمۇ. ئۇ بىر ئىلىم.

كۆپچىلىك كۈلۈشتى. راھمانجان يۆتىلىپ قويۇپ سۆزىنى داۋاملاشتۇردى:

— «ئۈچ ئالتە يېرىم» دېگەن، — دېدى ئۇ سىلكىنىپ تۇرۇپ قاتتىق ۋارقىراپ، — بىرىنچىدىن، بىر مو يەردە ئالتە يېرىم مىڭ تۈپ مايسا بولۇش كېرەك. بىر تال ئوشۇق، كەم بولسا بولمايدۇ. ئىككىنچىدىن، ئىككىنچىدىن! ...

ئۇ كۆز قۇيرۇقىدا ماڭا قاراپ قويدى. مەن ئاستاغىنە پىچىرلاپ قويدۇم. راھمانجان بىر تال تاماكا

تۇتاشتۇردى - دە، يۆتكىلىپ قويۇپ يەنە سۆزىنى دا-
ۋاملاشتۇردى:
— ئىككىنچىدىن، بىر تۇپ كېۋەزدىن چوقۇم ئالتە
يېرىم گرام ساپ پاختا چىقىشى كېرەك، ئارتۇق -
كەم بولسا بولمايدۇ.
تىڭشىغۇچىلار قاقاقلاپ كۈلۈشتى. ئۇنىڭ يېنىدىكى
بۇرۇتلىۋى، يوغان كۆز ئادەم بۇرۇتىنى ھىمىرىپ -
چىشلەپ قويۇپ، راھمانىڭ پېشىنى تارتتى:
— ئارتۇق بولسا بەلەن ئەمەسمۇ، پىشكى!
راھمانجان تېخىمۇ ھولۇقتى. ئۇ تېخىمۇ
قىزاردى:
— ئۇچىنچىدىن، — دېدى ئۇ تېخىمۇ قاتتىقراق
ۋارقىراپ، — ئۇچىنچىدىن، ئۇچىنچىدىن ئالتە يېرىم
كىلو ئوغۇت! ...
— پاخپاق گەپ! — ئارقىدىن بىرسى
ۋارقىردى.
كۆپچىلىك يەنە كۈلۈشتى. راھمانجان ئاكىنى
ئوڭايسىزلىقتىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن ئۇنىڭ قۇلىقىغا
يەنە پىچىرلىدى، راھمانجان بېشىنى لەڭشىتىپ كۈلدى -
دە، يەنە ۋارقىردى:
— ئالمىشىپ قاپتۇ، — دېدى قاشلىرىنى ئېگىز
كۆتۈرۈپ قويۇپ، — ئىككىنچىدىن، بىر تۇپ كېۋەزدە
چوقۇم ئالتە يېرىم تال غوزەك بولۇشى كېرەك. ئار-
تۇق - كەم بولسا بولمايدۇ. ئوسمانجان جۇرېن، ئاڭلى-
غانلا! ئۇچىنچىدىن، بايىقى گەپ. بىر تال غوزىدىن

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

ئالتە يېرىم گرام ساپ پاختا چىقىشى كېرەك. ئۇقتۇقمۇ بۇرۇت، دەپتەرنىڭ ئوك بېتىگە يېزىۋال - ھە!

راھمانجان سۆزىنى تۈگىتىپ مېنى كۆپچىلىككە تونۇشتۇردى.

— دىلدار خانىم، — دېدى ئۇ كۆپچىلىككە مەغرۇر قاراپ قويۇپ، — بىزنىڭ قۇربانجان شۇجىنىڭ ئەڭ ئىشەنچلىك ئادىمى. فۇشۇجى شەخسەن ئۆزى ماشىنىسى بىلەن ئۇرۇمچىدىن ئەكەلگەن ئالىم چوكان. بۇ خانىم بايىقى مەن دۇدۇقلىغان ئىلىمنىڭ ھەقىقىي ئەھلى. ئۈچ ئالتە يېرىم دېگەننى مۇشۇ خانىم ئەمەلىيلەشتۈرىدۇ. بۇ خانىمنىڭ دېگىنىنى قىلساق مەھسۇلات ئاشىدۇ، تېخىمۇ باي بولىمىز!

كۆپچىلىك ماڭا تىكىلدى. ئۇلار بەلكى، بۇ نازۇك چوكاننىڭ قولىدىن شۇنداق چوڭ ئىش كېلەمدۇ، دەپ گۇمانلىنىۋاتقاندۇ. ئىشەنچسىزلىكنى بىرىنچى بولۇپ يېزا باشلىقى ئوسمانجان ئاكا ئاشكارىلىدى. ئوسمانجان ئاكا، گەۋدىلىك، قارىماققا پالاكەترەك، توشقان كۆز، قارا بۇرۇت، ئەللىكتىن ئاشقان ئادەم ئىدى. ئۇ مېنىڭ كۆزۈمچىلا راھمانجان ئاكىغا قاراپ بۇرۇتىنىڭ ئۇچىنى چىشلىدى:

— بىزنىڭ بۇ يىلقى پىلانىمىز ھۆكۈمەتكە 30 مىڭ دادەن ساپ پاختا سېتىپ بېرىش. يېڭى سورتقا

ئالماشتۇرساق، بۇنىڭغا كېپىللىك قىلالامسەن؟ قانداق دەيسەن جۇرېن؟ ھۆددە قىلالساڭ بىر مو يەرگىمۇ كونا سورت تېرىتقۇزمايلى، بولمسا ...

— بۇ، بۇ، سەن قانداق قىلماقچى ئاكا؟

— تولا پاخپاق گەپ قىلماي، ھۆددە قىل!

— مەن ھۆددە قىلمەن ئاكا، — دېدىم ئۇلار-نىڭ گېپىنى بۆلۈپ.

لېكىن ئوسمانجان ئاكا ماڭا قاراپمۇ قويمىدى:

— ئانداق بولسا، — دېدى ئوسمانجان قاپىقىنى تۇرۇپ، — سىلەر تەشۋىق قىلىڭلار، بىز ئىشلەۋېرەيلى.

ئۇ كەتتى، مەن ئۇنىڭ نېمە دېمەكچى بولغىنىنى چۈشىنەلمىدىم.

قالغىنىنى كېيىنكى خەتتە يازىمەن خەير خوش ...

2

... نەگىلا قارىسام كۆزۈمگە قۇمساڭغۇ توپا كۆرۈنىدۇ. ۋاي توپا، ۋاي چاڭ - توزان! مەن سېنى ئارزۇلاپ ئاشۇ پاكىز دەرەخلىك كوچىلارنىڭ سىرلانغان تۆمۈر رىشاتكىلىرى ئىچىدىكى ئەتىرگۈللەرنىڭ ياپراقلىرىدا چاڭ ئورنىدا مەرۋايىت يالتىرايدىغان چىرايلىق شەھىرىمنى تاشلاپ كەلگەنمىدىم؟ ئاھ مەنسەپ! سەن مېنى شەھىرىمدىن ئايرىدىك، ئۇتام كۆرمىگەن - ئانام كۆرمىگەن ناھىيىگە،

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى www.uyghurkitap.com

ئاھىيە بولغاندىمۇ تەكلىماكان قۇملىرى ئارىسىدىكى قۇرغاق، توپىلىق ناھىيىگە ئەكىلىپ تاشلىدىك. ئاھ مەنسەپ! ساڭا ئاشىق بولغان ئادەمنىڭ كۆزىگە نە ئايالى، نە ئاتا ـ ئانا، دوستلىرى كۆرۈنمەيدىكەن. ئۇمىد قانداق يىگىت ئىدى؟ ئۇ تېپىلغۇسىز ئاق كۆڭۈل، مېھرىبان، ھېسسىياتلىق يىگىت ئەمەسمىدى. لېكىن شۇنچە قەلبى تازا يىگىتنىڭ مەنسەپ ئۈچۈن مېنى، قەزىنى چۆرىدى. ھەي، ئۇمىد! سىز مەنسەپخور بولمىغان بولسىڭىز مەن بۇ توپىلاڭلىققا نېمىمۇ ئىزلەپ كېلەر ئىدىم ـ ھە!... لېكىن خىيال بىلەن ۋاقىت ئۆتكۈزۈشكە، ئەپسۇس بىلەن ئۆمۈر زايا قىلىشقا بولمايدۇ. ئەڭ ياخشىسى ئۆتكەنىنى ئۇنتۇش، كەلگۈسىگە ئىشىنىش كېرەك. خۇددى كەلگۈسىدە ھامان بىر كۈنى ئۆلۈشىڭگە ئىشەنگىنىڭدەك، بىر كۈنى بەخت ۋە شان ـ شەرەپنىڭ قولۇڭغا كېلىشىگىمۇ ئىشىنىشىڭ كېرەك. ماڭا بۇگۈن سورتلۇق كېۋەزنى مۇشۇ يېزىدا سىناقتىن ئۆتكۈزۈپ، پۈتۈن ناھىيىدە ئۇمۇملاشتۇرۇش، بۇنىڭ بىلەن رايونىمىزدا كېۋەزنىڭ بىرلىك مەھسۇلاتى تۆۋەن بولۇشتەك ئەھۋالنى ئۆزگەرتىش تاپشۇرۇلغان ئىكەن، بۇ ۋەزىپە مېنىڭ خۇشاللىقىمۇ ئۇمىدىمگە ئايلىنىشى كېرەك...

ئۇستۇمگە قونغان چاڭ ـ توزانىنى قېقىۋېتىپ يېشىل كۆرۈندىغان كۆزەينەك بىلەن يىراقلارغا قارىدىم. بايىلا ئاقىرىپ كۆرۈنگەن كېۋەز ئاختاملىرى ئەمدى يېشىل كۆرۈندى. مەن ئويلايمەن: يېشىللىق باھارنىڭ بەلگىسى، بۇ گۈزەللىك. دېمەك، چاڭ ـ توزان ئىچىدە

هایات بار ئىكەن. هایات بار ئىكەنۇ، بۇ يەردە گۇ-
زەللىكمۇ، بەختىمۇ بولۇشى تەيىنىي...

دوستۇم، مانا بۇلار مېنىڭ خىيالىمدىن پەيدا بولغان ھەقىقەت. بۇ ھەقىقەت باشقىلارغا كونا بولغىنى بىلەن ماڭا يېڭى، چۈنكى مەن بۇنى ھاياتتىن تاپتىم.

خىيالدىن ئىشقا كۆچەي. مانا ئېتىزلارغا قاردىم. قاقشال جىگدىلەر ئىھاتە قىلىپ تۇرغان ئېتىزلاردا تراكتورلار گۈركىرەيدۇ، ئۇلارنىڭ بىرلىرى يەر ئاغدۇرماقتا، بىرلىرى باسۇرۇش ماشىنىسىنى سۆرە ئاختامنى باسۇرماقتا، بىرلىرى يالتىراق يېيىتىلغان ئاختامغا ئۇرۇق سالماقتا. مەن ئۇ يەرگە بېرىپ ئۇرۇقنى تەكشۈردۈم ۋە دېھقانغا چېچىلدىم:

— نېمىشقا مىسىر «108» - نومۇرلۇق كېۋەز ئۇرۇقى سالىسىلەر؟ بۇنى چەكلىگەن ئىدىقۇ. ئاگلىمىدىگلار-مۇ؟ ياكى خالىمامسىلەر؟

دېھقان گەدىنىنى قاشلاپ كۈلۈپلا قويدى:

— بىز شۇجىنىڭ تېرى دېگىنىنى تېرىدۇق!

ۋېلىسىپىتىمنى غىچىرلىتىپ تارقاق يېزىلارنى ئۇچ كۈن ئارىلىدىم. نۇرغۇن دېھقانلار كونا سورت كېۋەز ئۇرۇقنى تېرىپتۇ. مېنىڭ گېپىمنى ئاڭلايدىغانلار كۆپ ئەمەسكەن. ئاھ، قانداق قىلاي، ئوسمانجان ئاكىمۇ، باشقا كادىرلارمۇ تېپىلمىدى. كەنت باشلىقلىرى مېنىڭ گېپىمنى ئاڭلار ئەمەس. مەن ئوسمانجان ئاكىنىڭ «سىلەر تەشۋىق قىلمىكلار، بىز ئىشلەۋېرەيلى!» دېگەن سۆزىنىڭ مەنىسىنى ئەمدى چۈشەندىم. دېمەك، تەشۋىق

قىلىش ئۈچۈنلا توپىغا مىلىنىپ يۈرۈپتىمەن - دە!

كۆچىلىككە ياخشىلىق قىلىمەن دەپ دەشنام - ئاھانەتمۇ ئاڭلىدىم. نادانلىق خەلقىمىزنى قانچىلىق ھالىغا چۈشۈرۈپ قويغان - ھە! تۆۋەندە بىر دېھقان ئايال بىلەن بولغان كۆڭۈلسىز توقۇنۇشنى يېزىپ قويدۇم. ساڭا «ماتېرىيال» بولۇپ قالار: مەن بۇ ئۆيگە ياخشى نىيەت بىلەن كەلگەن ئىدىم. شۇنچە ئۈزۈن يولنى ۋېلىسىپىت بىلەن ئۇسساپ چاڭقاپ، ھېرىپ - ئېچىپ كەلگىنىمدە، بىر چىنە سوغۇق سۇ بىلەن كۆتۈۋېلىشسا بولماسمىدى، كاشكى! لېكىن سوغۇق كۆزلەرنىڭ ئەيىبلىشىگە دۇچ كەلدىم. ئۆي ئىگىسى ئايال باغ تەرەپتىن خۇش ياقمىغان دەك قىياپەتتە چىقىپ كەلدى.

— ئوبدان تۇردىلىمۇ ئاچا؟

— بەلەن!... — ئۆي ئىگىسى سوغۇق جاۋاب بەردى - دە، ئۆيگە قارap ماڭدى. — يەنە شۇ ئۈچ ئالتە يېرىمنىڭ گېپىمۇ؟ دىلدار خانىم، بىزنىڭكىگە كېلىۋەرمىسىلە، خاپا بولۇشۇپ قېلىشمايلى يەنە!

— نېمە دېگەنلىرى بۇ ئاچا، — مەن قۇرۇغان لەۋلىرىمنى يالاپ قويۇپ، ئۆي ئىگىسىگە يېلىندىم، — سىلى خېلى ئاڭلىق ئايال، گەپكە كىرسىلە.

— نېمىشقا كىرەتتىم؟ — دېدى ئۆي ئىگىسى قاپقارا قاشلىرىنى ھېمىرىپ سۆزلەپ. — سىلىگە ئاسان، بىزگە قىيىن، سىلىگە پايدا، بىزگە زىيان. 11مو يەرنىڭ كېۋەزنى تېرىغىچە، ئوتىغىچە سىلى تەر ئاققۇزمىدىلا، بىز ئاققۇزدۇق. قانداق باغرى تاش ئانا ئۆز

قولى بىلەن ئۆز قەزىنىڭ ياراشقان چېچىنى كېسىدىكەن؟

— مەنمۇ شۇ قارارنى ئىجرا قىلىمەن ئاچا.— دېدىم تەستە كۈلۈمسىرەپ. سىلى بىلمەيلا، «108» — نومۇرلۇق مىسىر كېۋىزىنىڭ ئۈرۈقىنى يوقاتمىساق، «ئارمىيە بەرىنچى» نومۇرلۇق ئەلا سورت ئۇنۇم بېرەلمەيدۇ. بىلەملا، ئاچا، بىر تۇپ ياخشى سورتلۇق كېۋەز 50 تۇپ ياخشى سورتلۇق كېۋەزنى كاردىن چىقىرىدۇ.

— چاتىقىم نېمىدى!— ئايال تەتۈر قاراپ دومىلايدى.— نېمە دېسىلمۇ مەن ئۇنگەن كېۋىزىمنى بۇزغۇزمايمەن.

— ئەرلەرى قوشۇلدى ئەمەسمۇ؟

— سىلىگە ئابروي - ئاتاق كېرەك، بىزگە پۇل كېرەك. سىلىدەك سەتەڭنى كۆرگەندە قانداق ئەر قوشۇلمايتتى!

بۇ ھاقارەتكە نېمىمۇ دەيسەن؟ مەن بۇ چاغدا راھمانجان ئاكىنى ئەسلىدىم. شۇ كىشى يېنىمدا بار بولغان بولسا، بۇ ئايال مېنى مۇنداق ھاقارەتلىيەلەيتتىمۇ؟

كۆزلىرىمدىن ئىختىيارسىز ياش ئەگىدى، لەۋلىرىم تىترىدى:

— سىلى نېمە دەۋاتىدىلا، ئاچا؟

— قانداق قىلاتتىلە ئەمسە؟— ئۆي ئىگىسى ماڭا ھازىرلا ئېسىلىدىغاندەك يامان ئەلپازدا ئىدى.

دېھقان ئۇچۇن بىر نەچچە مىڭ يۈەنلىك كىرىم-دىن ۋاز كەچمەك ئاسانمۇ؟ بولۇپمۇ مۇنۇ گۈللىنىۋاتقان ئائىلىنىڭ خوجايىنى بولغان ئايالنىڭ ئۆز ئەمگەك

مېۋىسىنى مېنىڭ سىناق قىلىشىم ئۈچۈن تاشلاپ بېرىشى ئەلۋەتتە ئاسان ئىش ئەمەستە. مەن مۇشۇنى ئويلاپ ئۆزۈمنى تەمكىن تۇتۇشقا، يەنىلا پايدا - زىيان توغرىلىق ئىنچىكىلەپ سۆزلەشكە مەجبۇر بولدۇم.

— ئاچا،— دېدىم كۈلۈمسىرەپ تۇرۇپ،— مىسىر سورتىنىڭ مەھسۇلاتى تۆۋەن، تالاچىسى قىسقا. «ئار-مىيە بىرىنچى» سورتىنىڭچۇ؟ تالاچىسى 29 مىللىمېتردىن ئاشىدۇ، مەھسۇلاتى يۇقىرى. بىز ھەر 1000 مو يەرنىڭ بىرلىك مەھسۇلاتىنى 200جىڭ ساپ پاختىغا، ھەر 100 مو يەرنىڭكىنى 300 جىڭ ساپ پاختىغا يەتكۈزۈشنى پىلانلىدۇق. بۇ پىلاننى ئورۇنلىساق...

— بىلىمىز، مۇكاپات ئالسىلەر. بىزچۇ؟ كېۋەز-لىرىمىزدىن قۇرۇق قېلىپ، سىلەرنىڭ پايدىڭلار ئۈچۈن ئىككى بارمىقىمىزنى چىشلەپ چەتتە قالىمىز. ئۇنداق پىلانىڭلار بولغاندىكىن نېمىشقا تېرىماستا دېمىدىڭلار، ئەمدىزە تېرىلىپ بولغان كېۋەزنى بۇزارمىش تېخى! خېنىم، بۇنداق گەپلەرنى تولا ئاڭلىغان بىز. بىزنىڭ پاي-دىمىزغا ئامراق بولسىلا ئالۋاڭنى ئازايتسىلا، دېھقان-لار بىر يازدا 3 — 4 ئاي بىكارغا ئىشلەيدۇ. سېلىقنىڭ كۆپلۈكىچۇ تېخى! كادىرلار ئۆيلىرىمىزگە كەلسە مال سويۇپ مېھمان قىلىمىز. قوغۇن - تاۋۇزلار پىشقاندا باش بۇرۇنىنى كادىرلارغا سۇنىمىز. سىلى قۇربان شۇ-جىنىڭ ئۇرۇمچىدىن ئارزۇلاپ ئەكەلگەن ئامرىقى ئىكەنلا، قوللىرىدىن كەلسە، شۇ ئامبالىرىغا دېسىلە، پۇتۇن بولۇپ قالغان نېنىمىزنى تولا ئۇشتۇۋەرمىسۇن!

مەن بىشەم ئاياللار بىلەن ئۇرۇشقىلى كەلگەنمەدىم. يېزىدا ئىشلىمەك نېمانچە تەس؟ مەن نېمىشقا ھېلىقى توشقان كۆز ئوسمانجان ئاكىنى بۇنداقلارنىڭ ئالدىغا ئەۋەتمەيمەن؟

يولدا كەلگۈچە بىر قولۇمدا ۋېلىسىپىت رولىنى تۇتۇپ، بىر قولۇمدا يۈرەك باغرىمنى ئېزىپ چىقىۋاتقان كۆز ياشلىرىمنى سۈرتۈپ ماڭدىم. كۆز يېشى كۆڭۈل ئاغرىقى، ئۇ كىشىنىڭ ئارزۇ، ئەقىل، تېنىنى كېسەل چۈشكەن ياپراقتەك قۇرۇتىدۇ. مەن بۇ يەرگە ئىش بىلەن خۇشاللىق تېپىپ، تۇرمۇشنىڭ يۈرەكتىكى قاداقلىرىنى ساقايتىش ئۈچۈن كەلگەنغۇ؟ ئاخىر ئىلاجسىز، كۆز يېشىمنى راھمانجان ئاكىدىن يوشۇرالمىدىم، باشلىقىمغا يېلىندىم:

— بۇ قانداق گەپ! 200 نەچچە مو يەردە ئاغدۇرۇلۇشقا تېگىشلىك كېۋەزلەر بار، ۋاقتىدا ئاغدۇرمىساق بولمايدۇ. ئۇنى ئاغدۇرۇش ئەزالارنىڭلا ئەمەس، ئوسمانجان ئاكىنىڭمۇ ئىدىيىسىدىن ئۆتىمەيۋاتىدۇ. ئەزالار كىرىشمىز ئازىيىدۇ دېسە، كادىرلار ئومۇمىي مەسئۇلات كېمىيىپ قىزىل بايراق قولدىن كېتىدۇ، دەپ ئەنسىرەيدۇ. ئېيتىڭە ئاكا، سىز بىلەن بىز شۇنچە تەشۋىق قىلساقمۇ يەنە كونا سورت!...

— شۇنداق،— دېدى باشلىق چوتنىڭ بىر تال تېشىنى ئايرىپ قويۇپ،— نادانلىق، شەخسىيەتچىلىك! ئوسمانجاننىڭ مۇتەئەسسىپلىكى. ئۇ بىلىشى كېرەككى، قۇربان شۇجى شەخسەن ئورۇنلاشتۇرغان ئىشنى ئاقسا-

تىش ئادەتتىكى خاتالىق ئەمەس. مەن ئۇنى قۇربان شۇجىغا شۇنداق چاقايكى...

— ھە دېسىلا قۇربان شۇجى دەۋەرمىسلە، راھەت مانجان ئاكا!— دېدىمەن ئاخىر تاقەت قىلالماي،— ئۆزىمىز ئەمەلىيەتكە ئىش قىلايلى، قىيىنچىلىقنى ئۆزىمىز يېڭەيلى!

— بۇ نېمە دېگەنلىرى؟— دېدى باشلىق ئۆگۈپ،— مىللى قۇربان شۇجىدىن نارازىمۇ؟

— ياق، گەپ بۇ توغرىدا ئەمەسقۇ؟ بىز سىناق قىلىۋاتقان يېزا توغرىلىق سۆزلىشەيلى. ئۇلارنىڭ بۇ يىللىق پىلانىدىكى دۆلەتكە ساتىدىغان ساپ پاختىسى 30 مىڭ دادەن. ئەگەر 200مو يەردىكى كېۋەزنى بۇزساق ئۇلارنىڭ بۇ پىلانى ئون پىرسەنت ئەتراپىدا كېمىيدۇ، لېكىن بىز «ئۈچ ئالتە يېرىم»نى قەتئىي ئورۇنلىساق ئۇلارنىڭ ئومۇمىي مەھسۇلاتى يەنە 20پىرسەنت ئۆرلەيدۇ. ئۇ چاغدا زىيان تۆلەنگەنلىك سىرتىدا، مەھسۇلات يەنە ئون پىرسەنت ئاشىدىغۇ؟

— شۇنداق،— دېدى باشلىق ئېغىر گەۋدىسىنى تەستە كۆتۈرۈپ ئورنىدىن تۇرۇپ،— دېمەك ئوسمانجان شاگجاڭنىڭ ئىلىمگە ئىشەنچىسى يوق. بىز ئۇنىڭ يېزىسدا يېڭى سورتنى سىناق قىلىۋاتىمىز. يېزا باشلىقى بۇنى چۈشىنىشى كېرەك. ئۇنىڭ باشقا سورتلۇق كېۋەزلىرى ئاغدۇرۇلمىسا، كېلەر يىلى قانداق قىلىپ «ئارمىيە بىرىنچى» سورتىنى پۈتۈن ناھىيىگە كېڭەيتەلەيمىزكەن؟ بۇ بىرا!

ئۇ چوتنىڭ يەنە بىر ئۇرۇقىنى «تاك» قىلىپ ئايـ
رىپ قويدى. ئاندىن خۇددى ماڭا بىر مەخپىي ئىشنى
ئېيتماقچى بولغاندەك قولىقىمنىڭ تۈۋىگە كېلىپ شـ
ۋىرلاپ سۆزلىدى:

— غەيرىي سورتلارنى يوقىتىشنى ماڭا قويۇپ بە-
رىڭ، مەن ناھىيىلىك پارتكوم شۇجىسىغا ئۇ يېزا باشـ
لىقىنى بىر چاقايكى، ئىلمگە ئىشەنمەسلىكنىڭ نېمىلـ
كىنى بىلىپ قويسۇن. سىز دىلدار ئۇكام، ئۇچ ئالتە
يېرىمنى قەتئىي ئەمەلىيلەشتۈرۈڭ، يەنى شۇنداق ئىشـ
لەڭگى، بىر مو يەردە چوقۇم ئالتە يېرىم مىڭ تۈپ
مايسا بولسۇن، بىر. بىر تۈپ كېۋەزدە چوقۇم ئالتە يېرىم
غوز بولسۇن، ئىككى. بىر تال غوزدىن چوقۇم ئالتە
يېرىم گرام ساپ پاختا چىقسۇن، بۇ ئۇچ. سۇ، ئوغۇت
قاتارلىق ئامىللار، تېخنىكا تەدبىرلىرىڭىز تۈگەل بولسا،
دىلدارخان، بىلىپ قويۇڭكى، ئۇلارنىڭ ئومۇمىي مەھـ
سۇلاتى ئارتىدۇ. كۇزلۇككە، بىلىپ قويۇڭكى، سىز جەز-
مەن 2000 يۈەن مۇكاپات ئالىسىز، ئاپتونوم رايون
بويىچە 1 — دەرىجىلىك كەسپىي تېخنىكا مۇكاپاتىغا
ئېرىشىسىز!

ئۇنىڭ قولى مۇرەمگە چۈشتى، پولتىيپ تۇرىدە-
خان يوغان كۆزلىرى مېنىڭ كۆزلىرىمگە قادالدى. يول-
دىشىمدىن ئاجراشقان بىر يېرىم يىلدىن بېرى ئۆز بە-
دىنىمگە ئەر كىشىنىڭ قولىنى تەگكۈزمىگەن ئىدىم. شۇ-
ڭا مۇنۇ يالغۇز بۆلۈمدە مۇرەمگە تەگكەن ئىسسىق قول،
بايىقى كۆڭۈلگە ياقمىدىخان سۆزلەردەك تەسىر قىلدى —

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

يۈز. لېكىن بىر دىنلا بەدىنىم تىكەنلەشتى. ئۇنىڭ مۇ-
رەمنى تۇتۇپ تۇرغان شەپقەتلىك قولىنىڭ ئىسكەنجە-
سىدىن بەدىنىمنى قۇتۇلدۇردۇم - دە نېرىغا بېرىپ،
— ئانداق بولسا، مەن بۇگۈنلا ئۇ يەرگە كۆچۈپ بارىمەن، غەيرىي سورتلۇق كېۋەزلەرنى ئاغدۇرۇش ئۈنۈشى سىزگە قالدى، — دېدىم - دە، ئىشىككە ماڭدىم.
— شۇنى بىلىپ قويۇڭكى...
مەن ئەتىسىلا يېزىغا كۆچۈپ چىقتىم.

3

يېزا باشلىقى ئوسمان مېنى سوغۇق مۇئامىلە بە-
لەن كۈتۈۋالدى:
— ئىلىم - پەننى قوللىمىدىڭ دەپ مېنى تەنـ
قىد قىلدى، — دېدى ئۇ سول پۇشقىقىنى تۇرۇۋېتىپ، —
خانىم، مېنى باشلىقلىرىغا چېقىپلا، بولاپتۇ، كۈزلۈكـكە
كۆرىمىز. ھازىر «نېمىشقا بۇزغىلى قويىمىدىڭ؟» دەپ
تەنقىد قىلغان باشلىق كۈزلۈككە ھوسۇل كەملەپ قال-
غاندا «كونا سورت بولسىمۇ نېمىشقا بۇزدۇڭ»؟ دەپ
تەنقىد قىلىدۇ. خېنىم، كۆرۈپ قالىلا، بۇ يىل مەھسۇ-
لات كېمەيىدۇ. كېۋەزگە تېخىچە سۇ كىرمىدى، سىلىنىڭ
ئۈچ ئالتە يېرىم پىلانلىرىمۇ يېرىم بولۇپ قالارمىكىن؟
ھوسۇل كېمەيسە سىلىنىڭ كۆز ياشلىرى بىزگە دال بو-
لالمايدۇ - يا!
— ھوسۇل كېمەيمەيدۇ، ئوسمانجان ئاكا، — دې-

دىم كۈلۈپ تۇرۇپ،— ھوسۇلىنى كېمەيتمەيلى دەپ بالامنى ئېلىپ كۆچۈپ چىقتىم.

— كۆرسىلە،— دېدى يېزا باشلىقى ماڭا كۆز قىرىدا «يالت» قىلىپ قاراپ قويۇپ،— سىلى كۆچۈپ چىققانغا كېيۈەزنىڭ ھوسۇلى ئېشىپ كېتەرمىدى، نەدىن ئۇي تۇتىلا، باللىرىغا كىم قارايدۇ؟

— مېھمانخانىدا ياتىمەن، بالامنى بىر مومايغا قاراشقا بەردىم.

— قانچە تۆلەيلا؟

— ئوتتۇز كوي.

— ئايلىقىرى قانچە؟

— يۈز يىگىرمە كوي.

— ئەرلىرىنىڭچۇ؟

— نۆل.

— نېمە، قانداق نۆل بۇ؟

— ئەر يوق بولغاندىكىن - دە.

ئوسمانجان ئاكا مېنى خوددى ھازىرلا كۆرۈۋاتقاندەك سىنچىلاپ قاراشقا باشلىدى. مەن ئۇنىڭ كىشىنى خىجىل قىلىدىغان قارىشىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن گەپنى باشقا ياققا يۆتكىدىم:

— مەن...

ئۇ دەرھال گېپىمنى ئۈزۈۋېتتى:

— مۇنداق قىلايلى،— دېدى ئۇ بېشىنى لىڭشىتىپ قويۇپ،— باللىرىنى بىزنىڭكىگە ئاپىرىپ قويسىلا، ياشكەنلا، سىلىگە پۇل كېرەك بولىدۇ. باللىرىغا بىزنىڭ

www.uyghurkitap.com

بالىلار قارىسۇن، 30 كويچەنلىرى يانچۇقلىرىدا قالسۇن.

— ھېچقىسى يوق.

— بىلىمەن، ئىشلىرى كۆپ، بۇ يەر جاپالىق پىشكى.

ئېھ، غەمخورلۇق! مەن كىشىلەرنىڭ غەرەزسىز غەمخورلۇقىغا ئەجەبمۇ موھتاج ئىدىم! مېنىڭ ئەمگىكىم، غايەم، ھەتتا ھاياتىم غەمخورلۇقسىز كامال تاپالمايدۇ. تۆھپە يارىتىپ ئۆز ھاياتىمنى مەنىلىك ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن تۈزگەن پىلانلىرىم باشقىلارنىڭ غەمخورلۇقىسىز قۇرۇق خىياللا بولۇپ قالىدۇ. مەن ئۇلارنى بىلىمەن، بىلگىنىم ئۈچۈن بۈگۈن مۇنۇ يېزا باشلىقىنىڭ ئالدىدا خۇددى قەرز سوراپ كىرگەن ئادەمدەك قىسىنىپ، مۆلۈلدەپ ئولتۇرۇپتىمەن.

— ماڭا ياردەمچى لازىم بولۇۋاتىدۇ، — دېدىم ئاخىر يەرگە قاراپ تۇرۇپ، — كېۋەزلەرگە ياڭخۇالو-گو① دورىسى چېچىش كېرەك. دورا ئەكىلىش، كەنت، گۇرۇپپىلارغا بېرىپ دورىنى تەڭشەش، تەكشى چېچىش ئۇسۇللىرىنى ئۆگىتىش، ئادەم تەشكىللەش...

— ھىم! — دېدى يېزا باشلىقى، — بىزمۇ ئوبلاشتۇق پىشكى، بىر قول تراكتور، تۆت ياردەمچى تەييارلىدۇق، قانداق، يېتەمدۇ؟

— يېتىدۇ، يېتىدۇ! — خۇشاللىقىمدا ئورنۇمدا قىمىرلاپ قويدۇم، — ئەجەب ياخشىكەنلا!

— ياخشىمىكەنمەن؟ — دېدى يېزا باشلىقى كۆ-

① بىر خىل خىمىيىۋى دورا.

زۈمگە قاراپ قويۇپ،— سىلىمۇ بەلەنكەنلا، ئەر كىشىنىڭ قىلىدىغان ئىشىغا ئېسىلىۋاپلا، بەك تىرىشىدىكەنلا، قاچانلا قارىسام ئېتىزلىقتا، ئورۇقلاپلا پىشكى.

— ھەممە ئىشنى تەلەپ بويىچە قىلغۇم كېلىدۇ،— دېدىم قىزارغان ھالدا،— لېكىن دېھقانلار ئادەمگە ئىشەنمەيدىكەن. مايسىنى سانىسام، بىرلىرى زاڭلىق قىلىۋاتقان، بىرلىرى قوشۇمچە ئوغۇتنى ئۆلچەم بويىچە بەرمەيۋاتقان، بىرلىرى، سۇنى ۋاقتىدا قويمايۋاتقان، ھەممە ئىشقا چېپىلىشقا توغرا كېلىۋاتىدۇ.

— ئەمدى خاتىرجەم بولسىلا پىشكى،— دېدى يېزا باشلىقى،— سىلى تېخنىكا جەھەتتىن يېتەكچىلىك قىلىپ بەرسىلە، يۈگۈر - يېتىم، دېھقانلارنى گەپكە كىرگۈزىدىغان ئىشلارنى بىزگە قويۇپ بەرسىلە. بۇگۈن كەچ پۈتۈن كەنت باشلىقلىرىنى يىغىنىغا چاقىرتىپ قويدۇق، تېخنىكا تەلەپلىرىنى ئېنىق قىلىپ ئوتتۇرىغا قويسىلا. ئىجرا قىلىشقا مەن مەسئۇل.

باشتا سوغۇق كۆرۈنگەن يېزا باشلىقى ئەمدى ماڭا ئۆز ئاكامدەك مېھرىبان، يېقىن بىلىنىشكە باشلىدى:

— رەھمەت سىلىگە، ئوسمانجان ئاكا!

— كۈزلۈككە دېيىشەيلى،— دېدى يېزا باشلىقى بۇرۇتى ئاستىدىن يوشۇرۇن كۈلۈپ قويۇپ،— يۇقىرىغا تاپشۇرىدىغان پاختا 28مىڭ دەندىن ئاشسا، مەن سىلىگە دەپ قوياي، يېزىلىق ھۆكۈمەت نامىدىن رەھمەت ئېيتقاندىن سىرت، 1000 يۈەن مۇكاپاتىمىز بار. ئەمما يەتمەي قالىسىزە!...

www.uyghurkitap.com

— ياق، مەن «ئەمما»دىن كېيىنكى گەپلەرنى ئاڭلاشنى خالىمايمەن. مەن كۆزلىگەن مەقسىتىمگە يەتمەي قالمايمەن!

دوستۇم، مەن شۇنچە يول مېڭىپ، نەسىھەت قىلىپ ھەل قىلالمىغان ئىشنى ئوسمان ئاكا بىلەن راھىمانجان ئاكىلار بىر كۈندىلا ھەل قىلدى. 200 نەچچە مو يەرنىڭ كېۋەزلىكىنى ئاغدۇرغۇزۇپ پۈتۈن يېزا بويىچە بىر تالمۇ كونا سورت قالدۇرمىدۇق. بۇ كىمنىڭ كۈچى؟ سەنمۇ بىلگەنسەن، بۇ قۇربان شۇجىنىڭ ھۈرمەت ۋە يوليورۇقىنىڭ كۈچى. ئۇ ئادەممۇ ئاگرانوم بولغاچقا، مەن راھىمانجان ئاكىغا ئېيتقان ئەھۋالنى ئاڭلاپلا بۇ يېزىغا ئادەم ئەۋەتىپ، ئوسمانجان ئاكىنى ئۈچۈغلاپتۇ. مانا ھازىر ئىشلىرىم يۈرۈشۈپ كەتتى. لېكىن كۆڭلۈم غەش، نېمىشقا دەمسىنا؟ ئىشلىرىم ئىلىم - پەننىڭ ھۈرمىتى بىلەن يۈرۈشمەستىن شۇجىنىڭ بۈيرۇقى بىلەن يۈرۈشتى - دە، قۇربان شۇجى خۇددى سايەمدەكلا نەگىلا بارسام غەمخورلۇق ۋە يار-دىمىنى كەينىمگە سېلىپ قويۇۋاتىدۇ. ئەگەر ئۇنىڭسىز-مۇ ئىشلىرىم يۈرۈشكەن بولسا، قانداق ياخشى بولاتتى - ھە؟

تىنچىق، ئاچچىق تەر كۆزلىرىمنى ئېچىشتۇرماقتا. لېپىز كۆڭلەك بىلەن ئاسفالت يوللاردا مېڭىشنى ئەجەب ياخشى كۆرەتتىم. لېكىن مەن ھەر كۈنى ياتىقىمغا چاڭ - توزانغا مىلىنىپ قايتىمەن. ئەتىگەنلىكى چېغ قالپىقىمنى كىيىپ چىقىپ كېتىمەن - دە، قارا-

غۇ چۈشكەندە ھاسراپ - چاپقاپ، تەرلەپ - پىشپ ئارالىلا قايىتىپ كېلىمەن. مېھمانخانىنىڭ بىر ئېغىز ئۆيىنى ياتاق قىلىۋالدىم. ياتقىنىڭ ئارقا كوچىغا قارايدىغان بىرلا دېرىزىسى بار. ھەر كۈنى ياتاقتىلا يۇيۇنىمەن. شۇڭا ياتاق زەي پۇرايدۇ. ھەر كۈنى كەچ ۋېلىسىپىت بىلەن 20 مىنۇت يول مېڭىپ قىزىمنى كۆرگىلى بارىمەن. قىزىم بوينۇمغا گىرە سېلىپ مارجان، ھالقىلىرىمنى ئوينىشقا باشلىغاندىلا ھاردۇقۇم چىقىدۇ... كۈنلىرىمنى مۇشۇنداق ئۆتكۈزۈۋاتىمەن، دوستۇم، مەن بۇ تۇرمۇشتىن رازى. بىرىنچىدىن، ئارزۇيۇمدەك ئىش بىلەن مەشغۇلمەن، ئىككىنچىدىن، قاناتلىق خىياللىرىم بىلەن جاھان كېزىمەن. مەن بۇ تۇرمۇشتىن نېمىشقا رازى بولماي!

راھمانجان ئاكىدىن تولىمۇ رازىمەن. ئۇ ھەر ئۇچ كۈندە بىر قېتىم چىقىپ تۇرىدۇ. مەن ئۇنى ئىسسىقتا تەرلىتىپ ئېتىزمۇ ئېغىز سۆرەيمەن. ئۇ كېۋەزلەرنىڭ پەرۋىش قىلىنىشىدىن تولىمۇ رازى. مېنى ماختىغىنى ماختىغان. لېكىن ئۇ ئادەمدىن بەزىدە ئېھتىيات قىلمەن. ھەممە تەرىپى ماڭا ياقىدۇ. لېكىن يالغان كۈلكىسى بىلەن كۆزۈمنىڭ ئىچىگە قارىشىلا مېنى سەسكەندۈرىدۇ، بۇنداق چاغلاردا خورلۇق ھېس قىلىمەن. شۇنداق كۈنلىرى ئىنسان، ھايات ۋە بۇ ئىككىسىنىڭ مۇناسىۋىتى توغرىسىدا ئۇزاقتىن - ئۇزاق خىيال سۈرىمەن. خىياللىرىم ھاياتىمدىن قىزىقارلىق، خالىسام بۇلارنىمۇ يېزىپ ئەۋەتىمەن...

www.uyghurkitap.com

دوستۇم، مېنى يەنە پالاكەت باستى. ياخشى غىزا-
غا قىل ئارىلىشىپ قالغاندەك، كۆڭۈللۈك كۈنلەرنىڭمۇ
غەم - قايغۇسى بولىدىكەن، مانا مېنىڭ ئۇيقۇسىز،
كۆڭۈلسىز كۈنلىرىم باشلاندى: كېۋەزلەر قۇرۇماقتا، يە-
نە يېرىم ئاي تارىمغا سۇ كەلمىسە كېۋەزلەر قۇرۇپ
شاكالغا ئايلىنىشى مۇمكىن. مەن يېزا باشلىقلىرىغا يال-
ۋۇردۇم، قاقشىدىم، لېكىن ھېچ ئامال يوق. ئوسمانجان
ئاكىنى يېزىنىڭ ھېچنەرىدىن تاپالمىدىم. قۇرۇۋاتقان
كېۋەزلىكلەرنى كۆرۈپ خۇددى يالغۇز قىزىم خەتەرلىك
كېسەلگە يولۇققاندەك يۈزۈمنى تۇتۇپ بۇقۇلداپ يىغلىدىم.

تۈنۈگۈن كەچ كىرگىچە ھېچ نەرسە يېمىدىم. كۆز
ئالدىمغا، نېمىلا قىلماي، ياپراقلىرى سارغايغان، شاخ-
لىرى سالپايغان كېۋەزلەر بىلەن ئاپئاق ئاقىرىپ توپا
كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان كېۋەزلىكلەر، مەيۈسلەنگەن دېھقانلار
كەلمەكتە. دېھقانلار خۇددى مېنى «سېنىڭ ئايىغىڭ
ياراشمىدى، قۇرغاقچىلىققا چىدامسىز كېۋەز سورتىنى
ئەكەلمىگەن بولساڭ، بىز بۇنداق باش ئاغرىقىغا قال-
مايتتۇق» دەۋاتقاندەك بىلىنمەكتە. تېخنىكا مۇلازىمەت
پونكىتىنىڭ باشلىقى راھمانجانغا ئەھۋالنى مەلۇم قى-
لىش ئۈچۈن پوچتىخانىغا كىردىم.

— نېمە، نېمە؟ كېۋەزلەرنى قۇرىدى دەمسىزا؟—
دېدى ئۇ تېلېفوندا.— مەن ھازىرلا بارىمەن. بۇ كەم-
دە قۇرغاقچىلىق نېمە قىلسۇن؟! مەن ئوسمانجانغا قۇر-
غاقچىلىقنى شۇنداق كۆرسىتەيكى...

بىر سائەتتىن كېيىن ئۇ قويۇق ساقاللىق، كۆزى

يامان بىر شوپۇرنىڭ ماشىنىسىدا يېتىپ كەلدى. ئۇ مېـ
نىڭ قوللىرىمنى قىسىپ كۆرۈشتى:
ـ خاتىرجەم بولۇڭ، «ئۈچ ئالتە يېرىم»،ـ دەپ
چېقىشتى ئۇ،ـ قۇربان شۈجى بۇ ئىشتىن خەۋەر تاپتى.
مەن ئۇ كىشىنىڭ يولىورۇقىنى شۇنداق يەتكۈزەيـكى،
پۈتۈن تارىم سىزنىڭ كېڭەزلىرىڭىزگە قاراپ ئاقسۇن.
بۇ يەرنىڭ رەھبەرلىكى بىلىمسىز. بىلىمگە ھۆرمەت قىلـ
مايدۇ. ئىلمىي خادىم بىلەن ئاددىي شوپۇرنى سېلىشـ
تۇرۇڭ دېسە، جەزمەنىكى شوپۇرنى تاللىۋالىدۇ. قېنى
شوپۇر ئاداش، ماشىنىڭنى ھەيدە، بىز مۇنۇ چىرايلىق
چوكاننى تېزراق خۇشال قىلايلى.
ئۇنىڭ نەدە، نېمىلەر قىلغانلىقىنى بەلگىسىز، مەن
كەچ كىرگىچە توك قۇدۇقلىرى بىلەن ھەپىلەشتىم.
كۆز باغلانغاندا ياتقىمغا قايىتىپ كەلدىم. ياتـ
قىمدا ئىچكۈدەك، نە يېگۈدەك بىر نەرسە بولسا. مەن
دائىم ماڭا ياخشى تاماق قىلىپ بېرىدىغان تونۇشۇمنىڭ
ئاشخانىسىغا كىردىم. قېنىق دەملەنگەن چاي بىلەن
تەشنالىقىمنى قاندۇرۇۋاتقىنىمدا، نېرىقى ئۈستەلدىكى
ئىككى ئەر كىشىنىڭ ماڭا تىكىلىپ قاراپ كۈسۈرلىشـ
ۋاتقانلىقىنى سېزىپ قالدىم. بىز ئايالار سەزگۈر كېـ
لىمىز، بىزنىڭ ھەتتا كەينىمىزدىمۇ كۆزىمىز بولىدۇ.
مەن ئەمدىلا خىيالغا بېرىلىۋېدىم، ئالدىمغا قو-
يۇلغان ئۈزۈن زىخلىق كاۋاپ خىيالىمنى ئۈزۈپ قويدى:
ـ يېسىلە خېنىم،ـ دېدى بىر كىشى قىزارغان
كۆزلىرى بىلەن قادىلىپ،ـ چارچاپلا، ئاياغلىرىڭا ماغـ

www.uyghurkitap.com

دۇر كىرىدۇ، خېنىم.

— رەھمەت.

— رەھمەتنى كېيىنچە دېيىشەرمىز. بىز ئۆچۈن يول مېڭىپ چارچىدىلا، ئالسىلا.

مەن ئۇنى تونۇدۇم، ئۇ راھىمانجاننىڭ ھەمراھى. «غەمخور لۇق قىلىۋاتىدۇ» دەپ ئويلىدىم كاۋاپتىن بىر چىشلەم يەۋېتىپ. ھېلىقى ئىككى ئادەم مېنىڭ يېنىمغا كېلىپ ئولتۇرۇشتى. مەن ئىككىنچى چىشلەم كاۋاپنى چىشلىگەن پېتى بۇ كۆتۈلمىگەن مېھمانلارغا قارىدىم. ساقاللىرى قىرىلمىغان، كۆزلىرى قىزارغان ئىككى ئادەم خۇددى تاج ئادەم مەززىلىك كاۋاپقا قارىغاندەك تاپ-كۆزلۈك بىلەن ماڭا قادىلىپ تۇرۇپتۇ. مەن بۇ شەھۋا-نىلىق بىلەن خىرىس قىلىۋاتقان ئىككى ئادەمگە نەپ-رەت بىلەن قارىدىم.

— سىلەر كىم بولىسىلەر؟

— بىزمۇ؟— ئېگىز ئادەم ھاياسىزلىق بىلەن قاش-لىرىنى ئويناتىپ، كۆزىنى قىستى،— بىزمۇ كاۋاپ. بىزنى كاۋاپ قىلغان چوغ — سىز ئۆزىڭىز!

— لۇكچەك!— ئاغزىمدىن تۈنجى قېتىم قوپال سۆز چىقىپ كەتتى. مەن غالىلداپ تىترەپ كەتتىم، خۇددى يولۋاستىن ئۇركىگەن كېيىكتەك قاچتىم. خور-لۇق، ھاقارەت خۇددى ئامبۇردەك يۈرىكىمنى مۇجۇيە-تى. مەن ھىمايىسىز، بىچارە ئىكەنمەن. دوستۇم، مەن شۇ كۈنى قاتتىق غېرىبسىندىم!

دوستۇم، بۇلارنىڭ بىلىپ قوي، بۇنداق رەزىللەر

بولمىغان بولسا، دەۋرىمىزنىڭ قەھرىمانلىرى سانىسىز، ھۆنۈك بولۇپ قالار ئىدى ـ ھە؟

كېچە...

شامالسىز، قاراڭغۇ، تىنچىق كېچە.

يېزىلىق ھۆكۈمەت مېھمانخانىسىدا مەندىن باشقا ھېچكىم يوق، پەقەت مېنىڭ ياتقىمدىلا بىر تال شام پىلدىرلاپ تۈرغىنىنى ھېسابقا ئالمىغاندا، پۈتۈن يېزىدا يورۇقلۇق يوق، يېزا جىمجىت ئۇيقۇدا! بۇ يەردە ئادەملەر كىنودىن قايتىش بىلەنلا ئېلىكتر ئۆچىدۇ. ئەڭ ئاخىرقى ئوقەتچىلەرنىڭ جىن چىراغلىرىمۇ ئاللىقاچان ئۆچكەن. باغقا قارىسام، شام يورۇقىدىن چۈشكەن يورۇقلۇق چەكسىز كەتكەن تۈن دېگىزى ئىچىدە خۇددى چۆلدە ئادىشىپ قالغان يالغۇز يولۇچىنىڭ ئۆمىدلىك كۆزىدەك پىلدىرلاپ تۇرۇپتۇ. مەنمۇ ئۆزۈمنى گويا چۆلدە قالغاندەك، ھېمايىسىز، بىچارە ھېسابلاپ ئازابلانماقتىمەن. كىتاب ئوقۇدۇم، لېكىن كىتاب سۆزلىرى بىلەن پەرىشان كۆڭلۈمنى تىنچلاندۇرالمىدىم. كېلەچەك ھەققىدىكى شېرىن خىياللار بىلەنمۇ ئۆزۈمنى ئالدىيالمىدىم. كۆڭلۈم پەرىشان، يۈرىكىم ئەلەم بىلەن ئۆرتىنەتتى. پەقەت ئايال بولغىنىم ئۈچۈنلا خالىغان بىرسى ھاقارەت قىلىشى، خورلىشى لازىممىكىنە؟ مەن دۇنياغا ئەرلەرگە ئەمەك بولۇش ئۈچۈنلا يارالغانمۇ؟

مەن بۇ خورلىنىشلارنىڭ ھەممىسىنى ئۆمىدتىن كۆرىمەن: شۇنىڭ ئازابىنىڭ ئاخىرى ھازىرمۇ داۋام قىلىۋاتىدۇ، دەپ قارايمەن. مەن ئۆمىد بىلەن بىللە بولغان

www.uyghurkitap.com

كۆنلىرىمنى ئەسلىدىم. دەسلەپ نومۇسچان، قىزىرىپ تۇرىدىغان يىگىت، كېيىن ياسانچۇق، ئاغىنىلىرى كۆپ، مەغرۇر يىگىت كۆز ئالدىمغا كەلدى. بىز دۇنياغا يا-ۋاشلارغا هېسداشلىق قىلىپ، هاكاۋۇرلارغا يېلىنغىلى يارالغانمۇ؟ بىزگە يول نېمانچە تار؟ بىزنىڭ خىيال بە-لەن سايىدىن باشقا هەمراهىمىز قالمىغان بولسا، بىز-نىڭ هاياتىمىز مەنىسىز، ئەرزىمەس هايات بولۇپ قالمامدۇ؟

دوستۇم، مەن بۇ گەپلەرنى ساڭلا دەۋاتىمەن. يارىلىشىدىن گۇزەل بولۇپ يارالغان بىر ئايال ئۇچۇن ئازاب ۋە هاقارەتنىڭ كۆپ بولىدىغانلىقىنى ئىسپات قىلماقچىمەن: بىرسى قولۇمنى مەنىلىك قىسۋاتـ قان، بىرسى كۆزۈمنىڭ ئىچىدىن جاۋاب ئىزلەۋاتـ قان، يەنە بىرسى بىر مىنۇتلۇق كۆڭۈل خوشلۇقى ئۇچۇن هاياسىزلىق قىلىۋاتقان... نېمە ئۈچۇن بىز باشـ قىلارغا جىسمىمىز بىلەن ئەمەس، مەنىۋى قۇدرىتىمىز بىلەن تەسىر قىلىدىغان دوست بولالمايمىز؟... مەن ئۇمىدنى ئەسلىدىم: ئۇ كېينكى كۈنلەردە مېنى بىزار قىلىش ئۇچۇن كېچىلىرى شېرىن ئۇيقۇمنى بۇزۇپ مەست ئاغىنىلىرىنى باشلاپ كېلىدىغان بولۇۋالغان ئىدى. مەن ئۇنىڭ يۈز خاتىرىسى ئۈچۇن كېچىلىرى مەستلەر ئۈچۇن غىزا ئېتەتتىم. شۇ تاپتا تۇيۇقسىزلا ئۇمىدنىڭ قوپال ئاۋازىنى ئاڭلىغاندەك بولدۇم - دە، چۈچۈپ دېرىزىگە قاردىم. دېرىزە ئەينىكىدە راستىنلا نۇرقۇنچلۇق بىر يۈز چاپلاغلىق تۇراتتى. ئىختىيارسىز ۋارقىرىۋەتتىم.

— ئاپا، بۇ كىم؟

— بۇ مەن، — دېدى ھېلىقى يۇز خىرقىراپ تۇ-
رۇپ، — تۇندە سىزگە بىر سائەت ھەمراھ بولغىلى كەل-
گەن كۆيۈمچان يىگىتمەن، ئىشكىنى ئېچىڭ خېنىم، مەن
قۇربان شۇجىدىن مەرد. بىر سائەتلىك ئىش ھەققىگىز
1000 يۇەن!

سىم توري يىرتىلغان دېرىزىدىن بىر كاللەك پۇل
تاشلاندى. مەن ئورنۇمدىن چاچراپ تۇردۇم - دە،
ئىشكىنى غەزەپ بىلەن ئېچىپ قاراڭغۇلۇق ئىچىگە قاراپ
يۇگۈردۇم.

يۇگۇرۇپ كېتىۋاتىمەن. بىردىنبىر ئۇمىدىم
ئوسمانجان ئاكىنىڭ ئۆيىدە شېرىن ئۈيقۇدا ياتقان قى-
زىمنى باغرىمغا بېسىپ بۇقۇلداپ يىغلىۋېلىش. بىز
ئايالار بۇنىڭدىن باشقا نېمىمۇ قىلالايمىز؟ ناۋادا ئايال
بولمىغان بولسام، بەلكىم بۇ ئىشلارغا دۇچ كەلمىگەن
بولار ئىدىم. دوستۇم، ئايال كىشى بولماق گۇناھمۇ؟ نېە-
مىشقا بىزگە چىش بىلەيدىغانلار شۇنچە كۆپ؟

خېلىدىن كېيىن ھاسىراپ ئۆپكەم ئاغزىمغا تى-
قىلغان ھالدا قويۇق جىگدە، سۆگەت، تېرەكلەر ئارى-
سىدىكى قورۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ توختىدىم. كۆز ياش-
لىرىمنى سۈرتۈپ، ئۆزۈمنى تۇتۇۋېلىش ئۈچۈن سۆگەت
ئاستىدىكى يۇمشاق قۇمدا ئولتۇردۇم.

ئەنە ھويلا يوپيورۇق، ئادەملەرنىڭ ئاۋازى ئاڭ-
لانماقتا. سۆزلىشىۋاتقانلارنى تونۇدۇم، ئوسمانجان بە-
لەن راھمانجاننىڭ ئاۋازى ئالاھىدە ئاڭلانماقتا. مەن
بىرئاز كۆتۈرۈلۈپ باغقا قارىدىم. گىلەم ئۈستىدىكى

كۆرپىلەردە ئادەملەر يانپاشلاپ ياتقان. داستىخانغا مېۋە - چېۋە، قوغۇن - تاۋۇز، گۆش قاتارلىقلار يېيىلغان. راھمانجان سۆزلىمەكتە:

— قارا چىگىتلىك ئەنجان كېۋەزنىمۇ، مىسر كېۋەزنىمۇ بولۇۋېرەتتى. ئۇنداق سورت، بۇنداق سورت دېگەنلىرى بىكار گەپ، مانا ھوسۇل كەملەيدۇ دەۋاتىدىلا، تېخى مەن جاۋاب قىلمىشىمەن. نېمىشقا؟

— بەللى، — دېدى يېزا باشلىقى ئاق دوپپىسىنى قولىغا ئېلىۋېلىپ، — ئانداق بولسا «ئارمىيە بىرىنچى» سورتىنى ساپ قىلىمىز دەپ پۈتۈن مىسر كېۋەزنىنى ئاغدۇرغۇزۇۋەتتىلىمۇ؟

— مەن ئەمەسمەن! — دېدى راھمانجان يېنىچە ياتقان يېرىدىن قوزغىلىپ قويۇپ، — مەن، سىلى بىلىدۇ، سورت، سىناق، ئىلمىي تېرىقچىلىق دېگەنلىرىگە قىزىقمايمەن. بۇ ئىشلارنى قۇربان شۇجى تەلەپلار دېگەچكىلا قىلىۋاتىمەن. تېخنىكا مۇلازىمەت پونكىتىنىڭ باشلىقىمەن. لېكىن تېخنىكا بىلەن خوشۇم يوق، ھەم بىلمەيمەن. سىياسىي جەھەتتىنلا قارىسام بولىدۇ.

— بۇ نېمە دېگەنلىرى راھمانجان زەنجاڭ؟

— سىلى بىلەن بىز سىياسەتنىڭ ئەھلى، بۇنى بىلمەملا؟ دېلدارەكلەر بىز بولمىساق ئۆسەلمەيدۇ. بىز چىڭ تۇتمىساق ئۇلار ئىشلىمەيدۇ، مەسىلە چىقىرىپ قويىدۇ. بىز ئۇلارنى ئىشلىتىشكە مەسئۇل. قول چىرىغى :ولمىسا كېچىدە ماڭغىلى بولمىغانغا ئوخشاش، بىز بولمىساق ئۇلار كور بولۇپ قالىدۇ.

— بەللى، سىلىزە!... ئەمسە نېمىشقا ھە دېسلا بىزنى يىغىنلاردا ئىلىمگە ھۆرمەت قىلمايدۇ، دەۋردىن ئارقىدا قالدى، دەپ تەنقىد قىلسلا؟

— بۇ شۇنداق گەپكى. بىز ئىككى تىللىق بولمىساق بولمايدۇ. ھۆكۈمەتكە سۆزلىگەندە، سىلى دېگەندەك «قىلىش لازىمكى»، «ئېتىش لازىمكى» دەپ سۆزلەيمىز. ھۆكۈمەتكە ھۆكۈمەت تىلىدا، ئۆزئارا بولسا ئۆز تىلىمىزدا سۆزلەيمىز.

— بۇ يىل كېۋەزنىڭ مەھسۇلاتى كېمەيسە قانداق بولىدۇ؟

— ئىلمىي تەرىقچىلىقنى كىم قىلسا شۇ مەسئۇل.

— بەللى، بۇ پارتىيەمىزنىڭ ئىشى — يا؟

— بىلىدىكەنلەغۇ، شىياڭجاڭ ھا — ھا ھا!...

— ئەمما چاتاق ئادەمكەنلا. جۇمۇ زەنجاڭ، بۇنداق قىلسلا چاتاق جۇمۇ!

— ھېلىمۇ چاتاق كۆپ،— دېدى راھىمانجان ئاغزىغا گۆش سېلىۋېتىپ،— بەزىلەر مېنىڭ ئورنۇمنى تالاشماقتا. ئەمما ئۇلار ئوڭايلىقچە ئالالمايدۇ. بىز بۇ ئورۇندىن قۇرۇق قالساق بازارغا چىقىپ سودىگەرچىلىككىلا يارايمىز.

— بەلكى.— دېدى يېزا باشلىقى كۈلۈپ قويۇپ،— مەن ئورنۇمغا ئادەم تاپالمايۋاتىمەن. مەن ئۆزۈمدەك تولا ماڭمىدىغان، راست گەپ قىلىدىغان بىرسىنى تاپسام ئورنۇمغا كۆرسىتەتتىم.

— مېنى كۆرسەتسىلە،— دېدى راھىمانجان راستتىنلا

قىزىقىپ،— ماڭا قانداقلا ئورۇن بولسا بولۇۋېرىدۇ. باشلىق بولسامىلا بولىدۇ.

— سىلى كەسىپ ئەھلى ئەمەس، قېنىنلىپ قالىلا، سىلىنىڭ ئورۇنلىرىغا دىلدارخان تازا لايىق ئىكەن.

— نېمە دەۋاتىدىلا؟ سىلىگە كىم دېدى؟ قايسى باشلىقتىن ئاڭلىدىلا؟

— نېمىگە خاپا بولىدىلا؟— دېدى ئوسمانجان كۈلۈپ قويۇپ،— دىلدارخان ئالىي مەكتەپتە ئوقۇغان، ياش، قىزغىن.

— يەنىچۇ؟— دېدى راھمانجان ئاۋازى تىترىگەن ھالدا يېڭا باشلىقنىڭ گېپىنى ئۇزۇپ،— چىرايلىق، قۇربان شۇجىغا يېقىن دېمەكچىمۇ؟ ھا! ھا! ھا!...

— نېمە دەۋاتىلا؟

ئۇلارنىڭ قالغان گەپلىرىنى ئاڭلىغىم كەلمىدى. بۇ يەرگە قانداق يۈگۈرۈپ كەلگەن بولسام، شۇنداق يۈگۈرۈپ ياتقىمغا قايتىپ كەلدىم - دە، كارىۋېتىمغا ئۆزۈمنى تاشلىدىم. دوستۇم، كۆرۈپ تۇرۇپسەن، راھمان قارىماققا ئىجابىي، ماھىيىتى سەلبىي ئادەمكەن. ئۇ ھايانىتا ئۆزىنى قانداق كۆرسەتكەن بولسا، ئەسەرىمۇ شۇنداق يازى. ئۇ مېنى قۇربان شۇجىنىڭ يېقىنى بولغىنىم ئۈچۈنلا ھۆرمەت قىلىدىكەن، ھەمايە قىلىدىكەن. دېمەك، ماڭا بولغان ئىشەنچ، ھۆرمەت ناھىيە لىمك پارتكوم شۇجىسىغا يېقىن بولغانلىقىم بەدىلىگە كەپتۇ. مېنىڭ ئەمگىكىم، ياخشى نىيىتىم، قىزغىنلىقىم بىر باشلىققا يېقىن بولۇشتەك ئەرزىمەس بىر مۇناسىۋ

ۆەتكەمۇ تەڭ ئەمەسمىش. دوستۇم، ئېيتقىنا، نېمىشقا راھانجاندەكلەر مېنىڭ قانداق بىر غايە بىلەن كەلگەنلىكىمگە قارىماستىن، كىم بىلەن ۆە كىمنىڭ ۋاستىسى بىلەن كەلگەنلىكىمنى مېنى قەدىرلەشنىڭ ئۇلچىمى قىلمدۇ - ھە؟ ئاۋادا مەن ساڭا ئوخشاش يازغۇچى بولغان بولسام، كىشىلەرنى رەنجىتىدىغان ئەسەرلەرنى كۆپرەك يازاتتىم. نېمىشقا دەمسىنا؟ سەۋەبى ئاددىي، مېنىڭ قارىشىمچە، ئەدەبىي ئەسەر يازغۇچىنىڭ تۇرمۇشقا قارىشىنىڭ مەھسۇلى، تۇرمۇش، كىشىلەر مېنى رەنجىتكەن ئىكەن، مېنىڭ ئەسەرلىرىمۇ كىشىلەرنى رەنجىتىشى كېرەك.

دوستۇم، سېنىڭچە قانداق؟

مەن قۇربان شۇجىغا يېقىنمۇ ئەمەس، لېكىن شۇجىغا تايىنىپ مەن ئاۋۇ ئىككى لۇكچەكنى جازالىتۇبتەلەيمەن، مۇنۇ ئىككى يۇزلىمە راھانجانىڭ «زەنجاڭلىقى»نى تارتىپ ئالالايمەن. بۇنىڭ ئۈچۈن، بايىقى سۆزلىرى ئۈچۈن ئوسمان ئاكىنى گۇۋاھلىققا تارتىشلا كۇپايە. لېكىن مەن بۇ يەرگە بىرلىرىگە ياخشى كۆرۈنگىلى كەلمىگىنىمگە ئوخشاشلا، بىرلىرىنى يامان كۆرگىلى، جازالىغىلى كەلمىگەن. ھەركىم ئۆز يولى بىلەن ماڭسۇن، بىر - بىرىگە دەخلى قىلمىسۇن، دەيمەن.

ئاۋغۇست ئېيى بۇ تەكلىماكان بىلەن تۇتىشىدىغان قۇرغاق يېزىلارغا ئوتلۇق ھارارەتنى بىلەن خۇشاللىقىنى ئېلىپ كەلدى. يول بويىدىكى ياپراقلىرىغا

www.uyghurkitap.com

قويۇق سهرىق توپا قونغان، خۇددى سوغۇقتا دۇگدىيىپ بىر پۈتلۈق بولۇۋالغان كۈركە توخۇلارغا ئوخشايدىغان غەمكىن مەخلۇقلار؛ قوملۇقلار بىلەن ھايا تلىق تالىشىپ چارچىغان، يىراقتىن خۇددى يەردىن كۆتۈرۈلۈۋاتقان قويۇق ئىسقا ئوخشاش كۆرۈنىدىغان جىگدىلىكلەر؛ شامالسىز تومۇزدا خۇددى ھەيرانلىقتىكى بالىنىڭ كىرپىكىدەك ھەركەتسىز تۇرۇشقان تېرەكلەر بۇگۈن بۆلەكچە خۇشال. ئۇلار يازدىن بېرى سهرىق، ھال گۈللەرنى قىسىشقان كېۋەزلىكلەرنىڭ تويىغا كەلگەن مېھمانلاردەك نازاكەتلىك، تارتىنچاق. كېۋەزلەر بولسا تويىغا - ئىگىسىنى خۇشال قىلىدىغان كۈنلەرگە تەييارلىنىپ ئاق بۆرتمە شال سېلىشقان. ئىگىلىرى ئۇلارغا ئاخىرقى قېتىم سۇ قويۇپ، ئاختامىلا پىمۇ بولغان. ئەمدى بۇ يەرلەردە دېھقانلىنىڭ ئاخىرقى ئەمگىكى — ئاق بۆرتمە شاللىق كېلىنلەرنى كۆچۈرۈش ئىشى قالدى. دېھقان كۆڭلى پاختىدەك ئاق، ئۇ ئۆز ئېتىزىدىن مەيلى نېمىلا بولمىسۇن ھوسۇل يىغىدۇ. شۇڭا ئۇ خۇشال، لېكىن ھەممىنىمۇ مەن بەك خۇشال، چۈنكى بىرىنچىدىن، مەن شۇنچە تەپسىلىي تەكشۈرۈپ چىقىپمۇ بىر تال غەيرىي سورتلۇق كېۋەز تاپالمىدىم. ئىككىنچىدىن، گەرچە كېۋەزلەرنىڭ تولىسى ئارانلا ئىككى قېتىم سۇغىرىلغان بولسىمۇ، نۇرغۇن ئېتىزلارنىڭ بىر مو بېرىدە ئالتە يېرىم مىڭ تالدىن كېۋەز ئوسكەن. كېۋەز غوزىلىرىنىڭ بىر تۇپىتە ئالتە يېرىمدىن بولۇشى كاپالەتكە ئىگە ئەمەس، بۇ كۆڭۈلنى

ھەش قىلىدىغان ئەھۋال بولسىمۇ، بۇ كەم ئورۇننى كېلەر يىلى پۈتۈن ناھىيىگە كېڭەيتكەندە تولۇقلىغىلى بولىدۇ. تالاسچۇ؟ بۇنى ئاز كۈندىن كېيىن كۆرگىلى بولىدۇ - دە.

بەشمىغا ئاق يىپەكتىن ياغلىق تېڭىپ، يېزا تېخنىكىلىرىنى باشلاپ كەنت ئارىلاپ، ئېتىزلارنى ئائىلە ۋە ئائىلە تەكشۈرۈپ، بۇ يىلقى كېۋەزنىڭ ئومۇمىي ئەھۋالىدىن ئىلمىي خاتىرە يازماقتىمەن. بەزى ئائىلە لەرنىڭ كېۋەزلىرى ئۆلچەمگە لايىق غوزەكلىگەن، بەزى ئائىلىلەرنىڭ ئۆلچەمگە توشمىغان. بىر غېرىچ تۇرۇپلا غوزەكلىگەن كېۋەزلەرنى كۆرگەندە خۇددى كېسەلدىن ساقايغان بالىنى ئەركىلەتكەندەك غوزەكلەرنى نازۇك قوللىرىم بىلەن ئەركىلىتىپ: «خاپا بولماڭلار، گۈناھ مەندە» دەپ قويىمەن ۋە چىن يۈرىكىمدىن ئۇلار، ئۇچۇن مەيۈسلىنىمەن. ئوخشىغان كېۋەزلەرنى كۆرگەندە بولسا، كېۋەزلىك ئىچىگە كىرىۋېلىپ قاقاقلاپ كۈلۈپ، خۇددى ئوماق بالىلار بىلەن ئويناشقان ئوقۇتقۇچىدەك شادلىنىپ، كېۋەزلەرنى مۇبارەكلەپ قۇچاقلايمەن.

مانا شۇنداق يۈرۈپ نۇرغۇن تەر ۋە كۆز ياشلىرىم سىڭگەن ئېتىزلاردا سالقىن شامالنىق كۈز پەسلىنى كۈتۈۋالدىم.

كۈز پەسلى خۇددى بۇ يەرنىڭ قوغۇنىدەك شېرىن، چۈنكى بۇ كۈنلەر ھەسەل ھەرىلىرى ھەسەل ساندۇقلىرىنى تولدۇرغىنىغا ئوخشاش دېھقان يانچۇقلىرى

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى
www.uyghurkitap.com

نى پومپايتىدىغان، قازان - چۆمۈچنى مايلاشتۇرىدىغان كۆنلەر.

ھارۋىلارنىڭ توپا - چاڭلىق يوللاردىكى تىنىمسىز ھەرىكىتى بىلەن باشلىنىپ، توقۇمىچى قىزلارنىڭ چېۋەر قول ھەرىكەتلىرى بىلەن ئاخىرلىشىدىغان ھەرىكەتچۇ؟ مانا بۇ ھەرىكەت— پاختكارلىقنىڭ مېۋىسى. ئېتىزدا ئۇنگەن مايسا بىزنىڭ تەر ۋە ياشلىرىمىز بىلەن ئاق بۇلۇتتەك پاختىغا ئايلىنىپ، مانا ئەمدى تويى بولغان بەختلىك قىزلاردەك يىراق شەھەرلەرگە، چەت ئەللەرگە كېتىدۇ. دېمەك بىز بارالمىغان يەرلەرگە تەر ۋە ئەمگەك مېۋىسىزنى ئەۋەتىمىز. مانا بۇلارنى ئويلىغاندا قانداقمۇ ھاياجانلانمايمەن؟

دوستۇم، مانا ئەمدى مېنىڭ ئېتىزدا قىلىدىغان ئەمگىكىم ئاخىرلاشتى. ئۇرۇقمۇ تاللاندى، ئەمدى كېلەر يىلى پۈتۈن ناھىيە بويىچە سىناقتىن ئۆتكەن بۇ يېڭى سورتلۇق كېۋەزنى تېرىش كېرەك. بۇنىڭ ئۈچۈن نېمىلەرنى قىلىشىم كېرەك؟ ئەڭ مۇھىمى، خىزمەتنى خۇلاسىلىشىم، يۇقىرىغا يوللىنىدىغان تەلەپلەرنى ۋاقتىدا يېزىپ چىقىشىم كېرەك.

تۇنۇگۈن قىزىمنى ئېلىپ ناھىيىگە كۆچۈپ كىردىم. مانا بىر ھەپتىدىن بېرى ئىلمىي ماقالە يېزىۋاتىمەن. ئىلمىي ماقالىدا دېگۈدەك يېڭىلىق يوق. شۇنداق بولسىمۇ، مەن ھازىرغىچە كىتابتا ئوقۇغان، لېكىن ئىشلەپ كۆرمىگەن ئىشلار. ئۆزۈڭ سۆيگەن ئىشنىڭ مېۋىسىنى كۆرۈش قانداق كۆڭۈللۈك - ھە؟ مانا بايا

ماقالەمنى ئېلىپ راھمانجان ئاكىنىڭ يېنىغا كىردىم.
بۆلۈمدە راھمانجان ناھىيىلىك پارتكوم شۇجىـ
ـى بىلەن بىر ئىشنى قىزغىن تالىشىۋاتقان ئىكەن.
ئۇلار مېنى كۆرۈپ توختاپ قېلىشتى. مەن خىجىل
بولۇپ كەينىمگە يېنىۋېدىم، شۇجى مېنى چاقىردى.
پاكىز كىيىنىۋاپتۇ، مەن ئۇنى كۆرمىگىلى ئۇزاق بولـ
غان ئىكەن. يازدىن بېرى ماڭا غەمخورلۇق قىلىپ
كەلگەن كىشىگە بىرىنچى قېتىم تىكىلىپ قارىدىم. بۇ-
گۈن ئۇ ماڭا يېقىملىق، ئىللىق كۆرۈندى. ئۇ ئورنـ
دىن تۇرۇپ ماڭا ئورۇن كۆرسەتتى:
— ئولتۇرۇڭ دىلدار،— دېدى ئۇ كۈلۈپ
تۇرۇپ،— پىكىرلىشەيلى. سىز بىلىسىز. بىزنىڭ بۇ
قېتىمقى ئەلا سورتلۇق كېۋەزنى سىناق قىلىپ تېرىش
خىزمىتىمىز ناھايىتى ئەھمىيەتلىك. يېزا ئىگىلىكىنى
زامانىۋىلاشتۇرۇشنىڭ مۇھىم نۇقتىسى — زىرائەت
ئىلمىنى ئەمەلىلەشتۈرۈش. زىرائەت ئىلمىنىڭ بىر
مۇھىم مەزمۇنى— ئۇرۇق تاللاش. سىز بۇ ئىشنى
ياخشى ئىشلىدىڭىز. ئاساسىي تەجرىبىلەرنى سۆزلەپ
بېقىڭ. مۇھىمى، كېلەر يىلى پۈتۈن ناھىيە بويىچە
سىزنىڭ بۇ سىناقتىن ئۆتكەن تەجرىبىڭىزنى كىڭەيـ
تىشتە نېمىلەرگە دىققەت قىلساق بولىدۇ؟ بۇ مەسىلىدە
پىكىر بېرىڭ. بىز يېقىندا مۇناسىۋەتلىك ئادەملەر
بىلەن يىغىن ئاچىمىز. يىغىندا سىز دوكلات قىلىڭ.
مەن ناھىيە رەھبەرلىرى ئالدىدا دوكلات قىلـ
دىكەنمەن. ئۈرۈمچىدە تۇرۇپ ئوقۇغۇچى ياكى

www.uyghurkitap.com

10—15 دېھقانغا تۈزۈك سۆز قىلىپ كۆرھىگەن تۇرسام، قانداقمۇ رەھبەرلەر ئالدىدا سۆزلىيەلەيمەن؟ يۈزلىرىم كۆيگەندەك، قوللىرىمغا توك تەككەندەك بولدى.

— سۆزلىيەلمەيمەن!— دېدىم يەرگە قاراپ،— راھمانجىنىكام سۆزلىسۇن.

— نېمىشقا؟ ئىشلىيەلىگەن ئادەم سۆزلىيەلەيدۇ. بىز سىزنى سۆزلەشكە تەكلىپ قىلىمىز. كەم قالغان يەرلىرى بولسا ئوسمانجان، راھمانجانلار سۆزلىسۇن.

— مەن بىر نەرسە يازغان، — دېدىم قولۇمدىكى دەپتىرىمنى كۆرسىتىپ، — مۇشۇنى ئوقۇپ بەرسەڭلار قانداق بولاركىن؟

شۇجى ئورنىدىن تۇرۇپ قولىنى ئۇزاتتى:

— ئەكىلىڭ، مەن كۆرۈپ باقاي.

شۇجى چىقىپ كەتكەندىن كېيىن راھمانجان تۇيۇقسىز ئۆزگەردى: ئۇنىڭ مېنى دائىم ماختايدىغان چىرايلىق سۆزلىرىمۇ يوقالغان، ئىككى مەڭزى قىزىرىپ تۇرىدىغان ئاق - سېرىق چىرايى قارىدىغان ئىدى، كۆكۈچ كۆزلىرى سېرىق قاشلىرى ئاستىدا تىنىمسىز چىلدىرلاپ نېمىلەرنىدۇر ئىزلەيتتى:

— مېنى شۇجىغا چېقىپلا!— ئۇ ماڭا قارىماي تۇرۇپلا سۆزلىدى،— كونا سورتنى تېرىشقا يول قويغانمۇ، سۇ مەسىلىسىدە كۆڭۈل بۆلمىگەنمۇ، لۈكچەكلەر سىلىنى بوزەك قىلسا پىسەنت قىلمىغانمۇ مەن بوپتىمەن. سىلى شۇجىغا يېقىن بولغاندىكىن تۆت ئېغىز ياخشى گېپىمنى قىلىپ قويسىلا بولماسمىدى؟

— ماڭا ئىشەنسىلە، راھمانجان ئاكا، مەن سىزنى شۇجىغا چاقىمدىم. يازدىن بېرى بۇ كىشىنى كۆرۈشۈم مۇشۇ!

— نەدىن بىلدى ئەمىسە؟ سىلى چاقىرسىلا، يۇقىرىقىلارنى ئۇ نەدىن بىلدى؟

ئۇ ماڭا ئىشەنمىدى. بەلكىم ئوسمانجان ئاكا راھمانجاننىڭ ئىككى يۈزلىمىلىكىنى شۇجىغا ئېيتقان بولسا كېرەك. چۈنكى يۇقىرىقى ئەھۋاللارنى شۇ كىشىلا بىلەتتى.

— ئەمدى مېنى باشلىقلىقتىن ئېلىپ تاشلايدۇ. چاقىرسىلىمۇ مەن سىلىگە بۇ مەنسەپنى بەرمەمتىم؟

مەن گەپ قىلمايلا چىقىپ كەتتىم. شۇ كۈنى قۇربان شۇجىنى تېپىپ راھمانجاننىڭ ماڭا قىلغان «ياردەم»لىرىنى ئۈزاق سۆزلىدىم. مەن شۇجىدىن راھمانجان ئاكىنى تەقدىرلەش، ئۆستۈرۈشنى تەلەپ قىلدىم. شۇجى كۈلۈپلا قويدى.

— دىلدارخان، بۇ يەردىن كېتەمسىز؟— ئۇ تۇيۇقسىزلا سورىدى.

— ياق،— دېدىم ھەيران بولۇپ،— كېلەر يىلى پۈتۈن ناھىيە بويىچە يېڭى سورتلۇق كېۋەز تېرىشنى پىلانلىدۇق، مۇھىم نۇقتا يەنە ئوسمانجان ئاكىلارنىڭ يېزىسى. بۇ يىل ئۇلارنىڭ مەھسۇلاتى بۇلتۇرقىدىن كېمەيدى، كېلەر يىلى جەزمەن 50 پىرسەنت مەھسۇلات ئاشىدۇ. ئوسمانجان ئاكام ماڭا ئۆزى تەييارلاپ قويدى، قىشتىلا شۇ يېزىغا كۆچىمەن!

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى
www.uyghurkitap.com

- ... ناھايىتى ياخشى، سىڭلىم، قاچانلا قىينىچىلىققا يولۇقسىڭىز ماڭا ئېيتىڭ، قولۇمدىن كېلىشچە ياردەم قىلىمەن.

- مەن شۇجىنىڭ يېنىدىن خۇشال، روھلىنىپ قايتىپ چىقتىم.

تۇنۇگۈن ناھىيە رەھبەرلىرى ئالدىدا مېنىڭ ماقالەم ئوقۇلدى. كىم ئوقۇدى دېمەمسەن، قۇربان شۇجىنىڭ ئۆزى.

كەچقۇرۇن راھمانجان ئاكا ئۆيۈمگە نۇرغۇن سوۋغا - سالام بىلەن كىردى. ئۇ يەنە مېنى ماختاشقا باشلىدى. سەۋەبى، شۇجى مېنىڭ ماقالەمنىڭ ئاخىرىدا ئوسمانجان ئاكا بىلەن راھمانجانىمۇ تىلغا ئاپتۇ ئەمەسمۇ!

6

- قىش ...

قىممەتلىك دوستۇم، بۇ يەرنىڭ بورانلىق، ئاچچىق قىش پەسلى يېتىپ كەلدى. تەكلىماكان قۇملىرى كېچىچە دېرىزەمنى چېكىپ چىقىدۇ. دەل - دەرەخنى يالىڭاچلاپ، ئېتىز - باغلارنى كېزىكتىن قوپقان ئادەم دەك سەتلەشتۇرۇپ قويىدىغان رەھىمسىز پەسلىنىڭ بۇنچە كۆڭۈلسىزلىكلەرنى كەلتۈرۈشىنى بىلگەن بولساڭ، سېنىڭ يېنىڭغا بېرىپ قىشلاپ كەلگەن بولاتتىم. ئامال قانچە، بارلىق سەۋرچان ئادەملەرگە ئوخشاش مەنمۇ

بۇ كۆڭۈلسىزلىكلەرنىڭ ئۆتۈپ كېتىشىنى كۈتۈشۈم كېرەك.

كۆڭۈلسىزلىك يەنە شۇ راھمانجان ئاكىدىن كەلدى. تووا، بىر ئادەمنى چۈشەنمەك تولىمۇ تەس ئىشكەنا.

يۇقىرىدىن مېنىڭ دېھقانچىلىق - ئورمانچىلىق ساھەسىدىكى ئىلغار پەن - تېخنىكا خادىملىرى يېغىنىغا قاتنىشىشىمنى بەلگىلەپ ماتېرىيالىمنى يېزىش ئۈچۈن ئادەم ئەۋەتىپتىكەن. يېغىندا كۆپچىلىك مېنىڭ نۇرغۇن ياخشى گەپىمنى قىلىشتى. بەزىلەر ھەتتا مەن تېخى بىلمىگەن نەتىجىلىرىمنىمۇ تىلغا ئېلىشتى. ماختاش دەستىدىن يېغىندا ئولتۇرالماي قالدىم. مەن ھەم خىجىل، ھەم خۇشال بولدۇم. تۇلۇمدىن توقماق چىققاندەكلا بىزنىڭ باشلىق راھمانجان پىكىر بەردى:

— نەتىجىسى مۇقىم، ئىلغار بولۇشىغا قوشۇلىمەن، — دېدى ئۇ ئاچچىق كۈلۈپ قويۇپ، — كىچىككىنە يېتەرسىزلىكىنىمۇ قوشۇپ قويماي.

مەن ئەمدى راستىنلا خۇشال بولدۇم. چۈنكى ھازىرغىچە ھېچكىم مېنىڭ كەمچىلىكىمنى تىلغا ئالمىدى - دە! مەن كۈلۈمسىرەپ راھمانجان ئاكىغا قارىدىم. لېكىن ئۇنىڭ «كىچىككىنە» دېگىنى ماڭا خۇددى ئالدىمدا پارتلىغان قول بومبىسىدەك دەھشەتلىك ئاڭلاندى، مەن قورقۇپلا ھوشۇمدىن كېتىپتىمەن. پەقەت ئەتىسى دوختۇرخانىدا ھوشۇمغا كەپتىمەن. يېشىمدا ئوسمانجان ئاكا ئەر - خوتۇن يىغلاۋاتقان

ئۇيغۇر كتاب تۈر بىكىتى
www.uyghurkitap.com

قىزىمنى بەزلەپ ئولتۇرۇپتۇ.

— مەن نېمە بولدۇم ئوسمانجان ئاكا؟— مەن دەرمانسىز قوللىرىم بىلەن قىزىمنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ سورىدىم.

— ھېلىقى ئوغرى،— دېدى ئوسمانجان ئاكا،— پاھ، كۆڭلى قارىلىقىنى - ھە؟ سىڭلىم دىلدارخان، ئۇ سىزنىڭ ئابرويىڭىزنى چۈشۈرۈش ئۈچۈن ھەممىلا جايدا يامان گېپىڭىزنى قىلىپ يۈرۈپتۇ، ياتىقىڭىزغا پۇل تاشلىغان لۈكچەكلەرمۇ شۇنىڭ گېپى بىلەن شۇنداق قىپتۇ. ئەزالارغا كونا سورتنى تېرىساڭلارمۇ بولىدۇ دەپ تەشۋىق قىلىپ، سىزگە توسالغۇ بولغانمۇ شۇكەن!

— ئۇنىڭ مەندە نېمە ئۆچى باركىنە؟

— ئۇنىڭ ئىندىكىگە كەلمىگەن قايسى بىر قىز - چوكان بۇنداق زىيانكەشلىكتىن قۇرۇق قاپتىكەن، دەيسىز.

«سەن ھوشۇڭدىن كەتكۈدەك زادى نېمىلەرنى دېدى؟» دەپ سورىشىڭ مۇمكىن. دوستۇم، بەزى گەپلەرنى كىشى قەلەم بىلەن يېزىشتىنمۇ ئازابلىنىدۇ.

ماڭا يېزىچە غەمخورلۇق قىلغان ئادەمنىڭ ئەپتى - بەشىرىسىنى كۆرۈپ يېتىپ ئۇنىڭدىن ياردەم ئالغىنىمغىمۇ ئۆكۈندۈم.

دوستۇم، ئۇنىڭ نېمىلەرنى دېگىنىنى قىسقا قىلىپ يېزىپ قوياي، ئوقۇپلا خەتنى يىرتىۋەت. ئەسەر يازماقچى بولساڭ بۇ خىل گەپلەردىن زادىلا پايدىلانمىغىن. ئۇ نېمە دەيدۇ دېگىنە:

— دىلدارخاننىڭ كىچىككىنە ئەيىبى بار، — دەيدۇ ئۇ رەسۋا، — بىرىنچىدىن، شۇجىغا يۆلىنىپ نام چىقىرىش ئۈچۈن بۇ يەرگە كەلگەن. نام چىقىرىش ئۈچۈن بىر يېزىنىڭ بىر يىللىق پاختا مەھسۇلاتىنى 20—30 مىڭ دەن كېمەيتىۋەتتى. ئىككىنچىدىن، ناھىيە شۇجىسىنى ئۆزىنىڭ چىرايى، ناز - خۇلقى بىلەن يولدىن چىقارغاننى ئاز دەپ، بىر لۈكچەكنىڭ بىر مىنۇتلۇق كۆڭلىنى ئالغىنى ئۈچۈن 1000 يۈەن ھەق ئالدى!

مۇشۇ تۇرقىدا مۇشۇ گەپلەرنى يېزىۋېتىپمۇ پۇت - قولۇم تىترىمەكتە، بېشىم ئايلانماقتا. دوستۇم، بۇ خىل گەپلەرنى ئاڭلاش قانچىلىك ئازابلىق - ھە؟

راھمانجان نېمە ئۈچۈن ماڭا شۇنچە يامان گەپلەرنى ئىلگىرى قىلماي شۇ چاغدا قىلالىدى؟ بۇنىڭ سەۋەبى ناھايىتى ئاددىي: ھازىر قۇربان شۇجى بۇ ناھىيىدە يوق. ئۇ يۆتكىلىپ كەتكەن. راھمانجانلارنىڭ نەزەرىدە بىزنىڭ قىممىتىمىز قابىلىيەت ۋە تۆھپىدە ئەمەسكەن، بەلكى قانداق ئادەم بىلەن يىراق - يېقىنلىقىمىزدا ئىكەن. ناھىيىلىك پارتكوم شۇجىسىدىن بىكارلا گۇمان قىلغان ئىكەنمەن. ئۇنىڭ ئاشكارا، يوشۇرۇن قىلغان غەمخورلۇقلىرىنى كۆرۈپ بىر غەرىزى بولسا كېرەك دەپ ئويلاپ بىكارلا ئۆزۈمنى ئۇنىڭدىن قاچۇرغان ئىكەنمەن. ئۇ چىن قەلبىدىن دەۋر تەلىپىگە لايىق ئىش قىلغان ئىكەن. مانا شۇ تاپتا ئۇنى قاتتىق سېغىنماقتىمەن. بەزىدە شان - شەرەپ

www.uyghurkitap.com

ئۇچۇن بولسىمۇ كۆچلۈك ھمايىسىگە ئىگە بولۇش ئۈچۈن قۇربان شۇجى يۆتكىلىپ بارغان ناھىيىگە بارايمىكىن دەپمۇ ئويلايمەن. لېكىن بۇ يەردە مەن تۇغقانلىق نۇرغۇن يامان گەپلەر تارقالغان بولسىمۇ مەن بۇ يەردىن كېتەلمەيمەن. سەۋەبى، بۇ يەردە مەن باشلىغان ئىش، خەلققە بەرگەن ۋەدەم بار.

دوستۇم، سائا ئالتە پارچە خەت يازدىم. يازغانلىرىمدىن بىر نېمە چىقامدۇ؟

مانا، بۈگۈن كېچە ئايدىڭ، مەن خىيال بىلەن كوچا ئايلاندىم. يورۇقتا مېڭىشتىن قورقتىمەن، چۈنكى يورۇق تېگىدىكەن، سايەڭ پەيدا بولىدۇ. خىيال شەھرىدە، مەن خىيالغا ئامراق، چۈنكى خىيال — غايە، ئارزۇ - ئىستەڭ دېگەن سۆز. مەن سايەمدىن قورقىمەن، چۈنكى ئۇ، سەن نۇرلانغانسېرى يوغانلايدۇ. نۇر بولمىسا دۇنيا بولمايتتى. لېكىن نۇرنىڭمۇ ئەيىبى بار ئىكەن. ئۇ بولسىمۇ، نۇر سايە پەيدا قىلىدىكەن.

دوستۇم، يازماقچى بولغان ئەسەرلىرىڭگە مېنىڭ ھاياتتىن ھاسىل قىلغان بۇ چۈشەنچەمنىمۇ كىرگۈزۈپ قوي، لېكىن ئىسمىنى زادى يازما!

دەريا سۈغا تولغان كۈنلەردە بۇ يەرنىڭ ھاۋا-سىمۇ، مەنزىرىسىمۇ ئۆزگىرىدۇ: شەرقتىن — تەكلىما-كان چۆللۈكىدىن كېلىپ ھۆپلىدەپ تەننى كۆيدۈرىدى-غان ئىسسىق شامال نەمخۇش، سالقىن بولۇپ قالىدۇ. بولۇپمۇ كېچىلىرى تولىمۇ راھەت، قۇم ئۈستىدە ياتـ-ساڭمۇ تەرلىمەيسەن، سالقىن شامال يۈزۈڭنى سىلاپ قەلبىڭدە ھېسسىيات ئويغىتىپ، سېنى زۇلۇمدىن قۇتۇل-غان مالايىدەك خۇشاللىق، ھالاۋەت ۋە بەخت بىلەن ئۈچراشتۇرىدۇ - دە، «دۇنيادا 1000 يىل ياشىسامكەن» دېگۈزىدۇ.

ئەتىگەنلىكى قۇم ئۈستىدە ئوڭدا يېتىپ، ئەترا-پىڭغا قارىساڭ، يوپۇرماقلىرى يالتىراپ تۇرغان توغـ-راقلارنى كۆرىسەن، توغراقلار ساڭا كۈلۈۋاتقاندەك، سالقىن شامالدا سىلىق لەشپ ئۈسسۈل ئويناۋاتقاندەك بىلىنىدۇ. بۇ چەكسىز توغراقلىقنىڭ قويىنىدىن يول

ئۇيغۇر كتاب تۈرىنىڭ
www.uyghurkitap.com

ئېلىپ شەرققە ئېقىۋاتقان يەكەن دەرياسى سېنىڭ شېرىن ئۇيقۇدىن ئويغانغانلىقىڭنى سېزىدۇ - دە، «مەن ئۇلغىيىۋاتىمەن!» دېگەندەك ھەيۋەت بىلەن شارقىرايدۇ.

مانا شۇنىڭ ئۈچۈن ئىلھام موللاق ئوغلى يىراق، ئەمما ئاۋات يېزىسىدا ئوقۇتقۇچىلىق قىلىشنى خالىماي مۇشۇ دەريا بويىدىكى توغراقلىق ئىچىگە ئۆي سېلىپ، چىرايلىق ئايالى بىلەن ئوندەك قويىنى ئېلىپ، ئورمان ئىشچىسى بولۇپ كۆچۈپ كەلگەن. ئۇنىڭ كۆچۈپ كەلگىنىگە ئۈچ يىل بولدى: ئۇلار دەريانىڭ شاۋقۇنلۇق ۋە سۈيى قۇرۇپ مۇڭلانغان چاغلىرىنى ئۈچ قېتىم كۆردى. قويۇق توغراقلارنىڭ ياپيېشىل، چوغدەك قىزىل، تاپتاقىر چاغلىرىنىمۇ ئۈچ قېتىم كۆردى. ئۇلار تالاي قېتىم ھاياجانلاندى، ناخشا ئېيتتى ۋە ئىچ پۇشقىدىن گەپ تالاشتى، ئۇرۇشتى. ئون تۇياقتىن 150 تۇياققا كۆپەيگەن قويلىرىمۇ ئۇلارنى يېتەرلىك خۇش قىلدى ۋە ئاۋارە قىلدى، لېكىن ئۇلارنىڭ بايلىقى كۆپەيگەنسېرى خۇشاللىقى ئەمەس، خاپىلىقى كۆپىيىشكە باشلىدى. ئىلھام كۈن بويى گەپ قىلماستىن شاخ پۇتاش، ئوتياش ئوتاش بىلەن كۈن ئۆتكۈزىدىغان چىرايلىق ئايالىنىڭ كۈندىن - كۈنگە سارغىيىپ جۈدەۋاتقان چىرايىنى كۆرۈپ ئىچ - ئىچىدىن ئازابلىناتتى.

— ساڭا نېمە بولدى نۇرانىيە، — دېدى ئىلھام ئۇلۇغ كىچىك تىنىپ، — توققۇزىمىز تەل بولغاندا تۇتۇلىۋالغىنىڭ نېمىسى؟ داق يەردە دۈم يېتىپ - دۈم

توپۇپ ئۇچ ۋاخلىق قوناق ئومىچى ئىچكەن چاغلىرىـ
مىزدا ئەجەب خۇشال بولاتتىك، ناخشا ئېيتاتتىك،
ئۇسۇل ئويناياتتىك، ئوسما قويياتتىك، خېنە ياقاتتىك،
ئەمدى ساڭا نېمە بولدى؟ يەيمەن دېسەك ئەنە
ئاق ئۇن، ئەنە پاقلان، كىيمەن دېسەك ئەنە ئېسىل
رەخت، ئوينايمەن دېسەك ئەنە ئۇنمالغۇ، ئەنە رادىئو،
خالساك ھارۋا بىلەن خالىغان يېزاڭغا، شەھەرلەرگە
ئاپىرىمەن، خەجلەيمەن دېسەك پۇلۇڭمۇ جىق، ئالتۇن ـ
كۈمۈشكىمۇ كۈچىمىز يېتىدۇ. بالىمىز يوق، كۆڭلۈك يېـ
رىمۇ ـ ياق؟ ئاندىق بولسا بالا بېقىۋالايلى، خالساك
ئىككىنى، 4 ـ 5 نى دېسەڭمۇ ماقۇل بولاي، مەن
سېنى تۇغماس دېمىدىم. ئۆزۈم تۇغماس ئوخشايمەن.
نۇرانىيە ئېيتقىنا، نېمىشقا نۇرۇك ئازىيىپ كېتىۋاتىدۇ؟
ئىلھام شاخ ـ شۇمبىدىن ياسالغان ھويلىسىدىكى
كات ئۈستىدە، ئايالىنىك قولىدىكى تۇتۇپ ئولتۇرۇپ،
يۇقىرىقى سۆزلەرنى قىلدى. ئۇ تۇنجى قېتىم مۇھەببەت
ئىزھار قىلىۋاتقاندەك ئايالىغا يېلىنىاتتى. ئۇنىك يوغان
قوي كۆزلىرىدە ياش لەغىرلايتتى. ئېگىز قەددى يادەك
ئېگىلگەن، گۈرجەكتەك يوغان ئالقانلىق، قاتمال قولـ
لىرى كېسەل تەككەن توخۇنىك قۇيرۇقىدەك تىترەيتتى.
ئۇنىك قويۇق ساقال ـ بۇرۇتى دائىملا كىرپە تىكىنـ
دەك كۆرۈنۈپ تۇرىدىغان، مال ـ دۇنيا ۋەسۋەسـى
بىلەن تاتىرىپ كەتكەن جۈدەڭگۈ يۈزىدە ئازاب ۋە خاپـ
لىق ئەكس ئېتىپ تۇراتتى. ئۇ ئايالىغا ئىلتىجا بىلەن
يېلىنىماقتا ئىدى.

ـ مەندىن كۆڭلۈك سۆزۈدىمۇ؟ نېمە ئۈچۈن؟ مەن

ئۇيغۇر كتاب تۈرىنىڭ
www.uyghurkitap.com

سىنى ئالداپ ياكى مەجبۇرلاپ ئالمىغانغۇ؟ مەن پىدا-
گوگىكا تېخنىكومىنى پۈتتۈرۈپ سىلەرگە ئوقۇتقۇچى بول-
غاندا، سەن 10 - سىنىپتا ئوقۇيدىكەنسەن. بىز بىرىن-
چى قېتىم پۈتۈشكەندە سەن نېمە دېگەن؟ «ماڭا سىزنىڭ
قەلبىڭىز ياقىدۇ» دېمىگەنمىدىڭ؟ كېيىن مەن يوقىلاڭ
ئىش ئۈچۈن ئادەم ئۇرۇپ قويۇپ تەربىيىگە چۈشتۈم،
سەن خەتلىرىڭدە: «ھېلىغۇ بەش يىلكەن، 20 يىل كەس-
كەن بولسىمۇ سىزنى كۈتىمەن. سىز ئۆزىڭىزنى جىنا-
يەتچى ھېسابلىماڭ، سىز ۋىجدانىڭىز ئالدىدا ئاق،
سىزنى بوزەك قىلىپ، ئون مۇشت ئۇرغان جىنايەتچىنى
بىرنىلا ئۇردىڭىز. شۇمۇ جىنايەت بولامدىكەن؟ مەن
ئۆزۈم سىزنى ئاقلايمەن» دەپ يازغان سۆزلىرىڭ مېنىڭ
قەلبىمدىن ئورۇن ئالغان. مەن بۇ سۆزلەرنى قىلغان
نۇرانىيەنىڭ مەن راسا بېيىغان، بەختلىك بولغان مەز-
گىلىمدە ماڭا كۆڭۈلسىز بولۇپ قېلىشىنى ئويلىغانمۇ؟
ئېيت دەيمەن، سەن مېنى يالغاندىن ياخشى كۆرگەن-
مۇ - يا؟ ياكى ئۆتكەن قېتىم بىزنىككىدە قۇنغان مۇخ-
بىر مېنىڭ ئورنۇمنى تارتىۋالدىمۇ؟

— نومۇس قىلسىڭىزچۇ؟

نۇرانىيە يولدىشىغا ياش يۇقى كۆزى بىلەن يالت
قىلىپ قارىدى. شۇ بىرلا قاراش ئىلھامنى ھودۇقتۇرۇپ
قويدى. ئۇ ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ ۋارقىرىدى:

— نومۇس قىلغاچقا ساڭا بىر ئايدىن بېرى
سۈكۈت قىلىپ كېلىۋاتىمەن، مەن ئاڭلىق ئادەم، ھېسسىيات
ئۆزگىرىدۇ، مۇھەببەتمۇ يوقىلىدۇ، يەنە تۇغۇلىدۇ. مەن

بۇلى بىلمەن، سەن راستىنى ئېيت، مەن ساڭا ئەركىنلىك بېرەي، سېنىڭ بەختىڭگە كۇشەندە بولۇش ماڭا ئۆلۈم بىلەن باراۋەر!

نۇرانىيە ئۇنىڭ گېپىنى ئاڭلىمىدى. ئۇ ئۆيگە كىرىپ ياغاچ سۇپىغا تاشلاندى.

دەريا سۇيى كۇندىن - كۇنگە ئۇلغىيۋاتقان شۇنداق كۇنلەر ھەم كۆڭۇللۇك، ھەم ۋەھىمىلىك ئىدى. كۆڭۇللۇك بولۇشى — سۇ بىلەن ئۇلارنىڭ ئەتراپىدىكى ھەممىلا نەرسە ئۆزگىرىدۇ: دەريانىڭ ئۇ قېتىدىن كېلىدىغان دەرەخ ئوغرىلىرى تىنچىيدۇ، ئەتراپىتىكى دەرەخلەر بىلەن ئوت - چۆپلەر تاشقىن سۇلاردىن يايراپ تېز ئۆسىدۇ، باراقسانلىشىدۇ، ئەڭ مۇھىمى، لېيرىقى قىرغىقىغا كۆز يەتمەيدىغان يېيىلاڭغۇ دەريا ساڭا ھەمراھ بولىدۇ، ھەر كۇنى دەريا بويىغا چىقىپ لۆمشىپ ئېقىۋاتقان لاي سۇغا قاراپ تۇرساڭ كۆكسى - قارنىڭ ئېچىلىپ، دوستلىرىڭ بىلەن بىللە بولغاندەك خۇشاللىنىسەن. تىنىمسىز ئېقىۋاتقان، ئورمانلارغا چۇشمىكسىز بىر نېمىلەرنى ۋارقىراپ، شەرققە قاراپ كېتىۋاتقان سانسىز دولقۇنلار خۇددى سېنىڭ ئارزۇ - ھەۋەسلىرىڭ بىلەن يۇرىكدىشىڭ تەلپۈنۇشىنى يىراقلارغا ئېلىپ كېتىۋاتقاندەك، ئۆز - ئۆزۈڭگە قىلغان ۋەدىلىرىڭنى يىراقلاردىكى سىرداشلىرىڭغا يەتكۈزۈش ئۈچۈن كېتىۋاتقاندەك كۆڭۇللۇك، گۈزەل كۆرۈندۇ، بولۇپمۇ قۇياش يېڭىدىن كۆتۈرۈلگەندە دەريا بويىغا كەلسەڭ، شەپەق تىن قىزارغان دەريا سۇيىنىڭ جىمىرلاپ ئالتۇن نۇرلارنى چېچىپ تۇرغان بېتىدە قىرغاقلاردىكى توغراق،

www.uyghurkitap.com

تېرەكلەرنىڭ كۆلەڭگىسى ئۇسسۇل ئوينايدۇ. بۇ چاغدا سارغۇچ - قىزىل سۇ بىلەن قارامتۇل - يېشىل كۆلەڭگىلەر ئارىلىشىپ ساڭا بىر ئۇستا رەسسامنىڭ پەلكۈچ تۇتقان قولىنى ئەسلىتىدۇ: رەسسام ئۆز ئارزۇسىنى بوياقلار بىلەن قەغەزگە چۈشۈرۈپ ئىنسانلارغا ئاۋازسىز ۋارقىرىماقتا: ھاياتلىق — مەقسەت - گۈزەللىك - تىرىشچانلىق ۋە ئاخىر بەخت بىلەن قۇچاقلىشىش دېگەنلىك. كىمكى بۇنى بىلمىسە ئۇ، ھاياتتىن لەززەت ئالالمايدۇ!

ئۇ كۈنى ئىلھام ئادىستى بويىچە ئورمان چارلىغىلى سەھەر تۇرۇپ ئۆيدىن چىقىپ كەتتى. نۇرانىيە ئىككى ئېغىزلىق ئۆيدە مۇخبىر يىگىت بىلەن يالغۇز قالدى. نۇرانىيە ئاخشامدىن بېرى ئاجايىپ قىزىقارلىق يېڭىلىقلار، ھايات توغرىسىدىكى مۇلاھىزىلىرى بىلەن يۈرىكىنى تىترەتكەن بۇ يىگىتنى يېرىم كېچىگىچە ئويلاپ، ئۇيقۇسىز ياتقان ئەمەسمىدى؟ يەنە قانداق قىلىپ كۈن چىقماستا ئۇيقۇسى ئېچىلىپ، ئىچكىرىكى ئۆيدە ئۇخلاۋاتقان يىگىتنىڭ نەپەسلىرىنى ئاڭلىماقچى بولۇپ قالدى؟ يولدىشى — سۆيگۈنى بار ئايال ئۈچۈن باشقا بىر يىگىت توغرىسىدا ئويلاش گۇناھ ۋە ئەخلاقسىزلىق ئەمەسمۇ؟ لېكىن گۇناھ بولسىمۇ، ئەخلاقسىزلىق بولسىمۇ نۇرانىيە ئويلىماسلىققا ئىلاجسىز. كېچىلەپ يېنىدا بىئارام بولۇپ ياتقان ئەر نېمە ئۈچۈن سەھەرلەپ ئايالىنى يالغۇز تاشلاپ چىقىپ كەتتى. بۈگۈن بىر كۈن ئورمان چارلىمىسا بولماسمىدى؟ ياكى ئۇ پەسكەشلىشىپ نۇرا-

نىيەنى سىناۋاتامدۇ؟ نۇرانىيە ئورنىدىن تۇردى - دە، ئىچكىرىكى ئۆيگە قاراپ باقتى. كارىۋاتتا قويۇق، ئۇزۇن چاچلىرى ئاق ياستۇققا يېيىلىپ ھېلىقى مۇخبىر يىگىت ياتقان بولۇشى كېرەك ئىدى. لېكىن باش كۆرۈنمىدى، بېشىنى يوتقان بىلەن بۇركۈۋالدىمۇ - يا؟ نۇرانىيە ئۆيگە كىرىشكە جۈرئەت قىلدى. يوتقاننى ئاچتى، يىگىت راستلا يوق. نۇرانىيە نېمىشقا ئۇنىڭ چىقىپ كەتكىنىنى تۇيمىغاندۇ؟ يىگىت دالاندىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ ئىلھامنىڭ نۇرانىيەنى خۇددى قاچۇرۇپ قويۇشتىن ئەنسىرىگەندەك بوينىدىن قۇچاقلاپ ياتقىنىنى كۆرگەن بولسىچۇ؟ نېمە دەپ ئويلىغاندۇ، بەلكى: «ئىلھام مېنى ئۆز ئىشى-بايلىقىنى كۆرسىتىشكە ئەمەس، ئايالىنى قانداق قۇچاقلايدىغانلىقىنى كۆرسەتكىلى ئۆيىدە قوندۇرغان ئوخشايدۇ» دەپ ئويلىشى مۇمكىن. ئىلھام ئۈچۈن ھېچگەپ بولمىغىنى بىلەن نۇرانىيە ئۈچۈن بۇ ئىش تولىمۇ سەتچىلىك!

نۇرانىيە ئادىتى بويىچە دەريا بويىغا يۈگۈردى. ئۇ دەريا بىلەن مۇڭدىشىدۇ، يازنى شۇنداق ئۆتكۈزمىسە بۇ چۆلنىڭ يەنە نېمە لەززىتى بولسۇن!

ئۇ دەريا بويىغا بېرىپ ھېلىقى سېرىق - قىزغۇچ سۇ بېتىدىكى خىلمۇ خىل شەكىللىك كۆلەڭگىلەرگە قارىدى. قارىدى - دە، شەپەقتەك قىزاردى: چونكى ئۇ دەسلەپ مۇخبىر يىگىتنىڭ ئۇزۇن - قويۇق چاچلىق بېشىنى كۆرگەن ئىدى.

— قانداق گۈزەل نۇرانىيە خانىم، بۇنداق يەر-

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

100 يىل ياشىغىنىڭىز كېلىدۇ. دۇنيادا سىلەردىنمۇ بەختلىك ئادەم بارمىدۇ، قاردىكە، ئالتۇن ئېقىۋاتىدۇ، شەرقتىن كۆتۈرۈلۈۋاتقان قۇياش ئۆزىنىڭ ئەڭ ئېسىل، ئەڭ گۈزەل، ساپ نۇرلىرىنى سىلەرنىڭ بۇ يېرىڭلارغا چاچىدىغان ئوخشايدۇ. مەن بۇ گۈزەللىكنى زادىلا تىل بىلەن ئىپادىلىيەلمىدىم. ئاخىر مۇنداق شېئىر يازدىم. ئاڭلاپ بېقىڭ:

ئىككى كۆزۈم ئاپپاراتتۇر بولسا،
بۇ گۈزەللىكنى سۈرەتكە ئالسام.
ئاشۇ سۈرەتنى تىل - تۇمار قىلىپ،
قانماس يۈرەكنىڭ قېتىغا سالسام!

— سىز قىرغاۋۇلنى دوراپ كۈلىمەك، نۇرانىيە خانىم، بۇ يازغىنىم شېئىر ئەمەس، قوپال گەپلەر دۆۋىسى. قاردىكە دەريا بېشىدىكى دولقۇنلارنىڭ جىمىرلاشلىرىنى، دولقۇنلار سۆزلىشۋاتىدۇ، ئاۋۇ سۇغا ئېگىشكەن بەختىيار توغراقلارنى، ئۇلار سۇنىڭ، دولقۇنلارنىڭ تىلىنى ئۇقىدۇ. نۇرانىيە خانىم، مېنى ئالجىپتۇ دېمەك، ئادەمنى ھاراقلا مەست قىلىدۇ دەپ ئويلىماك، گۈزەللىك، قايناق ھېسسىيات - مۇھەببەتمۇ مەست قىلىدۇ. مەن سىلەرنىڭ يېرىڭلارغا ئاشىق بولۇپ قالدىم. گېزىتكە مانا مۇشۇ يەرگە بولغان ئىشقى - مۇھەببىتىمنى ئەسەر قىلىپ يازىمەن!

— ئاڭلىماپتىكەنسەن، بىر يېگىت يەرگە ئاشىق بوپتۇ دېگەننى ئاڭلىماپتىكەنمەن!

— ئاندىق بولسا ئاڭلاپ قويۇڭ، مەن يەرگە بولـ

غان مۇھەببەتنىڭ بارلىق تىل سەنئىتىنى ئىشقا سېلىپ سۆزلەپ باقاي.

ئۇ شۇنداق سۆزلىدىكى، نۇرانىيە ھېچقانداق بىرسىدىن، ھېچقانداق كىتابتىن مۇنداق گەپلەرنى ئاڭلىمىغان ئىدى. مۇخبىر يىگىت دەريا، ئورمان، يەر توغرىسىدىلا سۆزلىدى. لېكىن ئۇ خۇددى نۇرانىيەگە سۆزلەۋاتقاندەك، نۇرانىيەنىڭ بۇ گەپلەر بىلەن يۇرىكى تىترىدى، تىپىرلىدى، ئېرىدى. ھەتتا ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ياش تۆكۈلدى!

نۇرانىيە ئۇ يىگىتنى يا خشى كۆرۈپ قالدىمۇ؟ نۇرانىيە ئۆزىگە زادىلا بۇنداق سوئال قويۇپ باقمىغان. ئۇ كۆنى نېمىگە ھايا جانلاندى، نېمىگە ياش تۆكتى، نۇرانىيە بۇنىڭ سەۋەبىنى ئويلاپمۇ قويمىغان ئىدى. ئەمما يىگىت كەتكەندىن كېيىن، ھەر كۈنى سەھەرلىكى شاۋقۇنلۇق دەريا بويىدا ئولتۇرۇپ چىقىۋاتقان قۇياشقا قاراپ خىيال سۈردى، ئۆزى بىلەن، دەريا، ئورمان بىلەن سىر داشتى، بۇلار يىگىتنى سېغىنىشمۇ؟ نۇرانىيە مانا بۇنىمۇ ئويلىمىغان. بۇگۈن ئىلھام خىيالغا كەلمىگەن نېمىنى ئېيتىۋېدى، نۇرانىيە خۇددى تۈيۇقسىز كالتەك تەگكەندەك كاتقا ئۆزىنى تاشلاپ يىغلىۋەتتى...

نۇرانىيە خىيال ۋە ئۇيقۇدىن ئېغىرلاشقان بېشىنى سەگىتىش ئۈچۈن دەريا بويىغا چىققاندا، كۈن ئولتۇرۇشقا ئاز قالغان ئىدى. غەربتىن كېلىۋاتقان كۈچلۈك نۇردا توغرا قلارنىڭ يا پراقلىرى قىزغۇچ رەڭگە كىرگەن ئىدى، كۈندىكىدىن يەنىمۇ ئولغايغان دەريا سۈيى ھەيۋەت بىلەن لۆمشىپ ئاقاتتى. قىرغاقتىكى يا پراقلىرى

www.uyghurkitap.com

چوغدەك قىزارغان ھېلىقى «بەختىيار» توغراق شېخى بىلەن دەريا بېتىگە بىر نېمىلەرنى يازاتتى. شاخ پەيدا قىلغان تالا - تالا سىزىقچىلار ئالدىرىماي ئېقىۋاتقان دەريا بېتىدە خېلى يەرگىچە باراتتى - دە، ئاستا - ئاستا يوقىلىپ كېتەتتى. «بەختىيار توغراق! — دەپ پىچىرلىدى نۇرانىيە ئۆزىچىلا دەرياغا قاراپ ئولتۇرۇپ خىيال بىلەن، — يالغۇزچىلىقمۇ بەختمۇ؟ بىر تال شاخ پۈتۈن ياز بويى دەريا بېتىدە لىڭشىيدۇ، سائەت مايا تىنىڭىدەك، تۈگمەن تېشىدەك، چۆلدە ماڭغان ئوتۇنچى ھارۋىسىدەك بىرلا خىل ئىشنى قىلىدۇ، بىرلا خىل ناخشىنى ئېيتىدۇ. مۇنداقلار بەختلىك ھېسابلانسا ئىلھاممۇ بەختلىك ئىكەن - دە! ئۇمۇ ھەر كۈنى سەھەر تۇرۇپ ئورمان ئارىلايدۇ، قىشۇ - ياز بىرلا دائىرىنى چۆگىلەيدۇ، قولىدىكى ئۇزۇن ساپلىق ئورغىقى بىلەن شاخ - شۇمبا چاتايدۇ. ھەر كۈنى ئىككى قېتىم قويلىرىنى سانايدۇ، سەن بىلەن گەپ تالىشىدۇ... بەختنىڭ مەزمۇنى مۇشۇنچىلىك بىر نېمە بولىدىغان بولسا، بۇنى ئارزۇ قىلىشنىڭ ھاجىتى قانچىلىق؟ ياق، بەلكى ئۇ يىگىت بەختنى تازا چۈشەنمىسە كېرەك، مۇخبىر بولغىنى بىلەن بەخت توغرىسىدا بىلىمى چولتا بولسا كېرەك. بەخت دېگەن كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان بىر ئۇلۇغ نەرسە بولۇشى كېرەك. ئۇمۇ دىلىڭغا ئىسمى يېزىلغان نامى ئۇلۇغ خۇدايىمغا ئوخشاش، سەن ئارزۇ قىلىدىغان، لېكىن ئۆمۈر بويى دىدارىنى كۆرۈش ساڭا نېسىپ بولمايدىغان سىرلىق بىر نەرسە. شۇنداق بولغانلىقى ئۈچۈن ئىنسانلار ئۇنى قەدىرلەيدۇ، ئارزۇ قىلىدۇ. شۇنىڭ

ئۇچۇن ئادەمىلەر ئۆمۈر بويى بەخت ئۈچۈن كۈرەش قىلىدۇ. ھەممىلا ئادەم بەخت ئىزلەيدۇ. بىزنىڭ ئىلھام بىر چاغلاردا «قويۇم يۈزگە يەتسە مەن بەختلىك بولغان بولاتتىم» دەپ يۈرەتتى. مانا ھازىر قويى يۈزدىنمۇ ئاشتى، ئەمما بەختلىكمەن دېگۈسى يوق. ئۇ ئەدى قويلىرىنىڭ پۈتۈن تەكلىماكان قوينىدىكى كۆكرەپ تۇرغان يەرلەرنى ئىگىلىشىنى، پۈتۈن تارىم بويىلىرى ئۆزىنىڭ شەخسىي مۈلكى بولۇشىنى ئارزۇ قىلىدىغان بولۇپ قالدى. بۇ تىلىكى ئىشقا ئاشسا، ئۇ ئۆزىنى بەختلىك ھېسابلامدۇ؟ كىم بىلىدۇ تېخى؟ مەكتەپتە بالا ئوقۇتقان چاغلىرىدا 42 يۇەنلا ئايلىق ئالاتتى. بۇ پۇلى ئىككىمىزنىڭ قورسىقىغا ئارانلا يېتەتتى. چوڭراق مېھمان چاقىرىشقا توغرا كەلسە قەرز قىلاتتۇق. قەرزنى ئۈزۈش ئۈچۈن مەن قارا ئىش قىلاتتىم: يا تامچىلارغا لاي توشۇپ بېرەتتىم. يا مەكتەپنىڭ كۆكتاتلىقىدا ئىشلەيتتىم. ھېچبولمىسا بىر سىنىق بالىسىنى باقاتتىم. مانا شۇ چاغلاردا ئىلھام ئاخشاملىرى «بەختسىزمەن!» دەپ زارلىناتتى. ھازىرچۇ؟ ئۇ باي، ئۇ غەمسىز. لېكىن يەنىلا «مەن بەختسىز» دېگەن سۆزنى ئېغىزىدىن چۈشۈرمەيدۇ. ئۇ قاچان بەختلىك بولىدۇ زادى؟ ئۆمۈ ماڭا ئوخشاش ئۆمۈر بويى بەخت دېگەننى كۆرمەي ئۆتىدىغان ئوخشىمامدۇ؟ «پۈتۈن ئىنسانىيەتنىڭ بەختى ئىچىدە شەخسىنىڭمۇ بەختى بولىدۇ. سوتسىيالىزم ئىنسانىيەت ئۈچۈن بەخت، كىتابلارغا شۇنداق يېزىلىدىكەن، لېكىن سوتسىيالىزمدا تۇغۇلغان، ياشاۋاتقان، بىزنىڭ ئىلھام دەك ئادەملەر، ئۇنىڭدىنمۇ ھالى ياخشى ئادەملەر

نېمىشقا ئۆزلىرىنى بەختلىك ھېسابلىمايدۇ ئەمسە؟ بەلكى ھېلىقى مەن ئېسىمنى ئۇنتۇپ قالغان مۇخبىر بەختلىك بولسا كېرەك، ئۇ دائىملا خۇشال، جۇشقۇن يۈرىدىكەن. بەختلىك ئادەمگە باشقىلارمۇ بەختلىك كۆرۈنىدۇ. بۇمۇ خۇددى توق ئادەمگە ئۆلۈكمۇ كېكىرىۋاتقاندەك كۆرۈنگەنگە ئوخشاش گەپ، مانا شۇنىڭ ئۈچۈن مۇخبىرنىڭ كۆزىگە بىزمۇ، ئاۋۇ يالغۇز توغرامۇ بەختلىك كۆرۈنگەن ئوخشايدۇ... ۋاھ، نېمىشقا ھەدېسلا شۇ مۇخبىر يادىمغا كېلىدۇ، بۇ يەرگە ئارتىسلار، باشقىلار، يۇرتلۇقلار دائىم كېلىپ مېھمان بولۇپ تۇرىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدە چىرايلىق ياشلارمۇ، سۆيگۈ - مۇھەببەت خېرىدارلىرىمۇ كۆپ ئىدىغۇ؟ ھېلىقى دۇتارچى يىگىت ئىككى كۈن ماڭا بېغىشلاپ ناخشا ئېيتتى، ئۇ خەلق قوشاقلىرىنى ئېيتقىنىنى بىلەن كۆزلىرى مېنىڭ نامىمنى يادلاپ تۇرىدىغۇ، ئىلھامنىڭ ھېلىقى مەنسىپى ئۆسكەن دوستىچۇ؟ پاقلان گۆشىگە تويدى، ئىلھامنى مەست دەپ ئويلاپ، يېرىم كېچىدە پۇتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ چىقىپ يۈزۈمنى سىلاپ، قولۇمنى تارتتى. مەن ئۇلاردىن قانچىلىك يىرگىنىدىم - ھە؟ مۇنۇ مۇخبىر يىگىت ماڭا بىر قېتىم تىكىلىپمۇ قارىمىدى. مەن ئۇنىڭ ئېسىمنى ئۇنتۇپ قالغاندەك، بەلكى ئۇمۇ مېنىڭ چىرايىمنى ئۇنتۇپ قالغاندۇ. مەن يەنە نېمىشقا ھەدېسلا ئۇنى يادلايمەن. ئۇنىڭ خۇددى ھاكلاپ قويغاندەك سېپ - سېدام كۆرۈنىدىغان چىرايى بىلەن ئۆسكىلەك، قويۇق چاچلىرى نېمىشقا كۆز ئالدىمدىن كەتمەيدۇ. ئۇنىڭدا بىزگە

لىك ئىلھامنىڭكېچىلىك چىراي بولسىمغۇ: نە قاش - كۆز، نە ئېغىز - بۇرنىنىڭ تايىنى يوق. كۆلكە بىلەن ئاپئاق چىشتىن باشقا ئادەمنى جەلپ قىلغۇدەك ھېچنېمىسى يوق. لېكىن نېمىشقا ئۇنىڭ سۆزلىرى مېنى ھاياجانغا سالدى، مەن نېمىشقا يىغلىدىم...؟»

نۇرانىيە ئولتۇرۇۋاتقان قۇياشقا، شەپەق بىلەن قۇچاقلىشىپ سېرىقتىن قىزىلغا ئۆزگەرگەن دەريا بېتىگە، قىزغۇچ ياپراقلارغا، ئاستا - ئاستا قاراڭغۇلىشىۋاتقان چەكسىز ئورمانلىققا قارىدى. ئۇنىڭغا بۇ يەر زېرىكىشلىك بىلىندى. ئۇنىڭ كۆڭلىنى بۇزۇپ نەدىدۇر بىر يەردە ئىت ھۆۋلىدى، مانا قويلار مەرەشتى، يېقىنلا يەردە قويۇق توپا توزىتىپ ماشىنا كېتىپ بارماقتا. بۇ ھال مۇخبىر بۇ يەردىن كەتكەن ۋاقىتتىكىگە نەقەدەر ئوخشايدۇ - ھە؟ ئۇ كۈنى بىر قارا ماشىنا كەلدى - دە، مۇشۇنداق كۈن ئولتۇرۇش ئالدىدا ئۇنى ئېلىپ كەتتى. يېگىت ئىلھام بىلەن قىزغىن، نۇرانىيە بىلەن سوغلا خوشلاشتى. بۇ سوغلۇق ئۇنىڭ كۆڭلىگە مۇشۇ ئۇنتۇلماس خاتىرىلەرنى قالدۇرۇپتۇ. ئۇ قىزغىن بولغان تەقدىردىچۇ؟ ئۇ چاغدا نۇرانىيە بۇ يەرنى تاشلاپ كەتكەن بولاتتىكەن - دە؟...

— نۇرانىيە! نۇرانىيە نەدە سەن؟

ئىلھام ئۇنىڭ يېنىغا ھاياجان، خۇشاللىق بىلەن يۈگۈرۈپ كەلدى.

— نېمە بولدى، قايسى قويىڭىز ئۇچنى قوزىلىدى؟

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

— نېمە؟ مۇنۇنى كۆرمەمسەن!؟

ئىلھام ئايالىغا قولىدىكى گېزىتنى كۆرسىتىپ تېخىمۇ ھاياجانلىنىپ سۆزلەپ كەتتى:

— دولقۇن بىزنىڭ پاقلانىنى ھالالاپ يەپتۇ. باشقىلار بۇ يەردىن كېتىپلا يامان گېپىمىزنى قىلىپ شاتتى. قارا، دولقۇننىڭ يازغىنى ماقالىسىنى! راست گەپ قىلىدىغان يېگىت ئىكەن!

— دولقۇن دېگەن كىم ئۇ؟

— ھېلىقى مۇخبىرچۇ!

— ھە، ھېلىقى مەن ئاشىق بولۇپ قالغان يېگىتمۇ؟ — نۇرانىيە ئىلھامغا تەنە بىلەن ئالىيىپ قارىدى.

— ئاشىق بولساڭ بولمامسەن، ئۇ نەدە، سەن نەدە؟ ئۇ سېنى ئويلايدۇ دەمسىنا، ئۇنىڭ خىيالى شان - شەرەپ، يېڭىلىق بىلەن بەنت. ئۇنداق يېگىتلەر ئۆمرىدە بىرەر ئايالنى ياخشى كۆرمەيدۇ. مەن ئاڭلىق ئادەمەن. ئويلىغىنىمنى دەۋېرىمەن، سەن ئاشىق، ئۇ بولسا بىخەۋەر، سەن ماڭا كۆڭۈلسىز، ئوخشاشلا ئۇ ساڭا كۆڭۈلسىز. ئالىيىسەنغۇ، سېنى ياخشى كۆرمىگەنلىكى كۆڭۈلسىزلىكى، ئىككىسى بىر گەپ!

— ئالجىپ قالمىغانسىز؟

— ئوقۇ، ماۋۇ مەن توغرىلىق يېزىلغان ماختاشنى، ئوقۇ! ماۋزۇسىغا قارىغىنا: «تەبىئەتنىڭ دوستى — زامانىۋى دېھقان موللاق ئائىلىسىدە ئۆتكەن بىر كېچە - كۈندۈز»، قارا، بىزنىڭ رەسىملىرىمىزمۇ

بىسلىپتۇ. سەن رەسىمگە تۈنچىلىك چىرايلىق چۈشـ
مەپسەن. مەن ساڭا قارىغاندا چىرايلىق، مەغرۇر
چۈشۈپتىمەن. يۇر، ئۆيگە كىرىپ ئوقۇيلى. بەلكى سەن
مەندىنمۇ بەكرەك ھاياجانلىنارسەن؟

ئۇ ئايالىنىڭ بىلىكىدىن تۇتۇپ ئۆيىگە قاراپ
سۆرەپ ئېلىپ ماڭدى.

ئىلھامنى شۇنچىلىك ھاياجانغا سالغان بۇ گېزىت
نۇرانىيەنى زادىلا تەسىرلەندۈرەلمىدى. ئىلھام ئايالىغا
سىنچىلاپ قاراپ تۇردى، ئايالى گېزىتنى كۆڭۈلسىز،
بىپەرۋا ھالدا ئوقۇدى: «ئايىغى ۋە قولى
تىنماس بۇ ئادەم 150 نەچچە تۈياق قوي، 20
نەچچە كالا، تۆت ئېتى ۋە بانكىدا بىر نەچچە
تۈمەن پۇلى بار خوجايىن بولۇشىغا قارىماي، ئورمان
لىقىنىڭ مالىيى، پارلاق ئىستىقبالىنىڭ كۈرەشكۈچىسى،
مۇھاپىزەتچىسى ئىكەن ...»، دېگەن گەپلەر ئىلھامغا
ھاياجان بېغىشلىيالمىغىنى بىلەن نۇرانىيەنىڭ دائىم
تۇرۇلۇپ تۇرىدىغان قوشۇمىسىنمۇ ئاچالمىدى. نۇرانىيە
گېزىتنى كامۇت ئۇستىگە تاشلاپ قويدى - دە، ئوقۇ-
ۋاتقان كىتابىنى ۋاراقداپ جىمجىتلا ئولتۇردى.

— قانداق؟ خۇشال بولغۇدەك گەپ يوقمىكەن؟ —
دەپ خاپا بولدى ئىلھام، — مەن توغرىلىق
يېزىلغىنى ئۇچۇن ساڭا خۇش ياقمىدى - ھە؟ ھېنىڭ
ئۇچ يىلدىن بېرىقى ئەمگىكىم، بۇندىن كېيىنكى ئارزۇ-
ئارمانلىرىم يېزىلغان ماقالە سېنى ئازراق بولسىمۇ
خۇشال قىلالمىدىمۇ؟ نۇرانىيە، مەن بۇ يەرگە بالىغا-

ئۇيغۇر كىتاب توربېتى www.uyghurkitap.com

ئىلىق كاتتا ئۆيۈ سالىمەن، باغ قىلىمەن، ماشىنا سېتىۋالىمەن، رۇس رومانلىرىدىكى ئاجايىپ داڭلار، چەت ئەل كىنولىرىدىكى ئىستىراھەتخانىلار مۇشۇ بىزنىڭ ئۆيىنىڭ ئورنىدا پەيدا بولىدۇ. بىلىمەن، سەن مېنىڭ ئوقۇۋتقۇچىلىقىنى تاشلاپ، باي بولۇش ئۈچۈن چۆلگە كۆچۈپ چىققىنىمغا نارازى، سەن دوستلىرىڭنى، بېرىش - كېلىش قىلىشىدىغان ئۇنىپەتلىرىڭنى ئەسلەيسەن. يەنە ئىككىسى يىل غەيرەت قىلساڭ ھەممىسى بولىدۇ. كىچىك ماشىنا بىلەن خالىغان دوستۇڭنىكىگە بېرىدەمدىلا بارالايسەن. مەن ساڭا ماشىنا ھەيدەشنىمۇ ئۆگىتىپ قويىمەن. بىز زامانىۋى دېھقان، مەدەنىي پۇقرا بولۇش بىلەنلا چەكلەنسەك بولمايدۇ. بىز يەنە قۇرغۇچى، ياراتقۇچى بولۇشىمىز كېرەك. كەلگۈسىدە بىزنىڭ بۇ توغراقلىق چوڭ شەھەر بولۇپ كەتسە، بىزنىڭ ئىنسانىيەت تارىخىدا ماگىلاندەك، ئاشىنگتوندەك ناممىز قالامدۇ تېخى. «ئىلھام موللاق شەھىرى» پەيدا بولمايدۇ دەپ كىم ئېيتالايدۇ؟ ئەمدى ئويلاپ باققىنا، سېنىڭ مېنى كەچ كىرگىچە قوي، ياغاچ، ئوت - چۆپ، شاخ - شۇمبىنىڭلا گېپىنى قىلىسەن، دەپ ئەيىبلىگەنلىرىڭ ھەققانىي بولۇپتىمۇ، بولماپتىمۇ؟ مەن ئۇلۇغ غايە ئۈچۈن كۆرەش قىلغۇچى جەڭچىمۇ - ئەمەسمۇ؟ ئەلۋەتتە جەڭچى، گەپ قىلمايسەنغۇ نۇرانىيە؟ ھەرقانداق گەپ بولسىمۇ ئېيتە، گەپ قىلماي مېنى قىينىغىچە تىللا، يۈزلىرىمنى مورلا!

«... چەكسىز تەكلىماكان قەدىمدە بىر چوڭ

شەھەرلىكەن، جەنۇبى خوتەندىن شىمالىي كورلىغىچە، غەربى يەكەندىن شەرقى چىڭخەي چېگرىسىغىچە بولغان بۇ يەر بۇك باغلىرى، دەريا كۆللىرى، ئاۋات شەھىرى بىلەن دۇنياغا تونۇلغان ئىكەن. شەھەرنىڭ بىر دەرۋازىسى ئاقسۇدا، يەنە بىرسى خوتەندە، بىرسى چەرچەن - چارقىلىقتا، يەنە بىرسى مۇشۇ ھازىرقى بىز تۇرۇۋاتقان يەردە ئىكەن، تۇر پادىشاھ (تۇران پادىشاھ)، ئەپراسىياپ (ئالىپ ئەرتۇڭا)، سىياۋۇش، كەيخىسراۋ، رۇستەم، بەرزۇ، جەھۇن ئوخشاش ئۆلمەس داستانلارنى ياراتقان قەھرىمان سەركەردىلەر مۇشۇ شەھەر ئۈچۈن جەڭ قىلىپ نام - شۆھرەتنى بۇگۈنگىچە قالدۇرۇشقان ئىكەن. بۇ شەھەرنىڭ ھۇنەر - كەسپىتە يېتىلگەن، ئەمگەكتە پىشقان پۇقرالىرى ئۆز قوللىرى بىلەن ئاجايىپ سەنئەتلىك بىنالار، باغ - ھەرەم، تەخت، قەسىرالەرنى، جاھانىنىڭ نە - نەلىرىدىن يىغىلغان كىتاب، ئالتۇن - جاۋاھىر، ئەسۋاپ - ئۈسكۈنىلىرى بىلەن تولغان مەدرىس، رەسەتخانە، شىپاخانا، سارايلارنى ياساشقان ئىكەن، لېكىن تەبىئەت ھادىسىلىرى بۇ سەلتەنەتلىك شەھەرنى قۇم بورانلىرى بىلەن خاراب قىپتۇ، دەريا - كۆللەر قۇرۇپ، پۈتۈن شەھەر ئادەملىرى، بايلىقى ۋە نەپەس - ئاۋازلىرى بىلەن قۇم ئاستىدا قاپتۇ - دە، قۇم ئاستىدىكى شەھەر خارابىسى ئۇستىدە نەچچە يىللاپ بوران ھۇۋلاپ، چاڭ - توزان ئۈچۈپتۇ ... ئاخىر بۇ جاي ھازىرقى تەكلىماكان (تەكتى ماكان) غا ئايلىنىپتۇ.»

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

«جاھان مەدەنىيەت خەزىنىسىنىڭ ئاچقۇچى تەك ئىماكاندا قۇمغا كۆمۈكلۈك. قاچانكى بۇ ئاچقۇچ تېپىلىدىكەن، ئۇ چاغدا ئىنسانىيەت ۋە ئۇنىڭ مەدەنىيىتى توغرىسىدىكى سىر - ھېكمەتلەر ئېچىلىدۇ.»

مانا بۇ مورگان ئىسىملىق بىر ئامېرىكا سۈزى ئىكەن. شەرقنى ئۆز تەپتى بىلەن ئىلمىتىپ تۇرغان بۇ سىرلىق ماكان بىزنىڭ يېنىمىزدا يېتىپتۇ. بىز ئۇنىڭ بېشىنى دەسسەپ تۇرماقتىمىز. ئىنسان ياراتقان پۈتۈن ماددىي بايلىق قۇمنىڭ تېگىدە چىرىپ تۈگىدى ياكى ئەسرارى تىلسىمغا ئايلاندى. لېكىن ئىنسانلار ياراتقان مەنىۋى بايلىقچۇ؟ ئۇ كۆمۈلمىدى، ئۇ بۈگۈن بىزنىڭ قېنىمىزدا ...»

بۇ گەپلەر كىمنىڭ؟ نۇرانىيەگە دۇنيانى تېخىمۇ سىرلىق قىلىپ چۈشەندۈرگەن كىم ئۇ؟ نۇرانىيەنى تىنچ - خاتىرجەم تۇرمۇشتىن يۇز ئۆرۈپ خىيالىي گۈزەللىك ئۈچۈن ئىنتىلىشكە دەۋەت قىلغان بۇ يىگىت نى كۆز ئۇيقۇغا كەتكۈچە ئەسلەش نېمىگە زۆرۈر بولۇپ قالدى؟ ئېھ ئىلھام، سەنمۇ بىر يىلىلىرى نۇرانىيە ئۈچۈن سىرلىق ئەپسانىدەك قىزىقارلىق ۋە كىتابتەك كۆكۈللۈك ئىدىڭ، ئۇ چاغلاردا سەن ئىلىم ھېكمەتلىرى، دۇنيا سىرلىرى توغرىسىدا نۇرانىيەگە قىزىق گەپلەرنى قىلىپ بېرەتتىڭ، خۇددى بىر مۇخلىس سىرلىق دىنىي جامەدە يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ ئۆزى «ئىختىدا» قىلىدىغان ئىمامنىڭ ئىسلام دىنىي ئەقىدىلىرى ئۈستىدە ئېلىپ بارغان «شەرھى - ھاشىيە» لىرىنى پۈتۈن ئىخلاس

بىلەن بېرىلىپ ئاڭلىنىدەك، نۇرانىيەمۇ ئىلھامنىڭ سۆزلىرىنى بېرىلىپ ئاڭلايتتى. ئۇ چاغلاردا ئىلھام نۇرانىيە ئۈچۈن بىر «جانلىق لۇغات»، «مۇكەممەل قامۇس» ئىدى. نۇرانىيە ئۆزى بىلمىگەن ھەممىلا سوئالغا بۇ «قامۇس» تىن جاۋاب ئالالايتتى. لېكىن يىللار ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى ئېتىقاد ۋە ھۇرمەت پەر-دىسىنى يىرتىپ تاشلىدى. «قامۇس» تولا ۋاراقلىنىپ سىرلىق خىسلىتىدىن مەھرۇم بولدى. ئۇنىڭ ۋاراقلىرىدىن نۇرانىيە ئىزلىگەن مەسىلىلەرگە جاۋاب چىقمايدىغان بولۇپ قالدى. يىللار ئۇلار ئارىسىدىكى تۈگىمەس سۆھبەتلەرنىمۇ ئېلىپ كەتتى. مانا شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئارىسىدىكى ئىناقلىقمۇ قۇمغا كۆمۈلگەن ھېلىقى شەھەردەك كۆڭۈلسىزلىكنىڭ چاڭ - توزانلىرى بىلەن كۆمۈلۈپ كەتتى. ئۇلارنىڭ سۆھبىتى ئاددىيلاشتى:

— يەكشەنبە بازاردىن نېمىلەرنى سېتىۋالىمىز؟

— كىتاب.

— نېمە؟ مەن بۇ چۆل - جەزىرىدە قىرائەتخانا ئاچاتتىممۇ؟

— ئانداق بولسا قوي - كالا سېتىۋېلىڭ ...

— نۇرانىيە بۇگۈن قىيىلغان شاخلارنى توشۇشۇپ بەرگىنە!

— ۋاقتىم يوق.

— نېمە؟ كىتاب شاختىن ياخشىمۇ؟ بىلىپ قوي، بىزگە نان بېرىدىغىنى كىتاب ئەمەس، شاخ - شۇمبا

بىلەن قوي...

— نۇرانىيە نەگە بېرىپ، ئويناپ كېلەي دەيسەن؟

— ھېلىقى سىز مۇئەللىمچىلىك قىلغان مەكتەپكە.

— نېمە مەن بىلەن قېرىشماقچىمۇسەن؟ مەن مەكتەپ دېگەن بىلەن مەگگۇلۇككە خوشلاشقان، باللارنىڭ ۋاك - چۈگى ھەرىنىڭ ئاۋازىدەك قورقۇنچلۇق. سەن مېنىڭ ئاغىنىلىرىمنىككىگە بارغىن.

— ياق، ئۇلارنىڭ غەيۋەتلىرى چۆل بۆرىسىنىڭ ھۇۋلىشىدەك سۇرلۇك...

بەس، بۇ كۆڭۈلسىز سۆھبەتلەرنى بىرمۇ بىر ئەسلەشنىڭ ھاجىتى يوق. نۇرانىيە ھېلىمۇ ئىلھامنىڭ ئايالى، مانا ئۇ تەكلىماكان قويىنىدىكى تۇغراقلىق ئارىسىدا، يەكەن دەرياسىنىڭ كەچكى كۆيىنى ئاڭلاپ ئېرى بىلەن بىر ياستۇقتا يېتىپتۇ. ئەر - ئايالارنىڭ ئەقىدە - ئارزۇسى ھاشقا بولسىمۇ ياستۇقى بىر بولۇۋېرىدۇ، بۇ بىرنەچچە مىڭ يىللىق چىنارەدەك يىلتىزى چوڭقۇر، شاخلاۋاتقان بىر ئادەتتى. بۇ ئادەتنى نۇرانىيە ھېچقاچان تەۋرىتەلمەيدۇ...

نۇرانىيە ئۇيقۇسىز كۆزلىرى بىلەن يېنىدا پۇشۇلداپ ياتقان ئېرىغا قارىدى. تۆپە تۆگلۈكتىن چۈشكەن ئاي نۇرىدا ئېرى تولىمۇ چىرايلىق، كۆركەم كۆرۈندى: قىڭراق بۇرۇن، قاپقارا قاش - كىرپىك، كەڭ پېشانە، تاتىراڭغۇ چىراي ... ئۇنىڭ نۇرانىيەنىڭ نازۇك بىلە-

كېيدىن چىك تۇتۇۋالغان. يوغان پەنجىلىك قولىنىڭ بۆرتۇپ چىققان تومۇرلىرى لوقشىپ تۇراتتى. بۇ قانـ لار ئۇنىڭ يۈرىكىدىن چىقىپ پۈتۈن بەدىنىنى ئايلـ نىدۇ. ئۇلارمۇ خۇددى ئىلھام توغراقلىقتىكى بىرلا يولـ نى ھەر كۈنى ئايلانغانغا ئوخشاش. ئىلھامنىڭ بەدـ ىنىنى تىنىمسىز ئايلىنىدۇ. بۇ لوقشىپ تۇرغان قانمۇ بەدەن ئىگىسى ئىلھامدەك بىرلا پەددىگە توۋلايدۇ. مانا مۇشۇنىڭ ئۈزىلا كۆكۈلسىزلىك ۋە زېرىكىشنىڭ مەنبەسى.

نۇرانىيە تەتۈر ئۆرۈلدى - دە، ئۇخلاپ قالدى.

ئۇ چۈش كۆردى: بىر ئاجايىپ بوران تەكلىماكان قۇملىرىنى ئاسمانغا كۆتۈرۈپ ئېلىپ چىقىپ كېتىپتۇـ دەك. خۇددى چۈمپەردىسى ئېچىلغان ياش كېلىنـدەك تەكلىماكان قۇمى پەردىسى ئاستىدىن چىراي ئېچىپ، جاھانغا كۈلۈپ قاراۋاتقۇدەك. مىڭ يىللاپ ئۇخلىغان شەھەر ئالتۇن ھەللىك بىنا، مەقبەرە، كۈنگۈرىلىرى بىلەن كۈن نۇرىدا يالتىراپ پۈتۈن شەرق ئاسمىنىغا ئالتۇن نۇر تارقىتىپ تۇرغۇدەك. سېرىق چاچ، قارا بۇدۇر چاچ، سەللىلىك، سەرپايلىق ۋە ياغلىقلىق ھەر خىل ئادەملەر سەپ - سەپ بولۇپ بۇ شەھەرگە قاراپ كېتىۋاتقۇدەك. ئەتراپ قالۇن، غېجەك، راۋاب، داپتىن پەيدا بولغان يېقىملىق ساداىدىن جانلانغان، پۈتۈن دۇنيانىڭ ھەممىلا يېرىدىن كېلىشكەن يېگىت - قىزلار دولان ئۈسۈلى ئويناۋاتقۇدەك. نۇرانىيە ئاشۇ ياشلار

ئىچىگە تەلپۈنۈۋاتقۇدەك. ئىلھام ئۇنىڭ پۈتلىرىغا يامىشىۋېلىپ ماڭغۇزمايۋاتقۇدەك:

— تەكتى ماكانىڭ ئاچقۇچى تېپىلدى، مېنى قويۇۋېتىڭ، ئىلھام!

— ياق، مەن سېنى چۆلگە ئېلىپ كېتىمەن!

— قۇيۇۋېتىڭ، مەن ياشلار بىلەن ئۇسسۇل ئوينايمەن!

— مانا ساڭا ئۇسسۇل، مېنىڭ تايىقىم، مېنىڭ مۇشتۇمىلىرىم سېنى راسا ئوينىتىدۇ!

ئىلھام نۇرانىيەنى قۇمغا يېقىتىپ ئۇرۇۋاتقۇدەك، دەسسەۋاتقۇدەك، مانا ئۇنىڭ ئاياغلىرى نۇرانىيەنىڭ يۈرىكىگە توغرىلاندى!

— ۋاي خالايىق!

ئۇ چۆچۈپ ئويغاندى. ئۇنىڭ يۈرىكى كۆكرىكىگە پاتماستىن تېپىچەكلىمەكتە. ئۇنى قارا باسقان: بۇ قارا ئىلھامنىڭ ئېغىر پۈتلىرى ئىكەن. ئۇ نۇرانىيەنى ئېغىر، يۇڭلۇق يانپاشلىرى بىلەن بېسىۋاپتۇ.

— تارتىڭ، پۈتىڭىزنى، تارتىڭ دەيمەن. ئوغلاقنى چاتلىغاندەك قىلىپ ... مەن نېمىتىم سىزگە!...

نۇرانىيە ئىلھامنىڭ پۈتلىرىنى ئىتتىردى. ئىلھام ئويغاندى:

— نېمە بولدۇڭ، نېمىگە ئۆنىدەرەيسەن؟ بوران چىقىۋاتىدۇ، قورقما، ئۆيىمىزنى ئەكىتەلمەيدۇ. توغراق لىق بىزنى مۇھاپىزەت قىلىدۇ. ئۇخلا، نېمىگە زوكۇزىيىپ ئولتۇرۇۋالدىڭ؟

— قورقۇۋاتسەن، ئىلھام.

— نېمىدىن؟

— بىر دۆۋە قۇم كۆچۈپ كېلىپ ئۆيىمىزنى بېسىۋالىدىغاندەك قىلىدىغۇ؟

— بىكار گەپ، قۇملار كۆچمەيدۇ. قۇم دۆڭلىرىنى كرانلار بىلەنمۇ قىمىرلىتالمايسەن.

— تەكتى ماكان شەھرىنى ئەجەب قۇم بېسىۋاپتىكەنغۇ، ئەمسە؟

— ئۇ دېگەن ئۆتمۈش. يەر شارىدا چوڭ ئۆزگىرىش بولۇۋاتقان مەزگىل. ھازىر دېگەن يەر شارى تۈرغۇن، چوڭ ئۆزگىرىش ئاسانلىقچە بولمايدۇ، قورقما، يەر شارىنىڭ يوقىلىشىغا يەنە تېخى 50 مىليارد يىل بار. ئاڭسىچە ئىنسانلارمۇ باشقا پلانېتىلارغا كۆچۈپ بولىدۇ. يات، ئۇخلا، بوراندىن نېمە قورقىسەن، بوران دېگەن مەن ئۇچۇن ئانامنىڭ ئەللىيىدەك يېقىملىق، ئۇخلا نۇرانىيە!

ئىلھام كۆچلۈك قوللىرى بىلەن ئايالىنى يوتقانغا ئېلىپ كىردى...

— قويۇۋېتىڭ، چىشىمغا تەگمەك دەيمەن، توختىغىنە، سىزدىن سورايدىغان گەپ بار!

— ھە، سۆزلە!

— سىز تەكتى ماكانغا راستلا ئۇچىكىرىلەپ كېتىپ ھېلىقى شەھەر خارابىسىنى كۆردىڭىزمۇ؟

— كۆردۇڭمۇ دېگىنىنى؟ ئۇچ كۈن شۇ يەردە توغراق سۆيىنى ئىچىپ، زاغرا غاجاپ ياتقان تۇرسام!

— نېمە قىلدىڭىز ئۇ يەردە؟

— قاسىمەك تازىنىڭ گېپىگە كىرىپ ئالتۇن تاغىمىز دەپ قۇم كولىدۇق خوتۇن، ھەي، ئۇنى سورىمايلا قوي، قۇمغا كۆمۈلۈپ قالغىلى تاسلا قالدۇق.

— قانداق قىلىپ؟

— قۇمدا ئۇخلىدۇق. ھېلىمۇ ياخشى ئەك ئېگىز دۆڭگە چىقىپ كۆيۈپ تۇرىدىغان قۇم ئۈستىدە ئۆسكەن قومۇشلۇقتا ئۇخلىغىنىمىز، ئەتىگەنلىكى قوپساق بىر چاغىمىزدا قېلىنلىقىتا قۇم بېسىۋاپتۇ. باشقا يەردە ياتقان بولساق، قۇم ئاستىدا قالاتتۇقكەن.

— راستلا ئۇ يەردە خورازلار چىللاپ، ئىتلار ۋاۋشامىدىكىنا!؟

— ئىتنىڭ ۋاۋغىنىنى ئاڭلىمىدىم، ئەمما خورازلار چىللاشتى. بۇلار قەدىمكى شەھەر قۇمغا كۆمۈلگەندە سالامەت قالغان توخۇلارنىڭ نەسىللىرى...

— توخۇمۇ نەچچە مىڭ يىللار ياشامدۇ، قانداق ياشايدۇ؟

— دېگەن گېپىنى، ئالقات، چۈچۈك بۇيا ئۇرۇقى... ئۇلار يەيدىغان دان كۆپ تۇرسا نېمىشقا ياشىيالمايدۇ...

— ھەيتاكەي... قىرغاۋۇل ئەمەستۇ؟

— قىرغاۋۇل بىلەن توخۇنىڭ پەرتىنى قالتىس بىلىمىز بىز. قىرغاۋۇل خورىزى ئۇزۇپ - ئۇزۇپ، تۇزلا چىللايدۇ. توخۇ دېگەن سوزۇپ - سوزۇپ ئەگىتىپ چىللايدۇ - يا. ئۇخلا دەيمەن، پەنە نېمىگە چەكچە

يسەن؟

— ئالتۇن تاپالمىغان بىلەن باشقا نەرسىلەرنىمۇ تاپقانسىلەر؟

— تاپتۇق. ئەسكى - تۈسكى دائتلاشقان بىر نەرسىلەر، تاشلار، ساپال سۇنۇقلىرى، فارفورلار ... سۇنۇق ياماقلا يارىمايدىغان نەرسىلەر... ئۇخلا دەيمەن، قارا، بوران ئەدەۋاتىدۇ!...

— ئەدىسۇن، كۆمۈلۈپ قالغان شەھەرنى يالىڭاچلىسۇن!...

ئەتىگەنلىكى نۇرانىيە شەرق قىزارغانىدا تالاغا چىقتى. كېچىچە ئۇلارنىڭ ياغاچ ئۆيىنى تىترىتىپ گۈركىرىگەن بوران توختىغان، ئۇلارنىڭ ئىشكى ئالدىدىكى قەبرى توغراق يېقىلغان. ئۇنىڭ يېنىدا بىرلا كېچىدە ئۆڭي بىلەن تەڭ بىر قۇم دۆۋىسى پەيدا بوپتۇ. ئۇلارنىڭ تونۇرى قۇمغا يېرىم كۆمۈلۈپتۇ. باشقا يەرلەر كۈندىكىدىن پاكىز، سۈزۈك بولۇپ، ئىلھام ئىتلىرىنى ئەگەشتۈرۈپ ئورمانىنى ئارىلىغدىلى كېتىپ قاپتۇ، ئۇ بوراندا يېقىلغان توغراقلىرى بىلەن قۇمدا كۆمۈلگەنياش كۆچەتلىرى توغرىسىدا كۆكۈلسىز خەۋەرلەرنى ئېلىپ كېلىدۇ. مەيلى، ئۇ شۇنداق قىلسۇن.

نۇرانىيە بولسا بورانلىق كېچىدىن كېيىن، تۈپە شاخلىرى قۇيۇلۇش نۇرىدا يېلىنجاۋاتقان ئورمانىنى ئارىلاپ شەرق تەرەپكە قاراپ يۈگۈردى. ئۇ يالىڭاياق، كۆڭلەكچان. ئۇ خۇددى باغلاقتىن قاچقان ھوزىنىنى تۇتماقچى بولغاندەك تېز يۈگۈرەيتتى. ئۇ بەزىدە مۈ-

www.uyghurkitap.com

دۈرۈپ يىقىلىپ، بەزىدە ئولتۇرۇپ دەم ئېلىۋېلىپ شەرقتە قاراپ يۈگۈرۈۋەردى. بەزى يەرلىرى قويۇق، بەزى يەرلىرى تاقىراڭ ئورمانلىق ئۇنىڭغا تونۇش، ئۇ توغراققا تېرەك ئۇلاش، شاخ قىيىش، چۆپ ئورۇش ئىشلىرى بىلەن بۇ يەرلەردە بولغان، ئۇ ئىلھام بىلەن بىللە يۈرۈپ نۇرغۇن قېرى توغراقلارغا ئىسىم قويغان...

كۈن ئارغامچا بويى ئۆرلىگەندە، ئۇ قۇم تاغ باغرىغا ياماشتى. قۇم تاغ — كۈلرەڭ، سارغۇچ قاتلاملىق، بەزى جايلىرى تاشقا ئايلانغان، بەزى جايلىرى تالقاندەك يۇمشاق قۇم تىزمىسى، ئېگىزلىكى 70 — 80 مېتىر كېلىدىغان بۇ ئەڭ چوڭ قۇم دۆۋىسىنى ئۇلار قۇم تاغ دېيىشىدۇ. ئۇنىڭ چوققىسىدا كۆركەم توغراقلار، ياپيېشىل قومۇشلار بار. قۇم تاغ چوققىسىدا ئۆسكەن قومۇش ئۆمۈر بويى سۇ كۆرمەيدۇ. لېكىن ئۇ بېلىق كۆللىرىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى كۈنجۈرە ۋە خىمىيىۋى ئوغۇت بىلەن ئاينىغان قومۇشلاردىن قېلىشمايدۇ، ئۇنىڭ غوللىرى سۇ قومۇشلىرىنىڭكىدىن مەزمۇت، چۈنكى ئۇ چۆل بورانلىرى بىلەن ئېلىشىپ پىشقان...

نۇرانىيە قۇم تاغنىڭ ئەڭ ئېگىز چوققىسىغا چىقىپ شەرقتە سۇنايلىنىپ ياتقان چەكسىز قۇملۇققا قارىدى: تەكلىماكان تېخىلا ئۇيقۇدا، ئاخشامقى بوران ئۇنى ئويغىتالماپتۇ، چۈشىدە كۆرگەن بوران چىقسا بولماسمىدى! بوران ھەممىنى ئويغاتسا، قەدىمىي شەھەر قۇم ئاستىدىن باش كۆتۈرۈپ، ئۇيقۇسىنى تاماملاپ، كېرىلىپ راھەتلىنىپ مۇنۇ بىز ياشاۋاتقان جاھانغا قارىسا، ئىنسانىـ

يەت مەدەنىيەتنىڭ خەزىنە ئاچقۇچى تېپىلسا، نۇرانىـ يە تەكلىماكان تەنتەنىسىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرسە، ھېلىقى دۇنيانىڭ ھەممە يېرىدىن كېلىشكەن ئادەملەر بىلەن بىللە دولان ئۇسسۇلى ئويناشقا قاتناشسا...

سىرلىق تەكلىماكان قۇياش نۇرىدا نۇرلانىدى، ئۇنىڭ ئۇپۇق سىزىقى بىلەن تۇتاشقان قۇم دۆڭلىرى خۇددى راھەتلىنىپ كۆشەپ ياتقان تۆگىلەر پادىسىغا ئوخشايدۇ. بىر يەرلىرى كۇلرەك، بىر يەرلىرى سارغۇچ، بىر يەرلىرى كۇموشتەك ئاپئاق - يالتىراق كۆـ رۈنىدىغان تۇزلەڭلىكلىرى قىزىل، يېشىل، بىنەپشە، سېـ رىق، ھال... نۇرلارنى چاقنىتىپ تۇرىدۇ. ئۇلار يەر شارىنىڭ كۆكسىدىكى مەرۋايىت، دۇردانە. جاۋاھىر، زەرمارجانلار. شەرقە سىنچىلاپ قارىسىڭىز، سىمابىتەك يالتىراق بىر خىل گاز ئېقىمى جەنۇبتىن شىمالغا ئېـ قىپ، يۇپقا تۇمان پەردىسى ئىچىدە غىلىلداپ تۇرـ دۇ. شەرقە قاراپ راۋان ئېقىۋاتقان تارىم دەرياسى بويىدىكى چەكسىز ئورمانلىق بولسا، كېچىچە چىقىقان بورانىنىڭ ئاۋازىدىن چارچىغان بولسا كېرەك، جىمـ جىت سەھەر ئۇيقۇسىنى باشلىغان... نەلەردىدۇر قىرـ غاۋۇل خوردىزى چىللىماقتا...

— نۇرانىيە، نۇرانىيە سارىڭ بولدۇڭمۇ؟ ماڭ،چاي تەييارلا، مەن پاقلانىمۇ تەييارلاپ قويىدۇم. بىلەمـ سەن، بوراندا يىقىلغان توغراقلارنى ئەرزان باھادا سېـ تىپ بەرگىلى باشلىقلار كېلىدۇ، چاسا مەيدانىنىڭ ئۆزـ دىلا 86 تۇپ چوڭ توغراق يىقىلىپتۇ. دەر-

www.uyghurkitap.com

يا ياقىسى، قاراڭغۇلۇق، بەش داۋان تەرەپلەرگە بار-
مىدىم تېخى، ئىش قىلىپ، بىرەر يۈز تال خەپۈتتى،
جەگە، ۋاسا، شاخ - شۇمبا دېگەنگە تىندۇق خوتۇن.
ئىككى قەۋەتلىك، ئاستى - ئۈستى بولۇپ ئون ئېغىز-
لىق ئۆي پۈتتى، ئىلھام موللاق شەھىرىنىڭ بىرىنچى
ئۆيىگە ئۇل قويۇلدى دېگەن سۆز. ماڭ خوتۇن، بۇت-
تەك ئولتۇرماي، راسكالىقىڭنى قىل دەيمەن.

— ياق، ئۆزىڭىز قىلىڭ!

— نېمە؟ سەن نېمە قىلىسەن؟

— مەن خىيال قىلىمەن!

— نېمە خىيال؟ مەن سىنى ئاشنىسى توغرىلىق
كۈن بويى خىيال قىلسۇن دەپ خوتۇنلۇققا ئالغانمۇ؟
قولۇمغا قول، پۇتۇمغا پۇت بولسۇن، خىزمىتىمنى قىل-
سۇن دەپ ئالغانمەن! ماڭ دەيمەن، بۈگۈن تېپىلغۇسىز
پۇرسەت!

— ماڭىمۇ تېپىلغۇسىز پۇرسەت!

— سەن نېمە قىلماقچىسەن؟

— بوراندىن كېيىنكى تەكلىماكاننى كۆرىمەن!

— نېمىسىنى كۆرىسەن؟

— قەدىمكى شەھەرنى كۆمۈپ تاشلىغان بورانـ
لار ئۇنى جەزمەن ئۆزى ئاچىدۇ. قانچىلىك ئاچىدىكىن،
نېمىلەرنى يەر بېتىگە چىقاردىكىن، شۇلارنى كۆرىمەن!

— ساراڭ بولدۇڭمۇ، خوتۇن؟

— كۆردىڭىزمۇ، قۇملۇقلارنىڭ بېتىدە ئالتۇن، مەر-
ۋايىت، ئېسىل تاشلار يالتىراۋاتىدۇ. مەن بېرىپ ئۇ-

لارنى تېرىپ كېلىمەن. كىم بىلىدۇ، ھېلىقى ئاچقۇچ بۇگۈن يەر بېتىگە چىقتىمۇ تېخى!

— ئالجىپسەن، ساراڭ بوپسەن، ماڭ شەقىقە، تولا جۆيلىمەي ماڭ!

ئىلھام ئايالىنىڭ قولىدىن شۇنچىلىك قاتتىق تۇتتىكى، ئۇ بەلكى ئورمانلىقتىكى ياۋا شاخلارنىمۇ بۇنچىلىك چىڭ تۇتمىغان بولغىيتتى. ئۇ ئايالىنى شۇنداق قاتتىق سىلكىپ سۆرىدىكى، ئايالى ئۇنىڭ نەزەرىدە تونۇرغا قالايدىغان شاخ - شۇمبىغا ئايلىنىپ قالدى. بايىلا ئايال كىشىنىڭ يالىڭاياق پۇتىنىڭ ئىزى چۈشكەن يۇمشاق قۇم ئۈستىگە ئەمدى شۇ ئايالىنىڭ بەدەن ئىزى — ئارزۇلۇق يۈرىكى تىنىمسىز تىپىرلاۋاتقان گەۋدىسىنىڭ ئىزناسى چۈشتى. نۇرانىيەنىڭ چاچلىرى چۈۋۈلدى، قوللىرى بوغۇلدى، يامپاشلىرى سۈرۈلدى. ئۇ ئازاب بىلەن ئىڭراپ يېلىندى:

— ئىلھام، مېنى ئۆلتۈرەمسىز؟

— مەن ساڭا بۇندىن كېيىن كىتاب ئوقۇغۇزمايمەن، ئىلىم توغرىسىدا، ھېلىقى مۇخبىردەك زامانىمىزنىڭ دونكىخوتلىرى توغرىسىدا سۆزلەشكە، ئويلاشقا رۇخسەت قىلمايمەن. بىز بۇ چۆل - جەزىرىگە پۇل - دۇنيا، بايلىق - پاراغەت ئىزلەپ كەلگەن. ھەرگىزمۇ ئىلىم، مەدەنىيەت توغرىسىدا خىيال قىلغىلى، ئىستىقبال توغرىسىدا سۆزلىگىلى كەلمىگەن، ماڭ! ماڭمىساڭ شاختەك سۆرەيمەن، ئوتۇندەك پارچىلايمەن!

— مەن ئادەممەن!— نۇرانىيە ئېرىنىڭ قوللىرى

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

دىن سىلكىنىپ بوشاندى، قەددىنى رۇسلىدى، — مەن ئادەممەن، ئۆز ئىستىقبالىم ئۈچۈن كۈرەش قىلالايمەن!

— ئىستىقبال؟ نېمە ئۇ؟ بىلەمسەن، ئىستىقبال، غايە، بەخت دېگەنلەرنىڭ ھەممىسى پۇل، پۇل بولمايدىكەن سېنىڭ ئاۋازىڭ، كۆز نۇرىڭ، بەدىنىڭدىكى قېنىڭمۇ تۆگەيدۇ، مەن سېنى باشقىدىن ئوقۇتسەمەن: خىيال ئۈچۈن يالىڭاياق يۈگۈرۈشكە بولمايدۇ. بۇ بىر نادانلىق، سارائىنىڭ ئىشى، يالىڭاياق يۈگۈرۈشكە توغرا كەلسە، بىرلا نەرسىگە — پەقەت پۇلغىلا يۈگۈرۈشكە بولىدۇ. مانا بۇ ھايات بىلىمى، ئىنسان ھەققىدىكى ھەقىقەتنىڭ يەكۈنى — جەۋھىرى!

بوراندىن كېيىنكى ئورمانلىق غەمسىز يۈرەكتەك قۇپقۇرۇق، غايىسىز قەلبتەك جىمجىت ئىدى. بۇ ئورمانلىقنىڭ يەكەن دەرياسى بىلەن تۇتاشقان تەرىپىدە بۈگۈن كەچكىرگىچە ماشىنىلار گۈركىرىشىپ، ئادەملەر شاۋقۇن — سۈرەت سېلىشتى: ئۇلار ۋارقىراشتى، كۈلۈشتى، ناخشا ئېيتىشتى، خۇشاللىقتىن بىر — بىرىنى ئەپسانە تىللار بىلەن تىللاشتى، بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئىلھام مولاقىنىڭ ئۆيىدە، ھويلىسىدا، بېغىدا ۋە ئورمانلىردا بولدى. ئادەملەر ئىلھام مولاقىنىڭ پاقىلان گۆشى، ئىسسىق نان، سامسىلىرى، ھاراق — پىۋىنىرى بىلەن مېھمان بولۇشتى. ئۇلار ئىلھامنى بايلىقى، پاراسىتى، جاسارىتى، پىلانلىرى بىلەن ماختاشتى، تەبرىكلەشتى. ئۇنىڭغا تېخىمۇ زور ئۇتۇق، بەخت، بايلىق تىلەپ رومكا كۆتۈرۈشتى، چۆل ئورمان ئىچىدىكى يالـ

غۇز ئۆيده چىلىنىۋاتقان ساز، ئېيتىلىۋاتقان ناخشا، ئويـ
نىلىۋاتقان ئۇسسۇللاردىن خۇشال بولمىغان مېھمان يوق.
ئىلھام موللاق بولسا، ئەتىسىگەنكى ئايالى بىلەن قىلىغان
ماجىرانى پۈتۈنلەي ئۇنتۇغان. ئۇ مېھمانلىرىنى رازى
قىلىش ئۈچۈن چالا مەست بولۇۋېلىپ بىرده پىيادە،
بىرده ئاتلىق چېپىپ يۈرمەكته. ئۇنىڭ قەلبى بۈگۈنكى
تەنتەنە، ئەتىكى غەلبە، كەلگۈسىدىكى ئامەت - پېشا-
نە خۇشاللىقى بىلەن شادلانغان، ئۇنىڭغا ھايات كۆـ
كۈللۈك، توغراقلىق ئاۋات، دەريا بويلىرى دۇنيانىڭ
ھەممە يېرىدىن گۈزەل، يورۇق بىلىنمەكته ئىدى.

لېكىن خۇشاللىق بار يەرده خاپىلىقمۇ بولىدۇ.
بۇمۇ خۇددى يورۇقلۇق بار يەرده، سايە - گۈڭگىلىق
بولغاندەكلا بىر ئىش. بۇ خاپىلىق يالغۇزلا نۇرانىيەگە
مەنسۇپ: ئۇنىڭ قەلبى ئازاب، ئەلەم ۋە خۇرسىنىش
ئىچىده پۈچىلانماقتا. كۆز ياشلىرى بولسا بېلىق كۆزى
قىلىنغان قەدەھتىن تامچىلىغان شارابتەك داۋالغۇپ
تۆكۈلمەكته. ئۇنىڭ تۇيغۇسىغا نە تەنتەنە سادالىرى، نە
مېھمانلارنىڭ خۇشامەتكۈيلۈق بىلەن يۇغۇرۇلغان تات-
لىق گەپلىرى، نە مەستلىكىدىن شەھۋەت ئىشتىھاسى ئۆر-
لىگەن مەمەدانە يىگىتلەرنىڭ قانات سۆرەپ ئېيتىشقان
ئىشق - مۇھەببەت قوشاقلىرى... ئۇمۇمەن ھېچنېمە
كىرمەيتتى. ئۇنىڭ خىيال كەپتىرى يىراق يەرلەردە:
قىزىقارلىق گەپلەرنى قىلىشىدىغان ئادەملەر، ھايا تنى ئۆز-
گەرتىش، تەبىئەتنىڭ سىرىنى ئېچىش ئۈچۈن ھەر-
كەت قىلىپ يۈرگەن ياشلار، باللار بىلەن ئاۋاتلاش-

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

قان شەھەرلەر، سىرلىق تەكلىماكان، قارلىق تەڭرىتاغ، كوئېنلۇن، مىسلىسىز ئىزلار چۆشۈپ، قانلار تۆكۈلگەن يىراق جۇڭغار—ئالتاي... ئومۇمەن، ئىنسانىيەت ياشاۋاتقان ۋە ياشاپ ئۆتكەن يەرلەرنىڭ سۈزۈك ئاسمىنىدا پەرۋاز قىلىپ يۈرەتتى...

— نېمىگە تۇتۇلۇۋالدىڭ، مېنى بىلمەيدۇ دەمسىنا؟ دولقۇننى چاقىرمىدىم، شۇنىڭغا خاپىسەن. سەن بۇزۇلدۇڭ، مەندىن چاندىڭ، مېنى قېرى، سەت كۆردۇڭ، لېكىن مەن ئاڭلىق ئادەممەن، ئۇرمايمەن، تىللىمايمەن.

—ئاڭلىق ئادەم كىشىگە قارا چاپلىمايدۇ!

— نېمە، قارا؟ راست گەپ قىلىش قارا چاپلاش ئەمەس، سېنىڭ ئېسۇ - خىيالىڭ دولقۇندا، بولمىسا نېمىشقا مېنىڭ مېھمانلىرىمغا قاپاق ئاچمىدىڭ؟ بىلەمسەن، بۇلار ھەقىقىي ئادەملەر. ماڭا 130 تۇپ يىقىلغانتوغراقنى شاخ - شۇمبا باھاسىدا بېرىۋەتتى. مەن ئەتىلا بازارغا كىرىپ ئۇستىلارنى باشلاپ چىقىمەن. شۇنداق ئاجايىپ ئۆي سالايلىكى، سەن بۇ ئۆيگە خۇددى 100 يىللىق چىنارغا زەنجىر بىلەن باغلانغان دېۋىدەك، مىدىر - سىدىر قىلالماس بولۇپ باغلانغىن. بىلىپ قوي، گىلەم زاۋۇتىغا ئون پارچە گىلەممۇ بۇيرۇتۇپ قويمەن. «ئىلھام موللاق شەھىرى» نىڭ تۇنجى ئۆيى خان ساراىيىدەك ياسالسۇن. ئايال دېگەن چۈشەن، گۈزەل ئۆي ھەسەل شىرنىسى، ئايالالارنىڭ گۈزەل ئۆيگە تۇمشۇقى تەگمەسۇ، چاپلىشىپ قالىدۇ...

ئۇلار مۇشۇ سۆھبەتلەر بىلەن مېھمانلار ئۇزىغانغا

دىن كېيىنكى كېچىنى ئاخىرلاشتۇردى.

ئىيۇلنىڭ ئاخىرلىرى دەريا قىنىغا پاتماي قالىدۇ؛ ئۇ كۈندۈزلىرى ھېچنەرسە كۆزىگە كۆرۈنمەيدىغان، بۇرنى كۆپكەن يىگىتكە ئايلىنىدۇ - دە، ئىككى قىرغاقنى سىلكىپ - نوقۇشلاپ، مەستلەردەك ماڭىدۇ. ئۇنىڭ ئاۋازىدىكى ھەيۋە قەپەزدە زېرىككەن ئارسلاننىڭكىدەك، ئۇنىڭ رەڭگى كىشىنى مەست قىلغۇچى موڭغۇل بوزىسىدەك بولۇپ قالىدۇ - دە، قىرغاقتا تۇرۇپ ئۇنىڭ ئالدىراقسان، تەلۋە ئېقىنىغا قارىساڭ بېشىڭ قايىدۇ، تېنىڭ شۈركىنىدۇ، كۆزۈڭ قامىشىدۇ. قىرغاقلاردىكى بىھېساب تال - توغراقلارنىڭ ئۇنىڭغا ئېگىلىپ تازىم قىلىشلىرىنى كۆرسەڭ، سېنىڭمۇ ئۇلارغا قېتىلىپ، رىتىم بىلەن تازىم قىلغۇڭ كېلىدۇ. ئۇنىڭ مۇشۇنداق ساھىبقىران چاغلىرىدا ئېيتقان ناخشىلىرىنىڭ مەنىسىنى بىلگۈڭ، ئۇنىڭغا قېتىلىپ، ۋارقىرىغىڭ؛ ھايات، ئىنسان ۋە ئۇلارنىڭ سىرلىرى ھەققىدە ناخشا توقۇغۇڭ كېلىدۇ...

نۇرانىيە قىرغاقتا تۇرۇپ، ھەيۋەتلىك دەرياغا ئۇزاق قارىدى. يېڭىدىن يېڭى قاينام، چۆگىلىمەچ دولقۇنلارنى پەيدا قىلىپ، ئانا تۇپراقنى قانغۇچە سۆيۈپ ئالدىراپ ئېقىۋاتقان دەريا سۈيى نېمە دەيدىكىن؟ «سەنمۇ ئاق، گۈزەل كۆل بولغۇچە، بۇزغۇنچى ئۆستەڭ بول» دەمدىكىن؟ «سۆيگۈنىڭ قىممىتى ھەرىكەت - ئېقىندا، بىز ئاقمىغان بولساق ھايات كۈلمەيتتى، تەبىئەت ياشنىمايتتى، ئانا يەرمۇ موزىيىغا ئىۋىغان سىـ

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

يەردەك ئۇيۇپ بەرمەيتتى. سەنمۇ ئاق، قەيەردە سەر-
ھېكمەت بولسا شۇ يەرگە قاراپ ئاق، ھاياتنىك لەز-
زىتى ئېقندا...» دەمدىكەن - ياق...

دەريانىك تونۇش ئاۋازى، تونۇش دولقۇن، تو-
نۇش ئۆركەشلەر نۇرانىيەنى سىرلىق بىر دۇنياغا-
ياتقان ئىنسانلار ئۈچۈن زۆرۈر لېكىن قىممەتلىك بول-
غان بىر يېڭى قاتلىمغا دەۋەت قىلماقتا. ئۇنىڭ ئىن-
سانلارغا نېمىلەرنىدۇر سۆزلىگۈسى، مۇنۇ دەريادەك چۈ-
قان - سۇرەن سېلىپ كۆڭلىگە پۈككەنلىرىنى ۋارقىرا-
غۇسى كېلەتتى. بىر ئۆمۈر بۇرۇختۇم بولۇپ، تەغدىر-
نىڭ قارا تامغىسى بېسىلغان «ئايالللىق بۇرچ» نى
قوغدىسۇنمۇ؟ ئۆزىنى زورمۇ زور يالغان «ساداقەت»،
«پاكلىق» نىقابى بىلەن چۈمكەپ ئازابلىسۇنمۇ؟ ئۇ ئىن-
سانلار بەھرىمەن بولۇشقا تېگىشلىك بولغان ھەممىلا
نېمىدىن بەھرىمەن بولۇشقا ھوقۇقلۇق. شۇنداق تۇرۇپ
يەنە نېمىشقا ئۆز نېسىۋىسىگە قول سوزالمايدۇ؟ ئۇ نې-
مىشقا ئۆز خاھىشى - ئىرادىسىنى ئۆز ھاياتىنىك مې-
غىزى قىلالمايدۇ؟ دۇرۇس، ھايات بېقىندىلىق، يۆلە-
نىش. بويسۇنۇشلارنى ردت قىلمايدۇ. لېكىن ھەرقان-
داق بىر سودىنىك پايدا - زىيىنى بولغىنىدەك، يۈقە-
رقى ئاتالمىلار ئىستېمال قىلىنغاندا ئۇنىڭ بەدىلىگە
بىر نېمىگە ئېرىشىش زۆرۈرىيىتى؟ شۇنىڭ ئۈچۈن ئىنسان
دەريادەك ھەركەتچان، قۇم ئۈستىدە ئۆسكەن قومۇش-
تەك ئۇمىدۋار ئەمەسمۇ؟!

— نۇرانىيە، مەن ئۇستا باشلاپ كېلىمەن، سەن

تەييارلىق قىل، ئەمدى بىزنىڭ تۇرمۇشىمىز ئۆزگىرىدۇ بىز ھايات پەلەمپىيىنى دەسسەپ يېڭى قاتلامغا كۆتۈرۈلىمىز، ماڭ تەييارلان!

ئىلھام موللاق كەچقۇرۇن راستلا ئون نەچچە ئادەم باشلاپ كەلدى. ئۇ ھاياجان ۋە خۇشاللىق بىلەن ئۆيگە كىردى - دە، ھاڭ - تاڭ قالدى: ساندۇقلار ئوچۇق، ئايالىنىڭ كىيىملىرى يوق ئىدى. تامغا چاپلاغلىق تەقدىرنامە ئۇستىدە دۇم ياتاتتى. ئىلھام تەقدىرنامىنىڭ كەينىگە يېزىلغان مۇنداق گەپلەرنى ئوقۇدى: «خەير - خوش ئىلھام، ناھايىتى ئەپسۇس. مەن سىزنىڭ پەيدا بولغۇسى شەھرىڭىزنىڭ پۇقرالىرى بولالمايدىغان بولدۇم. مېنى ئىزلىمەڭ، كۆتمەڭ، نەگە ماڭغانلىقىم ئۆزۈمگىمۇ مەلۇم ئەمەس...»

— ئىزلەيلى! — دېيىشتى ئۇستىلار خەتكە قايتا-قايتا قارىشىپ چىقىپ، — نەگە كېتەتتى، چۆلگە قاچىدىغان بۇرە كۆچۈكى ئەمەس، ئۇ ئادەم!

لېكىن ئىلھام دەريا بويىدا ئون - تىنىسىز زوڭزىيىپ ئولتۇراتتى، ئۇنىڭ كۆزلىرى نەم قۇم ئۇستىدىكى ئايىغ ئىزىغا تىكىلگەن. ئىز ئۇنىڭغا تونۇش، ئۇ كۆز ياشلىرىنى سۈرتۈپ، ئىز ئىگىسىنىڭ ئىسمىنى يادلىدى:

— نۇرانىيە!

ئۇنىڭغا جاۋابەن دەريا ھەيۋەتلىك گۈركىرىدى. تارىم ئالدىراپ ئاقماقتا. ئۇ ھەرگىز، ھەرگىزمۇ كەينىگە ئاقمايدۇ!...

ئۇيغۇر كىتاب نەشرىياتى
www.uyghurkitap.com

قوڭۇشلۇق قىشلاق چوشى

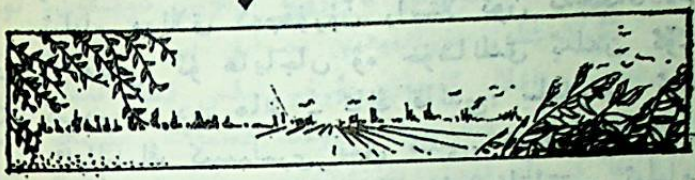

ئايگۈل بىلەن ئامانگۈل داددىسى بىلەن تەڭ سەھەر-دە ئېتىزغا چىقتى. ئېتىز تولىمۇ سالقىن، كۆڭۈللۈك ئىدى. دەرەخلەر سەھەرنىڭ سالقىن شامىلىدا پاپراقلىرىنى شالدىرلىتىپ خۇددى ئۇسسۇل ئوينىۋاتقاندەك، قۇر - قۇر ئۆسكەن كېۋەزلەر ئۈيقۇسىنى قاندۇرۇپ، پاكىز يۇيۇنۇپ يەر بىلەن مۇڭدىشىۋاتقاندەك. دالا قۇشلىرى چۇرۇقلىشىپ ناخشا ئېيتىۋاتقاندەك بىلىنەتتى. ئايگۈل هاياجانلاندى: «تەبىئەت نېمانچە گۈزەل!» دېدى ئۇ.

توققۇز ياشلىق ئامانگۈل 12 ياشلىق ئاچىسى ئايگۈلدىن سورىدى:

— ئاچا، تەبىئەت دېگەن نېمە؟

— يەر، هاۋا، سۇ، دەل - دەرەخ، هەممىسى تەبىئەت. — ئايگۈل ئوماق سۆزلىسىنىڭ سوئالىدىن خۇشال بولۇپ قايتۇرۇپ سورىدى:

— تەبىئەت چىرايلىقمىكەن ئۇكام؟

— سەھەرده بەك چىرايلىق بولۇپ كېتىدىكەن، ئاچا.

— تەبىئەت بەزىلەك ئانىمىز. تەبىئەت بەزىنى باقىدۇ ئۇكام.

— قۇشقاچلار نېچۇ؟

— ھەممىنى باقىدۇ: ئات - كالا، قوي - توخۇ، قۇرت - قوڭغۇزلارنىمۇ باقىدۇ.

— قويلارنى بىز ئوت يۇلۇپ باقىمىزغۇ ئەمسە؟

— ئوتنى بىزگە تەبىئەت بېرىدىغاندۇ؟

— بىز يەرنى سۇغارمىساق ئوت ئۆسمەيدۇ. تەبىئەتنى بىز باقمىمىز.

ئوت ئېلىۋاتقان قىزلارنىڭ گېپىنى ئاڭلاپ دادىسى كۇلۇپ كەتتى. ئۇ كىچىك قىزنىڭ بېشىنى سىلاپ:

— ئۇنداق دېمەڭ قىزىم، تەبىئەت ئاڭلاپ قالىدۇ،— دېدى.

ئامانگۇل ھەيران بولۇپ يوغان كۆزلىرىنى چەكچەيتتى:

— تەبىئەتنىڭ قۇلىقى بولامدۇ؟

— قۇلىقى بار قىزىم،— دېدى دادىسى كۇلۇپ،— ئاۋازى بار، ھەرىكىتى بار نەرسىنىڭ نېمىشقا قۇلىقى بولمايدىكەن؟

— يالغان...

— ئاڭلاپ بېقىڭا،— دېدى ھەدىسىنى دادىسىنى قوللاپ،— تەبىئەت مۇزىكا چېلىۋاتىدۇ.

ئامانگۇل تىڭشاپ باقتى، راستتىنلا قومۇشلۇقتىن

ئۇيغۇر كتاب تۈرىيىتى www.uyghurkitap.com

خۇددى مۇزىكىدەك يېقىملىق ئاۋازلار: شىلدىر - شىلدىر، چاكۇر - چۇكۇر، چىۋ - چىۋ، تاق - تۇق ئاۋازلار ئاڭلانماقتا ئىدى...

قىزچاق خۇشال بولۇپ چاۋاك چالدى:

— خۇددى ئاچام ئىككىمىزدەك، بىرسى دۇتار چالماقتا، بىرسى داپ ئۇرماقتا، بىرسى سازغا كەلتۈرۈپ ئۇسسۇل ئوينىماقتا.

قومۇشلۇق ① ئاماننىساخاننىڭ ناخشىلىرىنى ئېيتىۋاتىدۇ،— دېدى دادىسى كەڭ دالانى كۆرسىتىپ،— قومۇشلۇق ئۆزىنىڭ قىزىنى سېغىنغان ئوخشايدۇ.

ئامانگۈلنىڭ دادىسى بىلىمگە ئامراق، سەنئەتكە خۇشتار ئادەم ئىدى. ئۇنىڭ ئۆيىدە كىتاب كۆپ، چالغۇ ئەسۋابلىرىنىڭ ھەممىسى بار. ئالتە بالىسىنىڭ ھەممىسىلا ناخشا - ئۇسسۇل، كىتاب خۇمارى. ئۇ خەلق ئىچىدە دائىم: «ئاماننىساخان بىزنىڭ مەھەللىلىك، بىزنىڭ ئۆيىمىز ئۆز ۋاقتىدىكى مەھمۇت ئوتۇنچىنىڭ ئۆيىنىڭ ئورنى. بىز تېرىۋاتقان يەرلەر ئابدۇرىشىتخان ئوۋچىلىق قىلغان قومۇشلۇق!» دەيتتى ۋە بالىلىرىغا ئاماننىسا، ئابدۇرىشىتخان، 12 مۇقام توغرىسىدا دائىم ھېكايە ئېيتىپ بېرەتتى. شۇنداق بولغاچقا، بالىلارنىڭ ھەممىسى ئاماننىساخاننى ياخشى بىلەتتى. بۇ ئۆينىڭ بېيجىڭ سەنئەت شۆيۈەنىدە ئوقۇۋاتقان چوڭ قىزى «ئاماننىسا» ناملىق درامىدا باش رولغا

① قومۇشلۇق — مەكتىناھىيە غازكۆل يېزىسىدىكى بىر كەنت — ئاماننىساخاننىڭ توغۇلغان يۇرتى.

چىقىپ، ئامانىنساخانىنى سەھنىدە كۆرسىتىپتۇ. ھەدىسىنىڭ خېتىنى ئوقۇپ ئىنى - سىڭىللىرى ئامانىنساخانىنى تېخىمۇ ياخشى كۆرۈپ قېلىشتى. چوڭلىرى بۇ ئۇيۇنىڭ ئەڭ كىچىكى ئامانگۈلنى «ئامانىنسا» دەپمۇ ئاتاشتى.

دادىسىنىڭ مەنىلىك گېپى كىچىككىنە ئامانگۈلنىڭ يۈرەك تارلىرىنى تىترەتتى.

— قومۇشلار ئامانىنسانىڭ ناخشىلىرىنى بىلەمدۇ دادا؟

— بىلمىدۇ بالام، — دېدى دادىسى ئىككى قىزىنىڭ قولىنى تۇتۇپ، — ئامانىنساخان سىلەرچىلىك ۋاقىتلىرىدا ئاتا - بوۋىلىرىنىڭ ئوۋچىلىق قىلىش جەريانىدا ئىجاد قىلغان بوم بايا ۋان، زىل بايا ۋان، خۇدەك بايا ۋان، جولا مۇقاملىرىنى كۆپ ئاڭلىغان. دولان ئۇيغۇللىرىنى كۆپ كۆرگەن، ئويىنىغان. ئۇ يەنە قومۇشلارنىڭ، دەرەخلەرنىڭ، سۇلارنىڭ، خىلمۇخىل قۇشلارنىڭ ناخشىلىرىنىمۇ كۆپ ئاڭلىغان. شۇڭا قىزلىرىم، ئۇ نۇرغۇن مۇزىكا، ناخشىلارنى ئىجاد قىلالىغان. ئابدۇرىشىت خاننىڭ يارديمى، يۇسۇپ قەدىرخاننىڭ جان كۆيدۇرۇشى بىلەن ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئۆلمەس مۇزىكا ناخشىلىرى بولغان 12 مۇقامنى رەتلەپ، - توپلاپ بىزگە قالدۇرالىغان.

ئۇ كىشىلەرگە تارىخ توغرىسىدا ئوقۇغان، ئاڭلىغانلىرىنى سۆزلەپ بېرىشكە ئامراپ. بىر ئىنىز يېڭى سۆز ئاڭلىسىمۇ بىرسىگە سۆزلەپ بەرمىسە ئۇيقۇسى كەلمەيتتى. بۇگۈن ئۇ قىزلىرىغا يەكەن توغرىسى

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

دا يېڭى ھېكايىلارنى سۆزلەپ بەردى. قىزلىرى بۇ يېڭى گەپلەرنى ئاڭلاپ ھاياجانلاندى.

قىزلار شۇ كۈنى كەچ كىرگىچە قومۇشلۇقتا ناخشا ئېيتىشتى، ئۇسسۇل ئويناشتى، ھەتتا دۇتار، داپلىرىنى ئاپىرىپ چېلىشتى. قايتارمىسى «چىمەن ئىچىدە، گۈل ئىچىدە» دەپ تەكرارلىنىدىغان يېقىملىق ناخشىسىغا:

قومۇشلۇقلار ساز چالسا،
تاللار ئۇسسۇل ئوينايدۇ.
چىمەن ئىچىدە تۇمۇچۇق،
سايراپ - سايراپ تويمايدۇ.

دېگەندەك بېيىتلارنى تۇزۇشتى.

كەچكى تاماقتىن كېيىن بۇ يېزا ئاۋاتلىشىپ كېتىدۇ. توپىلىق يوللاردا توپ - توپ بولۇپ يۈگۈرۈشۈپ يۈرگەن باللار بۇ يېزىنىڭ ئاساسىي ئويۇنچىلىرى. ئۇلار قايسى ئۆيدە تېلېۋىزور بولسا، شۇ ئۆينىڭ ھويلىسىنى چاك - توزان، ۋاك-چۇڭغا تولدۇرىدۇ. لېكىن قىزلار مۇلايىم، ئۇلار باشلانغۇچ مەكتەپ ھويلىسىغا توپلىشىپ ھەر كۈنى ئاخشىمى ئۆزلىرى ئارتىس، ئۆزلىرى كۆرگۈچى بولۇپ ئويۇن قويۇپ، ئۆزلىرىنى خۇشال قىلىدۇ. بەزى كۈنلىرى بۇ ئوماق سەنئەتچىلەرنىڭ ئويۇنلىرىنى چوڭلارمۇ كېلىپ كۆرۈشىدۇ.

قاراڭغۇ چۈشتى، دەرەخلەر قارا، ئاسمان ئاقۇچ، يېزا ئۇيقۇدا. ئايگۈل بىلەن ئامانگۈل تېخىچە ئۆيىگە قايتمىدى. ئانىسى ئەنسىرەپ قىزلىرىنىڭ دوستلىرىدىن قويماي سوراپ چىقتى. دادىسى ھەتتا كەنتلىك ھۆكۈ-

مەتكە ـ دولان مەشرىپى بولغان يەرگىمۇ بېرىپ كەلـ
دى. قىزلار يوق. ئاتا ـ ئانـا ئەمدى ئەنسىزچىلىككە
چۈشتى. قولۇم ـ قوشنىلار ئۇلارنـى ئىزلەپ تـەرەپـ
تەرەپكە يۈگۈرۈشتى. ھەتتا يېزىلىق ھۆكومەتكە مـەلۇم
قىلىشتى: پۈتۈن يېزىغا داڭقى بار ئىككى كىچىك ئار-
تىس ھېچنەدىن تېپىلمىدى. يېرىم كېچە بولۇپ تولۇن
ئاي چىقتى. لېكىن قىزلاردىن دېرەك يوق. پۈتۈن مە-
ھەللە غەمدە، ئانا يىغلىماقتا، ئاتا خىيالچان...

قىزلار كۈندۈزى قومۇشلۇق ئارىسىدا ئوينـاۋېتىپ
بـىر تـۈپ بـۈك ـ باراقسان جىگدىنىمك تېگىگە يۈمـ
شاق چۆپ، شاخ ـ شۇمبىلار بىلـەن ئـۆي ياساپ، بۇ
ئۆينى «ئامانىساخاننىڭ ئوردىسى» دەپ ئاتىغان. قىز-
لار ئۇ يەردە ھۈزۈرلىنىپ يېتىپ، شاختىكى قۇشلارنىڭ،
قومۇشلۇقتىكى جان ـ جانىۋارلارنىڭ ئاۋازلىرىنـى ئاڭ-
لاشقان. كەچقۇرۇن ئامانگۈل ئاچىسىغا:

ـ ئاچا، دادام قومۇشلار ئاخشىمى ئاجايىپ ناخـ
شا ئېيتىپ مۇزىكا چالىدۇ، دېۋېدى، بېرىپ «ئامانىسا-
خان ئوردىسى»دا تىڭشاپ باقمايلىمۇ؟ـ دەپ يالۋۇردى.

قىزلار «ئوردا» ئىچىدە يېتىپ تـەڭشىدى: سالـقىن
شامالدا قومۇشلار پىچىرلىشاتتى، نېمىدۇر دۇمبـاق چال-
دى، تىزناپ دەرياسىمـۇ رىتىملىق شارقىرىدى. قـىزلار
راستىلا ئىلگىرى ئاڭلاپ باقمىغان ئاھـاڭـلارنى ئاڭلىدى.
ئۇلۇغ تەبىئەت يۇمشاق ئەللىيى بىلەن ئاخىر قـىزلـ
رىنى ئۇخلىتىپ قويدى.

ئامانگۈل چۈش كۆردى:

ئۇيغۇر كتاب تۈرلىكتى
www.uyghurkitap.com

ئېگىز تاملار ئىچىدىكى بۇك دەرەخ، رەڭگا رەڭ گۈللەر بىلەن تولغان باغ، كۆللەرنىڭ سۈيى ئەينەكتەك گۈزەل، ئامانگۈل بىر تۈپ قېرى چىنارنىڭ ئۈستىدە تۇرۇپ، كۆل بويىدا ئۇسسۇل ئويناۋاتقان قىزلارنىڭ ئۇسسۇل، ناخشىلىرىنى كۆرمەكتە. قىزلارنىڭ ئېسىل يىپەك كۆڭلەكلىرى، ئالتۇن تۈگمىلىك كۈمۈش جىيەكلىك كەمزۇللىرى، بېشىدىكى ئالتۇن قاداق، مەرۋايىت كەھرىۋالارنىڭ ئاجايىپ جۇلالىرى قىزنى ھەيران قالدۇرماقتا. ئەنە بىر ئاجايىپ ئايال چىقتى: ئۇ دۇنيادىكى ئاياللارنىڭ گۈزىلى. ئۇنىڭ ئالتۇن زەرلىك، لەئلى ياقۇتتىن بېزەلگەن خانىش كىيىمى ئۇنى چۆچەكلەردىكى پەرىزاتلارغا ئوخشىتىپ قويغان. ئۇنىڭ يېنىدا ئالتۇن تاجلىق، زەرباپ تون كىيگەن، ئالتۇن غىلاپلىق خەنجەر ئاسقان، قارا بۇرۇت، ئاق يۈز، كۆزلىرى ئويناق يىگىت كەلمەكتە. بۇ ئەلۋەتتە خان. كۆل بويىدىكىلەر چۇرۇلداشتى:

— ئامانىنىسا خېنىم! — سۇناي، كاناي، ناغرا، بۇرغىلار چېلىندى. خان بىلەن خانىش ئوڭ قولىنى كۆتۈردى. يېقىملىق ساتار، ئاندىن كېيىن مۇقام... ئەتراپ شۇنچىلىك جىمجىتكى، چىنار ئۈستىدىكى زاغ، كەپتەرلەرمۇ بويۇنلىرىنى سوزۇپ قېتىپ قېلىشقان، كۆل سۈيىمۇ توڭلاپ قالغاندەك جىم، مۇقامدىن كېيىن داستان، نەغمە...

خان بىلەن خانىش ھاياجانلىنىپ سۇدىكى شولىسىغا قارىدى. خانىش بىردىنلا خۇشاللىق بىلەن ۋارقىرىۋەتتى:

— ئەنە مېنىڭ قىزىم، قىزىم ئامانگۈل كەپتۇ!
— قېنى قىزلىرى، خانىشىم؟
— ئەنە، چىنار ئۈستىدە.
خانىش ئامانگۈلنىڭ سۇدىكى شولىسىنى كۆرسەتتى.
ئۇ بۇيرۇق قىلدى:
— قىزىمنى تەختىمگە ئەكىلىڭلار، ئۇ ناخشا ئېيتسۇن!
ھەممە ئادەم چىنارغا قاراپ قول سوزدى:
— چۈشۈڭ ئامانگۈل، ناخشا ئېيتىپ بېرىڭ!
لېكىن چىنارغا ھېچكىمنىڭ قولى يەتمىدى. شۇ چاغدا بىر يوغان قارا دىۋە قىزغا قولىنى سوزدى.
ئۇ قاقاقلاپ كۈلدى:
— توختاڭلار، مەن ئۇنى تۇتۇپ ئېلىپ بېرىمەن.
مېنىڭسىز ئىشلار پۈتمەيدۇ. ھا-ھا-ھا!... — دىۋە قول سوزدى.
ئامانگۈل ۋارقىرىۋەتتى. ئۇ ئويغىنىپ ئۆز ئۆيىدە كۆزىنى ئاچتى. ئۆيدە ئادەملەر كۆپ ئىدى.
— ياسىغان سارىيىڭدا يېتىپ نېمە چۈش كۆردۈڭ قىزىم؟
— مېنى نېمىشقا ئەكىلىسىلەر، مەن ئامانىنىساخانىنى كۆردۈم!... — قىز كۆرگەن چۈشىنى تولۇق ئېيتىپ بەردى. دادىسى كۈلدى:
— سېنى ئاران تاپتۇق قىزىم. ئۇ سېنىڭ چۈشۈڭ ئەمەس، قومۇشلۇقنىڭ چۈشى.
— قومۇشلۇقمۇ چۈش كۆرەمدۇ، دادا؟
— ناخشا ئېيتالىغاندىكىن، چۈشمۇ كۆرىدۇ قىزىم، قومۇشلوق قىزىنى سېغىنغان ئوخشايدۇ!...

ئۇيغۇر كتاب توربېكىتى
www.uyghurkitap.com

قۇم بارخانلىرى

يەنە شۇ قۇملۇق، يەنە شۇ تومۇز ... ئۆتەر يولۇمدا پەيدا بولغان قۇم دۆۋىسى خۇددى چاتقالىلار ئارىسىدىن ئېتىلىپ چىققان يولۇاستەك نە ئالغا، نە كەينىگە مېڭىشىمغا يول قويماي، سۇنايلىنىپ يېتىپتۇ، مېنىڭ قاۋۇل كۆڭ ماشىنام قانچە چىڭقالسىمۇ، چاقلىرىنى بىر ئورۇندا پىرقىرىتىپ، يەركولاش بىلەنلا چەكلەندى. ئۇ كۆچىگەنسېرى تاپانلىرى ئاستىدىكى قۇم ئويىكى چوڭقۇرلىشاقتا ئىدى. بۇ ھالدا يە چېكىنگىلى، يە ئىلگىرىلىگىلى بولمايدۇ ـ دە!

ماشىنامدىن چۈشتۈم، ئەتراپ خۇددى تونۇردەك يېلىنىجايدۇ. قۇم دۆڭلىرىنىڭ كەينىگە ئاستاسالغىلاپ چۈشۈپ كېتىۋاتقان قۇياش خۇددى مېنى زاڭلىق قىلىپ ھېجىيىۋاتقاندەك

بىلىندى. مەن بارلىق ھارارىتىنى قۇملارغا تاشلاپ، مېنى ئادەمزاتتىن يىراق قۇم بارخانلىرى ئارىسىدا تۇن پەردىسى بىلەن چۈمكەش ئۈچۈن ئالدىراۋاتقان قۇياشقا نارازىلىق بىلەن قاردىم - دە، كىر پەلىيىم بىلەن كۆزۈمنى ئېچىشتۇرۇۋاتقان ئاچچىق تەرىنى سۈرتتۈم.

قانداق قىلغۇلۇق؟ تىنچىق، سۈسىز بارخانلار ئارىسىدا تۇنەش كېرەكمۇ؟ يالغۇز بولسامغۇ مەيلىدى، لېكىن ماشىنىدا يالغۇز ئايال ئولتۇرۇپتۇ. ئايال ياش، چىرايلىق، لېكىن سۈرلۈك. باشلىقىمنىڭ ئايالى بولغىنى ئۈچۈنمۇ يا كى ئارتۇقچە ئېھتىياتچان بولغىنىم ئۈچۈنمۇ، ئىش قىلىپ، بۇ ئايالنى كۆرسەم، ھودۇقەمەن، تىتىرەيمەن. خۇددى دەرسىدە ئۇلگۈرەلمىگەن بىچارە ئوقۇغۇچى ئۆز مۇئەللىمى ئالدىدا تەمتىرىگەندەك. ئۇنىڭ ئالدىدا قىلىۋاتقان ئىشىمدىن ئازدەمەن، مەن كۆزلىرىمنى قاچۇرىدىغان يەر تاپالماي قالىمەن. بۇ مېنىڭ نومۇسچانلىقىمدىنمىكىن دېسەم، باشقا ئايالار ئالدىدا تولىمۇ خۇش خۇي، شوخ، تەنتەكمەن.

بۇنداق چۆلدە، بۇنداق ئايال بىلەن تۇنەش دېگەن سۆز بەتلەگلىك مىلتىقنى ئويىنىخاندەك قورقۇنچلۇق ئىش.

— قانداق قىلماقچىسىز، ئابلەت؟ — ماشىنىدىن يېنىك سەكرەپ چۈشكەن ئايال ئۆزىنى يەلپۈگۈچ بىلەن يەلپۈپ تۇرۇپ سورىدى.

— بەرەر ماشىنا ياكى تراكتور كېلىپ قالسا،

www.uyghurkitap.com

سۆرەپ ...

— بۇ يول ماشىنا يولى ئەمەستە!

— كولاي دېسەم، گۈرجەك يوق، قولۇم بىلەن 3 — 4 كۈنسىز ...

ئايال پىخىلداپ كۈلدى، مەن قۇمغا چۈشىنىكسىز بىرنېمىلەرنى سىزىپ ئولتۇرۇپ، ئۆزۈمنى كايىدىم.

— بۇ يولنى قۇم بېسىپ كېتىدىغىنىنى نېمىشقا ئويلىمىدىم، بۇمۇ ماشىنا ئىزى چۈشمىگەن يولغا ھەيدىگەندىكى جاجام!...

— سىزنىڭغۇ جاجىڭىز، بىراق مېنىڭچۇ؟ تۇغقانلىرىم يولۇمغا قاراۋاتىدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەتىگەنلىكىكە نېمىلا بولمىسۇن مېھمانخانىدا بولۇشىمىز كېرەك. بولمىسا، خوجايىننىڭ ئىشى ئاقسايدۇ.

ئۇنىڭ دېگەنلىرىنىڭ ھەممىسى راست، بولۇپمۇ خوجايىن يەنى مۇنۇ ئايالنىڭ ئېرى، مېنىڭ باشلىقىم ۋاقىتقا قاتتىق رىئايە قىلىدىغان ئادەم، ئەتىگەنلىك چايدىن كېيىنلا ماشىنا تەق بولمىسا، خاپا بولىدۇ.

— بۇ يەردىن ئالدىمىزغا قاراپ ئون كىلومېتر يول ماڭساق، يېزىغا، كەينىمىزگە 14 كىلومېتر ماڭساق، شەھەرگە بارالايمىز، — دېدى ئايال پوستى 70 گرادۇس كېلىدىغان قىزىق قۇمنى يالىڭاياق دەسسەپ دۆڭگە يامىشۋېتىپ، — مەن پىيادە بېرىپ تراكتور ئەۋەتەي، سىز مۇشۇ يەردە ساقلاپ تۇرۇڭ.

ھېسابلاپ كۆردۈم، قۇملۇقتا سائىتىگە 2 — 3 كىلومېتر ئارانلا ماڭغىلى بولىدۇ. دېمەك، بەش سائەت

چاڭقاپ - تەرلەپ ماڭغاندىلا، يېزىغا يېتىپ بارغىلى بولىدۇ. تراكتور كەلگىچە، يېرىم كېچە بولىدۇ - دە؟! مانا قاراڭغۇ چۈشۈشكە تاز قالدى. ئايال كىشى، ئۇنىڭ ئۇستىگە مېنىڭ باشلىقىمنىڭ ئايالىنى يالغۇزدىن يالغۇز قانداقمۇ بۇ سۈرلۈك چۆلدە يولغا سالغىلى بولسۇن؟ ئۆزۈم بارسامچۇ؟ ئۇ چاغدا ئايال يەنىە يالغۇز قالىدۇ. شوپۇرنىڭ ۋەزىپىسى يالغۇز بۇ ئايالنى دېگەن يېرىگە يەتكۈزۈشلا ئەمەسقۇ، ئۇنىڭ بىخەتەرلىكى، سالامەتلىكىگە ھەم مەن مەسئۇل بولۇشۇم كېرەك - تە!

— سىزنى يالغۇز قويۇپ بېرەلمەيمەن، ماشىنا قالسۇن، ئىككىمىز پىيادا ماڭايلى، — دېدىم مەن ئاخىر ئامالسىز. — يۈك - تاقنى مەن كۆتۈرەي.

— ياق! — دېدى ئايال كەسكىن قىلىپ، — ماشىنىنى چۆلگە يالغۇز تاشلىغىلى بولمايدۇ. شوپۇر تۇرۇپ بۇ قائىدىنى بىلمەمسىز!؟

— ئۇغرۇ شۇنداق، لېكىن ھازىرقى ئەھۋال ئالاھىدە.

— ئالاھىدە ئەھۋالدىمۇ قائىدىلىك ئىش قىلىك!— ئۇ بۇيرۇق ئاھاڭدا شۇنداق دېدى - دە، ھۆلۈلدەپ تۇرغان قۇم دۆۋىسى ئۈستىدە يانپاشلاپ ياتتى. مەن ئۇنىڭغا قاراشتىن قورۇندۇم، لېكىن ئۇنىڭدىن رازىمەن، ئۇ مېنىڭ گېپىمگە كىردى.

بىز ئۈن - تىنسىز قاراڭغۇنى كۈتۈۋالدۇق. قاراڭغۇلۇق سالقىن شامال بىلەن راھەت بېغىشلىدى. سۇسىراپ قۇرغان بەدىنىمگە تاز - تولا ماغدۇر كىر-

www.uyghurkitap.com

دی. شۇنىڭ بىلەن جانلاندىم - دە، قاراڭغۇلى دالدا قىلىپ سۈرلۈك ئايالغا گەپ تاشلىدىم:

— سىزنى ئازابقا قويدۇم، قىنالدىڭىز ...

— بىرىنچى قېتىم ئەمەسقۇ!

ئۇنىڭ ئاۋازى قوپال، قورقۇنچلۇق ئاڭلاندى. خۇددى جاۋابقا تارتىلغان گۇناھكاردەك ۋۇجۇدۇم تىترىدى.

يۇلغۇن نوتىلىرىنى ئۇشتەك چالغۇزۇپ، ئىسسىق شامال ئۇرۇلدى. لاۋۇلداپ يېنىۋاتقان ئىسسىق شامال بىلەن يۈزۈمگە قۇم ئۇرۇلدى. بۇ ئۇرۇلغان قۇم ئەمەس، گويا چۆلنىڭ جازاسى، تۇرمۇشنىڭ نەپرەت كاتېتىدەك بىلىندى. مەن خورسىنىپ، ئازابلاندىم.

— گەپ قىلمىڭ، ئابلەت!

ئۇنىڭ ئاۋازىمۇ نەپرەت، غەزەپ ئارىلاش چىقماقتا. ئىنسان گۇناھ قىلىدىكەن، ئۇنىڭ جازاسىنى تارتىدىكەن، ئۆزۈڭنى ئۆزۈڭ جازالايسەن، ياكى باشقىلار جازالايدۇ. جازانى كۆتۈپ يۈرگەندىن، جازالانغان راھەت. مەن غەيرىتىمنى يىغىپ، ئۇنىڭغا يېلىندىم.

— كاچىتىمغا ئۇرۇڭ، گۈلى ئۆكام، تۆكۈرۈڭ، تىللاڭ، مەن سىزدىن يولدىشىڭىزغا شۇپۇرلۇق قىلغان بىرىنچى كۈنۈمدىن باشلاپ مۇشۇ جازانى كۆتۈپ كېلىۋاتىمەن.

— بىرلا مەنمۇ؟ سىز يەنە قانچىلىغان ئايال، قىزلارنىڭ كۆڭلىنى غەش قىلدىڭىز؟ ئۇلار ئۇچۇنمۇ سىزنى كاچاتلايمۇ؟ لېكىن مەن خالىمايمەن. سىزگە يۈز

كاچاتمۇ ئازلىق قىلىدۇ. لېكىن كاچات سىز ئۇچۇن ئازابلىق ئەمەس، كاچات بىلەن قارا كۆڭۈلنى ئاقارتقىلى بولمايدۇ!

مەن ئۇنىڭ ئالدىدا تىزلىنىپ ئايالىرىغا يېقىملىشقا تەييارمەن، ئەرلىك غۇرۇرۇم، ۋىجدانىم بۇنىڭ ئۈچۈن كاشىلا بولالمايدۇ.

— مەن يالۋۇرىمەن، مېنى بىرنەچچە كاچات ئۇرۇڭ!

مەن ئۆمىلەپ دېگۈدەك ئۇنىڭ يېنىغا يېقىنلاشتىم.

— تۇرۇڭ، پەسكەشلىك قىلماڭ! — دېدى ئۇ بىردىنلا ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ، — مەن بۇگۈن قول تەگكۈزگىلى بولمايدىغان ئايال — باشلىقىڭ ئايالى بولغىنىم ئۈچۈن، ئالدىمدا كۈچۈكلىنىۋاتىسىز، ناۋادا سىزگە موھتاج، ھىمايىسىز ئايال بولغان بولسام، بۇ يالغۇز چۆلدە مەندىن جازا تەلەپ قىلىش ئورنىغا، ھالاۋەت، كۆڭۈل خۇشلۇقى تەلەپ قىلاتتىڭىز، ھەتتا مېنى مەجبۇرلاشقا پېتىنالايتتىڭىز، راستمۇ؟

راست، ئۇنىڭ گېپى راست. ئۇنىڭ راست ئىكەنلىكىگە بىرلا مېنىڭ بۇلغانغان كۆڭلۈم گۇۋاھچى بولۇپلا قالماي، ئاۋۇ يۇلغۇنلار، ماۋۇ يولۇمنى تورۇۋالغان قوم بارخانلىرىمۇ گۇۋاھ!

ئۇ چاغدا راست گۈلى ھىمايىسىز، موھتاج قىز ئىدى. ئۇنىڭ زىلۋا قامىتى كۆتۈرۈلگەن كۆكرەكلىرى، ياشلىق گۈزەللىكى چاقناپ تۇرغان جىلۋىلىك چىرايى

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

مەن ئۇچۇن ھالاۋەت، خۇشلۇق ئۇچۇنلا يارىتىلغان كۆڭۈل ئېچىش بۇيۇمى ئىدى.

مەنمۇ ئۇ چاغدا ماشىنام بىلەن ئۆزۈمنى ھەممە ئادەمدىن ئۈستۈن ھېسابلايدىغان، ھەممىلا يەرگە قولۇم يېتىدىغان تەنتەك يىگىت ئىدىم.

ئۇ نەق مۇشۇ چۆلدە، نەق مۇشۇنداق قۇم بارخانلىرى ئارىسىدا، تازا تومۇزدا خۇددى پىشىپ يېتىلىپ شېخىدىن چۈشكەن شىرىنلىك مېۋىدەك ئالدىمدا تۇيۇقسىز پەيدا بولغان ئىدى. ئۇ قولىنى كۆتۈرۈپ، تەبەسسۇم بىلەن يول ئۈستىدە پەيدا بولغاندا، خۇددى قوزىغا يولۇققان ئاچ بۆرىدەك، بەدەن - بەدىنىم سۆيۈنۈپ، كۆڭلۈمدە ئامەتكە، تەقدىرگە، چۆلگە مىڭلاپ رەھمەت ئېيتقان ئىدىم.

نېپىز كۆڭلەك ئېچىدىكى ھارارەتلىك بەدىنى بەدىنىمگە تەگكەندە بولسا، رولدا قىڭغىيىپ ئولىتۇرۇپ، ئۇنىڭ قۇچىقىغا تەلپۈندۇم، ئۇ كۈلۈپ قويۇپ، ماڭا يېقىملىق قايرىلىپ قارىغاندا بولسا، پۈتۈن تاقىتىم تۈگەپ، خۇددى ئۇزاق يىللىق ئاشنامدەك، بىر قولۇم بىلەن نازۇك بارماقلىرىنى تۇتتۇم.

— تىنچ مېڭىڭ! — ئۇ نېرىغا سۈرۈلۈپ، تىترەك گۈ ئاۋازدا يېلىندى، — كەپسىزلىك قىلماڭ!

— بۇ مۇمكىنمۇ؟ تاقەتتىڭ چېكى بولىدۇ قىز-چاق.

— ئايالدىمزنى، ھېچ بولمىسا بالدىمزنى ئويلاڭ.

— جېنىمنى ئۇنتۇغان يەردە ئۇلار ئىستە قالاتتىمۇ؟

ئوك قولۇمنى قەزنەك بېلىگە تاشلىدىم.

— بەرچىرايلىق يېگىت ئىكەنسىز، قىلىقىڭىز چىرا-يىڭىزغا ماس ئەمەسكەن! — ئۇ يەنىلا كۇلۇپ قويۇپ، قولۇمنى ئاستا ئىتتىردى. ماشىنامنى توختاتتىم.

— نېمە قىلماقچىسىز؟ — ئۇ ئەدەب بىلەن سو-رىدى.

— ماشىنام بۇزۇلغان ئوخشايدۇ.

ئۇ ھەيران بولۇپ، ماڭا قارىدى.

— مەن، ماشىنىڭىزغا ياراشمىغان ئوخشايمەن.

— ماڭا ياراشسىڭىز بولىدىمۇ.

قىز ماشىنىدىن چۈشتى. مەنمۇ چۈشتۈم. ئەترapىقا قارىدىم. قۇم بارخانلىرى، قاغجىرغان يۇلغۇنلار، خۇدـ دى تونۇردەك يېلىنجاپ تۇرغان يول ... ئىككىمىزدىن باشقا جان ئىگىسى يوق. ئىككىمىز تەرلىمەكتىمىز. چاڭ قىماقتىمىز.

— سىز نەدىن كېلىۋاتىسىز؟

— قايتا تەربىيە ئېلىۋاتقان يەردىن.

— ئۇرۇمچىگىمۇ؟

— ھەئە.

— بۇگۈن يېتىپ بارالمايدىغان بولدۇق.

— كېچىچە بولسىمۇ ماڭساق...

ئۇ يېلىنغاندەك ماڭا تەلمۇردى. دېمەك، ئۇ ماڭا موھتاج، مەن ئۇنى خاپىمـۇ قىلالايمەن، خۇشالمۇ قـ-لالايمەن. ئۇمۇ مېنى خۇشال قىلىشى كېرەك.

— ماشىنا قەزىپ كەتتى. ماينى سۇمۇرەلمەيـ-

ۋاتىدۇ، سالقىندا ماڭايلى.

ئۇ خۇددى يېڭى كىيىم كىيگەن يوقسۇل بالدەك خۇشال بولدى:

— ئەتىگەنگىچە ئۇرۇمچىگە يېتىپ بارىمىزمۇ؟

قولۇمنى مۇرىسىگە قويدۇم. ئۇ قارشىلىق قىلمىدى. كۆزلىرى شادلىقتىن خۇمارلاشتى. مەن قالغان بەختنى ھەرىكىتىمگە تاپشۇردۇم - دە، ئۇنىڭ بېلىدىن قۇچاقلىدىم.

— بۇ ئىشىڭىز بولمىدى! — دېدى ئۇ سىلىق ئاۋازدا يېلىنىپ، — بۇنداق قىلماڭ، بۇنداق قىلمىسىز ...

— سىزگە ئوت - كاۋاپ بولۇپ ... ھېچ بولمىسا قۇچاقلاشقا ... — مەن ئۇنىڭ قارشىلىقلىرىنى ئۇن - تىنسىز ھەرىكەت بىلەن يەڭدىم. مانا قىزنىڭ نازۇك بەدىنى ئاستىمدا، ئۇ مېنىڭ ئولجام، ئۇ مېنىڭ قۇربانلىقىم، ئۇ ئۆز ھوسنى، ۋۇجۇدى بىلەن مېنى خۇش قىلىشى كېرەك، شۇنداق قىلسىلا، مەن ئۇنى خۇش قىلىمەن.

لېكىن كۈتۈلمىگەندە قىزنىڭ تەبەسسۇملىرى ئورنىنى يىغا، پۈتۈن ۋۇجۇدىنى قارشىلىق ئىگىلىدى. ئۇ ئىتتىردى، چىشلىدى، تەپتى، كۆزۈمگە قۇم چاچتى، ئاخىر چاچلىرى پاخپايغان ھالدا ئاستىمدىن ساق - سالامەت تۇرۇپ كەتتى - دە!

— پەسكەش! — دېدى ۋە خۇددى ئۇۋا ئىتتىدىن قاچقان توشقاندەك قۇم بارخانلىرى ئارىسىدا يۇگۇرۇپ كۆزدىن غايىب بولدى.

مەن خېلىدىن كېيىنلا ھوشۇمغا كەلدىم. كۆزلىرىمـ
نىمۇ ئۇۋۇلاپ ماشىنامغا چىقتىم.
ئاخشىمى ماشىنا بېكىتىدە ئولتۇرۇپ ۋىجدان ئا-
زابى تارتتىم. ئۇنىڭ كونا بېرېزېنت سومكىسى ماشىنامـ
دا قالغان ئىكەن. سومكىدا كونا پىلات، تاغاق، لۆڭگە،
بىر زاغرا بىلەن لىپاپىسى ئېچىلغان خەت تۇراتتى،
خەتنى ئوقۇدۇم. قىزنىڭ ئالدىراپ مېڭىشىنىڭ سەۋەبـ
نى بىلدىم. ئۇنىڭ يىگىتى يازلىق تەتىل قىلىپ بېيـ
جىڭدىن كەلگەن ئىكەن...
مانا شۇ يىگىت ھازىر مېنىڭ باشلىقىم. تەقدىر
مېنى مانا شۇنىڭ خىزمىتىگە بۇيرىدى. باشلىقىم ماڭا
قىزغىن، سىلىق مۇئامىلە قىلىدۇ. لېكىن مەن ئۇنىڭ
ئايالىدىن خۇددى ئەجەل ئوقىدىن قورققان كېيىكـ
دائىم چۆچۈپ قورقۇپ كەلدىم. تەقدىر مانا بۈگۈن بۇ
كۆڭۈل غەشلىكىنى ئەسلەشكە مەجبۇر قىلدى.
— سىڭلىم گۈلى، — دېدىممەن يىغلاپ تۇرۇپ، — ئۇ
ئىشلارنى باشلىق بىلمىسۇن، مەن گۇناھىمنى ئاقـ
لايمەن!
گۈلى قاقاقلاپ كۈلدى:
— بىلمىگىنى نېمىسى؟ ئەر - ئايال ئوتتۇرىسىدا
دېيىلمەيدىغان گەپ بولامدۇ؟ ئۇ ئاللىقاچان بىلىپ بولـ
غان؛ بىلىپ تۇرۇپ، سىزنى شوپۇرلۇققا ئالغان!
مانا خورلۇق، مانا ئازاب. مەن چىدىيالمىدىم؛
— ئانداق بولسا، مەن ئۇ كىشىنىڭ خىزمىتىنى
قىلمايمەن.

— يەنە ئەسكىلىك قىلاي دەمسىز؟

مەن قۇم بارخانلىرى ئارىسىغا قارىپ يۈگۈردۈم:

— قۇم بارخانلىرى، ئۆز ۋاقتىدا گۈلنى قۇتۇلدۇرغان ئىدىكلار، بۈگۈن مېنى قۇتۇلدۇرۇڭلار!

1985 - يىل، ئىيۇن، قەشقەر.

... دەرەخلەر ئوق تەگكەن جەڭچىدەك يىقىلىدۇ، كۆۋرۈكلەرنىڭ ئاستى چۈڭا - چاتقال بىلەن تىنىدۇ، ياپراقلار قورۇلۇپ، غۇنچە ۋە دانلار تۆكۈلىدۇ. ئۆيلەرنىڭ ئۈستى ئېچىلىپ، دېرىزىلىرى تىنىمسىز سىلكىنىدۇ، ئادەملەر ئۆيلىرىگە، مال - ۋاران قوتان - ئېغىللىرىغا كۈناھسىز قامىلىدۇ. تەبىئەت بۇ خىل غارايىپ ئۆپراتقۇچ زەربىسى بىلەن مەغرۇر، بىزچۇ؟ بىز ھەممىگە كۆنۈك، مەغلۇبىيەت، زىيان - زەخمەت بىزنى قورقىتالمايدۇ. كۆچۈرۈۋېتەلمەيدۇ، شۇڭلاشقا بىز بۇ يەرنىڭ خوجايىنى، بۇ يەرنىڭ دەرەخلىرىمۇ، بوۋايلىرىنىڭ ساقالىرىمۇ، خورازلىرىنىڭ قۇيرۇقلىرىمۇ قەدىر دېگەن سۆز بىكار چىقمىغان. بۇ سۆز بىزنىڭ بۇ يەردە ھەر يىلى 130 — 140 قېتىم بوران بىلەن ئېلىشىدىغانلىقىمىزنىڭ ئىسپاتى. سىلەرچۇ؟ بىر يىلدا كۆپ بولسا ئۈچ قېتىم ياكى 4 — 5 قېتىم بوراندىن

ئۇيغۇر كتاب نەشرىياتى www.uyghurkitap.com

زەخمەت چېكىسىلەر، لېكىن سىلەرنى قاقشاتقان ئۇ بو-
رانلار 8 — 9 بال، بىزنىڭ بۇران ئېغىزلىرى
مىزدا چىقىدىغان 11 — 12 بال بوراننى سىلەر ھەر-
گىزمۇ تەسەۋۋۇر قىلالمايسىلەر. سىز تەبىئەت ھادىسىلە-
رى توغرىسىدا بىلىمگە ئىگە ئالىم، لېكىن سىز ئوقۇغان
كىتابلاردا ئادەمنى تۇنجۇقتۇرۇپ ئۆلتۈرىدىغان، ياپ-
راقتەك ئۇچۇرۇپ كېتىدىغان بورانلار توغرىسىدا، پو-
يىزلارنى دېگىزغا ئاپىرىپ تاشلايدىغان 13 بالدىن يۇ-
قىرى سەرە - سەرە (قۇيۇن) توغرىسىدا بىلىم بولغىنى
بىلەن، ھېكايە، تەسىرات، بولغاندىمۇ بىۋاستە تەسە-
ۋۇر يوق. سىز گېئولوگىيە ئالىمى، سىزگە بوران،
يەر تەۋرەش، تېمپېراتۇرا توغرىسىدا گەپ سېتىش
كۆلكىلىك، سىز بۇ توغرىدىكى بىلىملەرنىڭ پىرى. لې-
كىن مال دوختۇرلىرى مال سويۇشنى قاسساپلارچىلىك
بىلمەسلىكى، ئۇزۇق - تۇلۇك تەتقىقاتچىلىرى يېمەك
لىكلەرنى ئۆي ئايالىلىرىچىلىك چۈشەنمەسلىكى مۇمكىن.
شۇڭا سىزنىڭ بوراننى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرەي دې-
گىنىڭىز تولىمۇ توغرا. سىزنىڭ بىخەتەرلىكىڭىزگە بىرىنـ
چىدىن مەن، ئىككىنچىدىن بىزنىڭ قابىلىيەتلىك، ئەمـ
گەك نەمۇنىچىسى شوپۇرىمىز مەسئۇل، ۋىلايەت رەھـ
بەرلىرى سىزنى بىز ئىككىمىزگە تاپشۇرغان، يولىـ
سىزدىن، رول تۇتۇش ئۇستامىدىن بولدۇ. بىز ھەر ئىك
كىلىمىز تالاي - تالاي سىناقلاردىن ئۆتكەن، ھەرقانـ
داق قىيىنچىلىقنى ئاسانلاشتۇرۇشنىڭ يولىنى خۇددى
ئۆز ئۆيىمىزنىڭ يولىدەك يادقا بىلىدىغان مۇھاپىزەتـ

چىلەر. پارتكوم، خەلق ھۆكۈمىتى بىزگە سىزنى كۈتۈش توغرىلىق ئالاھىدە يوليورۇق بەرگەن. سىز 12 بال بو-راننى ئۆز كۆزۈم بىلەن كۆرىمەن دەپ چىڭ تۇرۇۋالـ-دىڭىز، سىز مۇنۇ «خۇڭدۇ» كىيىم - كېچەك كارخانىسـ-دا تىكىلگەن قىممەت باھالىق كاستۇم - بۇرۇلكىڭىزنى ئالماشتۇرۇشنىمۇ، ھېچ بولمىسا ئۈستىگە پىلاش كىيىۋېـ-لىشنىمۇ رەت قىلدىڭىز. دېمەك سىز 12 بال بوراننى كۆرۈشكە شۇنچە خۇشتار، دېمىسىمۇ بۇنداق پۇرسەت ئىنسان ھاياتىدا بىر ياكى ئىككى قېتىملا كېلىدۇ. بۇ بىز ئۈچۈنمۇ ياخشى پۇرسەت، سىناق. مەن گەرچە ئىشخانا مۇدىرى بولساممۇ ئۆز ساداقىتىمنى ئىپادە قىلـ-غۇدەك جىددىي سىناقلاردىن ئاز ئۆتكەنمەن. ئىسمىم ئابلەت بولسىمۇ ياش تۇرۇپلا «ئافەنيى» دىن «ئامىشۇ» غا ئاندىن كېيىن ناھايىتى تېزلا «ئاجۇرېن»غا ئالـ-مىشىپ «ئابلەت» دېگەن ئىسمىم ئۇنتۇلۇپ كەتكەن، شۇ-نىڭغا ئوخشاشلا ئۇ يەر - بۇ يەردە كۆرسەتكەن خىز-مىتىممۇ تېزلا كىشىلەرنىڭ يادىدىن چىقىپ كەتكەن. بۈگۈن بۇ بىر ياخشى پۇرسەت، بىزمۇ ئۆزىمىزنى سىـ-ناپ باقايلى، بىرىنچىدىن گۇۋاھچىلىققا، ئىككىنچىدىن ماشىنىنى بوران ئۇچۇرۇپ ئۆرۈۋەتمەسلىكى ئۈچۈن «تاش» ئورنىدا خىزمەت قىلسۇن دەپ مۇنۇ تالىپ ئاكـ-نى ئېلىۋالىمىز. ھازىر ئۇ ئېغىر مەست، تۈنۈگۈندىن بېرى بىزگە ئاتاپ بەش پاقلان، ئوغلاق سويۇلدى، ئۇ-نىڭ كەم بولغاندا ئىككىسىنىڭ گۆشى مۇشۇ تالىپ ئاكـ-نىڭ قورسىقىدا، ئۇنىڭ ئادەتتىكى ئېغىرلىقى 112 كـ-

لوگرامغا، هازىر گەپ يوق 120 كىلوگرامغا چىقتى ـ
دە. دېمەك، تالىپ ئاكا شوپۇرنىڭ يېنىدا ئولتۇرىدۇ ـ
دە، ماشىنىنى بوران ئۆرۈۋېتىشتىن خاتىرجەم بولىمىز.
خوش، مۇنۇ ئاۋاق، كەم سۆز ئادەمنىڭ ئىسمى مىجىت
ئاكا، هاياتى يېزا خىزمىتى، كاتىپلىق بىلەن ئۆتكەن،
پات يېقىندا پېنسىيىگە چىقىش ئالدىدا تۇرغان كادىر.
بۇ ئادەم بىزگە ئۇستاز. بىزنىڭ ۋالىي، شۇجىلارغىمۇ
ئاۋۋال ئۇستاز، كېيىن كاتىپ بولغان. بىزنىڭ
تالاي باشلىقلىرىمىزغا سۆزلەشنى، ئىشلەشنى، ئۆ-
زىنى تۇتۇشنى، ئىش ۋە ئادەم باشقۇرۇشنى ئۆگەتكەن.
هازىر ۋالىي، شۇجىلارمۇ دائىم بۇ توغرىدا سۆزلىشىـ
دۇ. «توۋا. — دەيدۇ بىر كۈنى بىزنىڭ هازىرقى مۇ-
ئاۋىن ۋالىي، — ‹پارتىيە› دېگەن سۆزنى بىرىنچى
قېتىم ماڭا مىجىت ئەپەندى ئۆگەتكەن ئىدى. پايپاق،
مايكا كىيىشنىمۇ ماڭا شۇ كىشى ئۆگەتكەن، هازىرغىچە
مەن سۆزلىگەن سۆزلەرنىڭ هەممىسىنى، تالاي ـ تالاي
هۈججەتلىرىمىزنى مىجىت ئەپەندى يېزىپ چىققان، ئۇ
ئادەم نە پارتىيىگە كىرەلمەي، نە ئۆمرىدە بۆلۈم باشـ
لىقىمۇ بولۇپ باقماي پېنسىيىگە چىقىپ كېتىدىغان بولـ
دى. مېنىڭ كۆڭلۈم غەش بولۇۋاتىدۇ». بۇ گەپتىن مىـ
جىت ئەپەندىنىڭ قانداق ئادەملىكىنى چۈشىنىپ ئالا-
لايسىز. بەلكى سەپىرىمىز ئوڭۇشلۇق بولۇپ قالسا بىز
ۋە سەپىرىمىز توغرىسىدا ئاجايىپ قىزىقارلىق ئەسەر
يېزىپ چىقىش مۇشۇ مىجىت ئەپەندىگە هاۋالە قىلىنار.
مېنىڭچە بىز تاپشۇرغان ئىشنى مىجىت ئەپەندى خۇشالـ

لمق بىلەن قوبۇل قىلىپ غەلىبە بىلەن ئورۇنلايدۇ. دېمەك، ھۈرمەتلىك ئالىم، بىز بەش ئادەم «شاڭخەي» ماركىلىق كېچىك ماشىنا بىلەن 12 بال بوران چىقىپ ۋاتقان بوران ئېغىزىدىن ئۆتىمىز. ھازىر تالادا 9—10 بال بوران چىقىۋاتىدۇ. غەلىبە، سالامەتلىك ئۈچۈن ھەممىمىز بىر رومكىدىن ئىچەيلى ـ دە، ئالىمىمىزنىڭ تەلىپى بويىچە بوران ئېغىزىغا قاراپ يولغا چىقايلى!

ـ غەلىبە ئۈچۈن!

ـ سالامەتلىك ئۈچۈن!

ـ ئۆلمەسلىك ئۈچۈن!

سىرتتا بوران گۈركىرەپ كەتە، ئۆي ئىچى دىمىق، ئاچچىق ئىس، چاڭ بىلەن تولغان، بىزنىڭ ئابلەت قول ۋە قاشلىرىنى ئۆينىتىپ ئۇزاق سۆزلىدى. يۇقىرىدىن كەلگەن ئاق چاچ، خام سېمىز، كۆلۈپلا تۇرىدىغان، ئېغىرلىق كۆتۈرىدىغان تەنتەربىيىچىلەردەك بولۇشۇڭ گۆشلىرى تەرەققىي قىلغان 40 نەچچە ياشلىق گېنولوگىيە ئالىمى ئۇنىڭ سۆزلىرىنى دىققەت بىلەن كۈلۈپ تۇرۇپ ئاڭلىدى. ئاغىنەم تالىپ قورسىقىنى دۇمبالەكلىك قازاندەك پومپايتىپ خورەك تارتىپ ئۇخلىماقتا، شوپۇر ھاراقتىن چەكلەنگەنلىكى ئۈچۈن خاپا. ئۇ، دىۋاندا ئاچچىق موخورکىسىنى شوراپ ئۆز باشلىقىغا غەزەپلىك ئالىيىپ ئولتۇرماقتا. مەن خىيال بىلەن. ئابلەتنىڭ سۆزلىرى قۇلقىمغا بىردە كىرىدۇ، بىردە كىرمەيدۇ. مەن 30 نەچچە يىلدىن بېرى بۇ خىل دەبدەبىلىك، مەمەدانلىق بىلەن قىلىنغان نۇتۇقلارنى مىڭلاپ

قېتىم ئاڭلىغانىمەن. مەن بۇ خىل نۇتۇقلاردىن ئاللىقاچان زېرىككەنىمەن، مەن 56 ياشقا كىرگەن، نەۋرىلىرىم ئالىي مەكتەپكە كىرىش ئالدىدا تۇرغان يېزا كادىرى، ماڭا نۇتۇق، قۇرۇق ھېسسىيات دېگەنلەر لەززەت بېرەلمەيدۇ. مەن گېزىت - ژۇرناللاردىن بىرەر پارچە ياخشى ئەسەر ئوقۇۋالسام، ياكى مۇنۇ ناھىيىدىن ئەرزان باھادا سېتىۋالغان گۆش - مايلىرىنى ئاسان ۋە بۇزماستىن ئۆيۈمگە ئاپىرىۋالسام ھاياتتىن خۇرسەن بولىمەن، شۇ چاغدا ھەممە نەرسە ماڭا كۇلۇپ قاراۋاتقاندەك بىلىنىدۇ، مېنى راسا كېرەكسىز نېمىكەن دەپ قالارسىلەر بەلكى. بۇ مەيلى، راست شۇنداق، چۈنكى مەن ھازىر باشقا ئىشلاردىن قول ئۈزگەنىمەن. مەن بولمىسامۇ جەمئىيەت ئۆز يولى بىلەن ئىلگىرىلىيەلەيدىكەن. مەن بۇنى قېرىغاندا چۈشەندىم. ياش - قىران چاغلىرىمدا مەن گويا مەن بولمىسام ھاياتتا ئورنىنى تولدۇلغىلى بولمايدىغان بىر كەمتۈكلىك پەيدا بولىدۇ دەپ قارايتتىم. ئەمدى بىلدىم، جەمئىيەت ئۈچۈن بىزدەكلەرنىڭ بار - يوقلۇقى ھېچقانچە گەپ ئەمەسكەن. ئەمدى ئۆتكەن ياشلىق، قىران چاغلىرىمنى ئەسلىسەم ھەم خىجىل بولىمەن، ھەم ئېچىنىمەن. خىجىللىقىم شۇنىڭ ئۈچۈن، نۇرغۇن ۋاقتىمنى تەمەخورلۇق بىلەن ئۆتكۈزۈۋەتتىم. ئېچىنىدىغىنىم: ئەقلىم بىلەن ۋاقتىمنى بىھۇدە زايا قىلىۋەتتىم. 30 نەچچە يىلنىڭ تەكدىن تولىسىنى يېزا خىزمىتى بىلەن ئۆتكۈزۈۋەتتىم. دېھقانلارنىڭ كىرىمى ئازراق ئاشقىنىنى كۆرگەندە خۇددى ئايالىم بۇغۇل تۇغقاندەك خۇ-

شال بولدۇم. ئۇلار بالا ـ قازاغا يولۇققاندا ئاتام قازا بولغاندەك ئازابلاندىم، مەن راستتىنلا ئۆزۈمنى ئۇلۇغ غايە يولىدا تىرىشىۋاتقان، قىلچىمۇ ئۆز مەنپەئىتىنى ئويلىمايدىغان «پارتىيە سىرتىدىكى كومۇنىزمچى» ھېسابلاپ «ھامان بىر كۈنى مېنى پارتىيە چۈشىنىدۇ، پارتىيىگە قوبۇل قىلىدۇ، خىزمىتىمنى ئۆستۈرىدۇ. دېھقانلارنىڭ مېنى ناھىيە رەھبەرلىرىدىن تۆۋەن كۆرمەسلىكى بىكار ئەمەس، مەن ھامان بىر كۈنى ناھىيە، ۋىلايەت رەھبىرى بولىمەن، بۇ چوقۇم ئەمەلگە ئاشىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن كۆپچىلىك بىلەن تەقدىرداش بولغىنىم كەلگۈسى ئۈچۈن پايدىلىق» دەپ ئويلىدىم. ئويلاپ باقسام، بىزنىڭ ناھىيىدە 38 ھاكىم ئالمىشىپتۇ. مەن ئۇلارنىڭ قايسى بىرىگە پارتىيە دەرسى ئۆتمىگەن؟ قايسى بىرىگە كاتىپلىق قىلمىغان ۋە ئۇلارغا قۇلاق، ئىغىز، ئەقىل، يانتاياق بولمىغان؟ ئۇلار يېڭا كادىرلار تەيىنلەن ھاكىم، ۋالىيلىققا ئۆسكەندە ئۆز يارىدىمىنىڭ ئۇغلۇقى بىلەن خوشاللانغان ئەڭ بەختلىك ئادەم مەن ئەمەسمۇ؟ ئۇ چاغلاردا مەندە نە ھەسەت، نە خۇرسىنىش يوق ئىدى. مەن دېھقان تېنىدەك ساددا، ئاق كۆڭۈل ئىكەنمەن... لېكىن ھازىر ئويلىسام پۈتۈن ئۆمرۈم باشقىلارنى يۆلەش، باشقىلارنى قوللاشقا سەرپ بولۇپ، ئاخىر ئۆزۈم كىشىلەرنىڭ نەزىرىگە ئىلىنمايدىغان تاشلاندۇق ئادەمگە ئايلىنىپ قاپتىمەن. ھېچكىمدىن مەندىن «بىر ئۆمۈر باشقىلارنىڭ كەتمىنىنى چاپتىڭ، زادى نېمىگە ئېرىشتىڭ؟» دەپ سوراپمۇ قويمايدۇ. ئۇلارنىڭ نەمىگە

www.uyghurkitap.com

زەرىدە مەن گويا قابىلىيەتسىزلىكىمدىن ئۆسەلمىگەنمەن، قابىلىيەت دېگەن نېمە؟ مەن ئۇنى بىلىمەن. خىزمەت قابىلىيىتى، بىلىم قابىلىيىتى، كۈچ - ماغدۇر قابىلىيىتى بولىدۇ. بۇ نەرسىلەرنىڭ ھېچقايسىسىدا مەن ھېلىقى ئۆسۈپ كەتكەن كادىرلاردىن كەم ئەمەسمەن، بەلكى ئۈستۈنمەن. مەن بىرلا ئىشتا، يەنى مەنسەپ ئۈچۈن تىرىشىش جەھەتتىلا باشقىلاردىن تۆۋەن ئوخشايمەن. كىشىلەرنىڭ ئەيىبى ھېسابلىنىدىغان بۇ خىل «قابىلىيەت»نىڭ ھەممە قابىلىيەتتىن ئۈستۈن تۇرىدىغانلىقىنى نېمىشقا بۇرۇنراق بىلمىدىم - ھە؟ بۇ قابىلىيەت يېتىلگەن ئادەملەر مۇنۇ بىزنىڭ ئابلەت مۇدىردەك بولىدۇ. بۇنداق ئادەم ئاددىي ئانكىتنى ئۆزى تولدۇرالماستىن باشقىلارغا يېلىنسىمۇ، نە كاتىپلىق، نە تەرجىمانلىق، نە بوغالتىرلىق، نە مۇئەللىملىكنى قاملاشتۇرالمىسىمۇ بەرىبىر ئۆسۈۋېرىدىكەن. بىزنىڭ ئابلەت مانا ئۆستىغۇ؟ ئۇ باشقىلارغا نۇتۇق تەييارلاشتا قانچە قېتىم كۈلكىگە قالدى، قانچە قېتىم تىل ئاڭلىدى؟ ئۇ ماشىنا باشقۇرۇش بىلەن ئەتىيازلىق كۆچەت تىكىش ئەمگىكىگە كادىرلارنى سەپەرۋەر قىلىشتىلا قابىلىيەتلىك. چۈنكى ئۇ باشقىلار بىلەن جىدەل قىلىشتىن ھەرگىز قورقمايدۇ. زىياپەت ئۇيۇشتۇرۇش، باشقىلارنىڭ خىزمەت ۋە «ئىدىيە»سىدىن چاتاق تېپىشتا ئۇ ئەلۋەتتە قابىلىيەتلىك. مۇشۇ جەھەتتە قابىلىيەتلىك بولغىنى ئۈچۈن بەلكى ھازىر ناھىيىمىزدە ئۇنىڭغا يارايدىغان بىرمۇ كادىر بولمىسا كېرەك. ئۇ ھەممىلا ئادەمنىڭ ئىشىـ

نى كۆزىتىدۇ، خۇلاسىلەيدۇ، ياراتمايدۇ، ئۇ قول تىقمايدىغان ۋە شۇ سەۋەبتىن كاشىلىغا ئۇچرىمايدىغان بەرمۇ ئىش يوق ...

مەن ئابلەت بىلەن 20 يىلدىن بېرى بىللە ئىشلەپ كېلىۋاتىمەن. مەن ئۇنىڭ نۇتۇقلىرىدىن ئاللىقاچان بىزار بولغانمەن. ئۇنىڭ ھەرقانداق چىرايلىق گەپىمۇ ماڭا خەقىش بالىنىڭ يىغىسىدەك ئاڭلىنىدۇ.

لېكىن، ئۇ ھازىر ئىشخانا مۇدىرى، ھەرقانداق ناچار ئادەمنىڭمۇ ئادەملىك غۇرۇرى بولىدۇ. بۈگۈن 12 بال بوران چىقىدىغان بوران ئېغىزىغا قاراپ كېتىۋاتىمەن. قېنى، بىزنىڭ ئابلەت رولنى قانداق باشقۇرار-كىن. ئىش قىلىپ سالامەت بولايلى، يۇقىرىدىن كەلگەن مۇنۇ ھۆرمەتلىك ئالىم ئالدىدا ئابلەتنىڭ يۈزى تۆكۈلمىسۇن، چۈنكى ئۇ نېمىلا بولمىسۇن بىزنىڭ مۇددىمىز - دە!

مانا پىكاپ ئىچى توپىغا توشتى، مانا بىز زۇۋاندىن قالدۇق. ھەممىمىزنىڭ كۆزى يولدا، شۇرقۇراپ ئېقىۋاتقان قۇم ئېقىمى، شېغىل - تاشلىق يولنى غىل-پال كۆرسىتىپ قويىدۇ - دە، كەلكۈن سۈيىدەك داۋالغۇيدۇ. دەھشەتلىك گۈركىرەشتىن قۇلاقلىرىمىز پۈتكەن، ماشىنا چىرىغىدا غۇۋا كۆرۈنۈپ، يەنە كۆرۈنمەي قالىدىغان تاشيوللا بىزگە نىجاتلىق، خۇشاللىق كەلتۈرگۈسى. بوراندا سىلكىنىپ كېتىپ بارغان ماشىنىمىزنىڭ ئاۋازىمۇ بىزنىڭكىدەك ئۆچكەن. ھەممىمىزنىڭ كۆزى يولدا، تاقىر، ھاكلىغاندەك ئاقىرىپ كەتكەن يول ئۈس-

ئۇيغۇر كتاب نۇر بېكىتى www.uyghurkitap.com

تىده سارغۇچ، كۈلرەڭ توپىلار تىنىمسىز ئاقماقتا. بۇ ئېقىن تومۇز كەلكۈنلىرىدەك سۇرلۇك، ھەيۋەتلىك، دولقۇنلۇق. مەن بورانىنى ئۇرغۇن كۆرگەنمەن. لېكىن ئۇنىڭ مۇنداق ئادەمنى بۇرۇختۇم قىلىدىغان تىلسىم قايناملىرى بارلىقىنى بىلمەيدىكەنمەن. مانا قاراڭغۇلۇق خۇددى بىرسى تۈيۇقسىز كۆزىمىزنى ئېتىۋالغاندەك بولدى. بىرنەچچە سېكۇنتلۇق تۇن قاراڭغۇلۇقىدا ئاغىنەم تالىپ سەگىپ قالدى. ئۇنىڭ توپاقنىڭ ھۆركىرىشىدەك يېقىمسىز، غەزەپلىك، قوپال ئاۋازى بىزگە ھاياتىمىزنىڭ خەتەرگە يولۇققانلىقىنى تېخىمۇ چۈشەندۈردى:

— ھەي ھارامتاماق ئىت شوپۇر، ساڭا گازنى ئۆچۈرمە دەپ نەچچە رەت ئېيتتىم؟ مانا ئەمدى ئالدىنىمۇ، كەينىگىمۇ ماڭالمايمىز، ئۆلمەكتىن باشقا ئامال يوق!

شوپۇر كەينىگە بۇرۇلۇپ خۇددى تالىپنى تىرىك يۇتۇۋىغاندەك ئالىيىپ ۋارقىرىدى:

— سەن نېمە بىلەتتىڭ سامان قورساق!

— قېنى ئوت ئالدۇرۇپ باقە، بىر كۆرۈپ باقاي؟

شوپۇرنىڭ ئۇرۇنۇشلىرى بىكار بولدى. نېمىلا قىلسۇن ماتور قايتا ئوت ئالمىدى، بەشىمىزدىن ھېچقايسىمىز بوران تىنىنى تالىپچىلىك بىلمەيدىكەنمىز. شوپۇرمۇ، مەنمۇ، ئون بالدىن يۇقىرى بوران ئىچىدە قالغاندا ماشىنىنى بىر ئۆچۈرۈپ - بىر ياندۇرۇپ ماڭغۇزغىلى بولمايدىغانلىقىنى بىلمەيدىكەنمىز.

بىزنىڭ تەمۇنچى شوپۇرنىڭ بۇ قانۇنىيەتنى بىل-

مەسلىكى يامان ئەلەم قىلدى:

— ئوت ئالدۇرىسەن، ماشىنىدىن چۈشۈپ قاپقىنى قايرىۋەت، ماي يولىدا چاتاق بولسا جۆندە دەيمەن! — بىزنىڭ ئابلەت شوپۇرنى نوقۇغىلى تۇردى. شوپۇر تامدەك تاتىرىپ پۈتى بىلەن تەپكۈچنى مىدىرلىتىپ ماشىنىسىنى غىڭىلداتماقتا. ئابلەت مۇشتۇمىلىرىنى تۈگۈپ سەرگازدەك كۆكسىرىپ ۋارقىرىماقتا:

— چۈش، قاپقىنى ئاچ، تېز ياسا، تېز ماڭ! — دەيدۇ ئۇ ھېلىدىن - ھېلىغا قارا تۈتەك بىلەن سېرىق تۈتەك ئالمىشىپ سېرىق قۇم - شېغىل تاشلار ئېقىۋاتقان يولغا ئالاقزادىلىك بىلەن تەلمۈرۈپ چىشلىرىنى غۇچۇرلىتىپ، — بىرەر ھادىسە بولسا كاللاڭ بىلەن جاۋاب قىلىسەن!

— چۈشمەيمەن! — دېدى شوپۇرمۇ ۋارقىراپ، — ئالتە بالامنى كىم باقىدۇ؟ مېنى ئۆلۈمگە ئىتتىرىپ ئۆز زۇۋاڭ ئامان قالماقچىمۇ؟ سېنىڭ نېرىڭ پارتىيە ئەزاسى؟

— ماشىنا بوران تۆۋىنىگە سۈرۈلۈۋاتىدۇ، يەنە ئازراقلا سۈرۈلسە نېمە بولىدۇ بىلەمسەن؟ قۇتۇلدۇر، ئامال تاپ!

— سەن تاپ، سەن قۇتۇلدۇرا!

— سەن قۇتۇلدۇرىسەن!

— يولىورۇق مەندىن، رول تۇتۇش سەندىن دېمىگەنمىدىڭ؟

— جاۋابكارلىقتىن قاچقىنىنى قارا! ...

www.uyghurkitap.com

ئۇلارنىڭ دەتالاشلىرى تېخىمۇ دەھشەتلىك تۇ-
ماننىڭ چۈمكىشى بىلەن ئۈزۈلۈپ قالدى. ئەمدى نە-
پەس ئېلىشمۇ، گەپ قىلىشمۇ قىيىنلاشتى. ھەر خىل
كىيىنگەن ئىدۇق، بىر خىل سارغۇچ توپا بىزنى چۈم-
كەپ بىر خىل توپا رەڭ قىلىپ قويدى. چىرايلىرىمىز-
مۇ كۆز، قۇلاق، ئېغىز، بۇرۇنلارغا توپا كىرىپ كەت-
كىنى ئۈچۈن بىر خىل رەڭگە كىرىپ، لايدىن ياسالغان
ئادەمگە ئوخشاپ قالدۇق. بىزنىڭ كىچىككىنە ماشىنى-
مىز ھەر قېتىم سىلكىنگەندە بىر غېرىچتەك سىلجىپ
بوران تۆۋىنىدىكى گوداڭغا قاراپ كېتىۋاتىدۇ. بىز ھا-
زىر قەيەردە، قاچان دۇم كۆمتۈرۈلىمىز؟ بۇنى ھېچكىم
بىلمەيدۇ. ئەمما دۇم كۆمتۈرۈلىمىز، قۇتۇلۇشقا ھازىرچە
ئامال يوق. ماشىنىدىن چىقساق بوران بىزنى يوپۇر-
ماقتەك ئۇچۇرۇپ ماڭىدۇ ۋە قۇم دولقۇنلىرى ئارىسىدا
بۇرۇختۇم قىلىپ ئۆلتۈرىدۇ. مانا بۇ ئاسان ئۆلۈمگە
ھەممىمىزلا قايىل، لېكىن بىز ئۆلۈشنى خالىمايمىز!...

ماشىنا سىلجىماقتا، بوران — قاپقارا، تونۇردىن
چىقىۋاتقان ھۆل سامان ئىسىدەك ئاچچىق ئېقىن بىزگە
ئۈزلۈكسىز ھۇجۇم قىلىپ، بىزنى ئەجەل گودى-
ڭىغا ئىتتىرمەكتە. بىز ئۆلۈشنى خالىمايمىز، قۇتۇلۇشنى-
مۇ بىلمەيمىز. مەن ھەمراھلىرىمغا قارىدىم. ئوتتۇرىدا
ئولتۇرغان ئالىم ئېسىل كىيىملىرى بىلەن ئىككىلىك قېلىن-
لىقتىكى توپىغا چۈمكىلىپ كۆزلىرىنى يېرىم يۇمۇپ،
قوللىرىنى تىزىغا قويۇپ قېتىپ قالغاندەك جىمجىت ئول-
تۇرماقتا. ئۇ بەلكى ئۆلۈمنى ئەمەس، كەلگۈسىدە 12

بال بوران توغرىسىدا يازىدىغان ماقالىسىنىڭ مەزمۇنىنى ياكى مۇنۇ ئىنسانلارغا ئاپەت كەلتۈرىدىغان تەبىئەت ھادىسىسىنىڭ يولىنى توسۇشنىڭ ئۇسۇلى توغرىسىدا باش قاتۇرۇۋاتامدىكىن، چۈنكى ھايا تتا ھامان ئۆلۈم ئالدىدىمۇ ئىشنى ئويلايدىغان ئادەملەر بولىدىغۇ؟ بىزنىڭ تالىپ ھازىر تولۇق سەگسەن، ئۇ، كۆڭلەك چان، يالاڭباش بولۇۋالغان، ئۇنىڭ ئاجايىپ تەرەققىي قىلغان كۆكرەكلىرى چالا بوغۇزلانغان قوينىڭ قورسىقىدەك ئېگىز - پەس مىدىرلايتتى. بۇ ئۇنىڭ ئازابلىنىۋاتقانلىقى، ۋەھىمىگە چۈشكەنلىكى:

— ماشىنىنى كۆچەپ باسقىنا، بىردەم بولسىمۇ سىلجىمىغاي! مەن ئۇنىڭغا چاقچاق قىلدىم.

— ماشىنا بىزنى باسىدىغان بولدى! — دېدى ئۇ ئاچچىق كۈلۈپ قويۇپ، — يەنە بەش مىنۇت قالدى.

— نېمە؟ بەش مىنۇت؟ بەش مىنۇتتىن كېيىن غۇلايمىزما؟ ئابلەت ئالاقزادە، مىسكىن، ئۇمچەيگەن ھالىدا تالىپقا قارىدى، — ئۆلۈپ كېتىمىزما؟

— رىسقى پۈتكەنلەر ئۆلىدۇ، پۈتمىگەنلەر ساق قالىدۇ!

تالىپ كۈلۈپ قويدى.

مەن مۇنۇ ئىككى ئادەمنىڭ بىردىنلا ئورنى ئۆزگىرىپ قالغانلىقىغا ھەيران قالدىم. ئىدارىدە ئولتۇرۇشلاردا ئابلەت ئۇستۇن، تالىپ تۆۋەن ئورۇندا ئىدى، مۇ-

www.uyghurkitap.com

ئۇ جان هەلقۇمىغا يەتكەن پەيتتە بۇ ئورۇن ئاستىن - ئۈستۈن بولۇپ، تالىپ باشقۇرغۇچى، ئابلەت بېقىنغۇچى بولۇپ قالماقتا:

— تالىپ ئاكا، ئامال قىلسائچۇ؟

ئاخىر ئابلەت شوپۇرنى تىللاشتىن توختاپ تالىپقا يېلىنغىلى تۇردى.

تالىپ مېھمانغا، ئاندىن كېيىن ماڭا قاراپ قويدى - دە، ماشىنىنىڭ ئىشىكىنى ئېچىپ، ماشىنىنى دالدا قىلىپ يەرگە چۈشتى. ماشىنىنىڭ ئىچى كۆز ئاچقۇسىز چاڭ - توزان بىلەن تولدى. تالىپ ماشىنىنىڭ كەينى چاقىغا مەھكەم يامىشىپ تۇرۇپ ماڭا ۋارقىرىدى:

— مىجىت ئاكا، ئەكەل قولۇڭنى! — مەنمۇ جان پىدا قىلماقچى بولدۇم - دە، ماشىنىدىن ئۆمىلەپ چۈشۈپ تالىپقا ياماشتىم. تالىپ شوپۇرغا ئىش بۇيرىدى:

— بىز ماشىنىنى ئالدىغا ئىتتىرىمىز، سەن رولنى ئوڭغا بۇرا!

بۇران بىزنى چۆلگە تارتماقتا، بىز ماشىنىنىڭ كەينىگە ئۆتۈپ يەرگە چاپلىشىپ يېتىۋېلىپ ئىككى قول، بېشىمىز بىلەن ماشىنىنى ئىتتىرىپ، كۆكرىكىمىز بىلەن يىلاندەك سىيلاپ سىلجىماقتىمىز. بۇران بىزنى بوغماقتا، چۆللەرگە ئاپىرىپ تاشلاش ئۈچۈن سىلكىپ تارتماقتا، تاش - قۇملىرى بىلەن بىزنى ئۈچۈقدىماقتا. بىز- چۇ؟ كۆكرەك بىلەن يەرگە چاپلىشىپ پۈتۈن كۈچىمىز بىلەن ماشىنىنى ئىتتىرمەكتىمىز. بىزنىڭ بارلىق كۈ-

چىمىز ھېسابىدا ماشىنا 1 — 2 مېتر ئالغا سىلجىپ، رولنىڭ ئوڭغا بۇرۇلۇشى بىلەن ماشىنا غۇلايدىغان گودانىدىن يېراقلاشماقتا. ئەمدى مەنىدە مىدىرلىغۇدەك ماغدۇر قالمىدى. نەپەس ئېلىشىمۇ قىيىنلاشتى. مەن ئەمدى ماشىنىغا ئېسىلىپ جان ساقلىماقتىمەن. يالغۇزلا تالىپ ماشىنىنى ئىتتىرىپ مېڭىشمۇ قوشۇپ سۆرىمەكتە. ئۇنىڭ ھاسىرىشى، ئىنچىكلىشى، بىر-سىنى تىللىشى ماڭا ئاڭلىنىپ تۇرىدۇ. مەن دوستۇم تالىپنىڭ بۇنچىلىك قاۋۇل، يارامليق يىگىت ئىكەنلىكىنى زادىلا بىلمەپتىكەنمەن. ئېسىت، ئۇنى نېمىشقا بۇرۇنراق چۈشەنمىدىم، چۈشەنگەن بولسام مانا مۇشۇنداق ئادەمگە كاتىپ بولۇپ ئۇنىڭ ھاراقنى جىق-راق ئىچىپ، باشقىلارنى تىللاپ قويۇشى، ئېپى كېلىپ قالسا ئايالىلارغا چېقىلىپ قويۇشقا ئوخشاش ئەيىبلىرىنى تۈزىتىشىگە ياردەم قىلماسمىدىم. شۇنىڭ بىلەن بىزنىڭ تالىپ يارامليق رەھبەرلەردىن بولۇپ قالاتتى ئەمەسمۇ، ئېسىت، ئېسىت!...

مانا بىزنىڭ تالىپ ئاغىل - تاغىل ۋارقىراپ ماشىنا ئىتتىرمەكتە. ئۇنىڭ بۇرنى قانىغان، لەۋلىرى يېرىلغان، پۇتۇن بەدىنى توپا - تەر ئارىلاشمىسىدىن لايغا ئايلىنىپ خۇددى ئوق تېگىپ ئۆلۈم بىلەن ئېلىشىۋاتقان ئېيىققا ئوخشاپ قالغان. مەن ئۇنىڭغا يامشىپ تۇرۇپ ۋارقىرىدىم:

— بولدى، خېلى يىراقلاشتۇق!

— نېمە؟... يەنە ... ئون مېتر ئىلگىرلىسەك

شامال ئېغىزىدىن ئۆتۈپ كېتىمىز!

تالىپ ھالسىزلىنىپ سۇنايلىنىپ ياتتى. لېكىن قوللىرى يەنىلا ماشىنىنى ئىتتىرمەكتە ئىدى. مەن پۈتۈن غەيرىتىم بىلەن چاقلارغا يامىشىپ يۈرۈپ ئۆمىلەپ ماشىنا ئىشىكىگە كەلدىم:

— ئابلەت، سەنمۇ چۈشكىن!

— نېمە؟ مەن ماۋۇنىڭغا يول كۆرسىتىۋاتىمەن!

— نېمە دېگۈلۈك؟ ئەمدى كىم يارىمگە چۈشىدۇ؟ مېھمانمۇ؟

— مەن چۈشەي! — دېدى مېھمان مېنىڭ سوغا لىمنى ئاڭلىغاندەك ماڭا قاراپ كۈلۈمسىرەپ. مەن ئەمدى ئابلەت چۈشىدۇ، نېمىلا بولمىسۇن ئۇ يۇقىرىدىن كەلگەن مېھماننىڭ بىخەتە لىكىگە مەسئۇل بولغاندىكىن. مېھماننىڭ توپىدا! يەر بېغىرلاپ مېڭىشىغا يول قويمايدۇغۇ، دەپ ئويلىدىم. لېكىن ئابلەت خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك شوپۇرنىڭ بېشىدا دېۋەيلەپ، قوللىرىنى شىلتىپ، «ئوڭغا، سولغا!» دەپ يولبورۇق بېرىپ ئولتۇرماقتا.

ئاخىر مېھمان يەرگە چۈشتى. مېھمانىنى كۆرۈپ ماڭا جان كىردى، تالىپقا غايىبتىن كۈچ پەيدا بولدى. ئىككى يېنىمدا ئىككى قاۋۇل يېگىت يەر بېغىرلاپ ماشىنا ئىتتىرمەكتە. ماشىنا ئەمدى خېلىلا ئىتتىك ئىلگىرىلىدى. مېھمان تولمۇ تېمەن، قاۋۇل ۋە جاپادىن قورقمايدىغان يېگىت ئىكەن، ئۇ كۈچەپ ماشىنا ئىتتىرىپ كېتىۋېتىپ شۇنداق دېدى:

— بۇ قانچىلىك جاپا دەيسىلەر، بىردەملىكتىش، ئون يىل خاك تېگىدە ھارۋا سۆرىگەنمەن!

چۈشىنىشلىك، بىز ماشىنىنى ئىتتىرىپ كېتىۋاتقانلار ئوخشاش ئادەملەرگەنمىز: توپىغا ملىنىپ شۇ ياشقا كەلگەنلەر بولغانلىقىمىز ئۈچۈن ئابلەتتەكلەرنى قۇتۇلدۇرۇش بىزنىڭ باش تارتقىلى بولمايدىغان بۇرچىمىز ئىكەن!

بىرىدىنلا يورۇقلۇققا چىقتۇق، قارا تۈمان يوقالدى. بىز بىر - بىرىمىزنى كۆردۇق. لېكىن بوران يەنىلا ئادەم ئۈچۈراتتى. بىز قول تۇتۇشۇپ، بىر - بىرىمىزنى يۆلىشىپ ئورنىمىزدىن تۇرۇشتۇق، ئەمدى ماشىنا سىلجىمىدى. ھازىرقى بوران بىزگە راھەت بىلىنمەكتە. دەرھالەر يېراقتىن كۆرۈندى، ئەتراپ سۈزۈك، بوران ھەممىلا نەمىنى تازىلىۋەتكەن. بىرەمدىلا ماشىنىنىڭ ئىچى - تېشى، بىزنىڭ ئۈستى - بېشىمىزنىمۇ چاڭ - توزاندىن تازىلاپ بىزنى راھەتلەندۈرۈپ قويدى.

ھېلىقى ئون نەچچە مېتر كېلىدىغان بوران ئېغىزى بىزدىن 3 — 4 مېتر نېرىدا بۇرۇختۇم، قاپقارا كۆرۈنمەكتە ئىدى.

— قۇتۇلدۇق! — دېدى ئابلەت بىرىنچى بولۇپ سۆزلەپ، — مېھمانىنى بالا - قازادىن ساقلاپ قالدىم!

— ئابلەت جۇرۇن سىز بولمىسىڭىز يامان كۈنگە قالاتتۇق جۇمۇڭ! — دېدى تالىپ كۈلۈپ قويۇپ.

ئۇيغۇر كتاب تۈرى بىكىتى
www.uyghurkitap.com

ئۇ ئەلۋەتتە تەنە قىلماقتا.

— مېھماننى ئۆمىلەتكىنى ئۈچۈن جۇرېننى ماخـ
تامسىنـا؟

— شوپۇر غەزەپ بىلەن ئابلەتكە ئالايدى.

— نېمە؟ ئۆزۈڭچە رولنى مەن تۇتتۇم دەمسىنا؟
يوليورۇق كىمدىن بولدى؟ ساڭا ئوڭ ـ سولنى كىم كۆر-
سەتتى؟ — ئابلەت ئۆز تۆھپىسىنى دالۋاي قىلىپ ھەمـ
مىگە بىر قۇر قاراپ چىقتى. لېكىن ئۇنىڭ سوئالىغـا
ھېچكىم جاۋاب بەرمىدى. خۇددى ماشىنىنى ئىلگىرىلەتـ
كۈچىلەرنى تىلغا ئالىدىغان ئادەم چىقمىغىنىغا ئوخشاش،
ئابلەتنىڭ سوئالىغىمۇ جاۋاب بېرىدىغان ئادەم چىقمىدى.

مەن ئويلايمەن: جەمئىيەتمۇ بىر ماشىنـا، بىز
ئۇنىڭ ئىچىدىكى يولۇچىلار. ماشىنىمىز 12 بال بوران
ئېغىزىدا قالغانـدا كىم كىمنى قۇتۇلدۇرىدۇ؟ ماشىنىنى
كىم ئىلگىرىلىتىدۇ؟ تۆھپە كىمنىڭ؟ رول تۇتقـان شو-
پۇرنىڭمۇ، ئىتتىرگۈچىلەرنىڭمۇ ياكى «يوليـورۇق» بەر-
گۈچىنىڭمۇ؟

بۇ سوئاللارغا ئەقىللىك كىتابخانلىرىمىز ئۆزلىرى
جاۋاب بەرسۇن!

1986 - يىل، 2 - سېنتەبر، ئۈرۈمچى-

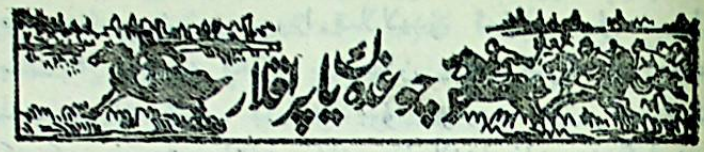

ئۆكتەبرنىڭ ئوتتۇرىلىرى، باغلارنىڭ كىشىگە راھەت ۋە ھېسسىيات بېغىشلايدىغان چاغلىرى ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن، قېرىلىقنىڭ ئۆزىگە يارىشا گۈزەللىكى ۋە سىرى بولغىنىغا ئوخشاش، بۇ مەزگىلنىڭمۇ ئۆز ھۆسنى، ئۆز گۈزەللىكى ۋە خاسلىقى بار. ياشانغان ئادەم يېزىچە ھايات قاينام، يوپۇرماقلار يالتىراپ، قۇشلار چۇرۇقلاشقان باغنىڭ تىنىمسىز تۆكۈلۈۋاتقان ياپراقلار، يالىڭاچلىنىۋاتقان دەل - دەرەخلەر، سوغۇشىپ يەرگە ئېگىشىۋاتقان گۈل - گىياھلار بىلەن غازاڭ پەسلىگە ئايلىنىۋاتقان سولغۇن ھۆسنىنى كۆرسە، غەم - غۇسسە بىلەن مەيۈسلىنىدۇ. لېكىن، ياشلىق ھەۋىسى، مۇھەببەتلىك ھېسسىياتى ئىچ - ئىچىگە پاتمايۋاتقان ئوت كۆكۈل ياشلارچۇ؟ ئۇلار بۇ خىل غازاڭلىق باغدىنمۇ ھۇزۇر ئالالايدۇ، بۇ خىل باغلاردا تۆكۈلۈۋاتقان سېرىق يوپۇرماقلار، پۈرىقى تۇگەپ خە-

www.uyghurkitap.com

جالەتتىن يەرگە قاراشقان قىللەر بىلەن مېۋىلىك دەرەخلەر ئۇلاردا ھايات ھەققىدە چوڭقۇر پىكىر، ھېسسىيات، شېئىر پەيدا قىلالايدۇ. ئۇلار بۇ خىل باغلاردا يېزىچە مەلۇم بولمىغان يېڭى كارامەت، خىسلەت ۋە سىرلارنى بايقىيالايدۇ، بولۇپمۇ ھازىرقىدەك كەچكى شەپەق پۈتۈن باغنى نۇرلاندۇرغان مەزگىلدە، پۈتۈن پەسىلدە تېپىلمايدىغان ئاجايىپ مەنزىرە ناما-يان بولىدۇ، بولۇپمۇ قويۇق ئۆرۈكلۈك ئۆزىنىڭ ھال - قىزغۇچ، تۇم سېھرىق، خۇددى ئالتۇن سۇيىگە چىلاپ ئالغاندەك جۇلالىنىپ تۇرىدىغان يوپۇرماقلىرى بىلەن ئادەمنى بىر سېھىرلىك دۇنيا ئىچىگە ئېلىپ كىرىدۇ، ئالتۇن سۇيى ئىچىدە بىمالال نەپەسلىنىدۇ...

ئۆكتەبىرنىڭ باغ مەنزىرىسىدىكى بۇ خىل خاس لىق سىزگە كامال تاپقان ئەقىل ئىگىسىنىڭ قەلبىنى چۈشەندۈرىدۇ. بۇ قەلب جۇلا ۋە چوغ بىلەن قىش پەسلىنى كۈتۈۋالماقچى. بۇ پەسىل سىزگە ھاياتنىڭ سىرىنى چىن مەنىسى بىلەن چۈشەندۈرىدۇ، سىزگە مۇشكۈل ئىشلارنىڭ يولىنى، كەلگۈسىنىڭ لەززىتىنى روشەن ئاشكارىلاپ، سىزنى پۈشايمان، غەم - قايغۇ ۋە ئۇمىدسىزلىكتىن قۇتۇلدۇرىدۇ...

جىرەن ئاتلىق، قىزىل پوپايكا، قىزىل يوپكا كىيگەن، بېشىغا قىزىل ياغلىق تاڭغان، يۈزلىرىدە ئانار-دەك قىزىل بىر قىز ئات ئۈستىدە غەمكىن ئولتۇرۇپ، كۈز گۈزەللىكى نامايان بولۇۋاتقان بۇ باغقا كىرىپ كەلدى. ئۇ ئەترапقا ئەنسىزلىك بىلەن قاراپ قويۇپ،

قويۇق ئۆرۈكلۈك ئىچىگە كىرىپ كەلگەندە، ئېتى بىلەن قوشۇلۇپ كۈزنىڭ ئالتۇن سۈيىگە چۈمۈلىدى. قىزىل ئېقىن ئۆز قوينىغا كىرىپ كەلگەن بۇ قىزىل ئاتلىق قىزچاقنى گويا بوۋاقنى قىزىل تاۋار بىلەن زاكىلىغاندەك سىلىق ۋە يۇمشاق مۇئامىلە بىلەن ئۆز قوينىغا ئالدى.

قىز قىپقىزىل يىپراقلار بىلەن چۈمگەلىگەن باغ ئىچىدە ئېتىدىن چۈشتى. ئۇ ئېتىنىڭ بوينىنى قۇچاقلاپ بۇقۇلداپ يىغلىدى، ئات ئىگىسىگە ھېسداشلىق قىلىپ يېنىك پۇشقۇرۇپ، قىزنىڭ پوپايكىسىنى لەۋلىرى بىلەن يالماپ قويدى. قىز مەڭزىنى ئاتنىڭ يالىڭقىغا يېقىپ، خىلىغىچە جىمجىت تۇردى. ئۇ گۈزەل تەبىئەتتىن ھۇزۇرلىنىش ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى ئۆزىنى خاپىلىق ۋە كۆڭۈل غەشلىكىدىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن كەلگەن چېغى، ئۇ ياشلىققا خاس بولغان نازۇك ھېسسىياتلار بىلەن تەبىئەت ۋە سالقىن ھاۋانىڭ سېزىمىسىنى ئويغىتىپ راھەت بەخش ئېتىشىدىن ئاتايىن ئۆزىنى قاچۇرۇپ، بۇگۈنكى ئار - نومۇسىغا، ئىززەت-ئابرويىغا تېگىدىغان ئىشنىڭ قارمىقىغا ئىلىنىپ، سۈيۇمەن ئايرىلغان بېلىقتەك ئازابلانماقتا. ئۇ نېمىشقا ئازابلىنىدۇ؟ ئۇياتتىن، مەغلۇبىيەتتىن. ئەلۋەتتە. ئۇ قانداق ئۇيات؟ قانداق مەغلۇبىيەت؟

بۇ ئىش باشقىلار ئۈچۈن ھار ئالغۇچىلىكى يوق، بىر ئەرزىمەس ئىش. لېكىن، بۇ قىز ئۈچۈن ئۆلگەن بىلەن باراۋەر. ئۇ ئېتىنى بىر ئاي تاۋلاپ بىرنەچچە

قېتىم ئوغلاقلاردا كەينى - كەينىدىن چاقپىلەككە (ھارۋىغا) ئوغلاق تاشلاپ، خەلق ئىچىدە داڭ قازان دى. قىزىل ئاتتا قىزىل پوپايكىلىق قىز پەيدا بولغان دا، پۈتۈن ئوغلاق مەيدانىدا جانلىنىش، ھاياجان پەيدا بولىدىغان، نۇرغۇن چەۋەندازلارنىڭ يۈرەكلىرى تىترەپ، ھەسەتخورلۇقى ئۆرلەيدىغان بولۇپ قالدى. ئۇ مەيداندا ئات چاپتۇرۇپ، بىردە توپتىن ئۈزۈپ چىقىپ، بىردە يەرگە ئېگىشىپ، بىردە يىگىتلەردەك ئوغلاقنى مۇرىسىگە سېلىپ، بىردە ھەمراھلىرىغا چەبدەسلىك بىلەن «پاس» بېرىپ، بىردە بولسا، چاقپىلەككە ئەپچىللىك بىلەن ئوغلاق تاشلاپ ھەركەت قىلغاندا، كۆپچىلىك ئۇنىڭ پۈتۈن ئوغلاق مەيدانىدىكى بىردىنبىر قىز ئىكەنلىكىنى ئۇنتۇپ قېلىشاتتى. لېكىن، بۈگۈن ئۇنى ئۆزىدىن ياش بىر يىگىت تولىمۇ ئىزادا قالدۇرىدى: ئۇ ئوغلاق ئالسىلا، ھېلىقى يىگىت ئۇنىڭدىن تارتىۋالدى، قىز يا چاقپىلەككە ئاتالمىدى، يا مۇرىسىگە ئوغلاق ئېلىپ ھۈزۈرلىنىپ ئات چاپتۇرالمىدى. قىز بارلىق ھۈنىرى ۋە ماھارىتىنى ئىشقا سالغان بولسىمۇ، ھېچ نەتىجىگە ئىگە بولالمىدى. قىز ئوغلاقتا ئېگىشىپ، يىگىت چاققان چىقىپ ئېلىۋالدى؛ قىز چاتلىسا، يىگىت يۇلۇۋالدى؛ قىز غەزەپ بىلەن قوغلىسا، يىگىت قىزنى يېقىن كەلتۈرمىدى. قىزنىڭ جىرەن ئېتى قوغلاپ يېتىپ كەلگەندە، يىگىت قارا ئېتىنى شۇنچىلىك تېز ئەگىتەتتىكى، جىرەن ئات قاڭقىپ توپتىن ئايرىلىپ چىقىپ كېتەتتى. قىزنىڭ يۈرتلۇقلىرى قىزنى ھىمايە قىلىپ،

قوغداپ بەرنەچچە قېتىم قىزغا چاقپىلەكىكە ئوغلاق ئېتىشقا ئىمكان بەردى. نەق قىز ئاتىدىغان چاغدا، ھېلىقى يىگىت نەدىندۇر يېتىپ كېلىپ، قىزنى ئاتقۇزمىدى. بىر قېتىم قىز ئاتقان بولسىمۇ، چاقپىلەكىكە چۈشمەۋېدى، يىگىت ئوغلاقنى يەرگە چۈشۈرمەي تۇرۇپلا تۇتۇۋېلىپ، چاقپىلەككە ئىلىپ قويدى. بۇ ئىش بىلەن ئۇ قىزنىڭ غەلىبىسىنمۇ تارتىۋالدى. مەيداندا كۆلكە كۆتۈرۈلدى. يۇزلىگەن ئاتلىقلار توپا - توزان ئىچىدە قارا تەرگە چۆمۈلۈپ، ئوغلاق ئويناۋاتقان كەڭ مەيدان قىز ئۇچۇن تار تۇيۇلدى. ئۇ غەزەپتىن يېرىلغۇدەك، نومۇستىن ئۆلگۈدەك بولدى. لېكىن ئۇمىدىنى ئاخىرىدا ئوغلاقنى يەككە تارتىشقا بېغىشلىغان ئىدى. مەھەللە بويىچە تارتىشىش ئاخىرلاشمىپ، يەككە تارتىشىش باشلىنىش بىلەن، يەنە ھېلىقى يىگىت ئوغلاقنى ئاخىرقى قېتىم قىزنىڭ قولىدىن يۇلۇۋالدى. قىز نومۇستىن قاتتىق ئازابلاندى. يىگىت قىزنىڭ ئۇستىدىن ئېڭىشىپ تۇرۇپ «ھۇنەرىمنى كۆرۈپ قوي» دېگەندەك، قىزنى يېرىم قۇچاقلاپ تۇرۇپ ئوغلاقنى تارتىۋالدى. قىز ئېتىنى قامچىلاپ چۆلگە قاراپ چاپتۇرۇپ كەتتى. ئۇنىڭ كۆز يېشىنى كۆپچىلىككە كۆرسەتكۈسى كەلمىدى.

قىز ھاياتىدا بۇنچىلىك ئۇيالمىغان، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرىدىغان يىلى تاريخ دەرسىدە ئۆزىنىڭ سۆيۈملۈك جىرەن ئېتىنى ئويلاپ ئولتۇرۇپ، دەرسكە قۇلاق سالمىغانلىقى ئۈچۇن، مۇئەللىمىنىڭ تۇيۇقسىز سوئاللىرى ئالدىدا يەرگە قاراپ تەرناق تاتە-

www.uyghurkitap.com

لىغىنىدىمۇ؛ سۆيگەن يىگىتى تۇنجى قېتىم بوينىغا گىرە سالغاندىمۇ؛ ئانىسى توي توغرىسىدا بىرىنچى قېتىم گەپ ئاچقاندىمۇ بۇگۈنكىدەك ئۇيالمىغان. ئۇ چاغلاردا ئۇ يالغۇزلا نومۇس قىلىش بىلەنلا چەكلەنگەن. بۇگۈنچۇ؟ نومۇس ئۈستىگە ئازاب، ئازاب ئۈستىگە چەۋەندازلىق غۇرۇرىنىڭ سۇنۇشى... ناۋادا ئىرادە ئارنومۇستىن ئۈستۈن بولمىغان بولسا، ئۇ بۇگۈن نېمىلا قىلىپ بولمىسۇن بۇ دۇنيا بىلەن خوشلاشقان بولاتتى. لېكىن، ئۇنىڭ ئىرادىسى ئۇنىڭغا: «نومۇسنى غەزەپكە، يېڭىلىشنى ئىنتىقامغا ئايلاندۇرالايسەن، قىزچاق! بۇ كەڭرى كۆك ئاسمان ئاستىدا سېنىڭمۇ ئىستىقبال يۇلتۇزۇڭ چاقنايدۇ...» دەپ پىچىرلاپ، ئۇنى غەيرەت بىلەن ياشاشقا رىغبەتلەندۈرۈپ تۇرۇپتۇ. قىز ئۆزىنى ياخشى چۈشىنىدۇ. ئۇ، هامان ئىرادىنىڭ قۇلى. ئىرادىسىگە بېقىنغانلىقى ئۈچۈن، ئالتە يېشىدىن 22 يېشىغىچە هەر كۈنى ئات چاپتۇرۇپ قەهرىماندەك پىشىپ، يىگىتلەر ئارىسىدىن ئورۇن ئېلىپ، يۇرتنىڭ داڭلىق ئوغلاقچىسى بولۇپ يېتىلدى. يەنىچۇ؟ يەنىچۇ؟ ئۇ مۇهەببەت، ئائىلە دېگەن قىزلار ئۈچۈن مۇقەددەس هېسابلىنىدىغان، كۆپچىلىك ئۈچۈن ئۆزگەرمەس تەنتەنە هېسابلىنىدىغان بەخت بۆشۈكلىرىنى ئۆز خاهىشى ئۈچۈن پاچاقلىيالىدى، ئۈچ يىل بۇرۇن سۆيۈملۈك كۈيۈسى بىلەن قىلىشقان ئاخىرقى سۆهبەت ئۇنىڭ يادىدا:

— مەن سېنىڭ چەۋەندازلىقىڭنى ئەمەس، پاكىز

چىرايىدىكى، ئۆتكۈر ئەقلىدىكى دەپ ئۆمۈرلۈك ھەمراھ لىققا تالىشىغانىمەن. مېنى دېسەك، ئات چاپتۇرۇشنى توختات!

— چىرايىم بىلەن ئەقلىم سىزنى بەختلىك، مېنى بەختسىز قىلىدۇ. مەن ھەممىنى قۇربان قىلالايمەن، لېكىن، ھەۋىسىمدىن قول ئۈزەلمەيمەن!

— ئۇنداق بولسا؟...

مانا شۇنىڭ بىلەن، ئارانلا ئىككى ئاي ئۆتۈپ تۇرۇپ قان سۆيۈملۈكى بىلەن خوشلاشتى. ئۇنىڭ ئاتقا بولغان ھەۋىسى ئۇنى بەختلىك قىلدىمۇ ياكى بەختسىز قىلدىمۇ؟ بۇ ئۆزىگىمۇ قاراڭغۇ، ئۇ بۇنى ئويلاپمۇ كۆرگىنى يوق. ئۇ سەھەر تۇرۇپ، شوخ جەرەن ئېتىنى مىنىپ، سۈغىرىشتىن بۇرۇن ئېتىز ئارىلىرىدىكى يۇمشاق توپىلىق يوللاردا بولۇشىغا چاپتۇرىدۇ، بىردە ئاتنىڭ بويىنىنى قۇچاقلاپ، بىردە بىر قولى بىلەن ئات يايلىنى تۇتۇۋېلىپ ساڭگىلاپ، بىر قولىدا ئېتىز گۈللىرىنى تېرىپ ئات چاپتۇرىدۇ. ئېتى بىر تەرلىگەندىن كېيىنلا ئۇنى سوۋۇتىدۇ - دە، ئاندىن كېيىن سۈغىرىدۇ. ئېتىمۇ ئۇنىڭغا ئىجىل، ئىگىسى ۋاقتىدا كېلىپ دۇمبىسىگە مىنمىسە، ئات كىشنەپ - تىپىرلاپ تەقەززا بولىدۇ. زىلۋا، گۈزەل قىز چەبدەس سەكرەپ ئۇستىگە چىقىش بىلەن، ئۇ جانىۋار خۇددى يادىن ئاجرىغان ئوقتەك، تونۇش يوللارغا قاراپ توپا توزىتىپ ئىلدام چاپىدۇ. ھەر كۈنى بىر سائەت داۋام قىلىدىغان بۇ ھەرىكەت قىز ئۈچۈن راھەت ۋە بەخت. ئۇ

ئۇيغۇر كتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

شۇنىڭ ئۈچۈن باشقىلارنىڭ تاپا - تەنىسى، قالتىق - يىرىنىڭ گەپ - سۆزلىرىنى سۈرۈشتە قىلىپ ئولتۇرمايدۇ. ئۇ بىلىدۇ: ھەرقانداق بىر ئادەم — بىر ھەۋەسنىڭ قۇلى. بۇ ھەۋەسلەرنىڭ پاكىزىمۇ، پاسكىنىمۇ، شەرەپلىكلىرىمۇ، نومۇسلۇقلىرىمۇ بولىدۇ. لېكىن ھېچكىم ئۆز ھەۋىسىنى يامانلىمايدۇ، ئاياللارنىڭ ئات چېپىشقا ھەۋەسمەن بولۇشى قايسى خىلغا ياتىدىكىن؟ بۇنى ئويلاپمۇ قويمايدۇ. ئۇنىڭچە بولغاندا، پۇتۇن راھەت، ھەممە بەخت ئات ئۈستىدە. ئۇنىڭ ئۈچۈن باشقا ھەۋەسلەرنىڭ ھەممىسى كۆلكىلىك، ھەتتا تېتىقسىز. ئۇنىڭ ھاياتتا ئۆزىگە نەمۇنە قىلىدىغان ئادىمىمۇ بىرلا، ئۇ بولسىمۇ ئۇنىڭ دادىسى. ئۇنىڭ ئۈچۈن دادىسى ھەقلىق، پاكلىق، مېھرىبانلىق، دېلكەشلىك دېگەنلەرنىڭ ھەممىسىدە باشقىلارغا ئۈلگە. قىز گەرچە تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپنىلا پۈتتۈرگەن، كىتاب - پەن لىمگە ئۇنچىلىك ھەۋىسى يوق «كونىچە» ياشلاردىن ھېسابلانسىمۇ، ئۇ، كىشىلەر ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتتە، ئۆزىدىن يۇقىرىقى ئەخلاق ئۆلچەملىرىنى تەلەپ قىلىشقا ئادەتلەنگەن. شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ھازىرغىچە كىشىلەرنىڭ تىلىغا چىققۇدەك بىرەر ئىش قىلىپ باقمىغانى يوق، ئۇ نېمىلا قىلمىسۇن ئۆزىگە بىرلا سوئال، يەنى «دادام بۇ ئىشنى قانداق قىلارئىدىكى؟» دېگەن سوئالنى قويۇشقىلا ئادەتلەنگەن. ئۇنىڭ قىلغان ئىشىنىڭ ياخشى - يامانلىقىمۇ دادىسىنىڭ باھاسى بىلەن ئۆلچىنىدۇ. «بەلەن!» ياكى «ئاپلا!» دېگەن بىرلا سۆز دادىسىنىڭ

ئاغزىدىن چىقىش بىلەن، ئۇ ئۆز ئىشىدىن ياكى خۇشالىلىنىدۇ، ياكى خاپا بولىدۇ، بولۇپمۇ يۇزلىگەن تاللانمان ئاتلىقلار ئوغلاق تارتىشىشقا چۈشۈپ، يۈرت ئۈچۈن ياكى ئائىلە ئۈچۈن شان - شەرەپ كەلتۈرۈشكە جانبازلىق قىلىدىغان چوڭ سورۇنلاردا دادىسى قەرىنىغا قارىماي، يوغان قورساق تورۇق بايىتىلىنى دىگە گاكلىتىپ، قىزنىڭ كەينىدىن قالمايدۇ. بۇنداق چاغلاردا قىز ھەممە ھەرىكەتنى دادىسىغا يارىتىشنى يادىدىن چىقارمايدۇ. قىزى يەردە ياتقان ئوغلاقنى خۇددى لاچىن ھاۋادا جان سوقىقانىدەك چەبدەسلىك بىلەن ئىگەردىن ئاتنىڭ قارنىغا ساڭگىلاپ لىككىدە ئالغاندا، دادىسى ئاق تەلپىكىنى قامچىسى بىلەن سۈرۈپ قويۇپ: «بەلەن، بەلەن!» دەپ ئىختىيارسىز ۋارقىرايدۇ. ئۇ چاغدا قىزنىڭ قەلبى يايراپ، خۇمار كۆزلىرى چاقناپ كېتىدۇ. باشقىلار چاتلاۋاتقان① ئوغلاقىنى يېتىشىپ بېرىپ، ئوغلاقچىنىڭ ئوغلاق تۇتقان قولىنىڭ يېنىدىن تۇتماي، ساڭگىلاپ تۇرغان پاقالچاقتىن ئىگىشىپ تۇتۇپ سىلكىپ تارتقاندا، دادىسى ئىگەردىن كۆتۈرۈلۈپ: «ئاپلا!» دەپ توۋلايدۇ. بۇ چاغدا قىز رەللە بولۇپ، قامچا سېپىغا قوشۇپ لەۋلىرىنى چىشلەيدۇ...

تۇنۇگۈن، ھېلىقى كۆك كۆكىلەك كىيىپ، بىلىگە يېشىل تاۋار بەلباغ باغلىغان تەلۈە قارا ئېتىنى چاپتۇرۇپ كېلىپ، قىزنىڭ ئۇستىدىن چۈشەندەك ئېگىلىپ، چاقپىلەككە چىقىش ئالدىدىكى ئوغلاقنى يۇلۇپ ئالغان-

www.uyghurkitap.com

دا، دادىسى نېمىشقا «ئاپىلا!» دەپ توۋلىمىدى - ھە؟ ئۇ سېھىرگەر دادىسىنىڭمۇ كۆزىنى تاڭدىمۇ - ھە؟ ياكى دادىسى ئۆزىنىڭ پۈتۈن ھۈنىرىنى تولۇقى بىلەن ئۆگىنىۋېلىپ، ئەل - يۇرت ئىچىدە «ئوغىلاقچى» ئاتىلىپ، دادىسىنىڭ شۆھرىتىنى ئاشۇرغان قىزىنىڭ مەغلۇبىيىتىدىن گاڭگىراپ قالدىمۇ؟! ھەي، نادانلىق... قىز نېمە ئۈچۈن ئۆز مەغلۇبىيىتىدىن ئەڭ قاتتىق ئازابلىنىدىغان ئادەم دادىسى ئىكەنلىكىنى ئېسىدىن چىقاردى؟ ئۆزى قىزىل يوپۇرماقلار ئارىسىدا ياش تۆكۈپ، قورسىقىنى بوشىتىۋاتقان بۇ مەزگىلدە، دادىسىنىڭ نەلەرده ئازابلىنىپ يۈرگىنىنى نېمىشقا ئويلىمىدى؟

قىزنىڭ يادىغا دادىسى يېتىشى بىلەن، ئۇ قىزارغان كۆزلىرىنى سۈرتۈپ، قايتىدىن روھلاندى. دادىسى ئۈچۈن ھېلىقى كۆك كۆڭلەكلىك شەيتاندىن ئىنتىقام ئالىدۇ. ئۇ، ئۇچ كۈندىن كېيىن ئۆتكۈزۈلىدىغان ئويۇن كۆرسىتىش ئوفلىقىدا، كۆك كۆڭلەكلىك شەيتانىنى ئوغلاق بىلەن قوشۇپ ئىگەر - پىگىرى بىلەن ئاتتىن يۇلۇپ ئېلىپ يەرگە تاشلايدۇ. ئۇ چوقۇم ئۇنى يىگىت بولغىنىغا تويغۇزىدۇ. ئۇنىڭغا باشقىلارنىڭ ئابرويىنى چۈشۈرۈشنىڭ نېمە ئىكەنلىكىنى بىر كۆرسىتىپ قويىدۇ...

قىز بۇلارنى ئويلاپ جانلاندى - دە، جىرەن ئېتىنىڭ ئۈلۈكىنى چىڭىتىپ، يايلى - كوكۇلىنى تاراپ قويدى. ئات قۇلاقلىرىنى شىڭىتايتىپ قاتتىق كىشنەۋەتتى، ئۇنىڭغا جاۋابەن يېقىنلا يەردىن تورۇق بايتال

ىنىڭ كىشنىگىنى ئاڭلاندى.

— دادا، — دېدى قىز خۇشال بولۇپ، — مېھ
رىبان دادا، مېنى ئىزلەپ يۈرگەن ئىكەنسەن - دە!

شۇ چاغدا، قىزغا قىزىل ياپراقلار چاۋاك چال
غاندەك، قىزىللىققا چۆمگەن گۈزەل باغ ئالتۇن سۈيى
ئىچىدە چايقالغاندەك تۇيۇلدى. قىز دەرھال ھەممە
خاپىلىقىنى ئۇنتۇپ، گۆدەكلىكىگە قايتتى:

— دادا، مەن مانا!

ئاتلار بىر - بىرىنى پۇراشتى، ئاتا بىلەن قىز
ئۈنسىز سۆزلەشتى. قىزدىن بەتتەررەك روھسىزلانغان
ئاتا:

— بالام، بۇ يەردە نېمە قىلىۋاتىسەن؟ — دەپ
سورىدى.

— خىيال قىلىۋاتىمەن، دادا.

— نېمىنى، بالام؟

— ماۋۇ يوپۇرماقلارنى قارا دادا، — دېدى قىز
چوغدەك قىزارغان يوپۇرماقلارنى ئالقانلىرى بىلەن
تۇتۇپ كۆرسىتىپ، — يېشىلدىن قىزىلغا ئۆزگەردى،
ئەمدى چۈشۈپ تۈگەيدۇ.

— بۇ نېمە دېگىنىڭ، بالام؟ تۈگىمەيدىغان نېـ
مە بار دەيسەن!

— ھە، ئەمدى تاپتىڭ، — دېدى قىز خىيالچان
لىق بىلەن، — ئامەت، تەلەي، شان - شەرەپمۇ شۇ،
دادا! تازا ۋايىغا يېتىدۇ، كېيىن يوپۇرماقتەك يەرگە
چۈشىدۇ، يوقىلىدۇ.

ئۇيغۇر كتاب تۈرى بىكىتى
www.uyghurkitap.com

— يېڭىلىسەم مەيلى، ھار ئالمىغىن دېمەكچىمۇ سەن، قىزىم؟

— ياق، دادا، مەن قايتىدىن يېڭى يوپۇرماق بولۇپ بىخ ئۇرۇپ چىقىمەن. سەن — شاخ، سەن — غول، مەن يوپۇرماق، دادا. چۈشسەم يەنە چىقىمەن، سەنلا ھايات بولىدىكەنسەن، مەن ئۇنى بەرىبىر يېڭىمەن.

— ياخشى ئويلاپسەن، قىزىم، — دېدى دادىسى خىيالچانلىق بىلەن، — ئۇيالغىن، يەرگە قارىغىن، لېكىن باش ئەگمىگىن. تەن بەرمىگىن. شۇ چاغدا كۆكلەۋاتقان دەرەخنىڭ يوپۇرمىقىدەك چۈشسەڭ — يەنە چىقىسەن!

— مەن ھېلىقى كۆك كۆڭلەكلىك شەيتاننىمۇ ماۋۇ سېرىق يوپۇرماقتەك يەرگە چۈشۈرىمەن!

— ئۇ كىم، بىلەمسەن، قىزىم؟

— ياق، دادا.

— ئۇ سېنىڭ ھېلىقى ئاجرىشىپ كەتكەن ئېرىڭنىڭ بىر نەۋرە ئىنىسىكەن، ئۇ، چويلا توپ تەنتەربىيىچىسى ئىكەن. ئات ئۈستىدە موللاق ئېتىپ ئات چاپتۇرالايدىكەن، ماھىر چەۋەنداز ئىكەن.

— ئۇ نېمىشقا مەن بىلەن ئېيتىشىدۇ ئەمىسە، دادا؟

— ھەي قىزىم، كۈيئوغلىمىز تېخىچە سەندىن ئۈمىد كۈتۈپ ئۆيلەنمەي يۈرگۈدەك. بىر نەۋرە ئىنىسىنى ئىشقا سېلىپ، سېنىڭ ئابرويىڭنى تۆكۈپ، سېنى ئىككىنچى ئات مىنمەس قىلىۋېتىشنى ئويلاشقان ئوخ

شايدۇ. سەن ئات مىنمەس بولساڭلا، ئۇ ساڭا يەنە ئەلچى قويماقچىكەن!

ئاتا قىزىغا قارىماي، خۇددى ئاتلىرىغا سۆزلىگەندەك پەس ئاۋازدا، ئېغىر خۇرسىنىش بىلەن پۇقىرىقلارنى ئېيتتى. قىز ئولتۇرۇۋاتقان قۇياشقا قاراپ ئازاب بىلەن ئۇلۇغ كېچىك تىندى. ئۇنىڭ قەلبىنى مۇھەببەت بىلەن ھەۋەس تالاشماقتا. قايسىسى ھۆكۈمران بولارکىن؟ مۇھەببەت ئاۋۇ يوپۇرماقلاردەك بىخلىنىدۇ، ياشىرىدۇ، پىشىپ - قىزىرىدۇ ۋە ئاخىر يەرگە چۈشۈپ يوقلىدۇ. ھەۋەسچۇ؟ قىز دادىسىنى دەرھال ئويلىدى، ئۇنىڭ ئاتقا بولغان ھەۋىسى تېخىچە ئۆلمىدىغۇ؟! بۇ ھەۋىسى يولدا ئۇ نۇرغۇن چىقىم تارتتى، زىيانغا ئۇچرىدى. لېكىن ئۇنىڭ كۆڭلىدە ھېلىمۇ ھەۋەس ئوتى بارغۇ؟ قىز ئەلۋەتتە دادىسىنى دورىشى، ھەۋىسى ئۈچۈن ھەرقانداق نەرسىدىن ۋاز كېچىشى، ھەممىنى يېڭىشى كېرەك.

— دادا! — دېدى قىز ئاخىر ئۇلۇغ كېچىك تىنىپ، — مېنى ھېچكىم ئاتتىن چۈشۈرەلمەيدۇ. ئاتتىن چۈشكىنىم — ئۆلگىنىم. كۆرۈپ تۇرغىن، بۇ قېتىمقى ئوغلاقتا مەن كۆك كۆڭەلكلىك شەيتاننى يەرگە قارىتىمەن. ئېلىشقىنىم ئېلىشقان. مەن ئۇنى يەڭمەي قويمايمەن.

— دۇرۇس ... قىزىم، ئۇيالمىغىن، مېنىڭ ئۆرۈك يوپۇرماقلىرىدەك قىزارغىن، لېكىن باش ئەگمە، تەن خالما. تىرماش، چىرماش. سەن قىز بالا، لېكىن سەن

ئۇيغۇر كتاب تۈر بىكىتى
www.uyghurkitap.com

ھېچكىمدىن كەم ئەمەسسەن. قىساسخوردىن قىساس ئال، كىشىلەر ئۈستۈنلۈكنى تارتىپ ئالسا، سەن ئۇنىڭدىن يۇلۇپ ئال!

قىز جىرەن ئېتىنى مىندى ۋە باغ ئارىلاپ بولۇشىغا قويۇۋەتتى. ئۇ ئاتىسىنىڭ كۆزىدىن ئاستا - ئاستا يىراقلاشتى. ئاخىر پىلدىرلاپ تۇرغان بىر تال قىزىل ئۆرۈك يوپۇرمىقىغا ئوخشاپ قالدى.

باغ ئاجايىپ گۈزەل، چوغدەك يوپۇرماقلار سەلكىن شامالدا سىلكىنىۋېدى، كائىنات قىزىل جۇلالار بىلەن تولغاندەك، يەر يۈزىنى ئالتۇن سۈيى قاپلىغاندەك بولۇپ قالدى. ئاتا قىزىغا ھەۋەسلىنىپ پىچىرلىدى: «چوغدەك ياپراقلار تۆكۈلمىسىدى ...»

1986 - يىل، 10 - ئاينىڭ، 21 - كۈنى، مەكىت.

ئۇنتۇمايمەن، گۈلسارە

(پوۋېست - ھېكايىلار)

ئاپتورى: زوردۇن سابىر
مەسئۇل مۇھەررىرى: ئابدۇلھەمىت ھاجى
مەسئۇل كوررېكتورى: يەختىيار ئابدۇلھەمىت

قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى نەشر قىلىدى
شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسى تارقىتىدۇ
قەشقەر ئۇيغۇر نەشرىياتى باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى: 1092×787مم 1/32 باسما تاۋىقى: 12.375، قىستۇرما تاۋىقى: 1
1988 - يىل 5 - ئاي 1 - نەشرى
1988 - يىل 11 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى: 4400 — 1

ISBN7—5373—0094—1/I·27
باھاسى: 0.90 يۈەن

www.uyghurkitap.com

本书反映当代人们在改革时期的新思想、新观点、新生活、向上的勇气及生产成果。

忘不了你，姑丽萨日 （维吾尔文）
（中、短篇小说集）
作者：祖尔东·沙毕尔
责任编辑：阿布都里合米提·阿吉
责任校对：白合提亚尔·阿布都里合米提

喀什维吾尔文出版社出版
新疆新华书店发行
喀什维吾尔文出版社印刷厂印刷
787×1092毫米 1/32开本 12.375印张 1插页
1988年5月第1版 1988年11月第1次印刷
印数：1--4400

ISBN7—5373—0094—1/I·27 （民文）
定价：0.90元